

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav světových dějin

Rigorózní práce

Mgr. Olga Blažková

Ženy a otázka irské nezávislosti

Women and the Question of Irish Independence

Praha 2012

prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat panu prof. PhDr. Alešovi Skřivanovi, Csc. za odborné vedení, cenné připomínky a ochotnou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Pardubicích dne 26.4. 2011

ANOTACE

Tato diplomová práce se zabývá ženami, které se v letech 1890-1921 aktivně podílely na boji Irů za národní nezávislost. Ženy, jimž je věnována hlavní pozornost, nebyly pouhými pomocnicemi mužů. Přestože Irsko té doby bylo vysoce konzervativní zemí, kde obě pohlaví měla striktně vymezenou roli, tyto ženy se dokázaly postavit společenským konvencím. Založily vlastní národní organizace, které svou velikostí a zejména prominencí neměly v tehdejší Evropě obdoby. Využily každé příležitosti uplatnit se na poli politickém i vojenském a pár z nich dokonce zaujalo vysoké politické funkce. Vedle postižení konkrétních aktivit žen ve prospěch národního boje si tak tato práce klade za cíl zhodnotit vzájemný vztah mezi nacionalismem a otázkou emancipace žen. Vše je sledováno na pozadí hlavních událostí anglo-irského konfliktu. Podle nich je také práce rozdělena chronologicky do tří hlavních kapitol na dobu před první světovou válkou a po ní. Právě světová válka totiž bezprostředně umožnila rozpoutání Velikonočního povstání a následný vznik masového revolučního hnutí v Irsku. Práce končí získáním dominia pro jižní část ostrova. I když radikálové pokračovali v boji za úplnou státní svrchovanost pro sjednocené Irsko, tvořili již jen hrstku populace. Ženy se pak z hlavního dění v Irsku opět vytratily.

Klíčová slova: Irsko, 20. století, nacionalismus, feminismus

ANNOTATION

This diploma thesis deals with women who played an active part in the struggle for Irish independence in the years 1890-1921. The women who I mainly focused on weren't mere auxiliaries to men. Even though Ireland at that time was a highly conservative country, where the role of both sexes was strictly divided, these women managed to challenge social conventions. They founded their own national organizations, which (perhaps in their size, definitely in their prominence) had then no equivalent in other European countries. They used every opportunity to assert themselves in political as well as military fields and some of them even took up high political posts. Therefore besides depicting the actual activities of women on behalf of the national movement, this work is trying to evaluate the mutual relationship between nationalism and the question of women's emancipation. The main events of the Anglo-Irish conflict then provide the background for this work. According to this the diploma is divided chronologically into three main chapters, which deal with the periods before and after the first world war. That is because the world war contributed largely to the breakout of the Easter uprising and the following rise of a mass revolutionary movement in Ireland. The diploma ends with gains of a dominion for the southern part of the island. Although some radicals continued in their fight for full sovereignty of a united Ireland, they were only a handful of the Irish population and women slowly dissipated from the main events in the state again.

Keywords: Ireland, 20th Century, Nationalism, Feminism

OBSAH

ÚVOD	7
1. OD NÁRODNÍHO OBROZENÍ K MILITARIZACI KONFLIKTU.....	12
2. POTÍŽE ANGLIE PŘÍLEŽITOSTÍ PRO IRSKO.....	58
3. NA CESTĚ K NEZÁVISLOSTI	107
ZÁVĚR	138
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY.....	142
PŘÍLOHY	150

ÚVOD

Události v Irsku na přelomu 19. a 20. století patří bez pochyby k těm nejdůležitějším v jeho dějinách. Po staletí dlouhých snahách Angličanů o podmanění irského ostrova, které vrcholily vznikem anglo-irské unie roku 1801, si Irové s odlišnými náboženskými, politickými a ekonomickými zájmy konečně vydobyli nezávislost. Nešlo sice ještě o plnou státní svrchovanost (v roce 1921 obdrželi pouze statut dominia), ale odtud k ní chyběl již jen krůček. Ani skutečnost, že nacionalisté tehdy nedokázali zabránit odloučení šesti hrabství na severovýchodě země, nezmenšuje váhu jejich úspěchu. Dosáhli ho muži stejně jako ženy. Ty se od konce 19. století stále výrazněji zapojovaly do národního hnutí. Zpočátku tak, pravda, činily jen s obtížemi, poté ale založily vlastní nacionální organizace - Dcery Irska a Radu irských žen, které svou velikostí a rozhodně pak prominencí neměly v tehdejší Evropě obdoby, a pár žen dokonce zaujalo přední místa v hnutí po boku mužů.

Cílem této diplomové práce je v první řadě postihnout konkrétní aktivity žen ve prospěch národního boje v letech 1890-1921 a zhodnotit, nakolik tato činnost přispěla ve výsledku k zisku irské nezávislosti. Navíc se pokusím zjistit, jaký byl vztah mužů a žen v národním hnutí a jak nacionalismus ovlivnil ženskou otázku jako takovou. Nesmíme zapomínat, že Irsko té doby bylo značně zaostalou zemí rurálního charakteru, kde společenské mínění ovlivňovala především katolická církev, a ta trvala na striktním rozdělení rolí obou pohlaví. Na druhé straně v Evropě vrcholila první vlna feminismu, kterou ani Irsko nezůstalo nepoznamenáno. Prolínání národní otázky s úsilím o zisk rovnoprávnosti žen zejména na poli politickém tak v této práci nemůže být ignorováno.

Ženský prvek zasazují do obecného kontextu irských událostí a podle nich také rozdělují práci chronologicky do tří kapitol. První se zabývá dobou do roku 1914, tedy dobou rozkvětu kulturního obrození, konstitučního boje za autonomii a následné militarizace společnosti z podnětu odbojných unionistů. Druhá sleduje období první světové války, která, jak věřím, bezprostředně umožnila rozpoutání Velikonočního povstání a následný vznik masového revolučního hnutí. A konečně třetí zachycuje léta 1919-1921, kdy zmínění revolucionáři ustavili samozvanou vládu a po ozbrojeném konfliktu s Británií (s trochu těžkým srdcem) přijali dominium. Snad by se místy mohlo zdát, že je líčení obecných událostí věnována pozornost na úkor žen. Už vzhledem k poměrně malé obeznámenosti s tímto tématem v českém prostředí to však považuji za nezbytné.

Při svém bádání jsem se omezila na vydané prameny a odbornou literaturu. Protože v České republice je materiál ke studiu irských žen v revoluci téměř nedostupný, využila jsem převážně irských knihoven.

Z vydaných pramenů jsem v hojné míře čerpala zejména z výběrové edice Margaret Wardové *In their Own Voice: Women and Irish Nationalism* (2001), která přináší zprávy z výročních schůzí nacionálních organizací, četné novinové články od ženských autorek i jejich korespondenci, a to od doby národního obrození až do konce třicátých let dvacátého století. Nesporně užitečná byla také výběrová edice Mary Luddyové *Women in Ireland 1800-1918. A Documentary History* (1995). Ačkoliv přímo k mému tématu se vztahuje jen jedna její část, zbytek dobových pramenů, týkající se zdraví, náboženství či vzdělání žen, umožňuje alespoň zasazení do širšího společenského kontextu. Výběr žurnalistických a literárních počínů žen na přelomu 19. a 20. století lze nalézt také v pátém díle *Field Day Anthology of Irish Writing* (2002), jehož editorkou je Angela Bourkeová. Zajímavé jsou dále dopisy Constance Markieviczové z jejích četných pobytů ve vězení vydané Amandou Sebestyenovou roku 1987 či novinové články Maud Gonnové z let 1895-1946, které shromáždila a roku 2004 vydala Karen Steelová.

Zvláštním druhem vydaných pramenů jsou autobiografie, deníky a memoáry. V textu používám jen nepatrný zlomek těch, které dnes existují. Řada vznikla již během revoluce, a tak je třeba brát je jako součást republikánské propagandy – jmenujme například autobiografii Margaret Skinniderové *Doing My Bit for Ireland*, kterou napsala rok po Velikonočním povstání, když byla na přednáškovém turné po Spojených státech, nebo „revoluční“ deník zdravotní sestry Lindy Kearnsové, který byl pod názvem *In Times of Peril* vydán roku 1922. Další autobiografie a paměti vznikaly o desítky let později, kdy již ženy zanechaly veřejných aktivit a pustily se do životní bilance. V knize *A Servant of the Queen*, kterou napsala Maud Gonnová roku 1938, je patrné autorčino sebezveličování. Jinde samozřejmě zkresluje i špatná paměť apod., ačkoliv autobiografické dílo Kathleen Clarkeové, které vyšlo roku 2008 s názvem *Revolutionary Woman* (ed. Helen Littonová), se v tomto ohledu vymyká faktografickou přesností. I kdyby tomu tak nebylo, všechny tyto zdroje přispívají k pochopení tehdejších událostí z perspektivy jejich účastnic samotných a právě tím jsou nedocenitelné.

Za významný pramen k revolučním letům 1919-21 mohou nepochybně sloužit záznamy politických debat v Irském shromáždění. Z hlediska ženské historie jsou důležitá zejména parlamentní jednání od srpna 1921 do konce tohoto roku, neboť se jich účastnilo šest prominentních žen a ty hrály významnou roli v probíhající debatě o přijetí dominia. Díky zpřístupnění tohoto pramene na internetových stránkách <http://historical-debates.oireachtas.ie/en.toc.dail.html> z něj také já v poslední kapitole vycházím.

Z použité odborné literatury si dovolím zmínit pouze ty zdroje, o nichž jsem přesvědčena, že by neměly ujít pozornosti žádného badatele.

Existují tři hlavní monografie, které komplexně zachycují mnou studovanou problematiku. V první řadě je to kniha Margaret Wardové *Unmanageable Revolutionaries* z roku 1983. Autorka sleduje ženy v národním hnutí od 80. let 19. století, kdy byla založena Dámská pozemková liga, až do doby úpadku Rady irských žen ve 40. letech století minulého, a stejně jako já se ptá po vlivu nacionalismu na ženská práva. Není sporu o tom, že byla při psaní ovlivněna právě probíhající druhou vlnou feminismu a konflikty v Severním Irsku (sama totiž pochází z Belfastu). Pokud jde o emancipaci žen, nepřiznává Wardová nacionalistkám sebemenší výdobytky a naznačuje, že se měly raději věnovat boji za svá práva spolu s tehdejšími feministkami. Zdůrazňováním diskriminace žen v dominiálním státě se pak dle mého názoru dopouští anachronismu. Mohla by být také více kritická k republikánům. I když i moje práce je psána spíše „z irského pohledu,“ Wardová staví republikány pouze do role obětí a například v kapitole o válce Irů za nezávislost zcela opomíjí násilnosti jimi páchané. Druhá publikace je již podstatně novějšího data. Jde o knihu Sinéad McCooleové *No Ordinary Women: Irish Female Activists in the Revolutionary Years 1900-1923* z roku 2003. Jelikož McCooleová byla dlouho pracovnicí muzea Kilmainhamské věznice, kam byli umístováni všichni političtí vězni, vychází zejména ze zde uloženého materiálu a vězeňskému pobytu aktivistek a revolucionářek věnuje zvláštní pozornost. Uvádí zde také biografie mnoha žen, které byly spíše řadovými bojovnicemi za národní nezávislost a proto jsou obvyčejně opomíjené. Já ovšem v práci blíže seznamuji jen s několika málo prominentními ženami. Vztah nacionalismu a ženské otázky McCooleová příliš nehodnotí, nicméně je zjevně nakloněna myšlence, že ženy v národních organizacích prospěly ženským právům. Poslední monografie vyšla teprve vloni na podzim. Jmenuje se *Renegades: Irish Republican Women 1900-1922* a napsala ji Anne Matthewsová. Přestože je nutné ocenit snahu Matthewsové o objektivitu a napravení některých omylů přebíraných běžně od Wardové (což jí přirozeně umožňují nové prameny), tato práce postrádá hlubší analýzu a významu monografie Wardové myslím nedosahuje.

Další publikace se zabývají ženami v irském národním hnutí již z trochu jiných pohledů, soustředí se na dílčí problémy nebo postihují kratší období.

Monografie Catherine L. Innesové *Woman and Nation in Irish Literature and Society 1880-1935* (1993) například analyzuje muži vytvořený konstrukt národní identity a přispívá k pochopení tradičního katolického nahlížení na ženy.

Ženy v období národního obrození dle mého názoru velmi zdařile zachycuje Karen Steeleová v knize *Women, Press and Politics during the Irish Revival* (2007). Na základě příspěvků žen do soudobých novin *Shan van Vocht*, *United Irishman*, *Bean na h-Éireann*, *Irish Citizen* a *Irish Worker* demonstruje propojení nacionálního, feministického a socialistického hnutí a dokládá přínos žen v nich.

Mnoho autorek naopak zdůrazňuje rozpory nacionálního a feministického hnutí, resp. hnutí sufražetek. V této souvislosti zkoumají zejména dobu před první světovou válkou, kdy nacionalisté ve Westminsterském parlamentu hlasovali proti schválení volebního práva žen, aby neohrozili zisk irské autonomie. Také já se ve své práci zabývám touto situací, přičemž využívám např. monografie Cliony Murphyové *The Women`s Suffrage Movement and Irish Society in the Early 20th Century* (1989), studie Beth McKillenové *Irish Feminism and National Separatism, 1914-23* (Éire-Ireland, 1982) či krátkého článku Vivian Kellyové *Irish Suffragists at the Time of the Home Rule Crisis* (History Ireland, 1996).

O problému Ulsteru a ženách v unionistickém hnutí se zmiňuji pouze okrajově. Za zmínku nicméně stojí monografie Diane Urquhartové *Women in Ulster Politics 1890-1940* (2000). Ulsterští vlastně podnítili militarizaci národa. Ve snaze bránit autonomii založili Ulsterské dobrovolnické sbory a Ulsterskou unionistickou radu žen a ke stejné akci inspirovali nacionalisty. Rada irských žen pak byla v revoluci jednou z klíčových nacionálních organizací. Nepočítáme-li knihu Lil Conlonové *Cumann na mBan and the Women of Ireland 1913-1972* (1969), která je spíše jakýmsi deníkem než odbornou prací (Conlonová byla sama členkou této organizace), pak jedinou podrobnou studii o její historii přinesl až Cal McCarthy. Jeho kniha s názvem *Cumann na mBan and the Irish Revolution* (2007) proto rozhodně nesmí být opomenuta.

Zapojení žen do Velikonočního povstání zaznamenává faktograficky velmi pečlivě zpracovaná kniha Ruth Taillonové *When History Was Made. The Women of 1916* (1996). V roce 2003 byly v Kanceláři vojenské historie v Dublinu po více než padesáti letech zpřístupněny veřejnosti svědecké výpovědi účastníků irských událostí let 1913-1923 a o dva roky později vyšla na nich založená publikace Annie Ryanové *Witnesses. Inside the Easter Rising*. Protože značné procento výpovědí bylo získáno od žen, také Ryanová se jim mohla podrobněji věnovat. Podobně do své monografie *The Rising. Ireland: Easter 1916* (2010) zahrnul ženy i Fearghal McGarry. Ryanová pak shromáždila svědecké výpovědi ještě k období 1919-21 a kniha *Comrades. Inside the War of Independence* (2007) byla na světě. Použití těchto zdrojů pomáhá přinejmenším dokreslit atmosféru doby.

V rámci pojednání o válce Irů za nezávislost vyzdvihují význam žen ve zpravodajské službě. K tomu slouží mimo jiné monografie Medy Ryanové *Michael Collins and the Women who Spied for Ireland* z roku 1996.

Zajímá mě také otázka obětí, které ženy v tomto konfliktu přinesly. Tou se zabývá Louise Ryanová ve studii *Drunken Tans. Representations of Sex and Violence in the Anglo-Irish War* (*Feminist Review*, 2000). Neméně přínosná je pak kapitola *War on Women* v již zmíněné knize Anne Matthewsové *Renegades*.

Způsob využití obětí přinesených v zájmu národa k politické legitimizaci se snaží analyzovat Mary Condrenová ve studii *Sacrifice and Political Legitimation: the Product of a Gendered Social Order* (*Journal of Women`s History*, 1995) a toto téma pak rozvádí Jason Knirck v monografii *Women of the Dáil. Gender, Republicanism and the Anglo-Irish Treaty* (2006). Knirckova práce je významná navíc tím, že nezkoumá, jak nacionalismus ovlivnil ženský politický aktivismus, ale naopak vliv ženských političek na nacionalismus a revoluční ideologii.

Ačkoliv vlastní text mé práce končí přijetím anglo-irské smlouvy, tedy de facto vznikem *dominia*, pokouším se v závěru ještě stručně nastínit vývoj postavení žen v novém státě a zhodnotit jeho příčinu. K tomu mi pomáhají články Maryann Valiulisové *Free Women in a Free Nation: Nationalist Feminist Expectations for Independence* (In FARRELL, B. (ed.) *The Creation of the Dáil*, 1994) či *Power, Gender and Identity in the Irish Free State* (*Journal of Women`s History*, 1995) a studie Mary Dalyové *Women in the Irish Free State. The Interaction between Economics and Ideology* (*Journal of Women`s History*, 1995).

Přestože se stále ozývají nářky nad nedostatkem pozornosti, jež je věnována ženám v irské revoluci, od 80. let 20. století, kdy o nich začaly psát irské feministické historičky, došlo ke značnému pokroku. O tuto problematiku se zajímají konečně i muži. Role žen bývá dokonce stále častěji zohledňována v obecných pojednáních o irské historii tohoto období. Jen v českém prostředí tento kousek do „skládačky“ historie, zdá se, dosud chyběl. V jeho doplnění spatřuji hlavní přínos této práce.

1. OD NÁRODNÍHO OBROZENÍ K MILITARIZACI KONFLIKTU (90. léta 19. st.– 1. světová válka)

Pád Charlese S. Parnella

Ke konci devatenáctého století vládl v Irsku relativní klid a prosperita. Život pod nadvládou Anglie byl každodenní realitou, o politiku se nikdo nestaral. Bylo to také proto, že rozdíly mezi katolíky a protestanty už zdaleka nebyly tak patrné. Boj za emancipaci katolíků zahájil Daniel O'Connell. V roce 1829 docílil zrušení většiny restriktivních opatření ze dvou předcházejících století (tzv. trestních zákonů) a současně se probojoval do parlamentu, odkud získával další drobné ústupky.¹ V roce 1869 byla katolická církev zákonem zrovnoprávněna s anglikánskou a konečně od osmdesátých let, i když pod velkým nátlakem, probíhaly přesuny půdy do rukou katolických farmářů.² Národně revoluční síly v podobě feniánského hnutí (resp. Irského republikánského bratrstva)³ byly prozatím potlačeny. Politickou scénu ovládal Charles Stewart Parnell, protestant, který v čele Irské parlamentní strany vedl konstituční boj za získání autonomie (tzv. Home Rule). V jejím prosazení byl odhodlán mu pomoci britský liberální politik William E. Gladstone - snad z přesvědčení o nutnosti usmíření s Irskem, rozhodně však z důvodu politického taktizování. Když se v roce 1886 s podporou Parnellovy strany po třetí stal premiérem, představil ve Westminsteru návrh zákona o autonomii.⁴ Ten sice napoprvé neprošel, zato jeho hrozba vyvolala silný odpor. Svůj jednoznačný nesouhlas vyjádřili nejen konzervativci, ale také značná část Gladstonovy liberální strany. V opozici se pak sjednotily všechny vrstvy ulsterských protestantů, od aristokracie až po dělníky.⁵ Ulster byl totiž jedinou průmyslově rozvinutou provincií Irska, a to právě díky svazku s Velkou Británií. Navíc tu mnohé protestanty znepokojovala představa vlivu římskokatolické církve⁶ a někteří se dokonce obávali, že by katolická většina v irském parlamentu přistoupila k jejich perzekuci, ačkoliv je to nepravděpodobné. (Nakonec, sami vůdci národního hnutí byli do té doby obvykle protestantského vyznání.) Zachování anglo-irské unie zkrátka obyvatelé Ulsteru vnímali jako životně důležité a dá se říci, že ve sporu s nacionalisty byli v tomto období radikálnější a pohotovější. Vlastně národní hnutí, jak uvidíme později, svými činy mnohdy inspirovali. V každém případě začínal být Parnell,

¹ ROSS, D. *Ireland. History of a Nation*. Dublin: Geddes & Grosset, 2002, s. 215.

² Otázku půdy, ve skutečnosti nejpálčivější problém devatenáctého století, pak definitivně vyřešil Wyndhamův zákon z roku 1903. Půda byla vykoupěna státem a nájemníci ji mohli odkupovat za státní půjčky s velmi nízkým úrokem. ADELMAN, P. *Great Britain and the Irish Question 1798 – 1922*. London: Hodder & Stoughton, 2003, s. 119.

³ Tajná vojenská organizace založená roku 1858 nejprve v USA a poté v Irsku Jamesem Stephensem. MACARDLE, D. *The Irish Republic*. London: Gollancz, 1937, s. 48.

⁴ ADELMAN, P. *Great Britain ...*, s. 101

⁵ ROSS, D. *Ireland. History of a Nation*, s. 242.

⁶ Známý je slogan „*Home Rule means Rome Rule*“, tedy že domácí vláda bude vládou papeženců.

„*nekorunovaný král Irska*,“ pro mnohé politiky nepohodlným. Jeho postavením mělo otrástit rozvodové řízení, zahájené v roce 1890 mezi kapitánem Williamem O`Sheam a jeho ženou Kitty, s níž Parnell udržoval dlouhodobý poměr. Zdá se, že O`Shea, který tento vztah dosud toleroval (sám byl své ženě nejednou nevěrný), dostal za to, že proces inicioval, od Parnellových odpůrců dobře zapláceno.⁷ Cíl byl splněn. Parnell byl touto aférou naprosto zdiskreditován. Gladstone ho vyzýval k rezignaci, Irská parlamentní strana alespoň k dočasnému odchodu, dokud neočistí své jméno. Parnell byl ale neústupný a svou zuřivou snahou udržet se u moci za každou cenu zasadil hřebík do rakve jak sobě, tak své vlastní straně, ve které způsobil rozkol. Ani agitační turné po celé zemi Parnellovi novou podporu nezískalo. Na podzim roku 1891 zemřel vyčerpáním ve věku pětáctičetiletí!⁸ Irská parlamentní strana zůstala rozdělená a bez skutečného vůdce po celé další desetiletí. Tím se otevřel prostor novým nacionálním organizacím.

První ženy v irském národním hnutí

Když v posledních doplňovacích volbách, jichž se Parnell nedlouho před smrtí zúčastnil, zvítězili jeho straničtí opozičníci, obrátila se na Parnella dlouholetá nacionální agitátorka a jeho zastánkyně Jennie Wyseová Powerová se slovy: „*Všechno by bylo jinak, kdybyste nám ženám dali právo volit. To byste je roznesl na kopytech.*“ „*Troufám si říci, že máte pravdu,*“ odpověděl na to rezignovaně Parnell.⁹ Tohle hořké uvědomění přišlo ale příliš pozdě. Bylo běžné, že ženy měly tu čest aktivně se účastnit politického dění v momentě, kdy muži měli ruce svázané a bez ženské pomoci se neobešli. Jakmile bylo cíle dosaženo nebo se situace jinak stabilizovala, moc byla ženám opět odebrána. Tuto skutečnost je možné vysledovat v různých historických meznících světových dějin. Pro dějiny Irska je ale obzvláště charakteristická.

Poprvé se tu ženám naskytlá příležitost vést národní hnutí v době tzv. pozemkové války. Tento konflikt začal v roce 1879 v důsledku hladomoru jako bouře zchudlých farmářů vypovídáných z půdy a přerostl v největší masové hnutí v dějinách Irska. Odpor proti statkářům organizovala Irská národní pozemková liga, jejímž formálním vůdcem byl právě Charles Stewart Parnell, její skutečnou hlavou pak fenián Michael Davitt. V roce 1881 se situace pod vlivem feniánů vyostřila. Liga odmítla Gladstoneův návrh zákona o půdě, ačkoliv

⁷ DUNGAN, M. *The Captain and the King. William O`Shea, Parnell and Late Victorian Ireland*. Dublin: New Island Books, 2009, s. 338-339.

⁸ ADELMAN, P. *Great Britain...*, s. 108.

⁹ O`NEILL, M. *From Parnell to de Valera. Biography of Jennie Wyse Power 1858 – 1941*. Dublin: Blackwater Press, 1991, s. 40.

přiznával nájemcům spravedlivý nájem, stálé užívací právo a svobodu toto právo odprodat,¹⁰ čímž v podstatě vyhověl jejím původním požadavkům. Místo toho vydala manifest vyzývající farmáře, aby neplatili nájem, dokud jim nebude přiznáno přímé vlastnictví půdy. Gladstone, aby učinil přítrž anarchii, přistoupil k hromadnému zatýkání vůdců Pozemkové ligy.¹¹ V ten moment se ale na přání Davitta ujala vedení její ženská odnož.

Dámská pozemková liga, v jejímž čele stály Parnellovy sestry Fanny a Anna, byla původně ustavena, aby sháněla finanční podporu, zejména v Americe.¹² Brzy se ale ukázalo, že tyto ženy mají zcela jasnou představu o řízení odporu a ta byla podstatně radikálnější, než jakou měli muži. Jejich rostoucí vliv a vzestup násilí na venkově nakonec přiměly Parnella i britskou vládu ke kompromisu. Za další ústupky v otázce pozemkového zákona Parnell slíbil, že kampaň odvolá.¹³ Na základě této dohody (tzv. Kilmainhamské¹⁴) poté byli všichni muži propuštěni a nepokoje utichly. Dámská pozemková liga byla donucena ukončit činnost a v nové Parnellem založené organizaci, Irské národní lize, byla pro jistotu účast žen výslovně zakázána.¹⁵ Parnellova sestra Fanny zemřela ve stejném roce na infarkt a rozhořčená Anna s Parnellem nadobro přerušila kontakt.¹⁶

Připouštím sice, že často slýchané výtky, že ženy v podobných konfliktech, mají-li pocit bezpráví, jednají příliš emotivně a iracionálně, jsou do jisté míry oprávněné. To ovšem ještě neznamená, že pro ně v politice není místo. A s rozšířením „*podivné nákazy feminismem*“, jak se o ženském hnutí vyjadřovala královna Viktorie,¹⁷ ženám aktivní podíl na veřejném dění včetně toho politického už nebylo možno dlouho odpírat.

Za působení Dámské pozemkové ligy byla vytvořena řada důležitých precedentů. Vzhledem k tomu, že jejími členkami byly převážně katoličky, znamenalo to pro mnohé vůbec první setkání se světem politiky. Ženy z protestantských rodin se oproti tomu na veřejnost dostávaly obvykle přes filantropickou činnost.¹⁸ Poprvé irské ženy dokázaly, že jsou schopny vykonávat mužské aktivity, a to mnohdy důsledněji a s větším úspěchem. Osvědčily

¹⁰ V angličtině tyto požadavky vešly ve známost jako „3Fs“ – fair rent, fixity of tenure, free sale.

¹¹ ALDOUS, R., PUIRSEIL, N. (eds.) *We Declare. Landmark Documents in Ireland's History*. London: Quercus, 2008, s. 90-91.

¹² LUDDY, M. Women and Politics in 19th Century Ireland. In O'DOWD, M., VALIULIS, M. (eds.) *Women & Irish History. Essays in honour of Margaret MacCurtain*. Dublin: Wolfhound Press, 1997, s. 96.

¹³ Tamtéž, s. 116.

¹⁴ Podle věznic v dublinské čtvrti Kilmainham.

¹⁵ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries: Women in Irish Nationalism*. Dingle: Brandon, 1983, s. 36.

¹⁶ Tamtéž, s. 37.

¹⁷ MACCURTAIN, M. Women, the Vote and Revolution In MACCURTAIN, M., O'CORRAIN, D. (eds.) *Women in Irish society: The Historical Dimension*. Dublin: The Women's Press, 1978, s. 47.

¹⁸ Rozdílem mezi ženami z katolického a protestantského prostředí v Irsku 19. století a jejich vstupem do politiky se zabývá Maria Luddy. Women and Politics in 19th Century Ireland či CULLEN, M. How radical was Irish feminism between 1860 and 1920? In CORISH, P. J. (ed.) *Radicals, Rebels and Establishments. Historical Studies*, vol. 15, Belfast: Appletree, 1985, s. 185-201.

se především jako organizátorky i dobré řečnice. Zatímco dříve byla masová shromáždění výlučně mužskou záležitostí a ženy, pokud se jich účastnily, zůstávaly v pozadí, nyní už nesledovaly jejich průběh z uctivé vzdálenosti, ale – jak tvrdí historička Margaret Wardová - „*draly se na pódium, jako by tam patřily*.“¹⁹ Dokázaly se postavit britské nadvládě a donutily ji k ústupkům. Ani hrozba zatčení je neodradila, a to i přesto, že s nimi na rozdíl od jejich mužských protějšků nebylo zacházeno jako s politickými vězni, ale jako s obyčejnými prostitutkami či kapsářkami.²⁰ Otázka statutu politického vězně pro ženy pak byla hojně diskutována v souvislosti s feministickými akcemi před první světovou válkou. Starost o blaho vězňů a zejména poskytování finanční podpory rodinám strádajícím jejich nepřítomností patřila k dalším důležitým aktivitám žen. Navzdory tomu, že většinou pocházely z dobře situovaných rodin, mnoho z těchto žen si uvědomovalo analogie mezi postavením irské chudiny a svým vlastním jako lidí bez politických a ekonomických práv²¹ a propojení národního, feministického a socialistického hnutí v očích žen bylo v následujícím období ještě intenzivnější.

Ženy Dámské pozemkové ligy byly tedy vyzbrojeny cennými zkušenostmi. Mnohé se veřejného dění účastnily nadále a mladším aktivistkám byly vzorem a inspirací. Vedle sester Parnellových můžeme jako významné členky Dámské pozemkové ligy jmenovat Katherine Tynanovou, Ellen O'Learyovou nebo Hannu Lynchovou.²² Také zmíněná Jennie Wyseová Powerová odstartovala svou politickou dráhu v této organizaci. Tehdy ještě nosila dívčí jméno O'Tooleová. Její rodina, žijící v hrabství Wicklow, byla silně nacionálně založená. Strýc Jennie se v roce 1867 účastnil feniánského povstání a také její manžel John Wyse Power, za nějž se provdala v roce 1883, byl členem Irského republikánského bratrstva. Společně pak manželé Wyseovi Powerovi všemožně podporovali Charlese Parnella. O jejich obdivu svědčí i skutečnost, že svého syna pojmenovali Charles Stewart. Parnellova předčasná smrt je zasáhla. Rok po ní vydala Jennie sbírku jeho veřejných projevů pod názvem *Words of a Dead Chief*,²³ a když pak byla svědkem politických zvrátů v následujících několika desetiletích, jeho základním idejím zůstávala věrná.

¹⁹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 21.

²⁰ Tamtéž, s. 28.

²¹ INNES, C.L. *Woman and Nation in Irish Literature and Society 1880 – 1935*. New York, London: Harvester Wheatsheaf, 1993, s. 118.

²² Tamtéž, s. 114.

²³ O'CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland: A Biographic Dictionary*. Galway: Tír Eolas, 1996, s. 224-225.

Národní obrození

Politické vakuum v Irsku po Parnellově smrti pomohlo vyplnit národní obrození. To se na konci devatenáctého století začalo rozvíjet jako reakce na postupné poangličťování společnosti. Na tomto pokusu o ustavení odlišné irské identity (těžko říci, nakolik byla vykonstruovaná) se ovšem podíleli stejně tak nacionalisté jako i zastánci unionismu a obě strany ji využívaly k ospravedlnění svých politických postojů.²⁴ Primární ideologií byla podpora irského jazyka, literatury, poezie a dramatu, lidových zvyků a sportu. V tomto duchu bylo založeno několik klubů a společností, z nichž nejvýznačnější byly: Gaelská atletická asociace, založená Michaelem Cusackem v roce 1884 na podporu irských národních her, Irská literární společnost založená v Londýně a Národní literární společnost v Dublinu na počátku devadesátých let (jejími spoluzakladateli byli básník William B. Yeats a Maud Gonneová, o níž bude řeč níže) a konečně Gaelská liga, založená v roce 1893 Douglosem Hydem²⁵ a Eoinem MacNeillem, aby vzkřísila irský jazyk.²⁶ Jazyk, jak známo, má pro uchování národní svébytnosti prvotní význam. Systém irského základního školství, který podle návrhu vrchního sekretáře Edwarda Stanleje fungoval už od roku 1831, ale irštinu ve školách masově potlačoval a spolu s hladomorem na konci čtyřicátých let a nebývalou emigrací, která jej následovala, to způsobilo obrovský úpadek tohoto jazyka.²⁷ Úkolem ligy tak bylo znovuzavedení irštiny do všech školních osnov. Výsledkem sice byl obecný vzrůst zájmu o irštinu, jejímu poklesu v tzv. Gaeltachtech, tedy oblastech, kde byla mateřštinou, se ale zabránit nepodařilo.²⁸ Nutno poznamenat, že zatímco předními postavami Irské resp. Národní literární společnosti bývali Anglo-Irové a protestanti, zbývající dvě organizace měly katolickou základnu a Gaelská liga, i když až do první světové války oficiálně apolitická, bývá historiky považována za jakousi školu pro pozdější revolucionáře.²⁹

Také v postoji k ženám byla Gaelská liga nejliberálnější. Jako první organizace je připustila za stejných podmínek jako muže a zdá se, že ženy dokonce od počátku zasedaly ve výkonném výboru Gaelské ligy.³⁰ V jejích novinách s názvem *Claidheamh Soluis* (v překladu Světelný meč) byly nezdědkou vyzdvihovány jako její nejhrošlivější a nejužitečnější členky.

²⁴ INNES, C.L. *Woman and Nation*, s. 31.

²⁵ V letech 1938-1945 irský prezident.

²⁶ INNES, C.L. *Woman and Nation*..., s. 43.

²⁷ *We Declare*, s. 72.

²⁸ MACMAHON, T.G. *Grand Opportunity. The Gaelic Revival and Irish Society 1893-1910*. Syracuse New York: Syracuse University Press, 2008, s. 8.

²⁹ Tamtéž, s. 2.

³⁰ Uvádí to Jennie Wyseová Powerová v článku *The Political Influence on Women in Modern Ireland* In FITZGERALD, W.G. (ed.) *Voice of Ireland*. London, 1924, s. 159.

Líčíme-li však liberální pohled ligistů na ženy, nesmíme být přehnaně optimističtí. Pro tehdejší ženy to byl jistě pokrok, jejich místo bylo ale vždy v domácnosti a práce na veřejnosti měla podobný charakter. Konečně, že bylo na roli mužů a žen ve společnosti nahlíženo tradičním způsobem, dokládá i pamflet Márie E. Butlerové s názvem *Irské ženy a jazyk domova otištěný Gaelskou ligou*, kde je zdůrazněno, jak je pro uchování jazyka „*nutné zapojit ženy – paní domu. Právě tady musí začít jejich práce. Poté mohou vytvořit národní společnost a přeměnit..... provinční městečko v hrdé hlavní město, které žije vlastním životem, vytváří vlastní nápady a zvyky, kde lidé hovoří rodnou řečí a nenechají se vést, nýbrž sami ovládají všechny sféry života. Zatímco muži bojují za místní vládu, ženy mohou změnit náladu velkoměsta, aby až přijde nezávislost, mohla stát budova parlamentu v opravdovém hlavním městě, domově skutečného národa.*“³¹ Ženy, které měly dostatečnou kvalifikaci, se v Gaelské lize prosadily jako učitelky. Jiné měly na starosti organizování společenských akcí. S muži z Gaelské ligy se pak stýkaly na tzv. ceilidhs, tanečních zábavách. V tomto ohledu šlo o jakousi malou společenskou revoluci, neboť viktoriánská morálka se na volné styky neprovdaných dívek s muži dívala poměrně přísně. Co bylo horší, také katolická církev společné večírky striktně odsuzovala a odmítala Gaelské lize k podobným akcím propůjčovat prostory. Právě její postoj na venkově donutil nejednoho mladého člena z organizace opět vystoupit.³²

Maud Gonneová

Ženou, která se rozhodla postavit společenským konvencím a vydobýt si své místo v irském národním hnutí, byla Maud Gonneová. Právě její jméno bylo po rozpuštění Dámské pozemkové ligy s irskou národní otázkou spojováno nejvíce. Přitom okolnosti, za nichž se rozhodla zasvětit svůj život boji za irskou nezávislost, byly přinejmenším neobvyklé. Především to nebyla Irka. Pocházela z vyšší střední vrstvy viktoriánské Anglie (narodila se roku 1866 v Tonghamu, hr. Surrey)³³ a Irsko poznala díky otci, který zde působil jako důstojník britské armády. Celkem tu strávila sedm let, z toho pět let ještě jako malé dítě (1868-1873 bydleli v Kildare) a jen dva roky dospělého života (1884-1886 v Dublinu). Ve své autobiografii s názvem *A Servant of the Queen* uvádí, že na ni tehdy hluboce zapůsobily anglo-irské nepokoje. Vzpomíná na bombové útoky feniánů první poloviny 80. let a popisuje,

³¹ BUTLER, Mary. *Irishwomen and the Home Language*. In BOURKE, A. et al. (eds.) *Field Day Anthology of Irish Writing*, vol. 5. Cork: Cork University Press, 2002, s. 85.

³² WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 41.

³³ WARD, M. *Maud Gonne – Ireland's Joan of Arc*. London : Pandora, 1990, s. 3.

jak vnímala bídu rolníků bez domova.³⁴ V této práci nám však předkládá romantickou představu sebe sama, která se od skutečnosti zcela jistě liší. Jak dokazuje historička Ann Matthewsová, když Gonneová pobývala v Irsku za života svého otce, pohybovala se výhradně mezi britskou smetánkou a o pravém životě Irů (natož pak o irské politice) toho příliš nevěděla.³⁵ V roce 1886 její otec zemřel a protože matka byla už také po smrti, odstěhovala se k příbuzným zpět do Anglie a přemýšlela, co dál se svým životem. Prý chtěla být zdravotní sestrou, ale byla odmítnuta „*kvůli slabým plicím*“, a tak se rozhodla „*stát se místo toho herečkou*.“³⁶ Snad si nebyla vědoma, že pro ženu jejího postavení je toto povolání považováno za hanebné. Ostatně o rok později si našla nový cíl. Tehdy se na jihu Francie, kam se odjela léčit s nemocnými plicemi, seznámila s politikem a žurnalistou Lucienem Millevoym - oslnivým člověkem, jenž zcela změnil její pohled na svět.

Millevoy byl krajně pravicově zaměřený. Hlásil se k boulaneristickému hnutí, prosazujícímu odvetnou válku Francie proti Německu, s nebývalou vášní zastával antisemitské a také protibritské názory. Zejména nenávisť ke všemu anglickému si Gonneová rychle osvojila a právě tady je třeba hledat její náhlý zájem o Irsko. „*Proč neosvobodíš Irsko jako Johanka z Arku osvobodila Francii?*“,³⁷ navrhl jí údajně jednou Millevoy a ona se ihned vžila do role záchránkyně ubohých irských rolníků. Dokonce brala své poslání tak vážně, že když se později dozvěděla o Millevoyově podpoře anglo-francouzské „srdečné dohody“, přerušila s ním veškeré styky, a to i přesto, že už mu porodila dvě děti. (První zemřelo po narození, druhým byla dcera Iseult, kterou však nikdy veřejně neuznala za svého biologického potomka – buď ji vydávala za svou neteř nebo za adoptovanou dceru.)³⁸

Gonneová nebyla žádnou bojovnicí proti lidskému bezpráví. V jejích člancích se odrážel antisemitismus, osudy jiných utlačovaných národů jí byly lhostejné, ledaže by šlo o zájem Irska. Chyběla jí konkrétní vize o tom, jak dosáhnout irské nezávislosti nebo jak by osvobozené Irsko mělo vypadat.³⁹ Přesto dokázala být této zemi prospěšná.

Přesvědčit o svém dobrém úmyslu a užitečnosti vůdce irského národního hnutí zprvu nebylo vůbec snadné. Na přelomu osmdesátých a devadesátých let navštívila Gonneová několik politických klubů a organizací, aby jim nabídla svou pomoc. Michael Davitt, kterého překvapila v dolní sněmovně britského parlamentu, k ní byl značně nedůvěřivý (prý ji

³⁴ GONNE, M. *A Servant of the Queen*. Ed. A. N. Jeffares and A. MacBride White, Chicago: University of Chicago Press, 1995, s. 40-41.

³⁵ MATTHEWS, A. *Renegades. Irish Republican Women 1900 – 1922*. Cork: Mercier Press, 2010, s. 47.

³⁶ Tamtéž, s. 48.

³⁷ GONNE, M. *A Servant of the Queen*, s. 61-62.

³⁸ Tamtéž, s. 279.

³⁹ STEELE, K. *Women, Press and Politics during the Irish Revival*. Syracuse: Syracuse University Press, 2007, s. 82.

považoval za špiónku), a tak jí dobrou radu neposkytl. Fenián John O'Leary, se kterým se seznámila v debatním klubu dublinské Trinity College, byl o něco vstřícnější. Doporučil jí, aby nastudovala irskou historii a literaturu a začala přednášet.⁴⁰ Také ji představil Williamu B. Yeatsovi, pro nějž se stala věčnou múzou. Formální členství v klubu jí ale bylo odmítnuto s odkazem na stanovy, které to neumožňují. Stejný případ se opakoval v Keltské literární společnosti, ačkoliv William Rooney a Arthur Griffith, budoucí zakladatel Sinn Féin, byli Gonnevové zjevně nakloněni. Griffith zůstal jejím blízkým přítelem, a když založila vlastní organizaci, ochotně jí ke schůzkám propůjčoval prostory zmíněné společnosti.⁴¹ Že v mužské nacionální organizaci za rovnocennou partnerku nikdy přijata nebude, pochopila Gonnevová po rozhovoru s Timem Harringtonem, vůdcem Národní ligy. Když se řeč stočila na Dámskou pozemkovou ligu, vysvětlil jí Harrington: „*Rozpustili jsme Dámskou pozemkovou ligu, jakmile jsme se dostali na svobodu. Odvedly příliš dobrou práci a někteří z nás měli pocit, že jsou nezvladatelné. Žena patří do domácnosti.*“⁴²

Dokud nepřišel vhodný okamžik k založení samostatné ženské organizace, musela se Gonnevová spokojit s pomocnou rolí. Ani ta ovšem nebyla zcela bez významu. V kulturních kruzích bylo rozhodnuto, že by Maud se svojí krásou, výřečností a především adekvátními prostředky byla ideální kulturní atašé. Jejím úkolem bylo popularizovat myšlenku keltského obrození na kontinentě. Nejvíce kontaktů měla ve Francii, kam se často vracela. (Protože její otec kdysi sloužil i tady, měla tu poměrně dobré zázemí.) Přednášela ale také v Belgii, Nizozemí a jinde. Její demagogická vystoupení, líčící anglickou nehumánnost, mívala nemalý úspěch. Tak například ve francouzském La Rochelle svým projevem posluchače nadchla natolik, že poté demonstrovali před britským konzulátem, dokud je nerozehnal policie.⁴³ Další prospěšnou činností Gonnevové, a vlastně jejím celoživotním posláním, byla pomoc irským politickým vězňům a jejich rodinám. V devadesátých letech měla pod záštitou Amnesty Association založené v Irsku roku 1869 na starost devatenáct feniánů, kteří si odpykávali trest za bombové útoky na počátku 80. let v britských věznicích Chathamu a Portlandu.⁴⁴ Sháněla informace o vězeňských podmínkách, protestovala na veřejnosti proti zneužívání lidských práv a snažila se tak docílit propuštění těchto feniánů. Argumentovala tím, že byli na doživotí odsouzeni neprávem, neboť podle zákona o bombových útocích neměli dostat trest vyšší než pět let. Oni ale byli souzeni za velezradu, a proto s nimi bylo

⁴⁰ GONNE, M. *A Servant of the Queen*, s. 90.

⁴¹ Tamtéž, s. 94.

⁴² Tamtéž, s. 96.

⁴³ SAWYER, R. *We are but Women. Women in Ireland's History*. London: Routledge, 1993, s. 58.

⁴⁴ STEELE, K. (ed.) *Maud Gonnev's Irish Nationalist Writings 1895-1946*. Dublin: Irish Academic Press, 2004, s. 3.

zacházeno obzvláště krutě.⁴⁵ Za pomoc vězňům agitovala i v Americe a v mnoha případech byla úspěšná. Také její zásluhou byla zbylým feniánům v roce 1898 udělena generální amnestie. Jedním z nich byl Thomas Clarke, hlavní iniciátor Velikonočního povstání.⁴⁶

Tou dobou byla už Maud zaměstnána jinde. Když v roce 1897 vypukl v irském hrabství Donegal opět hladomor, odjela se podobně jako ženy Dámské pozemkové ligy věnovat lidem, které postihl nejvíce. Dohlížela na stavbu srubů pro vypovězené, sháněla jim peníze a psala do novin o jejich utrpení.⁴⁷ Ve stejné době dokonce v Paříži založila vlastní bulletin s názvem L'Irlande Libre (Osvobozené Irsko), který v její nepřítomnosti redigovala madam Avril de Sainte Croix.⁴⁸ Jeho zprávy uveřejňovaly všechny francouzské i jiné světové noviny a jejich čtenáři tak byli pravidelně informováni o politickém dění v Irsku, situaci irských vězňů v Anglii nebo nadační činnosti v Americe. (Gonneová obzvláště zdůrazňovala nutnost navázání komunikace s irskými Američany, aby se nemuseli spoléhat na zkreslené zprávy britského tisku.⁴⁹) Socialist James Connolly sem přispíval svými články o průběhu hladomoru na venkově, Yeats referoval o kulturním obrození, zkrátka byla to, jak říkala sama Gonneová, „*taková tisková agentura pro Irsko.*“⁵⁰

Shan Van Vocht

Ačkoliv přínos žen v irském nacionálním tisku nebyl obecně považován za významný, další dvě novinářky v devadesátých letech dokázaly přesvědčit o opaku. Byly to Alice Milliganová a Anna Johnstonová⁵¹ ze severního Irska. Zatímco Milliganová byla protestantka z horních vrstev společnosti, Johnstonová pocházela z katolické střední vrstvy. Její otec Robert Johnston byl jedním ze zakladatelů Irského republikánského bratrstva a Anna po něm údajně zdědila talent na politiku.⁵² Milliganová byla zase spisovatelka, podle Thomase MacDonagha dokonce „*nejirštější ze všech žijících irských básníků.*“⁵³ Poprvé se zviditelnily jako editorky belfastských novin Northern Patriot Společnosti Henryho Joy MacCrackena na podzim roku 1895. Protože byla ale Johnstonová spojována s militantní feniánskou politikou, byla brzy propuštěna a spolu s Milliganovou hned v lednu 1896 založila vlastní měsíčník se

⁴⁵ GONNE, Maud. Those Who Are Suffering For Ireland. In STEELE, K. (ed.) *Maud Gonne`s Irish Nationalist Writings...*, s. 6.

⁴⁶ CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*. Ed. Helen Litton, Dublin: O'Brien Press, 2008, s. 31.

⁴⁷ COXHEAD, E. *Daughters of Erin: Five Women of the Irish Renaissance*. Gerards Cross: Smythe, 1979, s. 27.

⁴⁸ GONNE, M. *A Servant of the Queen*, s. 200.

⁴⁹ STEELE, K. *Women, Press and Politics during the Irish Revival*, s. 86.

⁵⁰ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 35.

⁵¹ Někdy bývá nesprávně uváděno Johnsonová.

⁵² STEELE, K. *Women, Press and Politics during the Irish Revival*, s. 35.

⁵³ Tamtéž, s. 50.

symbolickým názvem Shan Van Vocht.⁵⁴ Symbolickým proto, že tato „stará chudá bába,“ jak zní český překlad, podle dávné tradice ztělesňovala kolonizované Irsko a slibovala, že se promění v krásnou dívku s chůzí královny, až bude země konečně svobodná.⁵⁵ Zpodobnění Irska (a vlastně i jiných kolonizovaných zemí) jako bezbranné ženy, která je vydána na pospas mužskému agresorovi (v tomto případě Británii), je v tomto období velmi častým jevem.

Shan Van Vocht byl typický populistický plátek za dvě pence a v počtu prodaných výtisků brzy Severního patriota předčil. Čtenáře těšil keltskými baladami i obrozenskou poezií. Přispívali sem nejlepší básníci a esejisté od Yeatse po George Russella (AE). Uveřejňovány byly také články Jamese Connollyho. Ten v roce 1896 v Belfastu založil Irskou stranu socialistických republikánů a od té doby propagoval myšlenku nutnosti spojení národního a socialistického hnutí. „*Hladové muže irsky nenaučíte,*“ prohlašoval.⁵⁶ Většinu příspěvků psaly ženy – Katherine Tynanová, Nora Hopperová, Alice Furlongová a nechyběla samozřejmě ani Maud Gonnevová.⁵⁷ Valnou část článků napsaly pak samy editorky, pod pseudonymy Iris Olkynová (Milliganová) a Ethna Carberyová (Johnstonová). Obě vehementně podporovaly aktivity národních organizací, uveřejňovaly protokoly z jejich schůzí a je s podivem, že se na rozdíl od ostatních národních listů dokázaly zcela vyhnout cenzuře Dublinského hradu.⁵⁸ Propagovaly ideály ekonomické a kulturní soběstačnosti Irska. Napomínaly své irské spoluobčany, že nekupují domácí výrobky a irská literatura musí být publikována v Anglii. Povzbuzovaly k zakládání soukromých čtenářských kroužků, které by vyvážily žalostný nedostatek knihoven. I když samy anarchistické metody neschvalovaly, předvíдалy, že národní obrození nutně povede k ozbrojenému střetu. Jako v prvních novinách tu byla zdůrazněna potřeba naprostého osamostatnění Irska.⁵⁹ Poprvé se tu objevila báseň Douglase Hyda, ve které naléhal na Irsko, aby přestalo čekat na pomoc z Francie, Španělska či Ameriky a soustředilo se jen na jediné heslo: „My sami!“ (Sinn Féin).⁶⁰ Milliganová se této myšlenky ujala hned v dalším vydání: „*V samostatnosti je naše jediná naděje. Můžeme hodně dosáhnout pro naši zem, aniž bychom museli změnit jediný zákon,*“⁶¹ napsala. Patrná je i podpora feminismu. Milliganová ani Johnstonová nesouhlasily s pohledem na ženu jako na slabší

⁵⁴ Psáno foneticky, irsky správně Shan Bhean Bhocht – stará chudá bába.

⁵⁵ Shan Van Vocht byl také titul vlastenecké písně složené v roce 1796, kdy francouzská flotila plula na pomoc irskému povstání. HARP, R. The Shan Van Vocht and Irish Nationalism. *Éire-Ireland*, Autumn 1989, vol. 24, s. 43.

⁵⁶ MARRECO, A. *The Rebel Countess. The Life and Times of Constance Markievicz*. London: Phoenix, 2000, s.34.

⁵⁷ STEELE, K. *Women, Press and Politics during the Irish Revival*, s. 31.

⁵⁸ Tamtéž, s. 48.

⁵⁹ HARP, R. The Shan Van Vocht and Irish Nationalism, s. 43.

⁶⁰ Tamtéž, s. 48.

⁶¹ Tamtéž.

pohlaví. Naopak se domnívaly, že by měla mít možnost připravovat se spolu s muži na fyzické útrapy povstání. Jejich feministické poselství se ale po zániku Shan Van Vocht opět vytratilo.

Hlavní přínos těchto novin spočíval v tom, že (vzhledem k původu obou autorek) spojovaly protestantskou a katolickou obec, a navíc jejich přátelství s předními osobnostmi národního hnutí pomáhalo čelit izolaci ulsterských nacionalistů.

Shan Van Vocht četli lidé ze středních vrstev Belfastu, Dublinu, New Yorku i Londýna. K dostání byl i v Indii, Jižní Africe, dokonce i v Mexiku.⁶² Když v roce 1899 Milliganová a Johnstonová ukončily svou činnost, dlouhý seznam předplatitelů předaly Arthuru Griffithovi a Williamu Rooneymu, kteří právě v Dublinu založili týdeník *United Irishman*. Ten pak fungoval do roku 1906 jako jeden z nejúspěšnějších národních listů.⁶³

Oslavy stoletého výročí povstání 1798

Celé tři roky své existence noviny Shan Van Vocht usilovně bojovaly za sjednocení národního hnutí, a přece neúspěšně. Sektářská politika nadále tříštila národní síly, až nakonec Shan Van Vocht zahubila. Přitom k vytvoření národní jednoty se v této době naskytl ideální příležitost. Na rok 1898 se chystaly velkolepé oslavy stoletého výročí povstání Theobalda Wolfeho Tonea. Feniáni měli na všech akcích sdílet společnou platformu s členy Irské parlamentní strany. V té se ale brzy obnovily šarvátky – byli tu parnellité a antiparnellité, stoupenci Johna Dillona, Johna Redmonda či Tima Healyho.⁶⁴ List Shan Van Vocht proto ke spolupráci vyzýval především ženy. Jejich nezkušenost s politikou nebyla chápána jako nedostatek. Naopak, politické prostředí bylo nyní považováno za prohnilé a zkorumpované a ženy se cítily oprávněny ukázat národnímu hnutí cestu ven ze zmatků. „*Není to štěstí, že lepší polovička ... populace není zapletená do těchto hádek o volební preference?*,”⁶⁵ ptaly se na stránkách novin.

Aby byl zajištěn hladký průběh oslav, ustavil se Jubilejní výbor irských žen. Ten vznikl patrně z Národní asociace irských žen, kulturně nacionální organizace, kterou založila Milliganová s Johnstonovou v roce 1894.⁶⁶ Dalším důvodem, proč tolik odpovědnosti

⁶² STEELE, K. *Women, Press and Politics during the Irish Revival*, s. 33.

⁶³ URQUHART, D. *Women in Ulster Politics 1890-1940*. Dublin: Irish Academic Press, 2000, s. 94.

⁶⁴ Redmond stál v čele skupiny, která šla v Parnellových šlépějích. Dillon byl vůdcem antiparnellitů a v roce 1898 založil Ligu sjedocených Irů. Healy se po neshodách s oběma stranami nakonec vydal vlastní cestou, brzy si také získal přívržence. MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 58.

⁶⁵ URQUHART, D. *Women in Ulster Politics...*, s. 92.

⁶⁶ Tamtéž.

převzaly ženy, byly obavy, že by vláda mužským aktivistům zakázala činnost.⁶⁷ Jedním z úkolů Jubilejního výboru bylo uspořádání výstavy věnované povstání roku 1798 v Belfastu, dále ozdobení zanedbaných hrobů starých hrdinů, prodej domácích produktů a jako obvykle vybírání finančních příspěvků na vzpomínkové oslavy. Té hlavní, 15. srpna 1899, se v Dublinu zúčastnily mezinárodní delegace z Francie a Ameriky, nechyběli ani Jihoafričané a Argentinci.⁶⁸ Paralelně probíhaly akce v Americe a Austrálii. Johnstonová, Milliganová, Gonneová a Rooney se vydali po celém Irsku přednášet o Společnosti irské jednoty.⁶⁹ Stoleté výročí bylo zkrátka příležitostí ukázat světu, že Irsko chce být opět svobodné. Celkový dojem kazily sice neustálé potyčky v politických kruzích.⁷⁰ O tom, že tyto akce vzbudily zájem veřejnosti, však není sporu. Oslovily především dospívající generaci, jak dokládá výpověď Séamuse Robinsona. Tento mladík viděl své rodiče jako typické nacionální katolíky - parnellity, přesvědčené, že britské impérium je nezničitelné. „*Měli všechny argumenty proti nám mladým. Pak nás ale oslavy výročí 98 přiměly se zajímat. Chtěli jsme se připravit na další boj, ale vytýkali nám, že jsme blázni. Myslím, že to byl Joe, můj bratr, který mě jako první upozornil, že bychom se měli za generaci našich otců stydět. Byla to první generace Irů, která za Irsko nedala ani ránu.*“⁷¹ vzpomínal. A byl to právě Robinson a jeho vrstevníci, kteří se v roce 1916 s nadšením vrhli do závěrečného boje za irskou nezávislost.⁷²

Búrská válka

Další povzbuzení pro irské národní hnutí představovala druhá búrská válka (1899 – 1902). Zejména Arthur Griffith a Maud Gonneová interpretovali tento konflikt jako klíčový boj proti britskému imperialismu a chápali ho jako analogický s vlastním úsilím o nezávislost.⁷³ Prestiž a popularita Maud Gonneové na veřejnosti rostla. 11. října 1899 se spolu s Annou Johnstonovou účastnila založení Irského transvaalského výboru a na chvíli mu dokonce předsedala. Hlavním cílem tohoto výboru bylo zabraňovat odvodům vojáků do britské armády.⁷⁴ Těm se mnohdy Irové snažili vyhnout za každou cenu. Ve Waterfordu například naházeli zbraně do řeky, jen aby s Búry nemuseli bojovat. Do Jižní Afriky byli posláni v

⁶⁷ Irishwomen`s Centenary Union. Shan Van Vocht, Sep 1897. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice: Women and Irish Nationalism*. Cork: Cork University Press, 2001, s. 10.

⁶⁸ GONNE, M. *A Servant of the Queen*, s. 262.

⁶⁹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 46.

⁷⁰ I Maud Gonneová byla z průběhu oslav trochu zklamaná. Stěžovala si na nedostatečnou organizaci a na to, že v ústředním výboru chyběl Connolly, který by jako „*jediný věděl, jak na to.*“ GONNE, M. *A Servant of the Queen*, s. 256, 263.

⁷¹ RYAN, A. *Witnesses inside the Easter Rising*. Dublin: Liberties Press, 2005, s. 199.

⁷² Robinson byl později také jedním z účastníků incidentu v Soloheadbegu, který mnozí historikové považují za oficiální počátek války Irů za nezávislost.

⁷³ STEELE, K. *Women, Press and Politics.....*, s. 91.

⁷⁴ Tamtéž, s. 73.

poutech.⁷⁵ Gonneová s Connollym na veřejnosti obviňovali Anglii z toho, že úmyslně podporuje hladomory v Irsku, aby pak mohla verbovat hladové dobrovolníky. Nato irské občany pobouřila poznámka lorda Balfoura v britském parlamentu ohledně poskytnutí anglické pomoci, nemá-li snad rolníkům poslat šampaňské.⁷⁶ Nepřekvapí nás, že zatímco radikální nacionalisté stáli striktně na straně Búrů, John Redmond v čele parlamentní strany při každé příležitosti projevoval loajalitu britské vládě. Jedním z jejích důkazů bylo i slavnostní předání čestného doktorátu Trinity College Josephu Chamberlainovi před Vánoce 1899. Když se o tomto záměru dozvěděl Transvaalský výbor, okamžitě zorganizoval v centru Dublinu protiakci. Masové shromáždění bylo ale rozehnáno policií ještě před vystoupením prvních řečníků.⁷⁷

K pomoci Búrům využívala Gonneová opět svých kontaktů ve Francii. V Paříži zařizovala Irům francouzské pasy, aby se mohli nepozorovaně přeplavit do Afriky a připojit se k irské brigádě na straně Búrů. Její přátelé vyráběli pro búrské vojáky granáty. Členové Irského republikánského bratrstva je pak podle plánu měli propašovat na lodě do Afriky skryté mezi hroudami uhlí. S touto akcí souhlasil i transvaalský vyslanec v Evropě a na jeho uskutečnění nabídl dva tisíce liber.⁷⁸ Gonneová dokonce uvádí, že tehdy sama vstoupila do Irského republikánského bratrstva, ačkoliv je velmi nepravděpodobné, že by jakákoliv žena byla do této tajné organizace před světovou válkou připuštěna. Britská tajná služba akci stejně odhalila a Gonneová údajně své členství v Irském republikánském bratrstvu opět odvolala.⁷⁹

Návštěva královny Viktorie r. 1900

Intenzivní protesty Irského transvaalského výboru proti náborům irských vojáků zanedlouho přinesly výsledky. V první polovině roku 1900 odvody prakticky ustaly a královna Viktorie se rozhodla (navzdory všemu varování), že podnikne třítydenní návštěvu do Irska, aby uklidnila situaci. Jednaosmdesátiletá Viktorie dorazila do Dublinu 4. dubna. Následujícího dne psaly Irish Times o jejím velkolepém přijetí a nebyvalém nadšení obyvatel. Jiné noviny byly realističtější. Podle Irish News a Belfast Morning News byly ve skutečnosti do města svoláni lojalisté ze všech koutů Irska a většina Dublinů, užívajících si den volna, byla na Viktorii spíše jen zvědavá.⁸⁰ Nacionalisté dávali najevo svůj nesouhlas. Gonneová, kterou nemoc v dané chvíli držela ve Francii, se alespoň ve svém článku s názvem *The*

⁷⁵ GONNE, Maud. Irishmen and the English Army. In STEELE, K. (ed.) *Maud Gonne`s Irish Nationalist Writings....*,s. 69.

⁷⁶ GONNE, Maud. The Famine Queen. In STEELE, K. (ed.) *Maud Gonne`s Irish Nationalist Writings....*,s. 55.

⁷⁷ WARD, M. *Maud Gonne....*, s. 61.

⁷⁸ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 48.

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ HILL, M. *Women in Ireland, a Century of Change*. Belfast: Blackstaff, 2003, s. 14.

Famine Queen snažila Irům otevřít oči: „Návštěva anglické královny je politickým aktem a jestli ji přijdeme přivítat, měli bychom se před národy stydět. Svět už nebude věřit v upřímnost naší touhy po nezávislosti. Jestli se [Viktorie] před svou smrtí vrátí podívat na tu zkázu, co způsobila, bude to jistě jen proto, že její ministři a rádci cítí, že je Anglie v nebezpečí a že její cesta bude mít hluboký politický dopad. Búrové konečně zbavili svět mýtu o její velikosti.”⁸¹ Její výzva se 7. dubna objevila v týdeníku *United Irishman*. Stejně noviny vytýkaly nacionalistům, že se dostatečně nesoustředí na to, aby si získali nejmladší část populace. Byla to reakce na dětský piknik pořádaný v dublinském Phoenix Parku v rámci královniny návštěvy, jehož se (alespoň podle *Irish Times*) zúčastnilo 52 000 dětí z celé země.⁸²

Akce pro děti pak byla jedním z předmětů, které diskutovala Gonnevá se svými přítelkyněmi o Velikonoční neděli v prostorách Keltské literární společnosti. Primárním důvodem jejich schůzky bylo vybrat příspěvky na symbolický dárek pro Arthura Griffitha jako poděkování za to, že zachránil Gonnevě pověst. Když totiž irský společenský časopis *Figaro* otiskl zprávu o tom, že Gonnevá pracuje v britských službách, Griffith zbičoval jejího editora takovým způsobem, že dostal dva týdny vězení nepodmíněně.⁸³ O jeho oddanosti k této samozvané „irské Johance z Arku” tedy není sporu. Gonnevá poté autora článku pro pomluvu žalovala a soud jí dal za pravdu. Vedle peněžní sbírky patnáctičlenná skupina žen hovořila také o současné módě (v době búrské války se prý nosila černá a khaki), o účesech (bylo rozhodnuto, že přestanou nosit copánky stočené kolem uší po anglickém vzoru) a nakonec jedna z nich navrhla, že by měly uspořádat zvláštní den pro děti, které nepřišly vzdát hold královně.⁸⁴ To bylo s nadšením schváleno. Za tímto účelem se jednou týdně začal scházet výbor (*Patriotic Children`s Treat Committee*), jehož členská základna rychle rostla. Formálně v čele výboru stála opět Maud Gonnevá, ovšem ta brzy po jeho ustavení opět odcestovala a vrátila se až těsně před konáním akce, takže příliš zásluh na jejích přípravách neměla. Viceprezidentkou výboru se stala Alice Furlongová, pokladnicemi byly May O`Leary-Curtisová a Judith Rooneyová (sestra Williama Rooneyho) a tajemnicemi Sarah Whiteová a Annie Eganová, jejíž manžel James byl jedním z feniánů souzených za velezradu. Zapojily se i nám již známé Jennie Wyseová Powerová a Anna Johnstonová.⁸⁵

⁸¹ GONNE, Maud. *The Famine Queen*. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice: Women and Irish Nationalism*, s. 12-13.

⁸² MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 30.

⁸³ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 47.

⁸⁴ *The First Meeting of Inghinidhe*. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 20.

⁸⁵ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 48.

Jedna z členek později napsala, že všechny byly pracující dívky – „*working girls*.“⁸⁶ Tím ovšem nesmíme chápat ženy z dělnických rodin, nýbrž takové, které se snažily být na svých rodinách nezávislé a vydělávaly si na vlastní živobytí. Pocházely obvykle ze středních vrstev společnosti a jejich život byl v zásadě pohodlný. Aktivita se jim nicméně nedala upřít. Chodily od domu k domu, vybíraly příspěvky a zapisovaly děti, které slíbily svou účast. Ty se pak 1. července vydaly do průvodu. Když došly do Clonturk parku, čekali je Maud Gonneová, William Rooney, pan O’Leary Curtis a pan O’Neill, aby v nich svými projevy probudili národní hrdost. Je zajímavé, že i když za celou akci stály ženy, Gonneová vystoupila na veřejnosti jako jediná z nich. Většina ostatních v sobě zatím nenašla odvahu promluvit před tolika lidmi.

Těžko posoudit, zda byl tento podnik nějak politicky úspěšný. Maud Gonneová se jej tak rozhodně snažila vylíčit, když o něm psala do novin *United Irishman*. Že si ovšem leccos přibarvila, jak měla ve zvyku, bylo patrné už z toho, že zde uvedla účast 30 000 dětí, ačkoliv ještě den před akcí měly ženy na seznamu o pět tisíc méně.⁸⁷ Ve svém článku si dále pochvalovala národní cítění těchto dětí zbavené strachu a prostoru pro kompromisy a promlouvala k nim: „*Jsem si jista, že budete sloužit naší matce a královně Irsku stejně tak oddaně a nesobecky, až z vás budou muži a ženy.*“⁸⁸ Lze pochybovat o tom, zda si tyto děti vůbec byly schopny uvědomit takovou míru patriotismu. Pokud je to ale neovlivnilo tak, jak by si Maud Gonneová přála, byla ještě řada příležitostí to napravit. A Yeatsova otázka „*kolik takových dětí ponese bombu nebo pušku, až jim bude kolem třiceti?*“⁸⁹ se nakonec ukázala být přece jen prozíravou.

Inghinidhe na h-Éireann / Dcery Irska

Usilovná snaha žen demonstrovat veřejně vlastenecké cítění nejmladší generace Irů měla jedno důležité vyústění. Při pořádání dětského dne se totiž mezi jeho účastníky ukázaly velké mezery ve znalostech irské historie a národních tradic. To ženy znepokojovalo natolik, že na další výborové schůzi navrhla Jennie Wyseová Powerová „*povzbuzovat dublinské hochy ke vstupu do Národní chlapecké brigády.*“⁹⁰ Tuto organizaci založil Henry Dixon na protest proti vzdělávání irských dětí podle stejných osnov, jaké měly děti anglické. Ve svých svěřencích měl v úmyslu pěstovat odpor proti alkoholu,⁹¹ vést je k lásce k vlasti a učít je

⁸⁶ The First Meeting of Inghinidhe In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 21.

⁸⁷ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 32.

⁸⁸ Tamtéž, s. 33.

⁸⁹ WARD, M. *Maud Gonne...*, s. 63.

⁹⁰ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 33.

⁹¹ V Irsku bylo tehdy velmi rozšířené protialkoholní hnutí.

irským zvykům a jazyku. Jelikož žáky mohli ovšem být jen chlapci, rozhodly se ženy na návrh paní O'Learyové Curtisové organizovat výuku také pro dívky. Původní dámský výbor byl nahrazen novým výborem stálým, avšak vzhledem k právě probíhajícím letním prázdninám byla další činnost odložena na podzim.⁹²

Mezitím byly Jennie Wyseová Powerová a Márie Quinnová vyslány reprezentovat výbor na francouzsko-irských oslavách, které se toho července konaly v Paříži. Jménem Národní asociace irských žen se zúčastnily i Maud Gonneová a Annie Eganová. Přijel také Arthur Griffith a další osobnosti Irského transvaalského výboru.⁹³ Pozvání na pařížskou výstavu přišlo od Franko-irské společnosti, ve které Maud Gonneová zaujímala přední místo. Irská delegace hodlala této příležitosti využít k tomu, aby vzdala čest transvaalskému prezidentovi Paulu Krügerovi za statečnost, kterou Búrové prokázali v boji proti Britům. Lítovali, že v sobě Irové zatím nenašli tolik odvahy. Maud Gonneová se poté pyšnila tím, že jim jako jediným zahraničním delegátům bylo dovoleno před Krügerem veřejně vystoupit.⁹⁴

Aktivity ženského výboru, který si nyní říkal Inghinidhe na h-Éireann / Dcery Irska,⁹⁵ byly obnoveny v říjnu. Zahajovací schůze se konala 11. října na 32 Lower Abbey Street za účasti 29 žen.⁹⁶ Maud Gonneová stanula jako už tradičně na čele organizace. Dále byly zvoleny čtyři viceprezidentky, jmenovitě Jennie Wyseová Powerová, Anna Johnstonová, Annie Eganová a Alice Furlongová. Tajemnicemi byly Márie Quinnová, Dora Hackettová a Elizabeth Morganová. Sarah Whiteová a Margaret Quinnová se staly pokladnicemi.⁹⁷ Společně pak vytyčily hlavní cíle organizace, a sice:

1. Povzbuzovat studium irštiny, irské literatury, historie, hudby a umění, hlavně mezi mladými, a to organizováním výuky a vyučováním těchto předmětů,
2. Podporovat a popularizovat irské výrobce,
3. Zabraňovat čtení a vůbec oběhu pokleslé anglické literatury, zpěvu anglických písní, navštěvování sprostých anglických zábav v divadlech a hudebních sálech, a postavit se anglickému vlivu v každém směru, neboť nesmírně poškozují umělecký vkus a jemnost irských lidí,

⁹² MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 34.

⁹³ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 50.

⁹⁴ GONNE, Maud. Ireland and her Foreign Relations. In STEELE, K. (ed.) *Maud Gonne's Irish Nationalist Writings...*, s. 180.

⁹⁵ Název patrně převzat od stejnojmenného dámského výboru Klubu 98 v Belfastu. MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 34.

⁹⁶ LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918. A Documentary History*. Cork:Cork University Press, 1999, s. 300.

⁹⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 50.

4. K prosazení výše zmíněných cílů založit Fond pro národní účely.⁹⁸

Dále byla stanovena pravidla pro vstup do Dcer Irska. Ta se mohou zdát poměrně přísná, avšak uvážíme-li pozdější rozsah a aktivity organizace, jistá obezřetnost patrně byla na místě. U všech členek se vyžadoval irský původ, alespoň mezi předky. Maud Gonneová jako prezidentka Dcer Irska tak paradoxně měla na členství nejmenší nárok. Tvrdila sice, že předkové z otcovy strany pocházeli z Irska, ale jeho bezprostřední rodina patřila k úspěšným dovozcům vína v Londýně.⁹⁹ Kandidátky na členství v organizaci musely být navrženy a podpořeny dvěma stávajícími členkami a teprve po týdnu od nominace proběhlo tajné hlasování. Aby ženy zajistily anonymitu, přijímaly stará irská jména.¹⁰⁰ (Maud Gonneová si říkala Maeve.¹⁰¹) Nenosily ani uniformy, aby předešly případným problémům v práci, kde by zaměstnavatel sympatizoval s unionisty. Rády se ale oblékaly do šatů z irských látek s keltskými vzory a zdobily se broží, podobnou jakou nosily ženy v dávném Irsku. Tím, že pracovaly, rády chodily na přednášky, zábavy a do debatních kroužků, vybočovaly z tehdejších společenských norem. Jeden současník dokonce řekl, že „*snažit se vypadat irsky nebo chovat se nacionálně není jen dámy nehodné, ale přímo nestoudné.*“¹⁰²

K Dcerám Irska se brzy přidaly všechny národně uvědomělé, politicky zainteresované ženy i příbuzné mužů národního hnutí. Ve výboru zasedaly sestry Arthura Griffitha i Williama Rooneyho. Další členka, Márie Killeenová, byla Rooneyho snoubenkou. Jennie O'Flanaganová, vystupující pod irským jménem Sinéad, se později stala ženou Éamona de Valéry, prvního irského prezidenta.¹⁰³ Většina z nich se pak více či méně angažovala i v letech 1916-21/resp. 23, kdy se definitivně rozhodlo o osudu Irska.

Za roční příspěvek 5 šilinků se k dublinské organizaci přidávaly další. Pobočky se začaly objevovat nejen po celém Irsku – v Limericku, Corku, Belfastu, Galway..., ale třeba i v Liverpoolu nebo v Bostonu či New Yorku.¹⁰⁴ V Americe je vydatně podporoval zejména ženský pomocný sbor Starodávného hiberniánského řádu (Ancient Order of Hibernians).¹⁰⁵

⁹⁸ *First Annual Report of Inghinidhe na h-Éireann*. Dublin: Inghinidhe na h-Éireann, 1901, s. 1,2.

⁹⁹ WARD, M. *Maud Gonne*, s. 2.

¹⁰⁰ LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918*, s. 301.

¹⁰¹ Podle legendární královny z prvního století př.n.l.

¹⁰² MCCOOLE, S. *No Ordinary Women. Irish Female Activists in the Revolutionary Years 1900-1923*. Dublin: O'Brien Press, s. 23.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ *First Annual Report of Inghinidhe na h-Éireann*, s. 7.

¹⁰⁵ Katolická organizace rozšířená v Irsku a USA, jejíž historie sahala až do 18.století. MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 70.

Každá z těchto poboček dostala jméno po keltské hrdince. Za patronku celé společnosti si zvolily Svatou Brigitu.¹⁰⁶

Činnost Dcer Irska odpovídala výše zmíněným stanovám. Už v zimě začaly ženy seznamovat první děti s irským jazykem a historií. Vedle dívek se nakonec zaměřovaly i na výuku chlapců z chudších oblastí Dublinu. To proto, že tu tradičně armáda nacházela nejvíce rekrutů. Ella Youngová, irská básnířka, která těmto dětem vyprávěla historii pomocí ság a hrdinských příběhů, mluvila o nich jako o „*nezkroceném Dublinu*.” Prý se stěží dovedly podepsat.¹⁰⁷ Ženy v nich však dokázaly probudit zájem o národ. Každé z dětí povinně skládalo přísahu, že nikdy nevstoupí do britské armády ani námořnictva.¹⁰⁸

Propaganda proti odvodům patřila k důležitým aktivitám Dcer Irska. Nežádka díky tomu docházelo ke konfliktům. Hlavní dublinská třída, Sackville Street (dnešní O'Connell St.), byla tehdy rozdělena na dvě zóny. Západní byla vyhrazena britským vojákům s jejich partnerkami, východní určena občanům Dublinu. Dcery Irska ale každou noc tuto hranici překračovaly, aby mladým ženám ve společnosti vojáků předaly letáčky s apelem: „*Irské dívky, kdož se procházíte s anglickými vojáky, pamatujte, že jsou to nepřátelé vlasti – muži, kteří jsou nedůstojným společníkem jakékoliv slečny!*”¹⁰⁹ Letáčky navíc varovaly ženy před nebezpečím nakažení pohlavními chorobami a nemanželskými dětmi a nepřímo tak narážely na jejich lehké mravy. Není divu, že si členky Dcer Irska k této práci raději brávaly mužský doprovod. Podobného materiálu byly rozneseny tisíce exemplářů.

Dcery Irska podporovaly také sportovní aktivity – ve druhém roce od založení otevřely hurlingový klub¹¹⁰ - a nepopiratelného úspěchu dosáhly v divadelní činnosti. Jejich dramatická společnost předváděla nejprve živé obrazy (tzv. tableaux vivants), které rekonstruovaly události z irské historie, různé písně a legendy. Později přidaly celovečerní hry, z nichž první psala Alice Milliganová. Jako režiséry se Maud Gonneové podařilo získat dva profesionální herce, Franka a Williama Fayovy, pod jejichž vedením společnost nabyла na prestiži. Vyšly odtud přinejmenším dvě slavné herečky, a to Sara Allgoodová a Máire Nic Shiubhlaighová (Mary Walkerová). I na Yeatse produkce Fayů udělala dojem a v roce 1902 dovolil jejich Irské národní dramatické společnosti uvést jeho hru Kathleen Ní

¹⁰⁶ Zakladatelka prvního kláštera v Irsku v 5. století. BRODERICK, M. *Wild Irish Women*. Dublin: O'Brien Press, 2001, s. 215.

¹⁰⁷ YOUNG, E. *Flowering Dusk*. New York: Longman, 1945, s. 70.

¹⁰⁸ WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 22.

¹⁰⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 21.

¹¹⁰ Hurling – irský národní sport hraný s pálkami (hurley).

Houlihanová.¹¹¹ V hlavní roli Kathleen zazářila Maud Gonneová. I když měla ve skutečnosti jen omezený herecký talent, s touto postavou se naprosto sžila. Publikum bylo pohnuto. Irský novinář a nacionální politik Stephen Gwynn později dokonce poznamenal, že se po představení sám sebe musel ptát, „*zda by takové hry měly být uváděny, pokud jeden není připraven na to, že lidé pak vyjdou ven odhodláni střílet a nechat se zastřelit.*”¹¹² Velký úspěch měla také hra Deirdre, kterou věnoval společnosti George Russell, a za zmínku stojí i Éilis agus Bhean Deirce P. T. MacGinleyho, vůbec první hra uvedená v irštině.

V roce 1904 se dramatická společnost bratří Fayů sloučila s Irským literárním divadlem lady Gregoryové a W. B. Yeats (zal. 1902) ve slavné Abbey Theatre, které bylo považováno za národní divadlo a které funguje dodnes. Abbey se stalo místem, které se svými hrami snažilo podněcovat dialog mezi nacionalisty a unionisty. Maud Gonneová ale jako obvykle žádnou diskusi nepřipouštěla. Podle ní „*hra, která potěší irské muže a ženy, jež zaprodali svou zem pro pohodlí a bohatství, jež se bratříčkují s utlačovateli své země nebo jim dokonce slouží, taková, která se líbí anglickým funkcionářům a britské posádce ale ne irským občanům, si nemůže činit nárok být národní literaturou.*”¹¹³

Ústup Maud Gonneové z politické scény, Helena Molonyová

V době otevření Abbey Theatre vlastně už Maud Gonneová v národním hnutí tolik nefigurovala. Ani nemohla. Byla v Paříži a osobní důvody jí bránily vracet se do Irska. Příčinou byl její vztah s majorem Johnem MacBridem. MacBride velel v búrské válce irské brigádě a poté se před zatčením uchýlil do francouzského exilu. Tady v roce 1900 začal jejich románek. Gonneová dobře věděla, že má MacBride prosté venkovské vychování a od ženy očekává, že po jeho boku zaujme podřadné postavení.¹¹⁴ Všichni se je snažili od manželství odradit. Griffith, přítel obou, je v dopise prosil: „*Už kvůli sobě a pro dobro Irska, ke kterému oba patříte, neberte se!*”¹¹⁵ Neposlechli. Svatba se konala v únoru 1903 v Paříži. Při této příležitosti byla Maud přijata do katolické církve. O rok později se jim narodil syn Seán, který se v budoucnu měl stát předním irským politikem. Za další rok se manželství rozpadlo. MacBride pil a choval se jako tyran. Přesto se Maud jako katolička nemohla rozvést. Na národní hnutí to mělo špatný dopad. Pro Griffitha nepřítomnost Gonneové znamenala ztrátu

¹¹¹ Hra Kathleen Ní Houlihanová je nejúspěšnějším předchůdcem irské školy realistického dramatu, založeného na životě irských venkovanů. Kathleen je vlastně výše zmíněná „shan bhean bhocht,” stará bába, která představuje kolonizované Irsko a čeká, až bude osvobozena. MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 89.

¹¹² KNIRCK, J. *Women of the Dáil. Gender, Republicanism and the Anglo-Irish Treaty*. Dublin:Irish Academic Press, 2006, s. 34.

¹¹³ GONNE, Maud. A National Theatre In STEELE, K. (ed.) *Maud Gonne`s Irish Nationalist Writings...*, s. 202.

¹¹⁴ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 56.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 57.

řady důležitých kontaktů. Politici a intelektuálové, kteří se dosud pravidelně stýkali v bytě Maud na Nassau Street a jejichž myšlenky a názory byly pro Griffitha tolik podnětné, se k němu najednou neznali.¹¹⁶ Také MacBride byl veřejnou osobou a měl mnoho přátel a zastánců. Nakonec mu bylo umožněno vrátit se do Irska, ale Gonnevová se bála, aby se s ní jeho rodina nesoudila o děti. Proto zůstávala v Paříži a o kulturním a politickém dění se dozvíдалa jen zprostředkovaně, díky dopisům W. B. Yeatsa a Heleny Molonyové, nové tajemnice Dcer Irska, která po ní fakticky převzala vedení organizace.¹¹⁷

Helena Molonyová¹¹⁸ (nar. 1883) pocházela z chudé katolické rodiny z Dublinu. Rodiče ztratila v útlém věku. S nevlastní matkou si nikdy nerozuměla, vřelý vztah měla pouze k bratrovi Frankovi. Získala střední katolické vzdělání a životem se zpočátku protloukala jako herečka. Dlouho ji provázely značné finanční obtíže. Přátelé ji popisovali jako statečnou ženu se smyslem pro humor a srdcem na dlani, ale trpěla také depresi a údajně měla problém s alkoholem. Trpké životní zkušenosti jistě přispěly k jejímu radikálnímu smýšlení a sympatiím k socialismu. K aktivismu ji ale podle jejího tvrzení poprvé inspirovala Maud Gonnevová. Bylo to v létě roku 1903, kdy dvacetiletá Molonyová slyšela její plamenný projev v dublinské Rotundě,¹¹⁹ vyzývající k odporu proti návštěvě krále Eduarda VII. v Irsku. Bratr Molonyové byl tou dobou členem Irského republikánského bratrstva a povzbuzoval ji, aby vstoupila do Dcer Irska. To také udělala. Ukázala se jako nesmírně schopná organizátorka a za pár měsíců, jak už bylo řečeno, de facto řídila veškeré aktivity této organizace.¹²⁰

Opozice proti návštěvě Eduarda VII. v roce 1903

Opozice proti návštěvě královského páru v Irsku roku 1903 byla jednou z posledních nacionálních akcí, jichž se Maud Gonnevová na počátku století osobně účastnila. Nový král Eduard VII. nastoupil na trůn po své matce Viktorii v lednu 1901. V létě 1902 proběhla korunovace a na červenec příštího roku se plánovala jeho cesta s chotí Alexandrou do Irska. Otázka, jakým způsobem je přivítat, opět rozčeřila hladinu irské politické scény. Tim Harrington, starý parnellita a nyní starosta Dublinu, přišel s návrhem, aby město vydalo veřejné prohlášení loajality. Přitom ještě o tři roky dříve při návštěvě královny Viktorie proti

¹¹⁶ STEELE, K. *Women, Press and Politics*, s. 79.

¹¹⁷ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 58-60.

¹¹⁸ Někdy se píše Moloney - v tomto tvaru bylo její jméno zapsáno do rodného listu, na úmrtním už je Molony. CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists, Irish Women and Change 1900-1960*. Dublin:Woodfield Press, 2001, s. 141.

¹¹⁹ Rotunda je porodnice stojící v centru Dublinu už od 18. století. Protože to zároveň byla charitativní instituce, měla vyhrazené zvláštní prostory pro nadační činnost. Jedním z takových míst byla velká rotunda, po které je porodnice pojmenována, ale která je dnes součástí sousedního Gate Theatre. Tam se často konaly mítinky politických stran a podobné schůze.

¹²⁰ CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists*, s. 142.

takovému prohlášení sám vehementně protestoval.¹²¹ Jenže Eduard v porovnání s matkou představoval vítanou změnu. Navíc už se několik let vládnoucí konzervativní strana¹²² pokoušela utiřit volání po autonomii pomocí drobných ústupků a výhod,¹²³ čímž si řadu umírněných nacionalistů naklonila. Byla to vlastně taková drobečková politika v anglo-irském podání. V jejím rámci byly v roce 1898 zákonem vytvořeny v Irsku samosprávné jednotky.¹²⁴ Nacionalisty typu Maud Gonneové, Arthura Griffitha a mnohé radikálnější ale podobná opatření neuspokojovala.

V roce 1900 Griffith s podporou Gonneové¹²⁵ založil Cumann na nGaedheal (Společenství Irů) jako organizaci zastřešující menší národní společnosti, úzce spjatou s Griffithovými novinami *United Irishman*.¹²⁶ Prvním členem byla pochopitelně Keltská literární společnost. Dcery Irska se připojily koncem roku 1902 a některé z nich brzy usedly do předsednictva.¹²⁷ Plánovaný příjezd krále pak tyto nacionalisté zamýšleli využít k radikalizaci politické scény. První kroky učinily Dcery Irska. Ke své agitaci využily nadcházejících voleb do městského zastupitelstva. Zákonem z roku 1898 získaly totiž právo volit do místní správy také ženy. Tedy alespoň ty, které splňovaly jisté majetkové podmínky.¹²⁸ A právě k těm směřovala výzva Dcer Irska, aby nevolily takové kandidáty, kteří by mohli hlasovat (nebo už tak v minulosti učinili) pro veřejné prohlášení loajality britskému monarchovi.¹²⁹ Ze stejného důvodu byl ustaven Výbor na ochranu lidí, ve kterém Dcery Irska hrály významnou roli a který se posléze rozrostl v širší uskupení – Národní radu, v čele s dramatikem Edwarem Martynem.¹³⁰ Národní rada získávala sympatie ze všech stran. O členství se hlásili lidé z Londýna či Glasgowa a také Anna Parnellová, žijící nyní v Cornwallu, vzkázala do Dublinu svou podporu.¹³¹

Událostí, kterou *Irish Times* označily za „jedno z nejsenzačnějších politických střetnutí v Irsku posledních let,“¹³² byl tzv. „*boj o Rotundu*.“ Ke konfliktu došlo 18. května 1903 na sjezdu Irské parlamentní strany, kam vyrazila delegace Národní rady s cílem veřejně

¹²¹ COLLINS, S. A great year for the royals in Ireland. *Sunday Tribune* [online]. 5.1.2003 [cit.2010-04-27]. Dostupné na WWW: <http://www.tribune.ie/archive/article/2003/jan/05/a-great-year-for-the-royals-in-ireland/>.

¹²² V roce 1895 i 1900 zvítězila ve volbách. ADELMAN, P. *Great Britain...*, s. 119

¹²³ V angličtině se této taktice říkalo „*to kill home rule by kindness*.“

¹²⁴ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 59.

¹²⁵ Sponzorovala ho 25 šilinky týdně, což jí dávalo právo Griffithovy aktivity do jisté míry ovlivňovat. WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 66.

¹²⁶ V té době byl již Griffith plně zodpovědný za redakci novin. Jeho společník William Rooney tragicky zahynul ve věku 26 let. STEELE, K. *Women, Press and Politics*, s. 70.

¹²⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 66.

¹²⁸ Volit smělo zhruba 100 000 žen. DOCKRELL, M. *Irishwomen in Local Government*. In LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918*, s. 295.

¹²⁹ Dopis voličkám města Dublinu od Dcer Irska In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 23-24.

¹³⁰ O'NEILL, M. *From Parnell to de Valera...*, s. 57.

¹³¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 62.

¹³² Tamtéž.

konfrontovat starostu Harringtona. Dotaz, hodlá-li Dublin uznat anglického krále, nakonec vznesla Maud Gonnevová, která se kvůli tomu urychleně vrátila z Paříže. Byla tak netrpělivá, že nenechala ani domluvit Johna Redmonda, od roku 1900 vůdce sjednocené strany, a rovnou vypálila na vedle sedícího Harringtona salvu otázek. Starostu její drzost rozlítla natolik, že místo odpovědi mrštil svou židli do davu překvapených lidí. V hledišti vypukl zmatek a na konci Redmondova projevu byl sál Rotundy téměř prázdný. Všichni se rozprchli ze strachu z policejního zásahu.¹³³ Byl to poslední velký mítink, jaký Irská parlamentní strana v Dublinu pořádala. Harrington ztratil podporu a jeho návrh na prohlášení loajality králi byl zastupitelstvem zamítnut. Stalo se tak „*poprvé od invaze Jindřicha II. do Irska ve dvanáctém století,*“ jak později hrdě poznamenal Edward Martyn.¹³⁴

Pro nacionalisty mělo toto vítězství především symbolický význam. Z praktického hlediska ho však nelze přeceňovat. Eduard s Alexandrou se přece jen dočkali srdečného přijetí. Král s dojetím hovořil o „*projevech loajality a náklonnosti,*“ které je provázely po celé zemi.¹³⁵ Jen Maud Gonnevová v den jejich příjezdu demonstrativně vyvěsila z okna černou spodničku na násadě od koštěte, aby ukázala, co si o tom myslí.¹³⁶

Dcery Irska se ještě pokusily zorganizovat akci pro vlastenecké děti podobnou té z roku 1900. Svým rozsahem se jí ovšem rovnat nemohla. Přípravy probíhaly na poslední chvíli a ani počasí dětskému průvodu nepřálo.¹³⁷ Pro ženy bylo nyní podstatnější zajistit si rovnoprávné postavení v posíleném národním hnutí.

Vznik Sinn Féin

Dne 28. listopadu 1905 se v Rotundě konala výroční schůze Národní rady. Přítomno bylo sto delegátů, mezi nimi Edward Martyn, Arthur Griffith, William Cosgrave a například i Patrick Pearse a Michael O`Hanrahan, dva popravení vůdci Velikonočního povstání. V neposlední řadě se zúčastnily Jennie Wyseová Powerová a Máire Butlerová, členky Dcer Irska. Co je důležité, Arthur Griffith tu poprvé detailně představil svůj politický program, později zveřejněný jako Politika Sinn Féin (The Sinn Féin Policy).¹³⁸ Z toho důvodu bývá tento den pokládán za den založení Griffithovy nové strany, ačkoliv tenkrát ještě fakticky ustavena nebyla. Nejprve v roce 1906 vystřídal týdeník Sinn Féin Griffithovy noviny United Irishman, které musely ukončit činnost kvůli soudní při pro urážku na cti, o rok později se

¹³³ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 62.

¹³⁴ MACDONNCHA, M. Remembering the Past-Founding of Sinn Féin 1905. *An Phoblacht* [online]. 24.11.2005 [cit. 2010-04-26]. Dostupné na WWW: <http://www.anphoblacht.com/news/detail/12067>.

¹³⁵ COLLINS, S. *A Great Year for the Royals in Ireland*.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 66.

¹³⁸ MACDONNCHA, M. Remembering the Past-Founding of Sinn Féin.

Cumann na nGaedheal a Dungannonské kluby belfastských republikánů¹³⁹ sloučily v Ligu Sinn Féin a v září roku 1908 se tato liga spojila s Národní radou pod jednotným názvem Sinn Féin.¹⁴⁰ S nápadem nazvat tuto organizaci „My sami“ přišla Máire Butlerová, neboť takový název prý nejlépe vystihoval povahu hnutí.¹⁴¹

Jaká tedy byla Griffithova představa o budoucnosti jeho vlasti? Podle jeho sebraných článků, které vyšly poprvé v roce 1904 pod názvem Vzkříšení Maďarska (The Resurrection of Hungary) byl zastáncem dualismu, jaký si Maďaři vymohli na Rakousku v roce 1867. Toho chtěl stejně jako oni dosáhnout politikou pasivní rezistence. Tvrdil, že Zákon o unii z roku 1800 byl protiprávním aktem, a proto požadoval od irských poslanců, aby odešli z Westminsteru a pomohli založit Radu tří set, která by převzala kontrolu země a prosazovala její ekonomickou a politickou soběstačnost.¹⁴² Griffithova strana tak zpočátku vyplňovala prostor mezi dvěma extrémami – „*neužitečnou, degradující a demoralizující strategií parlamentaristů*“, jak se o ní sám vyjádřil,¹⁴³ a Irským republikánským bratrstvem, jehož cílem bylo nastolit republiku ozbrojenou silou.

Někteří historici spekulují, že byl Griffith ve skutečnosti separatistou a myšlenku dualismu propagoval jen proto, aby přilákal široké vrstvy obyvatel.¹⁴⁴ Jistě nelze popřít, že mezi Irským republikánským bratrstvem a Sinn Féin existovaly úzké vztahy. Jejich členové byli dlouholetými přáteli, o svých akcích se vzájemně informovali a při některých spolupracovali.¹⁴⁵ Navíc Sinn Féin byla de facto jediným oficiálním protihráčem parlamentní strany v národní politice, neboť Irské republikánské bratrstvo bylo organizací tajnou. To byl také důvod, proč byla v roce 1916 Sinn Féin považována za strůjce povstání. Tehdy její prestiž stoupla a přeměnila se v republikánskou stranu. Griffith ale zastáncem použití fyzické síly nikdy nebyl.

Ideály Dcer Irska byly o poznání radikálnější. Na rozdíl od Irského republikánského bratrstva, které mnohé ženy vinily z antifeminismu, měly ale v Sinn Féin dveře otevřené. Proto využily možnost ovlivňovat více politické dění a od počátku sem hromadně vstupovaly. Některé z nich se prosadily do výkonných výborů, ať už v ústřední organizaci nebo v jejích

¹³⁹ Tyto kluby nesly název podle místa setkání delegátů Dobrovolných ulsterských sborů, kteří se v roce 1782 zavázali, že budou podporovat legislativní nezávislost Irska. ROSS, D. *Ireland. History of a Nation*, s. 192.

¹⁴⁰ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 66.

¹⁴¹ NORMAN, D. *Terrible Beauty: A Life of Constance Markievicz*. London: Hodder & Stoughton, 1988, s. 44.

¹⁴² MOODY, T.W., MARTIN, F. X. (eds.) *Dějiny Irska*. Praha: NLN, 1996, s. 229.

¹⁴³ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 65.

¹⁴⁴ Tento názor zastává např. Donal MacCartney. MOODY, T.W., MARTIN, F. X. (eds.) *Dějiny Irska*, s. 229.

¹⁴⁵ Griffith sám byl jistou dobu členem Irského republikánského bratrstva a to zpočátku také financovalo vydávání jeho týdeníku Sinn Féin. National Library of Ireland. The 1916 Rising: Personalities and Perspectives. Online exhibition [online]. [cit. 2010-05-15]. Dostupné na WWW: <http://www.nli.ie/1916/pdf/3.3.1.pdf>.

pobočkách, a Jennie Wyseová Powerová to v roce 1912 dotáhla až na viceprezidentku.¹⁴⁶ To byl nebývalý úspěch. Těžko si představit, že by nějaká žena mohla v dané době dosáhnout na nejvyšší pozici.

Wyseová Powerová, jak víme, také nebyla v politice žádným nováčkem. Od roku 1903 zastávala funkci strážkyně chudinských zákonů za severní Dublin, odkud se snažila rozložit dosavadní anglický systém chudobinců.¹⁴⁷ Ten podle ní špatně rozděloval irské peníze a irská chudina díky němu byla značně demoralizovaná. V rámci svých pravomocí proto prosazovala, aby veškeré zboží pro chudobince bylo pořizováno v Irsku, a zabráňovala najímání anglického personálu, který byl k obyvatelům chudobinců obzvláště přísný, až nelidský. Sama na dublinské Henry Street vlastnila populární obchod s irskými produkty a přilehlou restauraci, v níž si pravidelně dávali dostaveníčko vůdci národního hnutí.

Bean na h-Éireann

Ne všechny Dcery Irska se nechaly zlákat Griffithovou stranou Sinn Féin. Některým se zdála málo radikální, některé, jako Helena Molonyová, stále ještě zastupující Maud Gonneovou ve vedení organizace, tíhly spíše k socialistickému hnutí a jiné zase k feministickému. Zejména Molonyová považovala Griffithovy názory za příliš reakční, a tak se rozhodla založit „*noviny, které by tomu oponovaly. Chtěly jsme, aby to byly ženské noviny obhajující militantnost, separatismus a feminismus,*“¹⁴⁸ tvrdila. Měsíčník dostal název *Bean na h-Éireann* (Irská žena) a stal se jakýmsi tmelem Dcer Irska, které stále méně často postupovaly ve svých aktivitách jednotně. Sem tam se sice ještě věnovaly výuce dětí či organizování kulturních podniků a jiných vlasteneckých akcí, ale byly už příliš vytížené prací pro jiné, politicky významnější organizace.

První číslo v ceně jedné penny vyšlo v listopadu 1908.¹⁴⁹ Ačkoliv se *Bean na h-Éireann* prezentoval jako první nacionální list pro ženy, mezi jeho čtenáře patřilo i nemalé procento mužů, a to nejen v Irsku, ale i ve Spojených státech. Není se čemu divit, uvážíme-li, že sem články a glosami přispívaly přední osobnosti irského národního i socialistického hnutí. Psal sem básník a nacionalista Roger Casement, belfastský republikán Bulmer Hobson, spisovatel Padraic Colum, žurnalista Joseph Plunkett, autorem některých komentářů byl i Griffith a byli tu mnozí další. Z žen se tady vedle Molonyové, která byla editorkou, pravidelně objevovala

¹⁴⁶ O'NEILL, M. *From Parnell to de Valera*, s. 68.

¹⁴⁷ Tamtéž. Strážkyně chudinských zákonů byla vůbec první oficiální funkce, již směly ženy v Irsku od roku 1896 vykonávat. Viz. Women as Poor Law Guardians in Ireland. In LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918*, s. 292 – 293.

¹⁴⁸ FOX, R.M. *Rebel Irishwomen*. Dublin 1935, s. 121.

¹⁴⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 24.

jména Ella Youngová, Katherine Tynanová, Madeleine French-Mullenová a Sydney Giffordová,¹⁵⁰ prosadila se tu nová členka Dcer Irska Constance Markieviczová a z Francie neustále zasílala příspěvky Maud Gonneová.¹⁵¹

Po obsahové stránce popsala Molonyová Bean na h-Éireann jako „směs zbraní a šifónu,“ což také dobře naznačovalo rozporuplnou povahu ženské role v boji za získání nezávislosti.¹⁵² Na jedné straně poskytovaly tyto noviny typické rady pro ženy, zejména o módě, vaření či bydlení, na straně druhé představovaly významné diskuzní fórum pro nacionální, sociální i feministické hnutí. Často se stávalo, že zdánlivě neškodné ženské čtení mělo silně nacionální podtext, jako v případě sloupků Constance Markieviczové s názvem *Žena se zahradou*. „*Zabíjet šneky a slimáky je velmi nepříjemná práce, ale nenechte se odradit. Správná nacionalistka by měla na plze v zahradě hledět podobně jako se dívá na Angličany v Irsku,*“¹⁵³ radila například. A jinotaj se skrýval v téměř každém jejím poučení. Čtenářky pak musely být dostatečně důvtipné, aby tento dvojsmysl odhalily.

Molonyová, která byla už delší dobu zapojena do odborářského hnutí, nabízela jeho analýzu, důkladnější než poskytovaly Griffithovy noviny. Pravidelně informovala o akcích dělníků a na stránkách novin vedla korespondenci s Jamesem Connollym, který tou dobou pobýval v Americe.¹⁵⁴ Měsíčník Bean na h-Éireann přinášel také novinky o ženském hnutí po celém světě. Propagoval rovnoprávnost pohlaví, a to i pokud šlo o bojové akce. Ve své přednášce pro Studentskou literární společnost z roku 1909, kterou noviny otiskly, konstatovala Markieviczová, že „většina našich žen, jakkoliv upřímných a neochvějných nacionalistek, se dosud spokojila s tím, že tiše zůstala doma a přenechala všechno bojování mužům.“ To se teď mělo změnit. „*Starý názor, že žena může sloužit národu jen doma, dnes už neplatí. Teď je čas, musíte přimět svět, aby vás vnímal předně jako občanky, pak jako ženy.*“¹⁵⁵ Z toho se dá také odtušit, že národní nezávislost pro ženy Bean na h-Éireann byla vždy na prvním místě. Doufaly, že s jejím získáním budou mít ženy práva automaticky zaručena, a v tom se s přesvědčenými feministkami rozcházely. Navíc odpočátku kritizovaly sufražetky za to, že se ve spolupráci s Britkami dovolávají svých práv u nenáviděného

¹⁵⁰ Zajímavý byl její pseudonym John Brennan. Domnívala se totiž, že když si vybere jméno, jaké na venkově mívají statní farmáři, získá si větší respekt. WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 68.

¹⁵¹ Výtah z knihy Sidney Giffordové *The Years Flew By*. In WARD, M. (ed.) *In their own Voice*, s. 30.

¹⁵² MCCOOLE, S. *Guns and Chiffon. Women Revolutionaries and Kilmainham Gaol 1916-1923*. Dublin: Stationary Office, 1997, s. 8.

¹⁵³ STEELE, K. *Women, Press and Politics*, s. 123.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 110.

¹⁵⁵ MARKIEVICZ, C. *Women, Ideals and the Nation*. In WARD, M. (ed.) *In their own Voice*, s. 34

Westminsterského parlamentu. „*Raději se pokusíme zorganizovat ženské hnutí na linii Sinn Féin,*” tvrdily.¹⁵⁶

V novinách je patrná i míra radikalismu Dcer Irska – idea nenásilného vzdoru podle nich nevedla k dosažení cíle. Konstatovaly, že „*hnutí za morální sílu končí tam, kde se začíná prolévat krev, a proto vám znemožňuje přinést nejvyšší obět’ – váš život. Takové hnutí nemůže brát nikdo vážně a musí skončit opovržením a zesměšněním.*“¹⁵⁷

Nepřekvapí nás tedy, že si list Bean na h-Éireann svou přímočarostí a nekompromisním postojem vydobyl přední místo v nacionálním tisku. Když se ale v roce 1910 na scéně objevil další radikálně nacionalistický žurnál, Irish Freedom, jenž vydávalo Irské republikánské bratrstvo, poptávka po Bean na h-Éireann začala opět klesat a únorové číslo roku 1911 bylo bohužel posledním.¹⁵⁸

Constance Markieviczová

Těsně před založením Bean na h-Éireann přibyla k Dcerám Irska jedna vzácná členka. Byla jí výše zmíněná Constance Markieviczová, dodnes patrně nejznámější ze všech žen irského národního hnutí. Narodila se v Londýně v roce 1868 jako Constance Georgina Gore - Boothová, dcera cestovatele a filantropa sira Henryho Gore-Bootha, dědice usedlosti v irském Lissadell (hrabství Sligo).¹⁵⁹ Tady vyrůstala se svou sestrou Evou, budoucí bojovnicí za ženská práva v Anglii, pod dozorem vychovatelky a sem často na návštěvu zavítal i W. B. Yeats.

Constance měla pověst mladé rebelky, ztřeštěné a trochu rozmazlené dívky. V devatenácti byla představena u dvora královny Viktorie. Měla umělecké ambice a ty jí také dovedly na studia do Paříže. To už jí bylo třicet let. Na škole potkala renomovaného umělce Kazimíra Markievicze,¹⁶⁰ bohatého polského hraběte z Ukrajiny, který ji okouznil natolik, že se za něj provdala. Kazimír, byť mladší, byl už dříve ženat a staral se o syna Stanislava. Společně pak měli dceru Maeve (nar. 1901), ale Markieviczová si k ní mateřské pouto nikdy nevytvořila. Místo toho vychovávali Maeve její prarodiče v Lissadell, zatímco manželé Markieviczovi se od roku 1903 usadili v Dublinu. Za svůj vztah k dceři sklidila Constance mnoho kritiky. Pouze v očích Maud Gonnevové „*byla tak nesobecká, že obětovala všechno pro Irsko a v tomto případě (přenechání výchovy své matce – pozn.aut.) udělala jen to, o čem byla*

¹⁵⁶ Bean na h-Éireann, duben 1909. In WARD, M. *In their own Voice*, s. 31.

¹⁵⁷ Článek v Bean na h-Éireann ze září 1909. In WARD, M. *In their own Voice*, s. 32.

¹⁵⁸ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 74.

¹⁵⁹ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 2.

¹⁶⁰ Jeho jméno bylo bez pochyby původně psáno Markiewicz. V Irsku se ovšem ustálila jeho podoba s jednoduchým v – sama hraběnka se takto podepisovala a tak jej také udávají všechny publikace.

přesvědčena, že je pro dítě nejlepší. Jen lidé, kteří ji znali velmi důvěrně, věděli, jak hluboká oběť to pro ní byla.“¹⁶¹

V irském hlavním městě Markieviczovi rychle pronikli do uměleckého světa. Constance byla nyní známá jako krajinářka, Kazimír psal mimo jiné hry pro Abbey Theatre, ve kterých Constance zase obsazovala hlavní role.¹⁶² V roce 1905 s Yeatsem a přáteli založili Dublinský klub sdružených umění (Dublin United Arts Club), jehož prostředí bylo silně nacionalistické, a tak v Markieviczové rostlo přesvědčení o potřebě osvobození Irska. Vstoupila do Gaelské ligy a právě na jednom z jejích mítinků si jí všimla Helena Molonyová jako možné kandidátky na členství v Dcerách Irska.¹⁶³ Poprvé se hraběnka objevila na jejich schůzi v den, kdy se projednávalo založení Bean na h-Éireann. Přijela sem přímo z večírku na Dublinském hradě, oděná do róby a diamantů, a hned se nabídla, že jednu ze svých diamantových broží věnuje na fond organizace. Přítomné ženy ale na tak okázalé chování nebyly zvyklé a podezřívaly ji (stejně jako kdysi Davitt Gonneovou), že je anglická špiónka.¹⁶⁴ Nakonec ji ovšem s irským jménem Macha přesto přijaly mezi sebe.

Tehdy Markieviczová definitivně zavřela dveře před světem svého dětství. Když se jí kdosi známý zeptal, proč už tak dlouho nenavštívila Hrad, odpověděla „*Chci ho vyhodit do povětří.*“¹⁶⁵ I když svou věčnou teatrálností někdy budila dojem, že nebere věci ve skutečnosti vážně a boj za národní nezávislost je jen dalším z jejích rozmarů, v jejím politickém smýšlení a jednání nehrály nutně roli jen emocionální faktory. Naopak, nejednou prokázala schopnost racionálního uvažování.¹⁶⁶ Do nové práce se vrhla s vervou. Dělal všechno, od nadpisování obálek po prodej novin na ulici. K Bean na h-Éireann mimochodem také navrhla titulní stránku. Vedla dramatickou výchovu pro dívky, ale uvědomila si, že si s většinou z nich příliš nerozumí. Neměly podle ní dostatečně bojovného ducha. Raději by proto měla na starosti chlapecký oddíl.

Fianna

V roce 1908 založil v Anglii Robert Baden-Powell první skautské hnutí a za nedlouho se tato myšlenka rozšířila do Irska. Její realizace se ujala právě hraběnka Markieviczová.

¹⁶¹ NORMAN, D. *Terrible Beauty*, s. 40.

¹⁶² O`CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 144.

¹⁶³ MCGOWAN, J. (ed.) *Constance Markievicz, The Peoples Countess*. Sligo: Constance Markievicz Millenium Committee, 2003, s. 29.

¹⁶⁴ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 24.

¹⁶⁵ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 92.

¹⁶⁶ Schopnosti a celkový přínos Markieviczové obhazuje zejména Karen Steelová ve *Women, Press and Politics* či Constance Markievicz and the Politics of Memory. In RYAN, L., WARD, M. (eds.) *Irish Women and Nationalism: Soldiers, New Women and Wicked Hags*. Dublin: Irish Academic Press, 2004, s. 62-79.

Prosadit ji však nebylo snadné. Národní skaut měl sice plnou podporu Dcer Irska, ostatní nacionální organizace se ovšem k tomuto nápadu stavěly přinejmenším váhavě. (Možná částečně i proto, že jej tak vehementně propagovala tato kontroverzní hraběnka.) S žádostí o pomoc se Markieviczová obrátila nejprve na Sinn Féin, kde od září 1909 zasedala ve výkonné radě.¹⁶⁷ Měla tu bohužel jednoho úhlavního nepřítele a tím byl Arthur Griffith. „*Nikdy z nás nebyli blízcí přátelé. Nikdy jsem mu úplně nevěřila a nerozuměla mu. Nelíbily se mi jeho metody,*“¹⁶⁸ vysvětlovala Markieviczová. Stěžovala si, že „*vždy chodil na schůze pozdě a předem rozhodnutý*“ a staral se jen o to, aby vnutil „*vlastní názor všem ostatním.*“¹⁶⁹ Griffith proto přirozeně Markieviczovou odmítl.¹⁷⁰ Také z toho důvodu, že jeho oficiální politika nepřipouštěla použití síly, jeho strana Sinn Féin v novinách veřejně prohlásila, že se od založení skautu distancuje.¹⁷¹

Člověkem, kterého Markieviczová získala pro svůj projekt, byl Bulmer Hobson. Tento republikán z belfastské kvakerské rodiny byl teď něco jako její mentor a stejně jako ona byl oponentem Griffitha. Když se Markieviczové za pomoci Heleny Molonyové podařilo sehnat několik málo žáků vhodných pro novou organizaci, stal se Hobson jejím prvním prezidentem. Markieviczová spolu s Patrickem O'Brienem pak zastávali funkci tajemníků. Skaut dostal jméno Na Fianna Éireann – Irští bojovníci (zkráceně Fianna) a rázem se stal jakousi mládežnickou organizací Irského republikánského bratrstva, bez níž by podle Patricka Pearse „*Irští dobrovolníci roku 1913 nevznikli.*“¹⁷²

Markieviczová vložila do nového hnutí mnoho energie a zejména financí. Vzala si na starost výcvik se zbraněmi a její příručka, sepsaná za tímto účelem, měla v militantních kruzích velký úspěch.¹⁷³ Aby se vyhnula zákazu používání střelných zbraní, pronajala chatu ve Wicklowských horách, kde mohli chlapi o víkendech nerušeně trénovat.¹⁷⁴ Ne všichni to dokázali ocenit. Podle jedné historky hned na první schůzi Fianna jeden z chlapců prohlásil, že „*je to společnost uplatňující fyzickou sílu, kde pro ženy není místo,*“ čímž se snažil

¹⁶⁷ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 104.

¹⁶⁸ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 87.

¹⁶⁹ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 113.

¹⁷⁰ Až na pár výjimek, především Maud Gonnoovou, byl Griffith k ženám poměrně nedůvěřivý. To platilo obzvláště pro ženy z vyšší společnosti. V tisku často hrubě napadal manželku místokrále lady Aberdeenovou za to, že se snažila porozumět touhám nacionalistů a vyjádřit jim své sympatie. Také Markieviczovou se snažil nejprve odradit od vstupu do Sinn Féin, což se mu nakonec nepodařilo. HAVERTY, A. *Constance Markievicz. An Independent Life*. London: Pandora, 2000, s. 48.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 66.

¹⁷² O'CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 144.

¹⁷³ Používali ji poté jak Irští dobrovolníci, tak členové Irské občanské armády. MCCOOLE, S. *Guns and Chiffon*, s. 12.

¹⁷⁴ Jedna klauzule zákona o používání střelných zbraní totiž umožňovala majiteli nemovitosti střílet na vlastním pozemku. MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 118.

naznačit, že by přítomné Molonyová a Markieviczová měly opustit místnost. Zůstalo pak na Hobsonovi, aby toto drobné nedorozumění urovnal.¹⁷⁵

Návštěva krále Jiřího V. roku 1911

V roce 1910 zemřel král Eduard a na jeho místo nastoupil Jiří V. Nového monarchu mělo Irsko přivítat v létě roku 1911 a tato událost, jak už bylo zvykem, sjednotila v opozici všechny radikálnější složky národního hnutí. Do Výboru sjednocených národních společností, ustaveného v březnu toho roku, ale tentokrát nepatřily Dcery Irska.¹⁷⁶ Jako celek tato organizace tou dobou už pozbyla na významu. Jennie Wyseová Powerová zformovala Národní výbor žen, který naléhal na zorganizování demonstrace v den státního volna, určeného k oslavě panovníkovy korunovace. K té skutečně došlo a podle některých údajů to bylo největší shromáždění od dob Pozemkové ligy.¹⁷⁷ Oficiálnímu uvítání krále městským zastupitelstvem se opět podařilo zabránit. Molonyová s Markieviczovou se postoj obyvatel Dublinu snažily ovlivnit obvyklými letáčky, které natiskly s pomocí malého tiskařského lisu ve vlastnictví Fianna. U poklidných projevů nesouhlasu ale nezůstaly. Když 8. července konečně dorazil král do Dublinu, Markieviczová na veřejnosti zapálila anglickou vlajku a Molonyová rozbila kamenem výlohu krámku s portréty královského páru. K oběma incidentům přispěchala policie. Molonyová ze zásady odmítla zaplatit pokutu ve výši 40 šilinků a raději se nechala poslat na měsíc do vězení. Ačkoliv si neodpykala trest v plné výši (pokutu za ní uhradila Anna Parnellová), tento čin jí vynesl pověst první politické vězeňkyně její generace. Také Markieviczová se ke svému prohřešku u soudu hrdě přiznala. Přesto byl nakonec místo ní neprávem odsouzen nacionalista James MacArdle.¹⁷⁸

Zapojení do socialistického hnutí

V období vedoucím k první světové válce se v Irsku radikalizovalo také dělnické hnutí. Zatímco na venkově přešla velká část půdy z rukou unionistických velkostatkářů do vlastnictví drobných zemědělců, hlavně katolíků a nacionalistů, a se zlepšením materiálních podmínek tu po dlouhé době nepokojů konečně opět zavládl klid, města byla i přes pomalu se rozvíjející industrializaci stále velmi zaostalá a mnoho lidí žilo v bídě. Nejchudší ze všech byl Dublin. Jeho obyvatelstvo pobíralo nejnižší mzdy v Británii, trpělo nejvíce podvýživou a

¹⁷⁵ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 117.

¹⁷⁶ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 76.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 77.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 78-9.

bytová situace byla přímo katastrofální. Prvenství v Evropě měl Dublin také v nejvyšší úmrtnosti, a to především mezi dětmi.¹⁷⁹

Na chudobu irského hlavního města a potřebu ji řešit pravidelně upozorňovala Maud Gonneová prostřednictvím Bean na h-Éireann. Stále více kritizovala skutečnost, že ačkoliv v Británii už v roce 1906 vešel v platnost zákon, podle něžž byly na náklady samosprávných úřadů zřizovány školní jídelny, na Irsko, které podobné opatření potřebovalo nejvíce, dosud rozšířen nebyl.¹⁸⁰ V roce 1910 se proto v Bean na h-Éireann objevil návrh programu na stravování dětí z nejhudších oblastí města. Od té doby se Dcery Irska všemožně snažily přimět úřady, aby za hladovějící děti akceptovaly odpovědnost. Na pomoc přispěchaly další organizace, jejichž členstvo bylo mnohdy provázané, zejména pak nedávno založená Irská liga za volební právo žen v čele s Hannou Sheehyovou Skeffingtonovou. Také James Connolly slíbil v této věci plnou podporu. Církevní školy sice na akce těchto nechvalně známých žen hleděly zpočátku s podezřením a nabízenou pomoc se ostýchaly přijmout. Opět se ale osvědčily kontakty Maud Gonneové. Její starý známý, kanovník Kavanagh z kostela Svatého Audeona, ji poprosil, zda by mohla obstarat jídlo pro děti z jeho farnosti. Na podzim roku 1910 tak byla v místní národní škole zprovozněna první jídelna, kde se ve službě střídaly hraběnka Markieviczová, Hanna Sheehyová Skeffingtonová, Helena Molonyová, Kathleen Clarkeová či Maud Gonneová, která se tehdy zdržela v Irsku na pár měsíců. I městské zastupitelstvo si ženy brzy získaly na svou stranu, jenže se ukázalo, že to je bez legislativní změny v zásadě bezmocné. Bylo nutné intervenovat ve Westminsteru. Hanna Sheehyová Skeffingtonová proto sepsala návrh zákona, který Maud Gonneová následně předložila irskému poslanci Stephenu Gwynnovi. Dlouhý boj vyhrály v září roku 1914. Zákon o zabezpečení stravování (Provision of Meals Act) byl konečně zaveden i v Irsku.¹⁸¹

Se vzrůstající intenzitou se nacionalistky v této době zajímaly i o situaci dělníků. Socialist James Connolly byl politickým vzorem a přítelem mnohých z nich. Na počátku 20. století strávil s rodinou několik let v Americe, kde založil Irskou socialistickou federaci spolu s novinami *The Harp* (Harfa) a pomáhal řídit ostatní socialistické organizace na východním pobřeží Spojených států. Jeho tamní úspěchy sledovala Helena Molonyová, která ho v létě roku 1909 žádala v dopise, aby se vrátil do Irska. Tvrdila, že ho tu dělníci potřebují a podobné noviny jako *The Harp* jim chybí.¹⁸² Těžko říci, jaké důvody ho k tomu vedly, ale Connolly se následujícího roku skutečně vrátil. Hned nato se zapojil do práce v Irském svazu dopravních a

¹⁷⁹ MOODY, T.W., MARTIN, F. X. (eds.) *Dějiny Irska*, s. 232.

¹⁸⁰ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 80.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 81-2.

¹⁸² CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists*, s. 147.

pomocných dělníků (Irish Transport and General Workers` Union), jenž založil v roce 1908 Jim Larkin. Aby zlepšili podmínky pracující třídy, podněcovali spolu dělníky k četným stávkám. Na jejich výzvy reagovalo také nemálo žen, především z Dublinu, kde pobíraly vůbec nejnižší platy. Speciálně jejich zájmy měl ochraňovat Irský svaz dělnic (Irish Women Workers` Union), ustavený v září roku 1911. I když jeho prezidentem byl opět Larkin, fakticky stála ve vedení jeho sestra Delia.¹⁸³ V této organizaci se významně angažovala také hraběnka Markieviczová. Ta nyní investovala svou energii do boje za národní stejně jako sociální spravedlnost. S Delí Larkinovou si prý ale byly příliš podobné - obě byly tvrdohlavé a rázné - a ve svazu bylo místo jen pro jednu takovou vůdčí osobnost.¹⁸⁴ Snad i to přispělo ke skutečnosti, že se Markieviczová nakonec výrazněji prosadila v hnutí nacionálním. K Irskému svazu dělnic patřily od počátku také nacionální feministka Hanna Sheehyová Skeffingtonová a Helena Molonyová, která pak po Delii Larkinové převzala vedení organizace.

Spor stávkujících se zaměstnavateli v Dublinu vyvrcholil v létě roku 1913. Tehdy se zaměstnavatelé v čele s Williamem Martinem Murphym rozhodli, že do budoucna nebudou poskytovat práci členům Larkinových odborů. Krutý osud stihl více než dvacet tisíc lidí. Ve městě přirozeně vypukly nepokoje. Veřejný mítink, který Larkin svolal na 31. srpna, byl zakázán. Molonyová s Markieviczovou ale pomohly Larkinovi proniknout v přestrojení do hotelu Imperial na tehdejší Sackville Street, odkud poté z balkónu promluvil k davům. Záhy byl zatčen a v davu se rozpoutalo běsnění. Policie se do lidí pustila pendreký s takovou zuřivostí, že několik z nich zraněním podlehl. Tento den tak vešel do dějin jako jedna z irských krvavých nedělí.¹⁸⁵

Hladovění dělníků provázené násilnými akcemi v ulicích Dublinu pokračovalo až do počátku roku 1914, což nutně vedlo k radikalizaci společnosti. Nejčastěji lidé poskytovali chudině pomoc v podobě potravin. Irský svaz dělnic zakládal charitní vývařovny, nemocným bylo jídlo roznášeno domů, pořádaly se peněžní sbírky apod. Nový dům hraběnky Markieviczové, Surrey House v dublinské čtvrti Rathmines, se stal jakýmsi azylovým centrem pro chudé a nemocné a stále častěji se tu zdržovali také Connolly s Larkinem.¹⁸⁶ Ti se v listopadu 1913 po zkušenostech s brutálními policejními zásahy rozhodli na ochranu dělníků vytvořit Irskou občanskou armádu.¹⁸⁷ I když se o dva měsíce později vyhladovělí dělníci, aniž by něčeho dosáhli, rezignovaně vrátili ke své práci, tato lidová milice nebyla

¹⁸³ HILL, M. *Women in Ireland*, s. 49.

¹⁸⁴ MCKILLEN, Beth. Irish feminism and national separatism 1914-23. *Éire-Ireland*, 1982, vol. 17, no. 3, s. 61.

¹⁸⁵ CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists*, s. 148.

¹⁸⁶ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 89.

¹⁸⁷ Ve stejném roce byla na modelu Connollyho Občanské armády vybudována Lidová armáda Sylvie Pankhurstové, což byla zakladatelka Sociálněpolitické unie žen. O`HOGARTAIGH, M. *Kathleen Lynn: Irishwoman, Patriot, Doctor*. Dublin: Irish Academic Press, 2006, s. 21.

rozpuštěna. Connolly, zatrpklý neúspěchem odborářské akce, byl nyní odhodlán převést boj do roviny politické. Právě tady se nacionální a socialistické hnutí spojilo v roce 1916. Občanská armáda ještě měla být patřičně využita.

Z našeho hlediska byla Irská občanská armáda pokroková zejména ve svém přístupu k ženám. Konečně se objevila organizace, která umožnila radikálním z nich realizovat svůj sen a jako rovnocenné partnerky mužů pozvednout zbraň v zájmu vykořisťovaných, v zájmu vlasti. Ženy tu skutečně dosahovaly poměrně vysokých funkcí. Hraběnka Markieviczová se v uniformě Irské občanské armády zúčastnila Velikonočního povstání v hodnosti nadporučice, druhou velmi prominentní ženou byla Kathleen Lynnová, kterou Connolly jmenoval vrchní lékařskou důstojnicí.

Lynnová (nar. 1874) byla vzdálená příbuzná Markieviczové. Pocházela z irské protestantské rodiny v hrabství Mayo. Patřila k prvním ženám, které vystudovaly lékařskou fakultu v Dublinu, ale právě jako zástupkyně slabšího pohlaví měla zprvu problém se v tomto oboru prosadit. Nejprve se proto angažovala ve feministickém hnutí, postupně potkávala lidi z nacionálních kruhů a také byla velkou příznivkyní Jamese Connollyho. Stala se členkou Sinn Féin i Irského svazu dělnic.¹⁸⁸

Rovnoprávné zacházení s ženami bylo dáno filozofií Jamese Connollyho, odrážející se ve všech jeho člancích a projevech. Byl přesvědčen, že zatímco „*dělník je otrokem kapitalistické společnosti, dělnice je otrokem tohoto otroka.*”¹⁸⁹ To samé pak platilo o vztahu mužů a žen v irském národě utlačovaném Anglií. Connollyho postoj k ženám podle názoru Markieviczové ovlivnila také skutečnost, že měl dvě dcery – Noru a Inu. Ty vždy s otcovskou láskou podporoval, učil sebeúctě a podněcoval k boji za jejich práva. Obě pak skutečně šly v jeho šlépějích. V roce 1911 založily v Belfastu jedinou dívčí pobočku Fianna¹⁹⁰ a od té doby se aktivně podílely na nacionálním i socialistickém hnutí, zejména v Severním Irsku.

Vztah nacionálního a feministického hnutí

James Connolly byl propagátorem národního socialismu. V klasickém irském národním hnutí spojeném úzce s katolickou církví takovou oporu však ženy neměly. Mnohým z nich to jistě bylo vcelku lhostejné. V podpoře národního hnutí (trochu slepě) následovaly mužské příslušníky rodiny a spokojily se s pomocnou rolí, která jim byla přičena. Postupně tu však

¹⁸⁸ O`CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 131.

¹⁸⁹ To zdůrazňuje ve své eseji s názvem *Žena In Breaking the Chains. Selected Writings of James Connolly on Women*. Belfast: Northern Area Women`s Committee, Communist Party of Ireland, 1981, s. 22.

¹⁹⁰ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 26; dívčí variantou Fianna byla jinak organizace Clan na Gael založená v roce 1910 pod nacionálním hnutím zvaným Hibernian Rifles - Hiberniánské pušky. MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 74.

přibývalo žen ze středních vrstev, které získaly vyšší vzdělání¹⁹¹ a své schopnosti hodlaly patřičně uplatnit. Nacionalismus byl pro katoličky přirozenou volbou, prostřednictvím feministického hnutí se pak hlásily o rovná práva s muži - v politické rovině konkrétně o právo volit.¹⁹² Samy mezi těmito dvěma *-ismy* příliš nerozlišovaly. Věřily, že shodně bojují za demokratické ideály – svobodu a sebeurčení. Aby se přiblížily mužům národního hnutí, odvolávaly se nezřídka na gaelskou minulost. Poukazovaly na to, že za staroirských brehonských zákonů¹⁹³ požívaly řady výhod a privilegií, a současně vyjadřovaly naději, že tomu tak bude i po znovunabytí nezávislosti. „*V gaelské civilizaci...žena byla rovnocenná muži v každém ohledu, nikdy nebyla ženou harému...*“, psala do novin Sydney Giffordová.¹⁹⁴ „*Mužové naší rasy, ze stejných předků, z dlouhé řady mučedníků v boji za svobodu se nepokusí nám upírat naše práva ani povinnosti. Den, kdy Irsko povstane svobodné před světem, uvidí i naši emancipaci,*“¹⁹⁵ vykřikovaly ženy hrdě do světa. Nemohly se ale skutečně domnívat, že sociální nerovnost s příchodem nezávislosti jako mávnutím proutku zmizí. Jak dokládá historička Louise Ryanová, některé z nich psaly také poměrně vyspělé články, v nichž pranýřovaly hluboké společenské problémy doby. Proto Ryanová odmítá připustit, že by byly tak naivně optimistické.¹⁹⁶ Důvod oslavy gaelské civilizace a postavení ženy v ní spatřuje ve snaze dokázat svou oddanost národnímu hnutí a současně přimět muže k podpoře feminismu. Na druhé straně se není čemu divit, jestliže ženy upíraly své naděje k Sinn Féin. Pouze sem a do Gaelské ligy vstupovaly za stejných podmínek jako muži a ty nejspokornější z nich, jak víme, dosahovaly poměrně vysokých funkcí. Hanna Sheehyová Skeffingtonová je ale nabádala k ostražitosti. Podezřívala Griffithovu stranu, že podporuje ženy, jen zatímco je slabá a potřebuje jejich pomoc, kdežto Irská parlamentní strana, která si už dávno upevnila svou pozici, „*od zániku Dámské pozemkové ligy ženy v Irsku soustavně ignoruje. Je to chabý*

¹⁹¹ Vyššího vzdělání začaly postupně ženy dosahovat až ke konci 19. století. V roce 1879 byla ustavena Královská irská univerzita, která zastřešovala dosavadní Královniny koleje v Belfastu, Corku a Galway a současně fungovala jako zkušební komise. Na rozdíl od již existujících univerzit, odkud byly ženy vyloučeny, přiznávala akademické tituly i stipendia oběma pohlavím. Od 80. let byly na kolejích zřizovány oddělené ústavy pro přípravu dívek ke státním zkouškám. Většina z nich byla protestantská, až později se začaly objevovat katolické instituce. Teprve v roce 1908, kdy byla Královská univerzita nahrazena Královninou univerzitou v Belfastu a Národní univerzitou s kolejemi v Dublinu, Corku a Galway, zde byly ženy plně připuštěny ke všem studijním oborům, a to i jako učitelky. CULLEN - OWENS, R. *A Social History of Women in Ireland 1870-1970*. Dublin: Gill & Macmillan, 2005, s. 32-37.

¹⁹² Nesmíme zapomenout, že boj za volební právo, i když dnes přitahuje snad nejvíce pozornosti, byl jen jedním z projevů feministického hnutí. Většina žen usilovala v první řadě o reformy v ekonomické a sociální sféře, jako bylo vyšší vzdělání, zrovnoprávnění v manželském vztahu vzhledem k dětem a majetku či snaha o morální nápravu společnosti, zejména pak v sexuální otázce (to už bylo radikálním projevem feminismu).

¹⁹³ Zvykové právo, přeživší v částech Irska až do 17. století.

¹⁹⁴ RYAN, L. *Irish Feminism and the Vote. An Anthology of the Irish Citizen Newspaper 1912 – 1920*. Dublin 1996, s. 160.

¹⁹⁵ VALIULIS, M. G. Free Women in a Free Nation: Nationalist Feminist Expectations for Independence In FARRELL, B. (ed.) *The Creation of the Dail*. Dublin 1994, s. 78.

¹⁹⁶ RYAN, L. *Irish Feminism and the Vote*, s. 151.

komfort pro nás Irky vědět, že ženy ve starém Irsku byly hrdější a svobodnější než dnešní ženy i v těch nejpokrokovějších státech. Že ve všech profesích, včetně těch se zbraní v ruce, mohly ukójit své ambice,” povzdechla si v článku Sinn Féin a Irky a dodala: „*Dokud parlamentaristky stejně jako ženy Sinn Féin nebudou mít volební právo, základ občanství, nebudou ničím ani v jedné z těchto stran, protože ty jedině skrze volební hlas samotný mohou dosáhnout sebemenšího úspěchu.*”¹⁹⁷ A právě touha Irek po zisku volebního práva se náhle stala kamenem úrazu. Jakmile se přiblížila vidina nezávislosti Irska, byť pro některé pouze v podobě autonomie, všem irským nacionalistům byly sufražetky nepohodlné. Ženám tak nezbyvalo než se rozhodnout, kterému z těchto dvou hnutí dají přednost. Hanna Sheehyová Skeffingtonová je prototypem ženy zmítané mezi oběma z nich.

Narodila se roku 1877 do rodiny římskokatolických nacionalistů a vyrůstala v Dublinu. Její otec David Sheehy byl členem Irského republikánského bratrstva a poté poslancem za Irskou parlamentní stranu, a to až do její porážky stranou Sinn Féin v roce 1918. Strýc Eugene se angažoval v Pozemkové lize a zasedal v prvním výboru Gaelské ligy. Kvůli politickým názorům oba strávili nějaký čas ve vězení. Matka Bessie byla silná osobnost, která horlivě obhajovala rovná práva na vzdělání. Hanna studovala v dublinské Dominikánské koleji, první pro katolické dívky, a stala se učitelkou. V roce 1903 si vzala Francise Skeffingtona, tehdy univerzitního archiváře a začínajícího žurnalistu se sympatiemi k socialismu a pacifismu.¹⁹⁸ Příjmení novomanželů – Sheehyovi Skeffingtonovi – mělo symbolizovat rovnost pohlaví. Brzy se Hanna aktivně zapojila do politiky. Její nacionální přesvědčení ji zavedlo do Mladého Irska, což byla organizace pro mladé, univerzitně vzdělané katolíky podporující Irskou parlamentní stranu.¹⁹⁹ Stále aktivněji se podílela také na hnutí sufražetek – psala do novin, vystupovala na shromážděních. Charakter místních organizací agitujících za ženské volební právo jí ale nevyhovoval. Obdivovala militantní taktiku britské Sociálněpolitické unie žen Sylvie Pankhurstové, jenže bylo stále více zjevné, že se rozcházejí jejich národní zájmy,²⁰⁰ a tak spolu s Grettou Cousinsovou přišla s nápadem založit zcela novou organizaci.

Irská liga za volební právo žen (Irish Women`s Franchise League) se zrodila 11. listopadu 1908 a hlásily se do ní především katolické nacionalistky. (Ačkoliv katolického náboženství se řada z nich včetně Sheehyové Skeffingtonové časem zřekla, neboť církve jejich boj odsuzovala. „*Žena je členkou domácnosti, ne světa,*”²⁰¹ oznamoval jeden katolický list.) Do

¹⁹⁷ LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918*, s. 302-303.

¹⁹⁸ O`CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 201.

¹⁹⁹ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington: A Life*. Cork: Attic Press, 1997, s. 91.

²⁰⁰ Problémem vztahů obou hnutí se zabývá Margaret Wardová ve stati *Conflicting Interests: The British and Irish Suffrage Movements*. *Feminist Review*, 1995, vol. 50, s. 127-47.

²⁰¹ MURPHY, C. *The Women`s Suffrage Movement and Irish Society in the Early 20th Century*. New York and

čela organizace byla vybrána Kate Oldhamová – patrně proto, že byla manželkou uznávaného profesora Trinity College Charlese Oldhama a její jméno tedy budilo největší respekt. Hanna Sheehyová Skeffingtonová se ujala funkce tajemnice, Gretta Cousinsová měla na starost pokladnu.²⁰²

Zpočátku se členky Irské ligy za volební právo žen zaměřovaly na ústavní boj, tak jako ostatní irské organizace sufražetek, a pomalu získávaly podporu. Zdálo se, že uplatnění militantní taktiky, kterou prosazovala britská Sociálněpolitická unie žen, nebude třeba. V roce 1910 byl ve Westminsteru představen návrh zákona o vyrovnání (Conciliation Bill), podle něž mělo být volební právo rozšířeno na zhruba milion majetných žen. Tím se víceméně plnilo přání Irské ligy za volební právo žen, neboť sama usilovala o právo žen volit za stejných podmínek jako muži, nikoliv o všeobecné hlasovací právo, za které agitovali socialisté.²⁰³ Chybělo málo a zákon o vyrovnání byl schválen. Jenže většina liberálů stejně jako konzervativců se obávala, aby je v důsledku nepoškodil v nadcházejících volbách, a tak nakonec přece jen neprošel. Situace se v podstatě opakovala při druhém i třetím návrhu zákona v letech 1911 a 1912. Členky Irské ligy za volební právo žen, oddané národnímu hnutí, očekávaly, že jim alespoň irští poslanci v parlamentu budou oporou. Realita byla ale jiná. Počet irských hlasů ve prospěch zmíněného zákona měl klesavou tendenci. Ještě v prvních dvou letech se pro přijetí zákona vyslovilo pár pokrokovějších členů strany, v roce 1912 už pro něj nehlasoval nikdo.²⁰⁴ K vítězství ženám přitom scházelo pouhých 14 hlasů! Hanna Sheehyová Skeffingtonová si nejednou stěžovala na zaostalost irských poslanců, jejichž mysl byla „povětšinou nezoranou půdou nemožnou přijmout jakékoliv feministické názory. Byli to dobří irští rebelové...se všemi slogany o revoluci a arzenálem zbraní, tvůrci parlamentní obstrukce, přesto když dnes jen zaslechnou něco o právu pro ženy, mnozí se změni v zaryté torye.“²⁰⁵

Někteří k tomu, pravda, neměli daleko. Například parlamentarista John Dillon komentoval deputaci sufražetek ve Westminsteru slovy: „Ženské volební právo bude, jak věřím, zkázou západní civilizace. Zničí to domov, zpochybňujíc postavení muže dané od Boha. Možná k tomu dojde ve vaší době, já doufám, že ne v té mé.“²⁰⁶ Jiní nacionalisté projevovali sufražetkám své sympatie. Patřili k nim Tim Healy, bratr Redmonda William či švagr Hanny

Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1989, s. 147.

²⁰² LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918*, s. 273.

²⁰³ CULLEN-OWENS, R. *Smashing Times: A History of the Irish Women's Suffrage Movement 1889-1922*. Dublin: Attic Press, 1984, s. 42.

²⁰⁴ MURPHY, C. *The Women's Suffrage Movement...*, s. 187.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 167.

²⁰⁶ MURPHY, C. A problematic relationship: European women and nationalism 1870-1915. In O'DOWD, M., VALIULIS, M. *Women & Irish History*, s. 153.

Sheehyové Skeffingtonové Tom Kettle. Ten ale dobře vystihl situaci v nacionálním hnutí, když se sufražetkám omluvil, že je „*připraven ne obětovat, ale odložit jakoukoliv sociální či volební reformu proto, aby viděl Irsko jako paní své vlastní domácnosti.*”²⁰⁷

V tom byla Redmondova strana zajedno. Po mnoha letech, kdy se britská vláda snažila ústupky zmírnit touhu nacionalistů po nezávislosti, se totiž v roce 1910 otázka autonomie stala opět aktuální. Jako obvykle šlo o trochu politického taktizování. Cílem Liberální strany bylo zrušit právo veta, kterým Horní sněmovna pohřbívala některé jí předložené zákony.²⁰⁸ K tomu potřebovala sjednotit všechny antikonzervativní síly, a tak v případě zvolení slíbila Irům nový návrh zákona o samosprávě. Liberálové vsadili na správnou kartu. Ve volbách zvítězili a v čele s Herbertem Asquithem prosadili zákon o parlamentu (1911), na jehož základě zákon prošlý Dolní sněmovnou lordi nemohli vetovat, ale maximálně o dva roky pozdržet jeho platnost. Svůj slib liberálové dodrželi. Třetí návrh zákona o autonomii měl být předložen v parlamentu na jaře roku 1912 a vzhledem k tomu, že předchozí zákon navržený Gladstonem v roce 1893 neuspěl právě jen kvůli zamítnutí Horní sněmovnou, Irové cítili, že mají vysněný cíl na dosah.²⁰⁹ Redmond se proto úzkostlivě snažil neudělat žádnou chybu, která by mohla tento příznivý vývoj ještě zvrátit. Naopak, Asquithovi ve všem vycházel vstříc. A protože se v té době projednával zákon o vyrovnání a Asquith sufražetkám nebyl nakloněn, také Redmondova strana svorně hlasovala proti. Tím si proti sobě definitivně popudila radikální sufražetky a mezi irskými nacionálními feministkami způsobila rozkol.

Okamžitě vyhlásila Redmondovi válku Sociálněpolitická unie žen a také Irská liga za volební právo žen se radikalizovala. Pomsta Britek spočívala ve snaze znemožnit schválení zákona o samosprávě. Zato Irská liga za volební právo žen trvala na tom, aby do zákona byly začleněny i její požadavky.²¹⁰ Když se ale na konci dubna všichni nacionalisté sjeli do Dublinu, aby se poradili o obsahu autonomního zákona, sufražetkám byl vstup zakázán. I Arthur Griffith, jehož strana ženskou věc donedávna podporovala, nyní prohlásil, že „*polovina irské populace nezastaví zem před ziskem autonomie jen proto, že Angličané dříve neschválili zákon o volebním právu.*”²¹¹ Nato se konal masový mítink žen v dublinském Mansion House, kterého se zúčastnily nejen sufražetky, ale také všechny ženy národního a

²⁰⁷ MURPHY, C. *The Women's Suffrage Movement*, s. 183.

²⁰⁸ Bezprostředním důvodem zrušit právo veta bylo zamítnutí tzv. Lidového rozpočtu Lloyda George z r. 1909.

²⁰⁹ ADELMAN, P. *Great Britain and the Irish Question...*, s. 123 – 125.

²¹⁰ V tom ji podporovaly i některé sufražetky z Ameriky či Austrálie. Protože Irské parlamentní straně pravidelně poskytovaly finanční příspěvky, hrozily nyní Redmondovi, že finanční pomoc ukončí. Tím ho ale nemohly zastrašit. MURPHY, C. *The tune of the stars and stripes: the American influence on the Irish suffrage movement*. In MURPHY, C., LUDDY, M. *Women Surviving: Studies on Irish Women in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Dublin: Poolbeg Press, 1990, s. 194.

²¹¹ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 80.

dělnického hnutí. Ve prospěch zahrnutí ženského volebního práva do návrhu zákona o samosprávě vystoupily nám již známé hraběnka Markieviczová, Kathleen Lynnová, Jennie Wyseová Powerová, Delia Larkinová a také profesorka Mary Haydenová,²¹² která celému shromáždění předsedala. Schválená rezoluce byla rozeslána všem irským poslancům a vládním ministrům, ale jak se dalo čekat, bez odezvy. Hanně Sheehyové Skeffingtonové došla trpělivost. Rezignovala na své členství v Mladém Irsku a vyzývala všechny ženy, aby opustily jakoukoliv organizaci spojenou s Irskou parlamentní stranou.²¹³ Irská liga za volební právo žen od této chvíle uplatňovala militantní taktiku. Hned v červnu 1912 byla Hanna s dalšími sedmi členkami ligy zatčena a uvězněna za rozbíjení oken vládních budov v Dublinu. Podobně bylo do vypuknutí války odsouzeno v Irsku 35 žen – ke 22 incidentům došlo v Dublinu, zbytek se odehrál na severu Irska. Dvanáct z těchto žen ve vězení zahájilo hladovku. Jak později vzpomínala Hanna Sheehyová Skeffingtonová, „*tenkrát to byla nová zbraň. Kdybychom jen věděly, že jsme průkopnice v dlouhé řadě* (hladovkářů – pozn.aut.),“²¹⁴ řekla, čímž poukazyvala na množství irských republikánů (včetně žen), kteří převzali tuto taktiku.²¹⁵ Irské sufražetky dosahovaly tímto způsobem i těch nejmenších výdobytků, jako např. práva nosit vlastní šaty nebo nechat si do vězení posílat vlastní jídlo.²¹⁶ Tím si také získaly jistý statut politických vězeňkyň, který byl, jak víme, ženám v době Pozemkové ligy ještě upírán. Násilného krmení byly ale ušetřeny. Vlastně jediné dvě ženy, které mu byly podrobeny, byly členky Sociálněpolitické unie žen, které seděly ve vězení za napadení Asquitha při jeho návštěvě v Irsku v červenci 1912.

Asquith přijel do Dublinu jak jinak než kvůli zákonu o autonomii. Už před jeho příjezdem byly v místních novinách otiskovány plamenné dopisy, které sufražetkám vyhrožovaly, aby se nepokoušely o žádné demonstrace. Mítink, který současně s vystoupením Asquitha v Královském divadle naplánovala Irská liga za volební právo žen v sousedství Liberty Hall, byl poklidný. Vlnu násilí zvedly neočekávaně Britky. Jedna hodila sekerou po otevřeném kočáře, v němž přijížděl Redmond s Asquithem, a druhá se pokusila Královské divadlo

²¹² Mary Haydenová (1862-1942) - irská historička, propagátorka irského jazyka a agitátorka za ženská práva. Od roku 1911 profesorkou irské historie na Dublinské univerzitní koleji. PADBURY, J. Mary Hayden. *Historian and Feminist. History Ireland* [online]. Sep/Oct 2007, Dostupné na WWW:

<http://www.historyireland.com/volumes/volume15/issue5/news/?id=114129>

²¹³ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 77.

²¹⁴ CULLEN-OWENS, R. *Votes for Women*. In HAYES, A., URQUHART, D. *The Irish Women's History Reader*. London and New York: Routledge, 2001, s. 41.

²¹⁵ Někteří z nich se do moderních irských dějin zapsali jako mučedníci za svobodu země. Dnes je nejznámější případ mladého poslance Bobbyho Sandse, který zemřel ve zdech britské věznice v době severoirských nepokojů r. 1981.

²¹⁶ RYAN, L. *Women without Votes: The Political Strategies of the Irish Suffrage Movement*. *Irish Political Studies*, 1994, vol. 9, s. 125.

zapálit.²¹⁷ Irská liga za volební právo žen se sice od jejich činů veřejně distancovala, ale nepřestávala budít podezření. To, co se odehrávalo v Dublinu v ten den a po následujících pár týdnů, lze označit za hon na čarodějnice. Kdo za ním stál, naznačuje výpověď očitě svědkyně událostí u Liberty Hall: „*Cestou na vlak (z předčasně ukončené schůze – pozn.aut.) byly sufražetky napadeny sprchou kamení. Některé z nich měly roztrhané klobouky a potrháné šaty. Mezi ženami, které byly takto napadeny, byly paní Wyseová Powerová a hraběnka Markieviczová. Paní Emersonovou srazili k zemi a zuřivě do ní kopali. Gang, který si liboval v této orgii, byl veden prominentními členy Starodávného hiberniánského řádu a bezpochyby mělo celé toto chuligánství požehnání oficiálních nacionálních kruhů.*”²¹⁸ To byl závěr jedné z rozhořčených sufražetek. Není jisté, zda přední členové národního hnutí byli s podobnými akcemi srozuměni. Na druhé straně členové Starodávného hiberniánského řádu byli obzvláště horlivými zastánci Irské parlamentní strany a navíc někdy až fanatičtí katolíci, tedy přirození nepřátelé ženské emancipace. Je proto velmi pravděpodobné, že mezi útočníky dominovali.

Irská liga za volební právo žen se nicméně nenechala jentak zastrašit. Vzhledem k tomu, že národní či místní noviny o jejích mítincích odmítaly referovat nebo o nich psaly pouze negativně, navrhl Frank Sheehy Skeffington založit vlastní žurnál. Už na konci května roku 1912 pod jeho redakcí vyšlo první číslo týdeníku *Irish Citizen*.²¹⁹ Jako zkušený novinář Frank také poskytoval patřičnou publicitu uvězněným sufražetkám. Vedle toho si Irská liga za volební právo žen nesmírně vážila podpory Jamese Connollyho, který pravidelně dojížděl na její schůze, aby pozvedl jejím členkám morálku. A to bylo potřeba. Jak se totiž blížila chvíle, kdy Irsku měla být udělena autonomie, začaly mnohé z nich pochybovat, zda dělají dobře, když tvrdohlavě pokračují v boji za svá práva často za použití nevybíravých prostředků, zatímco zjevně poškozují národní zájmy. Dá se říci, že sufražetky uplatňující striktně konstituční taktiku s tím odpočátku nesouhlasily, nemluvě o feministkách typu Dcer Irska, které nikdy nestály o práva od cizího parlamentu. Na druhé straně, i když volaly po naprostém odtržení Irska od Anglie, autonomie pro ně v danou chvíli znamenala významný krok vpřed. Prostor pro všechny rozdílné názory poskytoval *Irish Citizen*, kde v letech 1913 a 1914 na téma autonomie versus ženská volební práva probíhala bouřlivá debata. Obě strany přicházely s pádnými argumenty. Zatímco postoj *Irish Citizen* zněl „*Národ nemůže být svobodný bez svobodných žen,*” oponentky odpovídaly, že „*stejně tak ženy nemohou být volné v zotročeném*

²¹⁷ KELLY, V. Irish suffragists at the time of the home rule crisis. *History Ireland*, April 1996, vol. 4, no. 1, s. 35.

²¹⁸ MURPHY, C. *The Women`s Suffrage Movement*, s. 129.

²¹⁹ První číslo vyšlo 25. května 1912. Spolueditorem byl zpočátku James Cousins, ale ten se o rok později přestěhoval se svou manželkou Grettou do Indie, kde se poté oba významně podíleli na tamním boji za nezávislost. CULLEN-OWENS, R. *Smashing Times*, s. 46.

národě.”²²⁰ Nejvytrvalejší účastnicí této diskuze byla Mary MacSwineyová. Tehdy ji v Dublinu ještě nikdo neznal. Brzy se však zařadila mezi prominentní ženy republikánského hnutí.

Mary MacSwineyová se narodila v Anglii v roce 1872. Její matka byla Angličanka, otec Ir. Kvůli jeho obchodním plánům se rodina přestěhovala do Corku, ale když obchod neprosperoval, otec odešel do Austrálie, kde brzy zemřel. Mary tak pomáhala matce s péčí o dalších šest sourozenců. Ve dvaceti letech byla přijata do učitelského programu na univerzitě v Cambridge, ale když matka zemřela, vrátila se do Corku, aby se postarala o rodinu. Nejvíc si rozuměla s bratrem Terencem. Diskutovala s ním současnou politickou situaci a pod jeho vlivem vstoupila do Gaelské ligy i Dcer Irska. Až do roku 1914 byla navíc aktivní členkou Munsterské ligy za volební právo žen. Jakmile sufražetky začaly ve válečném úsilí podporovat Británii, vystoupila z ní. Jelikož byla hluboce oddaná katolička, o radikálním feminismu tehdy stejně nemohla být řeč.²²¹ Tak jako tak, tou dobou byla pevně přesvědčená, že *„irská samospráva je ta nejdůležitější otázka v zemi a musí mít přednost, dokud jí nebude dosaženo.*” Připouštěla, že nemůže být svobodný stát bez svobodných žen, ale tvrdila, že *„světu, včetně žen, trvalo dobrých pár tisíc let, než si to uvědomil. Tři roky navíc nám za daných okolností neublíží.*”²²² Hájila Redmonda, jehož jedinou starostí podle ní bylo *„ve Westminsteru zabezpečit autonomii. Neobdržel svůj mandát kvůli ženskému volebnímu právu a rozumné...irské ženy všech politických vyznání to musí uznat,*”²²³ říkala a neustále zdůrazňovala, že svou hysterickou propagandou proti Irské parlamentní straně a všem jejím zastáncům ve věci autonomie proti sobě sufražetky popudí všechny nacionalisty, kteří jim kdy byli nakloněni.

Jejím argumentům nelze příliš namítat. Autonomisté šli za svým cílem a nebylo, myslím, reálné, aby Británie schválila autonomní zákon spolu s volebním právem pro irské ženy, jestliže totéž právo bylo upíráno Britkám. Na druhé straně nedůvěra žen vůči slibům nacionalistů o rovnoprávnosti byla do jisté míry oprávněná. S příchodem světové války debata utichla. Otázka samosprávy zůstala opět otevřená²²⁴ a také sufražetky musely svůj boj odložit.

²²⁰ CULLEN-OWENS, R. *Smashing Times*, s. 110.

²²¹ O'CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 141.

²²² FALLON, CH. *Soul of Fire: A Biography of Mary McSwiney*. Cork: Mercier Press, 1986, s. 16.

²²³ RYAN, L. *Irish Feminism and the Vote*, s. 165.

²²⁴ Návrh zákona byl sice přijat i Horní sněmovnou, jeho ratifikace byla ale odložena na konec války.

Radikalizace Ulsteru

O poznání palčivějším problémem pro Irskou parlamentní stranu byli ulsterští unionisté. Jejich obavy z přerušení anglo-irského svazku na počátku 20. století rostly. Ekonomicky byl Ulster stále závislý na spolupráci s Británií a rozpory mezi protestanty a katolíky prohloubil papežský dekret *Ne temere* z roku 1907, podle nějž měly být děti ze smíšeného manželství vychovávány v katolické víře.²²⁵ S přibližující se vidinou autonomie proto unionisté stupňovali svůj odpor. V roce 1905 vznikla Ulsterská unionistická rada sdružující všechny unionistické organizace v provincii²²⁶ a jejími předáky se brzy stali James Craig a Edward Carson. Ti zprvu organizovali řadu mítinků a demonstrací. Když ale v roce 1912 zákon o irské samosprávě prošel Dolní sněmovnou, byla na Craiguův návrh sepsána přísaha (Ulster Solemn League and Covenant),²²⁷ v níž se unionisté zavazovali „*k zamezení...ustavení autonomního zákona využít všech možných prostředků.*“²²⁸ Toto formální (s trochou nadsázky) vyhlášení války přívržencům autonomie 28. září 1912 podepsalo na 218 000 mužů, jeden z nich dokonce vlastní krví. V lednu následujícího roku došlo k založení sboru Ulsterských dobrovolníků (Ulster Volunteer Force) a v září byla ustavena prozatímní vláda Ulsteru. Tento krok Carson komentoval slovy: „*Říkají, že to bude nezákonné. Samozřejmě, že bude. Vojenský výcvik je také nezákonný...Dobrovolníci zrovna tak a vláda to dobře ví, přesto se proti nim neodvážejí zasáhnout...proto se nezákonnosti nebojte.*“²²⁹ Carson dobře věděl, co si může dovolit. Na své straně měl značnou část britských politiků, zejména konzervativce v čele s Bonarem Lawem, a také veřejné mínění bylo Ulsteru nakloněno. To v březnu 1914 potvrdil i incident v Curraghu, při němž britští vojáci odmítli zasáhnout proti ulsterským vzbouřencům. O měsíc později se proto Ulsterští dobrovolníci neostýchali překročit zákaz dovozu zbraní a v Larne úspěšně převzali náklad 35 000 pušek a munice z Německa.²³⁰ Chování premiéra Asquitha přitom bylo dost váhavé. Stejně jako Redmond nevěřil, že Irsku hrozí občanská válka, a podobné akce považoval za vydírání. Oba nakonec nabídli Ulsteru ústupek – obyvatelé jeho hrabství mohli plebesticem rozhodnout, zda chtějí být z autonomie vyjmuti, ovšem pouze na dobu šesti let.²³¹ To však Carsona nemohlo uspokojit - trval na

²²⁵ HILL, M. *Women in Ireland...*, s. 61.

²²⁶ Zde dominovala Ulsterská unionistická strana s Oranžským řádem, což byl ekvivalent k nacionálnímu Starodávnému řádu hiberniánů.

²²⁷ Název připomínal podobnou přísahu, kterou skládali skotští presbyteriáni v roce 1643 na protest proti králi Karlovi I. ALDOUS, R., PUIRSEIL, N.(eds.) *We Declare...*, s. 102.

²²⁸ Tamtéž, s. 103. Ukázka této přísahy v příloze č. 1.

²²⁹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 89-90.

²³⁰ ADELMAN, P. *Great Britain and the Irish Question*, s. 131

²³¹ Ulster se skládal z devíti hrabství – Tyrone, Antrim, Derry, Fermanagh, Armagh, Down, Cavan, Monaghan a Donegal. V posledních třech z nich ale protestanté tvořili menšinu, proto byla tato hrabství autonomii více nakloněna.

permanentním vynětí pokud možno celého Ulsteru. Jistou možností ještě se dohodnout skýtala konference svolaná na konec července 1914 do Buckinghamského paláce. I ta ale skončila neúspěchem.²³²

Také v boji za zachování unie se samozřejmě od počátku angažovaly ženy. V roce 1911 byla ustavena Ulsterská unionistická rada žen. V jejím prvním výboru sice zasedaly převážně aristokratky,²³³ což ukazuje spíše na exkluzivní záležitost, přesto měly ambice „*stát se největší ženskou politickou organizací v Irsku.*“²³⁴ Měly k tomu konečně předpoklady. Přece jen muselo být v té době jednodušší přesvědčit unionistky nežli ženy národního hnutí, že bezpečí jejich domovů a dobro jejich dětí je v bezprostředním ohrožení. Proto sem vstupovaly ženy všech vrstev, aby společně podpořily každý Carsonův krok. Když v září 1912 přísahali muži, že zabrání ustavení autonomie, připojily se ženy s vlastním textem přísahy, kterou podepsalo 234 000 z nich, tedy o 16 000 více než mužů.²³⁵ Také Ulsterským dobrovolníkům ihned po založení přispěchaly členky Ulsterské unionistické rady žen na pomoc. Cvičily se jako ošetřovatelky, řidičky ambulance, kurýrky apod. a s touto rolí byly, zdá se, spokojeny. Nic jiného jim ani nezbyvalo. Jejich vyhlídky na zlepšení dosavadního postavení ve společnosti byly obdobné jako u nacionalistek. Carson jim sice zprvu sliboval ve své prozatímní vládě rovná práva s muži (hojně to vychvalovaly i nacionálně - feministické noviny *Irish Citizen*), ale pak to zase rychle odvolal s tím, že nehodlá způsobit rozkol ve straně.²³⁶ Díky tomu se od té doby útoky radikálních sufražetek přesunuly z jihu Irska na sever. Za násilnými akcemi stála opět převážně Sociálněpolitická unie žen. Většina unionistek stejně jako žen národního hnutí raději obětovala své právo uspokojivému vyřešení otázky autonomie.

Irští dobrovolníci a Cumann na mBan / Rada irských žen

Militarizace Ulsteru vyvolala na jihu Irska poněkud nečekanou reakci. Místo hněvu a opovržení se z úst některých nacionalistů ozývala slova chvály. Připomeňme, že ne všichni usilovali o zisk nezávislosti parlamentní cestou. V posledních letech sílilo také republikánské hnutí propagující použití fyzické síly a tomu radikalizace společnosti nahrávala. Jeho přívrženci byli většinou současně členy Irského republikánského bratrstva a Gaelské ligy, jejíž apolitický postoj byl nadále neudržitelný. V listopadu 1913 otiskly noviny Gaelské ligy

²³² BEW, P. *Ideology and the Irish Question. Ulster Unionism and Irish Nationalism 1912 – 1916*. Oxford: Clarendon Press, 1994, s. 25-26.

²³³ Prezidentkou byla Tereza, markýza z Londonderry, dcera konzervativního poslance, která udržovala úzké styky s Bonarem Lawem a především Edwardem Carsonem. URQUHART, D. *Women in Ulster Politics 1890-1940*, s. 56.

²³⁴ HILL, M. *Women in Ireland*, s. 61.

²³⁵ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 27. Ukázka této přísahy v příloze č. 2.

²³⁶ KELLY, V. *Irish suffragists at the time of the home rule crisis*, s. 36-37.

článek profesora Eoina MacNeilla s názvem *The North Began* (Sever začal), kde MacNeill kladně hodnotil Carsonův rozhodný postup a nabádal k jeho následování.²³⁷ Hned nato – 25. listopadu 1913 – se konala schůze nacionalistů v Rotundě, na níž byly po vzoru Ulsterských dobrovolníků založeny Irské dobrovolnické sbory. Oficiálním úkolem bylo bránit autonomii a zatímco jádro organizace tvořila tajná rada Irského republikánského bratrstva, vítáni byli i umírnění nacionalisté. Ačkoliv Redmondovi muži byli do výboru přijati váhavě a spíše z donucení (Redmond takto chtěl mít silící organizaci pod kontrolou), jejich přítomnost dávala Irským dobrovolníkům punc legálnosti.²³⁸ Ne všechno ale šlo nacionalistům tak hladce, jako jejich oponentům na severu. V přesvědčení, že mohou-li Ulsterští beztrestně importovat zbraně z Německa, projde to jistě i jim, dopravili 26. července 1914 na lodi *Asgard* 900 pušek a 29 000 nábojů do Howthu u Dublinu.²³⁹ Akce přitom málem skončila neúspěšně. Krátce po vylovení došlo ke střetu s královskými ozbrojenými jednotkami, při kterém byli zastřeleni tři civilisté. Tato událost nacionalisty trpce zasáhla. Na druhé straně Redmondovy parlamentní kejkle vzbuzovaly stále více nedůvěry. Byl čas přitvrdit.

Nabízí se otázka, kde měly v tak radikalizovaném národním hnutí místo ženy. V den ustavení Irských dobrovolníků v Rotundě zaznívala slova o hrdinství a odvaze irských mužů. Řečníci hovořili o potřebě zaujmout „*čestný a mužný postoj*“, jejich výzvy byly adresovány „*mužným, svobodmilovným vlastencům*“ apod.²⁴⁰ Ženy přitom zůstávaly jaksi opomenuty. Nevadilo by ani, že jim na schůzi byly vyhrazeny oddělené prostory – to bylo koneckonců tehdy v Irsku běžné. Jenže i z proslavů některých členů výboru bylo patrné, že se s nimi tak docela nepočítá. „*V tomto hnutí není pro dámy místo*“, řekl jasně hibernián Michael Judge, muž, který se dříve nechal slyšet, že rád použije „*jezdecký bič na každou sufražetku, která si dovolí přiblížit se k Asquithovi*.“ Aby jim to ovšem nebylo líto, navrhl, že až „*za pár měsíců bude třeba uniform a zbraní, dámy by mohly založit společnost a srdcem i duší se pustit do vybírání peněz*.“²⁴¹ To potvrdil i prezident Irských dobrovolníků Eoin MacNeill a většina žen tuto roli přijala mlčky a s povděkem. „*Irskou vlastenku přece nemůže potěšit nic tak jako šití vlajek pro Dobrovolníky*“, napsala Caitlin de Brunová v novinách *Irish Volunteer*.²⁴² A tak se zrodila Cumann na mBan – Rada irských žen,²⁴³ organizace, která nebyla ani tak svobodná v jednání jako kdysi Dámská pozemková liga, ani nezískala nezávislost a někdejší respekt

²³⁷ NORMAN, D. *Terrible Beauty*, s. 99 .

²³⁸ CULLEN-OWENS, R. *A Social History of Women in Ireland*, s. 116.

²³⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 30.

²⁴⁰ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 89 – 90.

²⁴¹ Tamtéž, s. 91.

²⁴² Tamtéž.

²⁴³ Doslovný irský překlad zní Rada žen, ovšem v angličtině si ženy říkaly *Irishwomen`s council* – tedy Rada irských žen.

Dcer Irska, nýbrž po celou dobu existence zaujímala podřízené postavení, ze kterého se opakovaně snažila vymanit.

K založení Rady irských žen inspirovala nacionalistky jak jinak než Ulsterská unionistická rada žen, která asistovala Ulsterským dobrovolníkům a „jejíž metody byly praktické a stály za zvážení“,²⁴⁴ jak se vyslovila Jennie Wyseová Powerová. Maud Gonneová, která byla navzdory své časté nepřítomnosti v Irsku nadále uznávanou osobností, navrhovala původně zformování organizace na bázi Francouzského červeného kříže, kam dívky běžně vstupovaly po ukončení školy, aby se učily první pomoci a ošetrovatelství. Ženy sice zaslaly žádost o podporu Mezinárodnímu červenému kříži v Ženevě, ale té nebylo vyhověno. S vysvětlením, že není možné do Červeného kříže přijmout zemi, která nemá vlastní armádu, ženám bylo doporučeno, aby se přidaly k jeho anglické pobočce. To ovšem Irky nemohly přijmout, a tak od této myšlenky zcela upustily.²⁴⁵

Zahajovací schůze Rady irských žen se konala na začátku dubna 1914 v dublinském hotelu Wynn's²⁴⁶ a zúčastnila se jí rovná stovka žen. Složení provizorního výboru bylo poměrně pestré. Zasedly sem společně starší, konzervativnější ženy jakou byla Agnes O'Farrellyová, i ty mladé, více svobodomyšlné jako např. Mary Columová, žena básníka Padraica Columa. Byly tu ženy prokazatelně schopné, s dlouholetými zkušenostmi jako Jennie Wyseová Powerová či Louise Gavanová Duffyová, jejíž otec se významně podílel na mladoirském povstání v polovině 19. století. Naopak některé byly jen nastrčenými loutkami, působícími zde čistě proto, že jejich manželé patřili k předním Irským dobrovolníkům. To platí jistě pro manželku Eoina MacNeilla Agnes. Nancy O'Rahillyová, žena dalšího ze zakladatelů Irských dobrovolníků, Michaela O'Rahillyho, byla v národním hnutí o poznání aktivnější. Zbýlými členkami výboru byly paní MacDonaghová, paní Tuohyová a O'Mahonyová. Prezidentkou organizace byla zvolena hraběnka Markieviczová, která se ovšem až na pár veřejných vystoupení v rámci náborových akcí na jejím chodu zprvu aktivně nepodílela.²⁴⁷

K prvním cílům vytyčeným stanovami patřilo:

1. Pomoci v otázce irské svobody,
2. K dosažení tohoto cíle organizovat irské ženy,

²⁴⁴ *Leabhar na mBan*. Dublin: Cumann na mBan, 1919, s. 2.

²⁴⁵ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 28.

²⁴⁶ Některé publikace uvádí datum 5. dubna, jiné 2. dubna 1914. Zcela jistě mylný je údaj M. Wardové - čtvrtek 5.4., protože 5.4. byla neděle. Jak vysvětluje Cal MacCarthy, nedorozumění vzniklo díky novinám *Irish Volunteer*, které v sobotu 4.4. oznamovaly konání schůze „zítra (ve čtvrtek) ve 4 hodiny odpoledne“. MacCarthy je přesvědčen, že toto oznámení přišlo se zpožděním a k ustavení Rady irských žen došlo ve čtvrtek 2. dubna. MCCARTHY, C.: *Cumann na mBan and the Irish Revolution*. Cork: The Collins Press, 2007, s. 15.

²⁴⁷ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 28.

3. Asistovat při vyzbrojování mužské organizace k obraně Irska,
4. Vytvořit fond k těmto účelům s názvem Fond na obranu Irska.²⁴⁸

Peníze do tohoto fondu ženy plánovaly získat organizováním tradičních tanečních zábav, koncertů a dalších společenských podniků. Tady jejich pomoc ale zdaleka nekončila. Byly odhodlány vyškolit se v záchranných pracích, naučit se vyrábět chlebníky, studovat otázku zásobování proviantem a dokonce cvičit s puškami. Na rozdíl od někdejších Dcer Irska se tyto ženy nebály se zviditelnit. Ty, které si to mohly dovolit, si pořídily zelenou uniformu s klopákem (závazné bylo samozřejmě použití irských látek). Symbolem organizace byl také prapor a brož s motivem pušky a propletenými iniciálami Cumann na mBan.²⁴⁹ Rada irských žen pomalu rostla, a pokud lze věřit jejím vlastním údajům, měla v září 1914 přes padesát poboček po Irsku i Anglii.²⁵⁰ Vedle ústředí v Dublinu byla od počátku velmi aktivní pobočka v Corku, jejíž prominentní členkou byla Mary MacSwineyová. V Belfastu založila Radu irských žen Nora Connollyová. 23. května 1914 se po jednání vedeném hraběnkou Markieviczovou oficiálně k organizaci přidružily Dcery Irska. Ty už před časem pozbyly na významu, takže na tomto řešení nebylo nic zvláštního. Přesto řada zbylých členek nesouhlasila s rolí, jakou hrála nová organizace v národním hnutí, a raději obrátila svou pozornost k Irské občanské armádě, kde se ženy těšily rovným právům s muži.²⁵¹

I Irská liga za volební právo žen udržovala s Radou irských žen úzké kontakty, ačkoliv byla současně jejím největším kritikem. V očích těchto feministek byla Rada zpátečnickou organizací, v níž se ženy podvolily otrocké práci pro muže a tím uškodily ženské emancipaci. Radily ženám, aby využily skutečnosti, že muži nejsou sami schopni efektivně vybírat peníze, a trvaly na tom, že neposkytnou pomoc, dokud Irští dobrovolníci v manifestu výslovně nezmíní, že bojují za svobodu obou pohlaví, a nevpustí je do výkonného výboru. Obzvláště protestovaly, když byli do vedení Irských dobrovolníků připuštěni redmondité, kteří zapudili ženské volební právo.

Ani hraběnka Markieviczová nešetřila kritikou. Není divu, vždyť sama žila dosti nekonvenčně. Dceru Maeve vídala velmi zřídka, s Kazim, jak říkala hraběti Markieviczovi, se tou dobou rozešla, neboť to byl zhýčkaný umělec, milující večírky anglo-irské smetánky, zatímco ona byla již příliš politicky angažovaná, a také nevlastní syn Stanislav za nedlouho odejel do rodné Ukrajiny, čímž Markieviczová ztratila poslední pouta s rodinou. Její sídlo

²⁴⁸ COLUM, M., *Irish Freedom*, September 1914. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 50.

²⁴⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 29. Tato brož v příloze č. 21.

²⁵⁰ Zatímco M. Wardová udává, že některé z těchto poboček měly až 100 členek, historik MacCarthy poukazuje na to, že jiné měly stěží dostatek členek na to, aby mohly vyvíjet aktivní činnost. WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 95 a MCCARTHY, C.: *Cumann na mBan...*, s. 27.

²⁵¹ MACCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 26.

Surrey House se stalo jakýmsi neoficiálním ústředím irských radikálů a ona vynaložila maximum energie a také financí, aby pomohla irské věci.²⁵² Navzdory přesvědčení o nutnosti ženské emancipace ale Markieviczová jako formální hlava Rady irských žen neudělala nic proto, aby jí bylo dosaženo. Zvláštní nátlak na Irské dobrovolníky proto vyvinut nebyl.²⁵³ „*Nejsme pomocná síla ani služby Dobrovolníků, ale spojenci,*“ bránily se jiné členky Rady irských žen. „*Jsme nezávislou organizací s vlastním výborem a vlastními stanovami. Pokud by nějakým nešťastným řízením osudu měli být Dobrovolníci zničeni, Rada irských žen bude nejen schopna dále růst a vzkvétat, bude schopná přivést celé dobrovolnické hnutí zpátky k životu,*“²⁵⁴ prohlašovaly. Podobné výroky lze ale považovat za součást propagandy. Ve skutečnosti byly členky Rady irských žen na Irských dobrovolnicích do značné míry závislé. Dokonce jim přenechaly zakládání menších poboček mimo Dublin, jelikož většina žen měla s podobnou činností minimální zkušenosti.²⁵⁵

Vztah nacionalistů k členkám Rady irských žen dobře vystihují i události na konci července 1914, kdy Erskine Childers, jeho žena Molly, Mary Springová Riceová a Gordon Shephard dopravili do Howthu náklad zbraní z Německa.²⁵⁶ Není třeba zmiňovat, že peníze na jejich nákup pomáhala získat právě Rada irských žen. Ve stejnou chvíli, kdy jachta Asgard zakotvila v irském přístavu, pobývaly sestry Connollyovy s hraběnkou Markieviczovou a oddílem Fianna nedaleko na chatě ve Wicklowských horách. „*V neděli ráno všichni (chlapci – pozn. aut.) zmizeli. Prý byli pozváni někam, kde dívky vítány nejsou....to bylo neobvyklé. Ani madam (Markieviczová – pozn. aut.) nebyla požádána,*“²⁵⁷ vzpomínala později Ina Connollyová. Chlapci z Fianna měli namířeno vyzvednout zbraně v Howthu a dočasně je ukrýt. Řídili se instrukcemi Bulmera Hobsona, který jim důvěřoval jako dobře vycvičeným a disciplinovaným mladým mužům. Ke své přítelkyni a spolupracovnici hraběnce Markieviczové ani k vedoucím belfastské Rady irských žen Ině a Noře Connollyovým už tolik důvěry bohužel neměl. „*Skoro nám to zlomilo srdce. Jak jsme se mohly vrátit do Belfastu k otci a říct, že jsme nic nevěděly? Vypadalo to, jako že se nám nedá věřit,*“²⁵⁸ stěžovala si Ina. Pocit zadostiučinění získaly sestry až poté, kdy byly požádány, aby propašovaly zbraně na sever. Auto sice řídil člen Fianna, ale bylo dohodnuto, že v případě

²⁵² MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 192.

²⁵³ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 96.

²⁵⁴ COLUM, M. *Irish Freedom*, September 1914 In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 50.

²⁵⁵ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan...*, s. 30.

²⁵⁶ Mary Springová Riceová, dcera limerického statkáře lorda Monteagla, byla údajně iniciátorkou celé této akce. Vybrala si pro ni Erskina Childerse, autonomistu a bývalého člena britské armády, jehož matka byla Irka. Childers byl také nadšeným jachtařem a autorem románu *The Riddle of the Sands* vyprávějícího příběh jachtaře, který odhalil německé přípravy na invazi do Velké Británie. MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 29.

²⁵⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 105.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 106.

potíží převezmou Nora s Inou veškerou odpovědnost. Nadšené, že mohou dokázat svou odvahu a patriotismus, celou cestu seděly na zbraních, a když vpořádku dorazily do Belfastu, každá dostala pušku za odměnu.

Za pár dní poté vstoupila Velká Británie do války proti Německu. Otázka Irska tak zůstala stranou – pro Brity, unionisty i irské parlamentní nacionalisty. Těm radikálním se ale teprve teď otevřela brána ke svobodě. A ženy, jakkoliv možná nespokojené se svým postavením v národním hnutí, si v rozhodujícím zápase o nezávislost musely zajistit svou účast.

Molly Childersová s Mary Springovou Riceovou na lodi Asgard.
(HEGARTY, S., O'TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 2)

2. POTÍŽE ANGLIE PŘÍLEŽITOSTÍ PRO IRSKO (Doba první světové války)

Rozkol Irských dobrovolníků

Během let 1914 až 1918, kdy ve světě zuřila válka dosud nevídaných rozměrů, která v mnohém znamenala konec starých časů, se také v Irsku udály velké změny. Pouhé čtyři roky stačily na to, aby se irský národ probudil k životu. Jeho cesta k nezávislosti byla ale trnitá. 15. září 1914 byla realizace zákona o irské samosprávě pozastavena na rok, respektive do konce války. Hned poté Zákon o vládě Irska povolil dočasné vynětí šesti protestantských hrabství Ulsteru z autonomie.¹ John Redmond chápal tyto kroky jako nevyhnutelné. Aby dokázal svou loajalitu monarchii a urychlil zavedení autonomie v Irsku, vyzýval Iry k aktivní účasti na válečném úsilí. Navíc byl přesvědčen, že půjdou-li severní i jižní Irové do boje za společnou věc, jejich rozpory se tím zmírní. „*Nechte irské muže, ať společně v zákopech prolíjí krev, a já říkám, že není síly na zemi, která by způsobila, že se - až přijdou domů - obrátí proti sobě jako nepřátelé,*“² byla jeho slova. Na atmosféru v Irsku a vliv Redmonda na místní obyvatele trochu pohrdlivě vzpomínaly Národní noviny v roce 1922: „*Snad nikdy předtím v historii Irska nebyli naši lidé tak poangličtění. Na sto tisíc Irů oklamaných falešnou doktrínou, kterou propagoval tehdejší mluvčí národa, vstoupilo do britské armády,*“³ psaly.

Ne všichni měli ale v úmyslu pomáhat Anglii ve válce. Muži Irského republikánského bratrstva měli zcela jiné plány. Na počátku 20. století sice tato organizace stála před zánikem (její členové byli vesměs staří unavení veteráni nostalgicky vzpomínající na doby před Parnellem), měla ale silnou podporu irsko-americké Rodiny Irů, ve které po boku dlouholetého vůdce Johna Devoye působil i bývalý feniánský vězeň Tom Clarke. Ten včas vycítil, že se v Evropě schyluje k velkému konfliktu, a protože jako republikán razil heslo „*potíže Anglie, příležitost pro Irsko,*“ v roce 1907 se sem vrátil, aby bratrstvo postavil na nohy. Báł se totiž, že kdyby Irsko tuto šanci promarnilo, mohlo by rezignovat na svůj osud a zůstat navždy částí Britského impéria.⁴ Ihned po příjezdu se spojil s ulsterskými republikány v čele s Bulmerem Hobsonem a Denisem McCulloughem, kteří byli z celého hnutí nejaktivnější. V roce 1910 spolu začali vydávat noviny Irish Freedom, jejichž mottem bylo jako za Wolfeho Tona „*zpretrhat svazky s Anglií.*“⁵ Připomeňme, že právě založením Irish

¹ Převážně katolická hrabství Cavan, Monaghan a Donegal zůstaly nacionalistům. HEGARTY, S., O'TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*. Dublin: Gill & Macmillan, 2006, s. 1.

² KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 27.

³ CONLON, L. *Cumann na mBan and the Women of Ireland 1913-1972*. Kilkenny: Kilkenny People, 1969, s. 21.

⁴ CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 48-50.

⁵ MOODY, T.W., MARTIN, F. X. (eds.) *Dějiny Irska*, s. 231.

Freedom ztratily řadu čtenářů noviny Dcer Irska Bean na h-Éireann, které do té doby jediné zaujímaly tak radikální postoj. Nespokojenost s předchozí pasivitou a nerozhodností Irského republikánského bratrstva naznačuje také přezdívka, jakou měly Dcery Irska pro jeho členy, a sice “The Fan go Fóills.”⁶ Situace se ale začala měnit. Do čela Irského republikánského bratrstva se nyní přidávali odchovanci Gaelské ligy jako byli Patrick Pearse, Thomas MacDonagh či Éamon Ceannt⁷ a společně se snažili infiltrovat další nacionální organizace v Irsku, které by využili jako platformu k rozpoutání povstání. Republikáni, jak víme, už dříve udržovali úzké kontakty s Griffithovou stranou Sinn Féin a v roce 1913 to byli oni, kdo podnítl založení Irských dobrovolných sborů. Redmondité byli do výboru Irských dobrovolníků kooptováni s podporou Bulmera Hobsona, který chtěl podle svých slov zabránit „katastrofálnímu a jistě osudovému rozkolu“⁸ v národním hnutí. Po Redmondově agitaci za vstup Irských dobrovolníků do britské armády ale k rozštěpení nutně muselo dojít.⁹ Stalo se tak 24. září 1914. Podle britské tajné služby následovalo vůdce parlamentní strany 175 000 z celkového počtu 188 000 mužů.¹⁰ Převzali jméno Národní dobrovolníci, ale než stačili pro národ něco vykonat, zmizeli navěky ve válečných zákopech. Z Irských dobrovolníků zbylo militantní jádro v čele s Eoinem MacNeilem, jehož cílem bylo zabraňovat vojenským odvodům a s jehož pomocí mělo před koncem války vypuknout povstání. Takový byl alespoň tajný plán Irského republikánského bratrstva, dohodnutý v srpnu toho roku.¹¹

Nová Rada irských žen

Neshody nacionalistů ohledně pomoci Británii ve válce měly samozřejmě dopad i na Radu irských žen. Ženy se sice zprvu dohodly, že zachovají neutrální postoj. Už 5. října byl ale zveřejněn manifest, podle nějž jejich uskupení vzniklo, aby „pomohly osvobodit Irsko. Cítíme se zavázány učinit prohlášení, že nutit nebo povzbuzovat Irské dobrovolníky ke vstupu do britské armády se v žádném případě neslučuje s prací, již jsme si vytkly za cíl,“¹²prohlašovaly. Vysvětlení je nasnadě. Schůze, na které tento manifest vznikl, byla svolána v nepřítomnosti umírněných členek jako byla Agnes O`Farrellyová. V důsledku toho některé ženy na své funkce rezignovaly, trvající na tom, že jsou „hluboce vděčny panu

⁶ Výraz fan go fóill v irštině znamená počkej chvíli. Ženy měly zjevně pocit, že si Irské republikánské bratrstvo dává příliš načas. COMERFORD, M. Women in Struggle. In MCGLYNN, P. (ed.) *Eiri amach na casca*. Dublin: Republican Publications, 1986, s. 42.

⁷ Někdy se objevuje anglická verze jména - Kent.

⁸ NORMAN, D. *Terrible Beauty*, s. 104.

⁹ MCGARRY, F. *The Rising. Ireland: Easter 1916*. New York: Oxford University Press, 2010, s. 83.

¹⁰ Tamtéž, s. 84-85.

¹¹ HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 1.

¹² MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 30.

Redmondovi a Irské parlamentní straně za skvělou práci, kterou odvedli pro Irsko,“ a že je budou „v každém směru podporovat.“¹³ Část z nich pak utvořila Národní radu žen, která vybírala peníze na podporu Národních dobrovolníků. Lze se také domnívat, že pár žen nespokojených s dosavadním vývojem ve staré organizaci navzdory svému původnímu přesvědčení nakonec nabídlo pomoc britskému Červenému kříži, jehož základny se v Irsku za války objevily.¹⁴ Přesná čísla týkající se počtu členek Rady irských žen před tímto rozkolem a po něm bohužel nejsou známa. Někteří historikové jsou přesvědčení, že ztráta byla bezvýznamná,¹⁵ jiní zase, že odešla bezmála polovina žen.¹⁶ Kathleen Clarkeová, členka Rady irských žen a manželka Toma Clarkea, ve svých pamětech dokonce uvádí, že v ústřední organizaci v Dublinu zbylo jen 24 členek z původních dvou set.¹⁷ V každém případě ty, které zůstaly, byly hluboce oddané myšlence národní nezávislosti a nebály se proto sáhnout ani k násilným prostředkům. Obvykle šlo o příbuzné Irských dobrovolníků. Ne všechny ženy ale pocházely z nacionálně smýšlejících rodin. Našly se i takové, které do náruče národního hnutí vehnala britská válečná propaganda. „Nevěděla jsem nic o irském hnutí ani o národních tradicích, které udržovala při životě hrstka věrných. Byla jsem znechucená z bojových řečí o válce a mávání vlajkami. Rozčilovalo mě, když jsem slyšela irská děvčata mluvit o „našich“ vojácích, viděla, jak se s nimi bratříčkují a prodávají vlajky, aby je zabezpečily. Pak jsem se cítila opravdu jako Irka,“¹⁸ vzpomínala Éilis Ní Chorrová, která se svou sestrou Kathleen v roce 1915 vstoupila do belfastské Rady irských žen i Gaelské ligy.

Nová organizace se rychle konsolidovala. Na počátku roku 1915 pověřil výkonný výbor Florence McCarthyovou, aby se vydala na přednáškové turné po Irsku a iniciovala zakládání dalších větví Rady irských žen. Současně odpovídala McCarthyová za zlepšení komunikace mezi jednotlivými pobočkami a exekutivou.¹⁹ 31. října toho roku úspěšně proběhl celozemský sjezd Rady irských žen, do jejíhož čela byla zvolena Jennie Wyseová Powerová.²⁰

Ani na konkrétních aktivitách Rady irských žen se její početní oslabení nijak neprojevalo. Naopak, probíhaly ještě intenzivněji a s větší efektivitou. Shánění finančních příspěvků do Fondu na obranu Irska, pravda, nebylo tak snadné. Většina Irů přece jen v této době sympatizovala s monarchií a nelíbilo se jim, že hrstka radikálů v podobě Irských dobrovolníků a Rady irských žen odmítla Británii pomoc ve válce, ba co víc, že její válečné

¹³ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 38-39.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Např. WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 101.

¹⁶ MACCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 40.

¹⁷ CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 69.

¹⁸ TAILLON, R. *When History was Made. The Women of 1916*. Belfast: Beyond the Pale, 1996, s. 8.

¹⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 30.

²⁰ O'NEILL, M. *From Parnell to de Valera*, s. 82.

úsilí mařila. Pořádání peněžních sbírek v kostelech či vybírání příspěvků od domu k domu tak bylo prakticky vyloučené. O to častěji byly pro veřejnost organizovány koncerty a divadelní představení, kterých se účastnily ty nejnadanější členky. Svým talentem a zkušenostmi přispívala například už dříve zmíněná herečka Mary Walkerová. V Dublinu se velké oblibě těšily živé obrazy. Tady bylo možno spatřit madam Markieviczovou jako Johanku z Arku, Muriel MacDonaghořá se vždy na okamžik proměnila v legendární královnu Maeve a v podání Sydney Giffordové oživala postava Anne Devlinové, hrdinky povstání Roberta Emmeta. Konzervativněji založená organizace v Corku kladla důraz na tradiční lidové zábavy a zvyky, čímž pomáhala budovat odlišnou národní identitu.²¹ Všechny pobočky Rady irských žen organizovaly tzv. vlajkové dny, o kterých prodávaly vlaječky s národními motivy, a nemalý obnos přinesly do fondu také pamflety o irských revolucionářích, jejichž autorkami byly samy ženy.²²

Když zrovna ženy nezískávaly peníze na nákup zbraní, učily se dovednostem jako bylo poskytování první pomoci či zacházení s nosítky. Doba byla nejistá, stejně jako Irští dobrovolníci podnikali vojenská cvičení, tak i ony chtěly být připravené pro případ boje. Ostatně první pomoci se tehdy věnovalo hned několik organizací. Většina se pak přihlásila k Dobrovolným pomocným jednotkám, které krátce po válce zřídil Společný válečný výbor, a školení byla financována britskou vládou.²³ Poněkud paradoxní je, že ačkoliv pro separatistickou Radu irských žen byla hlavním nepřítelem právě Británie, minimálně její pobočka v Limericku dostávala od ministerstva školství také štědrú dotaci.²⁴ Tu navíc ani nepotřebovala, neboť náklady na provoz těchto kurzů byly minimální, takže většina peněz šla nepochybně opět na zbrojení. Téměř veškerou výuku první pomoci a ošetřovatelství vedla Kathleen Lynnová, tehdy snad jediná zkušená lékařka s otevřeně nacionálními sympatiemi.²⁵ Podle původně vytyčených cílů organizace se ženy měly cvičit také v signalizaci a manipulaci se zbraní. To však valná řada z nich považovala za doménu mužů. Výsledkem byl tak malý zájem, že výkonný výbor musel alespoň čištění a nabíjení zbraní označit za povinné. Jen ve větších městech, jak už to bývá, byly ženy více nekonformní a bezostyšně se věnovaly střeleckému výcviku. Hned dvě střelnice byly v Dublinu (jednu vlastnily Dcery Irska) a střelbu na terč i na velkou vzdálenost trénovaly každou neděli také ženy v Belfastu. Ty si věřily natolik, že vyzvaly ke střelecké soutěži místní Irské dobrovolníky. V jedné z kategorií

²¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 102.

²² CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 70.

²³ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 105-107.

²⁴ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 31.

²⁵ SAWYER, R. *We are but Women*, s. 87.

zvítězila Winifred Carneyová, která během Velikonočního povstání byla Connollyho sekretářkou na Hlavní poště.²⁶

Vnitřní struktura organizace nabývala militantní podobu. Všechny pobočky byly rozděleny do čet o šesti člencích. Jedna četa se vždy zaměřovala na signalizaci, ostatní měly na starosti první pomoc a domácí ošetřovatelství. Byly tu velitelky čety a vedoucí oddílů, které odpovídaly zejména za rychlou mobilizaci.²⁷ Fiona Plunkettová, sestra později popraveného Josepha Plunketta, byla obzvláště výkonnou organizátorkou dublinských jednotek, z nichž každá byla připojena k praporu místních Irských dobrovolníků.

Někteří muži neskrývali své pohoršení nad zhrubnutím ženských mravů. Člen exekutivy Sinn Féin a Irského republikánského bratrstva P. S. O'Hegarty vzpomínal na dobu násilí po vypuknutí války: „*Nejhorší dopad to mělo na ženy. Postupně v sobě udusily veškerý ženský cit. Poslání ženy ve světě je s věcmi života, ale tyhle* (členky Rady irských žen – pozn.aut.) *se nezabývaly ničím jiným než smrtí,*“²⁸ tvrdil. O'Hegartyho závěr je sice přehnaný. Pravdou ale je, že se Rada irských žen navzdory výtkám feministek o jejím hloupém posluhování mužským protějškům pomalu stávala nejrebelnější ženskou organizací v zemi.

Bojovou náladu šířila jako obvykle hraběnka Markieviczová. „*Jestli chcete chodit po Irsku..., oblékejte se vhodně do krátkých sukní a pevných bot. Nechte šperky...v bance a kupte si revolver,*“²⁹ radila čtenářkám listu Irish Citizen, tentokrát ale ne tak zbůhdarma. Dobře totiž věděla, co se chystá.

Přípravy povstání

Dne 1. srpna 1915 pochodovaly uniformované členky Rady irských žen ke hřbitovu v dublinské čtvrti Glasnevinu, aby zde spolu s ostatními vůdci národního hnutí uložily ostatky Jeremiáše O'Donovana Rossy. Ten byl dobře znám pro svou účast na přípravách feniánského povstání na konci padesátých let 19. století a obdivován za utrpení, které po léta snášel v anglických věznicích. Proto když v červnu 1915 v New Yorku zemřel, rozhodl se toho Tom Clarke využít k obrovské národní demonstraci. „*Jestli Rossa plánoval zemřít v ten nejvhodnější okamžik, kdy by posloužil své zemi, nemohl to udělat lépe,*“³⁰ řekl a urychleně telegrafoval Johnu Devoyovi, aby zajistil převoz mrtvého feniána do Irska. Pohřeb se pak stal jakousi předzvěstí povstání - už kvůli nesmrtelnému projevu Patricka Pearse, který měl ohromný emocionální účinek.

²⁶ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 105.

²⁷ SAWYER, R. *We are but Women*, s. 87.

²⁸ Tamtéž, s. 73.

²⁹ MARKIEVICZ, C. Irish Citizen, 23. října 1915 In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 52.

³⁰ CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 79.

James Connolly, který tou dobou zcela převzal vedení v socialistickém hnutí,³¹ si původně nepřál, aby se Irská občanská armáda pohřbu účastnila. „*Kdy vy chlapi přestanete žvanit o mrtvých feniánech? Proč pro změnu nezískáte pár živých?*“,³² divil se Connolly. Jeho vojáci byli také od počátku podezíraví k Irským dobrovolníkům, neboť mnozí se prý stavěli proti dělníkům za výluky zaměstnanců v roce 1913. Nakonec ale Clarke Connollyho pro svůj plán vzpoury získal. V lednu následujícího roku ho nechal kooptovat do vojenské rady Irského republikánského bratrstva³³ a rázem se ze socialistů a radikálních nacionalistů stali spojenci.

Právě James Connolly naléhal na ostatní, aby povstání bylo rozpoutáno co nejdříve. Situace se přiosťrovala. V lednu 1916 vešel v platnost zákon o branné povinnosti pro Velkou Británii a byla otázka, zda stejné opatření provést i v Irsku.³⁴ Nutit místní muže násilím, aby bojovali po boku odvěkého nepřitele, se zdálo přece jen poněkud riskantní. Na druhé straně nechat je během války doma mohlo být ještě nebezpečnější. Britská správa se dosud snažila potlačit odboj pomocí zákonných opatření a intenzivní prací tajné služby. Na základě Zákona o ochraně říše (Defence of the Realm Act) bylo od listopadu 1914 do dubna 1916 zahájeno 500 trestních stíhání, většina nacionálních novin byla zakázána.³⁵ Jedny z mála, které nadále beztrestně šířily národní sympatie, byly nacionálně-feministické noviny *Irish Citizen*. Irští dobrovolníci se stále častěji vydávali do ulic irských měst, někteří se zbraní v ruce. Demonstrovali tím svou sílu a nechali se slyšet, že ji použijí, pokusí-li se je někdo odzbrojit. V takové situaci byl jejich prezident Eoin MacNeill skutečně odhodlán přejít do akce. Za jiných podmínek ovšem své muže do zbraně volat nechtěl. Tajná rada Irského republikánského bratrstva přitom už stanovila datum povstání na Velikonoční neděli, 23. dubna.³⁶

Do té doby probíhala intenzivní jednání o pomoci ze zahraničí. Ta byla podle očekávání vyhledávána u Iro-Američanů a Němců. John Devoy vyjednával s německým velvyslanectvím v Americe a v Německu se tak trochu na vlastní pěst pokoušel získat posily Roger Casement.³⁷ V pomoc úhlavního nepřitele Anglie ale Irsko vkládalo příliš velké naděje.

³¹ Předák Jim Larkin v roce 1914 odjel shánět podporu do Ameriky, ale následně tu byl zatčen a až do r. 1923 uvězněn v Sing Singu. MORIARTY, T. Larkin and the Women's Movement. In DONAL, N. *James Larkin: Lion of the Fold*. Dublin: Gill & Macmillan, 1998, s. 100.

³² Tamtéž, s. 119.

³³ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 32.

³⁴ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 143.

³⁵ Tamtéž, s. 144.

³⁶ Tamtéž, s. 146.

³⁷ Roger Casement mnoho let pracoval v britských diplomatických službách. Ovšem narodil se a vyrostl v Irsku a sympatizoval s místním národním hnutím, obzvláště po roce 1912, kdy se radikalizoval Ulster. Irští nacionalisté mu příliš nedůvěřovali, nakonec ho ale nechali v Německu jednat o zbraních pro povstání. Casement sám požadoval také německé důstojníky a sestavení brigády z irských válečných zajatců. Toho se nicméně

Jediné, co Německo nakonec přislíbilo, byla loď se zbraněmi a municí, která měla podle instrukcí být vyložena na pláži v hrabství Kerry mezi 20. a 23. dubnem.³⁸ Muži v Irsku však posléze původní plán změnili. Uvědomili si, že pobřeží v té době bude hlídané a že jedinou možností je převzít náklad otevřeně, těsně před vypuknutím povstání. To bylo zároveň posunuto na Pondělí velikonoční. Ten den se totiž konaly tradiční koňské dostihy ve Fairyhouse a počítalo se s tím, že většina britských důstojníků nebude v Dublinu.³⁹ Hraběnka Plunkettová, matka Josepha Plunketta, v té době pobývala v New Yorku. Proto, aniž by vzbuzovala podezření, mohla sem Plunkettova sestra Mimi (také členka Rady irských žen) přispěchat se vzkazem, na němž stálo: „*Zbraně nesmí dorazit dříve než o Velikonoční neděli 23. v noci. Toto životně důležité. Pašování nemožné.*“⁴⁰ Následně měl být telegram odeslán do Berlína. To už ale německá loď Aud stačila vyplout. Její posádka nic netuše zakotvila ve čtvrtek 20. dubna na jihozápadě Irska, kde vyčkávala. V pátek ráno Aud dohonila ponorka s Rogerem Casementem, doufajícím, že na poslední chvíli odvrátí povstání, které s tak chabou podporou podle něj nemělo šanci na úspěch. Casement pak byl spatřen v blízkosti podezřelého plavidla a zatčen. Také Aud byla pronásledována britským námořnictvem a nakonec byla raději zničena vlastním kapitánem.⁴¹ Celá akce, osnovaná několika republikány, tak hned od začátku špěla k nezdaru.

Ve středu 19. dubna se přitom tito muži sešli, aby prodiskutovali budoucnost nového státu. Zdá se, že schůze se konala v prostorách restaurace Jennie Wyseové Powerové v Henry Street.⁴² Tady byla podepsána Proklamace Irské republiky, která této rebélii s nejistým výsledkem dávala punc oficiálnosti.⁴³ Signatáři byli Thomas J. Clarke, Seán MacDiarmada,⁴⁴ P. H. Pearse, Éamon Ceannt, James Connolly a Joseph Plunkett.⁴⁵ Ti také s největší pravděpodobností tvořili provizorní vládu nové republiky. Za autora proklamace je považován Patrick Pearse. Není ale sporu o tom, že se na jejím vzniku podílel i Connolly. Pasáž o rovných právech i příležitostech pro všechny občany nese jednoznačně jeho rukopis.

nedočkal. National Library of Ireland. The 1916 Rising: Personalities and Perspectives [online]. [cit. 2010-06-15] Dostupné na WWW: http://www.nli.ie/1916/1916_main.html.

³⁸ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 30.

³⁹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 153.

⁴⁰ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 22.

⁴¹ MACMAHON, S. *Rebel Ireland. Easter Rising to Civil War*. Cork: Marcier Press, 2006, s. 24.

⁴² Alespoň to shodně vypověděly dcera Wyseové Powerové - Nancy, tehdy také aktivní v Radě irských žen, a Kathleen Clarkeová. O'NEILL, M. *From Parnell to de Valera*, s. 82 a CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 100.

⁴³ Kopie tohoto dokumentu v příloze č. 3.

⁴⁴ Někdy také používal anglickou verzi MacDermott.

⁴⁵ Joseph Plunkett pravděpodobně připojil svůj podpis dodatečně, neboť v daný den byl v nemocnici. Už tehdy de facto umíral na tuberkulózu. National Library of Ireland. The 1916 Rising: Personalities and Perspectives [online]. [cit. 2010-06-15] Dostupné na WWW: http://www.nli.ie/1916/1916_main.html. Portréty signatářů v příloze č. 44.

Text byl navíc výslovně adresován irským mužům i ženám, což bylo nezvyklé.⁴⁶ Ženy si toho nesmírně vážily. Vždy v budoucnu se na toto prohlášení odvolávaly a těžce nesly, když zmíněná rovnoprávnost nebyla dodržována. Kdo měl však dostát těmto slibům? Staří vůdci byli za měsíc jen legendou a mezi novými žádný Connolly nebyl. Irští dobrovolníci vždy spojovali hrdinství s mužností a k členkám Rady irských žen se často chovali povýšeně.⁴⁷ Nakonec, ani sami signatáři Proklamace Irské republiky se na rovných právech pro ženy neusnesli jednomyslně. Jak prozradil Tom Clarke své ženě, jeden z nich (neznámo který) byl v tomto ohledu zásadně proti.⁴⁸

Kathleen Clarkeová byla do věcí týkajících se povstání zasvěcená více než kterákoliv jiná z žen. Narodila se do silně nacionálně orientované rodiny v Limericku v roce 1878. Její otec Edward Daly se svým bratrem Johnem pobývali v portlandské věznici za účast na feniánském hnutí. Otec brzy po propuštění zemřel a starost o rodinu převzal strýc. Ten měl na děti velký vliv a také ve městě byl respektovanou osobou. V roce 1899 se stal starostou Limericku.⁴⁹ Toma Clarkea znal John Daly z Portlandu, a když i jeho propustili, stal se u Dalyů častým hostem. Kathleen v té době bylo jedenadvacet, zatímco Tomovi dvakrát tolik. Přesto se do sebe zamilovali. Mezi republikány se Clarke těšil velké úctě, jeho vztah s Kathleen ale Dalyovi neschvalovali. Kathleen měla tvrdohlavou povahu a v roce 1901 následovala Clarkea do New Yorku, kam emigroval, aby se za něj provdala. Mimořádně, svatby se účastnili mnozí prominenti národního hnutí včetně Maud Gonneové a majora MacBridea, tenkrát ještě nesezdaných.⁵⁰ O rok později se Clarkeům narodil první syn, v letech 1908 a 1910 další dva. To už bydleli v Dublinu, kde si otevřeli malou trafiku, a Tom pomalu organizoval republikánské hnutí. Také Kathleen se zapojila do práce pro národ. I přesto, nebo snad právě proto, že šlo o matku tří dětí, byla vybrána Nejvyšší radou Irského republikánského bratrstva, aby v případě zatčení vůdců povstání zajistila jeho plynulé pokračování. Kromě toho, že byla jistě velmi spolehlivá a organizačně schopná, se totiž zdála být nejméně ohrožená perzekucí. Nejvyšší rada jí proto svěřila jména nejdůležitějších mužů v zemi, které měla v případě nutnosti kontaktovat. Prozatím slíbila držet se v ústraní, aby nevzbudila nejmenší pozornost britských autorit.⁵¹

Kathleen nicméně nadále působila v Radě irských žen, jejíž byla spoluzakladatelkou. Tato organizace si získávala stále větší respekt. Když se její členky v létě 1915 objevily

⁴⁶ ALDOUS, R., PUIRSEIL, N.(eds.) *We Declare*, s. 114-115.

⁴⁷ MCMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 27.

⁴⁸ CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 99.

⁴⁹ BRODERICK, M. *Wild Irish Women*, s. 208.

⁵⁰ CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*, s. 38.

⁵¹ Tamtéž, s.85-86.

v uniformách na pohřbu O`Donovana Rossy, poznamenal sice list Irish Citizen poněkud posměšně, že byly lidmi jistě považovány za sufražetky, neboť jedině s těmi si veřejnost spojovala ženy-aktivistky.⁵² Takový úsudek nemusel být zcela mylný. Britské úřady si ale potenciálu Rady irských žen byly dobře vědomy. Alespoň před povstáním ji velitel britských ozbrojených sil v Irsku hodnotil jako „*velmi nebezpečný orgán*“ a podle resumé z kanceláře hlavního sekretáře v Dublinském hradě nemohlo „*být pochyb, že stejně jako za dnů Pozemkové ligy Dámská liga převzala práci, když byla původní organizace potlačena, tak i nyní je důvod věřit, že Rada irských žen vynaloží veškeré úsilí, aby pokračovala ve vlastizrádné práci Irských dobrovolníků,*“⁵³ došlo-li by k jejich potlačení.

Možnost tato slova dokázat dostala Rada irských žen dříve, než kdokoliv tušil. Ani její členky (až na pár výjimek) s jistotou nevěděly, co se chystá, tím spíše kdy by se to mělo odehrát. Napětí ale viselo ve vzduchu. Už několik měsíců před povstáním dostávaly ženy úkoly jako sledovat vojenská kasárna po celé zemi.⁵⁴ Některé pak spolu s muži přepadaly tato kasárna nebo policejní posádky za účelem získání zbraní. Vyráběla se také munice. Obzvláště produktivní v tomto směru byly ženy Irské občanské armády v čele s Helenou Molonyovou, které střelivo vyráběly ve sklepení dublinské budovy Liberty Hall, hlavního ústředí Connollyho odborového svazu.⁵⁵ Zbraně a náboje poté rozvážely na bezpečná místa a, jak vzpomínala Kathleen Lynnová, někdy je musely skrýt u sebe doma.⁵⁶ Dublin se tak před povstáním proměnil v jeden velký sud střelného prachu.

Členství žen v Irské občanské armádě a Radě irských žen bylo do jisté míry propojené. Hraběnka Markieviczová patřila od počátku k oběma a také spolupráci s Irskými dobrovolníky přirozeně prosazovala. Její přátelství s vůdci tohoto hnutí však vyvolávalo nevoli některých socialistů. Už v červenci 1914 vyvrcholil spor Markieviczové s generálním tajemníkem Irské občanské armády Seánem O`Caseym.⁵⁷ Podle něj Markieviczová svými styky s Irskými dobrovolníky poškozovala zájmy dělníků, a proto měla být z vedení organizace vyloučena. Hlasování o důvěře ale Markieviczová ustála. Většina členů rady Irské občanské armády se přiklonila k jejímu názoru, že vzájemná výpomoc obou hnutí může být prospěšná. O`Casey neviděl pak jiné řešení než z organizace vystoupit.⁵⁸

⁵² WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 106.

⁵³ JONES, M. *These Obstreperous Lassies: a History of the Irish Women`s Workers` Union*. Dublin: Gill & Macmillan, 1988, s. 19.

⁵⁴ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 20.

⁵⁵ Tamtéž, s. 16.

⁵⁶ RYAN, A. *Witnesses. Inside the Easter Rising*. Dublin: Liberties Press, 2005, s. 72.

⁵⁷ Přední irský dramatik, autor známé hry *The Plough and the Stars*, zasazené do doby Velikonočního povstání.

⁵⁸ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 180-181.

Pro spolupráci s Irskou občanskou armádou získala Markieviczová i Margaret Skinniderovou, jednu z nejlepších členek Rady irských žen v Glasgowě. Poprvé pozvala Skinniderovou do Dublinu o Vánocích 1915. Ta s sebou přivezla roznětky do bomby, které propašovala v klobouku, a hned je s Markieviczovou v horách vyzkoušely.⁵⁹ Skinniderová se pak v Irsku jako členka Connollyho armády účastnila několika přepadení zbrojních skladů. Obě ženy musely být s detaily povstání předem obeznámeny. Hraběnka odpovídala za nákresy všech map pro povstání a přípravu plánů strategických míst, která měla být obsazena. O vypracování plánu kasáren v Beggars Bush požádala Margaret Skinniderovou poté, co se o to marně pokoušeli dva Irští dobrovolníci. Skinniderová se jako učitelka matematiky úkolu zhostila úspěšně. „*Od toho dne jsem se těšila plné důvěře vůdců povstání,*“⁶⁰ chlubila se. Většina členek Rady irských žen a Irských dobrovolníků se nicméně o chystané akci dozvěděla na poslední chvíli. Min Ryanová popisovala napětí, které panovalo pár dní před tím: „*Cítili jste, že se něco stane, ale nevěděli co. Všechny naše místnosti byly vyhrazené pro výrobu bandáže. Chystaly se velké Velikonoční manévry, abychom ukázali naši sílu. Měly jsme ale pocit, ...že tohle bude jiné.*“⁶¹

S nápadem na třídenní manévry, o nichž se Ryanová zmiňovala, přišla Vojenská rada Irského republikánského bratrstva, která počítala s tím, že poslouží jako vhodná zástěrka pro vypuknutí povstání. Její plán ale zkřížil prezident Irských dobrovolníků Eoin MacNeill, když den předtím (v sobotu 22. dubna) vojenské cvičení odvolal. MacNeill, poučen historií, považoval vzpouru za pošetilou a od začátku se k ní stavěl odmítavě. Proto je obecně přijímán názor, že tzv. Hradní dokument, usvědčující britské orgány ze snahy potlačit hnutí Irských dobrovolníků, byl podvrhem majícím přimět MacNeilla, aby se připojil k povstání.⁶² Jeho rozhodnutí zrušit plánované manévry se tak často odůvodňuje tím, že se dozvěděl o nepravosti této písemnosti. Ve skutečnosti však MacNeill vydal rozkaz nemobilizovat až poté, co byl informován o neúspěchu německé posádky doručit zbraně. Bez nich byl podle něj boj předem ztracený a tedy pozbýval veškerého smyslu. Urychleně zaslal zprávu všem praporům v zemi a naléhavé oznámení dal i do novin. To se zde objevilo následujícího rána a přirozeně vyvolalo nemalé rozčarování.⁶³ Dlouho a s napětím očekávané cvičení se nakonec nemělo konat? Irští dobrovolníci i členky Rady irských žen neskrývali své zklamání. Přesto MacNeillův rozkaz většinou respektovali.

⁵⁹ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 193.

⁶⁰ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 19.

⁶¹ RYAN, A. *Witnesses: Inside the Easter Rising*, s. 73.

⁶² Tamtéž, s. 208.

⁶³ MCMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 26.

Pro strůjce povstání ale ani ztráta německých zbraní a neúspěšná nedělní mobilizace nebyly dostatečným důvodem k ukončení celé akce. Kdyby teď couvli, nikdo by jim v budoucnu nedůvěřoval a Irsko by bylo navždy ztraceno, mysleli si.⁶⁴ Povstání vypukne v poledne v Pondělí velikonoční – tak znělo jejich definitivní rozhodnutí a bylo třeba o něm zpravit ostatní. Tento úkol připadl ženám, které mohly cestovat volně, aniž by vzbuzovaly větší podezření. Kathleen Clarkeová byla předem pověřena, aby vybrala několik vhodných členek Rady irských žen. Její sestry Nora a Agnes Dalyovy měly informovat muže v Limericku, Márie Perolzová se vydala do Corku, teprve náctiletá Eily O`Hanrahanová pospíchala do Enniscorthy v hrabství Wexford, Elizabeth O`Farrellová ručila za to, že dostanou zprávu v Galway, a ulsterským spěchala doručit vzkaz Nora Connollyová.⁶⁵

Zatímco se kurýrky snažily zachránit, co se dá, Helena Molonyová pomáhala v Liberty Hall vytisknout dva a půl tisíce kopií Proklamace Irské republiky, které se měly druhý den ráno dostat do rukou nic netušících obyvatel Dublinu.⁶⁶ Otevírala se nová kapitola irských dějin.

Velikonoční týden

O Velikonočním pondělí 24. dubna 1916 v poledne se sešly oddíly Irské občanské armády v počtu okolo dvou set se zhruba tisícovkou Irských dobrovolníků před ústředím odborového svazu. Byli prohlášeni za Irskou republikánskou armádu a s puškami, náboji a ručně vyrobenými bombami dosud uskladněnými v suterénu Liberty Hall zamířili vojensky obsadit několik pozic v centru Dublinu. Za ústřední velitelství si povstalci vybrali Hlavní poštu na Sackville Street, jíž se zmocnili poté, co na jejích schodech Patrick Pearse jako hlava irské provizorní vlády přečetl Proklamaci Irské republiky. Nedaleko odtud obsadila posádka prvního praporu Irských dobrovolníků oblast soudních budov zvanou Four Courts, zbytek armády se pak usídlil na jih od řeky Liffey - druhý prapor okupoval Jacobovu továrnu na sušenky, třetí Bolandovy mlýny, čtvrtý prapor obsadil chudinský ústav South Dublin Union⁶⁷ a členům Irské občanské armády byla určena oblast kolem parku Sv. Štěpána.⁶⁸

Jedním z prvních cílů byl pro svůj symbolický význam také Dublinský hrad. Právě odtud zazněl první výstřel, když kapitán Seán Connolly v čele skupiny pětadvaceti mužů a žen Irské občanské armády zastřelil policejního konstábla Jamese Briena u hradní brány. Následně Connolly zavelel k postupu dovnitř, ale tamní vojáci prokázali více duchapřítomnosti a bránu

⁶⁴ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 165.

⁶⁵ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 43-47.

⁶⁶ CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists*, s. 152.

⁶⁷ Dnešní nemocnice Sv. Jakuba.

⁶⁸ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 35-40. Posty povstalců také viz. mapa v příloze č. 8.

urychleně zavřeli. Nakonec se tak Connollyho posádka musela spokojit s městskou radnicí a přilehlými budovami.⁶⁹ Skutečnost, že se tuto „*sedm set let starou baštu cizí nadvlády*“⁷⁰ nepodařilo dobýt, byla dalším z osudových selhání povstalců. Jako by ani nevěřili, že je možné Hrad pokořit. Přitom, jak se předpokládalo, většina britských vojáků trávil sváteční den na dostizích ve Fairyhouse. Z celkového počtu 2400 jich tak v dublinských kasárnách zůstalo k okamžitému nasazení jen 400.⁷¹ V ulicích byl klid. Ani pohled na irské ozbrojence nevzbuzoval zvláštní údiv. Častým přehlídkám nacionalistů občané už dávno přivykli, a tak chvíli trvalo, než si uvědomili, že nejde o cvičení. Členové Dublinské metropolitní policie se raději stáhli, neboť byli neozbrojení. Vzbouřenci tedy zpočátku prakticky nemuseli čelit opozici. Jenže se dopustili další chyby. Nedokázali ovládnout všechny komunikace. Strategické lokality jako nádraží či přístav v Kingstownu (dnešní Dun Laoghaire) zůstaly v rukou Britů a ani telefonní spojení se nepodařilo zcela přerušit.⁷² Proto netrvalo dlouho a do Dublinu směřovaly posily, aby udusily tuto nebývale troufalou rebélii.

Hlavní příčinou všech nesnází byl naprostý nedostatek lidského potenciálu. Celkovou účast povstalců v hlavním městě není možné přesně vyčíslit, dnes se nicméně udává něco kolem 1600.⁷³ Historičky Taillonová a McCooleová se pak shodují, že zhruba dvě stě z nich tvořily příslušnice slabšího pohlaví.⁷⁴ Ty přitom musely vynaložit značné úsilí, aby se do povstání vůbec mohly zapojit.

S problémy se potýkaly zejména členky Rady irských žen, a to i přesto, že před povstáním každá z jejich dublinských poboček byla přidělena k jednomu praporu Irských dobrovolníků – ústřední organizace měla asistovat prvnímu praporu v čele s bratrem Kathleen Clarkeové Nedom Dalym, oddíl z Fairview měl sloužit u druhého praporu, jemuž velel Thomas MacDonagh, a ke třetímu a čtvrtému praporu s veliteli Éamonem de Valérou a Éamonem Ceanntem se měly hlásit Dcery Irska.⁷⁵ Navzdory všem předchozím nácvikům se nyní včas a efektivně podařilo zmobilizovat jen Dcerám Irska. K ostatním ještě ani nedorazila zpráva o povstání, a tak se scházely až s prvními výstřely. Ať tak či onak, výsledek byl stejný – neochota mužů přijmout jejich pomoc a následný rozkaz opět se rozpustit. „*Znáte Dobrovolníky. Mysleli, že bychom měly zůstat daleko od nebezpečí,*“⁷⁶ vysvětlovala Leslie

⁶⁹ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 53.

⁷⁰ Tak vnímala Dublinský hrad Helena Molonyová a jistě nejen ona. RYAN, A. *Witnesses inside the Easter Rising*, s. 113.

⁷¹ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 166.

⁷² Tamtéž, s. 129.

⁷³ Přitom vůdci povstání počítali v Dublinu alespoň s pěti tisíci. TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 49.

⁷⁴ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 49 a TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 49 - Taillonová ve své publikaci předkládá i jejich seznam.

⁷⁵ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan...*, s. 54-58.

⁷⁶ MCGARRY, F. *The Rising...*, s. 161.

Priceová. I Ned Daly, který dříve ujišťoval Phyllis Morkanovou, že „*jestli dojde k boji, budou potřebovat všechny ženy, které budou k dispozici*“,⁷⁷ jejich přítomnost nakonec odmítl. Nešlo už o cvičení, tentokrát to bylo doopravdy. Ženy byly většinou příbuzné Irských dobrovolníků a nezdá se, že se jednalo o velmi mladé dívky. Z lidského hlediska je tedy reakce mužů vcelku pochopitelná. Faktem ale bylo, že nemohli postrádat nikoho, kdo byl ochoten je podpořit. Naštěstí pro ně se ženy nenechaly jentak odbýt. „*Brid Dixonová a já jsme se dohodly, že domů nepůjdeme. Tohle už by se nikdy v našem životě neopakovalo. Rozhodly jsme se sejít do centra města, zjistit, co se děje, a dostat se do jakékoliv dostupné budovy*“,⁷⁸ vzpomínala dále Leslie Priceová a podobně na tom byly i ostatní ženy. Catherine Byrnová musela dokonce rozbít postranní okno Hlavní pošty, aby proklouzla dovnitř. Až v pondělí večer si vedení Rady irských žen stěžovalo u Pearse a Clarkea, že dosud nebyl vydán formální rozkaz k jejich mobilizaci, a tak to bylo napraveno.⁷⁹ Jen velitel třetího praporu, pozdější vůdce republikánského hnutí Éamon de Valéra neustoupil. I když jistá Josephine Wallová později vyprávěla, že také on využíval ženy k posílání vzkazů,⁸⁰ víme, že žádnou z nich nepustil do své posádky. Pro něj byly ženy „*najednou ty nejtroufalejší, nejneuvěřitelnější revolucionářky*“.⁸¹ V budoucnu mu to bylo nejednou vyčteno.

O něco lepší pozici než členky Rady irských žen měly za povstání ženy Irské občanské armády. Předně byly o všem včas informovány, o jejich připravenosti nebyl pochyb. Connolly se dokonce nechal slyšet, že neobjeví-li se nikdo z mužů, půjde do boje jen s nimi.⁸² To pro ně bylo nesporně lichotivé, na druhé straně to také dokládá zoufalost situace a skutečnost, že nyní šlo opravdu již jen o formální gesto – bylo jich pouhých pětadvacet. Většinou sídlily se svými posádkami v parku Sv. Štěpána a na radnici. Jedinou výjimkou byla Winnie Carneyová, která se znala s Jamesem Connollym z belfastských odborů, a ten ji pozval, aby se pro tento historický okamžik stala jeho osobní asistentkou na Hlavní poště. Všichni pamětníci si Carneyovou vybavovali „*vyzbrojenou psacím strojem a revolverem značky Webley*“⁸³ a také ostatní členky Irské občanské armády dostaly před vypuknutím povstání revolver. Měly ho však použít výhradně pro sebeobranu.⁸⁴

Do vlastních bojů proti královským silám se zapojily jen hraběnka Markieviczová s Margaret Skinniderovou. Markieviczová byla dokonce jmenována zástupkyní velitele

⁷⁷ MCGARRY, F. *The Rising...*, s. 161.

⁷⁸ Tamtéž.

⁷⁹ Tamtéž, s. 162.

⁸⁰ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 123.

⁸¹ HILL, M. *Women in Ireland*, s. 73.

⁸² MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 31.

⁸³ Tamtéž, s. 42.

⁸⁴ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 111.

v parku Sv. Štěpána Michaela Mallina, neboť o důstojníky byla nouze. Z parku pak ostřelovala nepřítel, a když se v úterý posádka stáhla do Královské koleje chirurgů, dostala na přímluvu Markieviczové stejnou šanci i třidvacetiletá Skinniderová. „*Více než jednou jsem viděla, jak se muž, na kterého mířím, skácel k zemi,*“⁸⁵ tvrdila později s uspokojením. Jako by toho nebylo málo, trvala na tom, že vyhodí do povětří protější hotel Shelbourne, odkud přicházela kulometná střelba Britů. Citovala přitom Proklamaci Irské republiky, aby připomněla, že „*má stejné právo riskovat svůj život jako muži.*“⁸⁶ Ve středu byla třikrát postřelena. Z ošklivého zranění se ovšem zotavila a o rok později vydala o svých zážitcích knihu, která (jako řada dalších) přispěla k republikánské propagandě.

Role ostatních žen v povstání byla více tradiční, i přesto se ale vystavovaly nemalému nebezpečí. Některé, pravda, strávily celý týden v oddělené části povstalci okupované budovy suplující kuchyni či ošetrovnu a poté nevzrušeně vypovídaly, že si ani nebyly vědomy, co se venku děje. Jiné však vycházely do ulic, aby obstaraly přísun proviantu, zabavovaly potraviny z přepadených nákladních vozů a roznášely je jednotlivým posádkám.⁸⁷ Vedle jídla nosily ženy také zbraně a zajišťovaly téměř veškerou komunikaci mezi velitelstvími. Například Mary McLoughlinová se přihlásila v Královské koleji chirurgů s penězi, jídlem a municí a poté byla pověřena nošením vzkazů mezi Hlavní poštou a Jacobovou továrnou. Marně ji matka doma zamykala v pokoji – utekla oknem a vrátila se na poštu.⁸⁸

Ženy samozřejmě nebyly tak nápadným terčem ostřelovačů jako muži a mohly především snadněji obelstít britské vojáky, jejichž kordony se v polovině týdne začaly stahovat k centru Dublinu. Jedna se oblékla do černého kabátu s britským odznakem na klopě a předstírala, že je vdova po padlém vojákově. Jiné si vymýšlely srdceryvné historky o nemocných příbuzných. Márie Perolová dokonce požádala svou malou neteř, aby jí pomohla doručit košík plný revolverů. Ta nadšeně souhlasila. „*Mami, můžu jít taky vyhnat Angličany?*“⁸⁹ prosila prý matku o dovození. Touto iluzí nevinných bezbranných stvoření se pak většina vojáků nechala oklamat. Elizabeth O'Farrellyové a Julii Grenanové, které šly přes město s municí a jídlem obmotanými kolem těla, dokonce jeden z nich poskytl ochranný doprovod.⁹⁰ A když se nějaký úkol přece jen nepovedl splnit, ženy dělaly všechno proto, aby nezůstaly důkazy. Chris Caffreyová spolkla vzkaz z velitelství dříve, než byla zadržena a

⁸⁵ SKINNIDER, M. *Doing my bit for Ireland*, New York 1917, s. 137.

⁸⁶ Tamtéž, s. 143.

⁸⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 111.

⁸⁸ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 163.

⁸⁹ Tamtéž, s. 164.

⁹⁰ HILL, M. *Women in Ireland*, s. 73.

podrobena zevrubné prohlídce.⁹¹ Je také s podivem, že i když nejedna zbloudilá kulka zasáhla kolemjdoucího civilistu, ženy na straně povstalců jim jako zázrakem unikaly. Výjimkou byla jen výše zmíněná Margaret Skinniderová (ta byla zřejmě zasažena cíleně) a snad také Margaretta Keogh sloužící v South Dublin Union, která byla zastřelena, když pospíchala pomoci raněnému Irskému dobrovolníkovi.⁹² Alespoň většina historiků ji dosud považovala za členku Rady irských žen. Jen Ann Matthewsová to vyvrací.⁹³

Stanice první pomoci byla v čele s Madeleine French – Mullenovou zřízena v parku Sv. Štěpána a následně přesunuta do Královské koleje chirurgů. Po celém městě vznikaly provizorní nemocnice. Jedna stála ve Father Matthew Hall blízko Four Courts, jinou založila Rada irských žen v zadních prostorách Hlavní pošty. Ne všude ale sloužily členky Rady irských žen. Některé provizorní nemocnice řídily sestry z Červeného kříže, které se po povstání dočkaly velkého uznání od britských vojáků. Ačkoliv tyto sestry neodmítaly pomoc ani raněným z řad povstalců, je známo, že nejméně v jedné nemocnici bylo nakázáno ošetřovat pouze vojáky Jeho Veličenstva.⁹⁴ Linda Kearnsová, která zmíněnou nemocnici měla na starost, ji raději zavřela a zbylé pacienty poslala jinam, než aby toto nařízení akceptovala. Po zbytek týdne pracovala jako kurýrka a asistentka první pomoci na straně povstalců.⁹⁵

Nutno říci, že ani činnosti jako ošetřovatelství či práce v kuchyni nebyly vždy plně svěřeny ženám. Desmond Fitzgerald dohlížel na Hlavní poště, aby ženy vystačily s potravinovými přídělky co nejdéle, zatímco v péči o raněné se ženy zodpovídaly mužským jednotkám první pomoci.⁹⁶ Většinou ale podřízená role vadila pramálo. Obdivovaly muže jako národní hrdiny a snažily se jim ve všem vyjít vstříc. Éilis Ní Ryanová s pýchou vzpomínala, jak si Ned Daly pochvaloval koupel nohou, kterou mu připravila.⁹⁷

Konečně těm, u kterých už byla veškerá pomoc zbytečná, poskytovaly ženy alespoň poslední útěchu. Tak učinila také Helena Molonyová v případě Seána Connollyho. Connolly byl zasažen už pár hodin po vypuknutí povstání, když vztyčoval trikolóru na právě dobyté radnici. Než stačila dorazit Kathleen Lynnová, pro kterou Molonyová urychleně poslala do parku Sv. Štěpána, bylo pozdě. Zranění bylo příliš vážné, a tak Irská občanská armáda přišla o prvního člena. Connolly byl blízký přítel Molonyové z divadla Abbey, kde společně

⁹¹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 41.

⁹² HILL, M. *Women in Ireland*, s. 73.

⁹³ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 147.

⁹⁴ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 63.

⁹⁵ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 72, 78 + KEARNS, L. *In Times of Peril*. Dublin: Talbot Press, 1922, s. 7.

⁹⁶ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 162.

⁹⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 111.

účinkovali, a jeho smrt ji velmi těžce zasáhla. „*Po roce 1916 jako by ze mě vyprchal život,*“ posteskla si.⁹⁸

Zmíněnou posádku od počátku provázely neúspěchy. Poté, co se jí nepodařilo obsadit Hrad, zahájili proti ní tamní vojáci těžkou palbu. Ta trvala celý den a raněných mezi povstalci rychle přibývalo. Šance na obranu byla mizivá, proto už v noci na úterý padlo rozhodnutí se vzdát. Kapitulace byla nabídnuta jménem kapitánky Kathleen Lynnové, která tu po smrti velitele zůstala jako nejvyšší důstojnice. Britští vojáci si zprvu nebyli jisti, zda tento akt lze od ženy přijmout. Druhý den ráno ale posádku zajali a do konce povstání drželi v kasárnách v Ship Street přilehlých k Hradu.⁹⁹

I další oblasti okupované povstalci začaly být od úterý pomalu znovudobývány. Počet vládních sil vzrostl na pět tisíc a do boje bylo zapojeno dělostřelectvo. To posílilo ve středu, kdy se na řece Liffey objevila britská válečná loď Helga. James Connolly se mylně domníval, že Britové nepřistoupí k bombardování „*druhého hlavního města impéria.*“¹⁰⁰ Nejhuře to odnesla hlavní třída Sackville Street, kde z řady domů zbyly jen trosky. Další byly v plamenech, mezi nimi brzy i Hlavní pošta. Do čtvrtka vojenský kordon efektivně odřízl vzbouřence na severní a jižní straně řeky a ti tak přišli o centrální velení. V pátek dorazil do Irska generálmajor sir John Maxwell a jako nový vrchní velitel britských sil dal na srozuměnou, že nemá v úmyslu Dublin ušetřit. Vyzýval muže, kteří „nepokoje“ způsobili, aby se bezpodmínečně vzdali. Když ve stejný den Patrick Pearse vydal rozkaz k evakuaci hořící pošty, věděl, že se schyluje k velkému finále. „*I kdybychom ničeho víc nedosáhli, jsem spokojen. Zachránili jsme čest Irska,*“¹⁰¹ psalo se v jeho prohlášení. Pak se s ostatními vydal ulicemi směrem k Four Courts, kde po boku mužů Neda Dalyho měli svést poslední bitvu. K té už ale nedošlo. V sobotu kolem poledne z domu č. 16 na Moore Street zahlédl Pearse tři postarší muže, jak se s bílou vlajkou pokouší přejít ulici. Ani jeden z nich nepřežil kulometnou palbu britských vojsk. Tato tragická událost údajně přiměla Pearse k rozhodnutí kapitulovat a předejít tak dalším civilním obětem.¹⁰² Faktem je, že za dané situace je nebylo možné ospravedlnit. Povstalci byli obklíčeni ze všech stran.

Ani ne za týden se sen o Irské republice rozplynul. Na jeho konci stála Elizabeth O'Farrellová, která s bílým kapesníkem zamířila z Hlavní pošty k nejbližší britské barikádě, aby vrchnímu generálovi vyřídila Pearsovu nabídku kapitulace. Po chvíli se vracela ke svému oddílu s patrně nejdůležitějším vzkazem, jaký kdy členka Rady irských žen nesla:

⁹⁸ CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists*, s. 152.

⁹⁹ Tamtéž, s.72.

¹⁰⁰ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 192.

¹⁰¹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 174.

¹⁰² HEGARTY, S., O'TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 133.

„Od velitele dublinských sil P.H. Pearsovi 29. dubna, 13:40.

Přišla žena, která tvrdí, že si se mnou přejete vyjednávat. Jsem připraven Vás přijmout v Britain Street, na severním konci Moore Street, pokud se vzdáte bezpodmínečně. Půjdete po Moore Street pouze se ženou, která Vám donese tento vzkaz, a to pod bílou vlajkou.“¹⁰³

Z Britain Street se pak O'Farrellová vydala s vojenským doprovodem informovat o všem ostatní republikánské velitele. Ještě týž den se vzdala posádka ve Four Courts, další složily zbraně v neděli.

Nabízí se otázka, zda bylo povstání vůbec osnováno s vidinou vojensko-politického úspěchu. Někteří, zvláště starší historikové jsou přesvědčení, že nikoliv. Ve svých pracích přikládají příliš velký význam Pearsově vizi spočívající v sebeobětování pro vznešené ideály. Pearse byl posedlý myšlenkou, že jedině tak hrdinský čin jako smrt za vlast může v lidech opět probudit národní cítění. Připusťme, že tato teorie oslovovala mnohé nacionalisty z jeho generace – přes tři dekády irského kulturního obrození zkrátka udělaly své.¹⁰⁴ Vzpomeňme, že i list Bean na h-Éireann hlásal nutnost ve jménu národa přinést nejvyšší oběť. Podle McGarryho však nespojovala organizátory vzpoury představa krevní oběti, nýbrž přesvědčení, že jednat ihned je lepší, než nejednat vůbec - alespoň pro znovunabytí důvěryhodnosti a udržení feniánské tradice fyzické síly.¹⁰⁵ Samotný výsledek povstání se pak ukázal jako méně podstatný. To ale ještě neznamená, že na něm rebelům nezáleželo. Naopak. Věřili, že mohou vytvořit takové podmínky, za kterých by donutili Británii vyjednávat. Předpokladem bylo povstání v celozemském rozsahu, následný zisk lidových sympatií a mezinárodní podpory, zejména z Ameriky, a nutností samozřejmě nepříznivá pozice Británie ve světové válce, o níž se mělo postarat Německo. Očekávalo se, že pokud by se Irům podařilo udržet vzpouru dostatečně dlouho, mohli by se dovolávat svých práv na poválečné mírové konferenci.¹⁰⁶ Nic z toho se ale nestalo. Nehledě na to, že irská otázka tak jako doposud vzbuzovala na mezinárodní scéně pramalý zájem, myšlenka na všelidové povstání byla tehdy naprosto iluzorní.

Za prvé, většina irských občanů stála na straně monarchie. Republikány považovali za narušitele pořádku a britským vojákům pomáhali v jeho znovunastolení. Za druhé, povstalci měli minimum prostředků, aby mohli přesile vzdorovat. Chyběly zbraně, munice, proviant a

¹⁰³ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 65.

¹⁰⁴ Byla tu také již zmíněná představa Irská jako ženy v ohrožení. Eoin MacNeill proto ještě na počátku roku 1916 varoval: „Pamatujme, že co nazýváme naší zemí není poetická abstrakce, jak mají někteří sklón se domnívat – s pomocí naší vlastenecké literatury. Neexistuje žena jako Kathleen Ní Houlihanová...nebo Shan Van Vocht, která nás volá do služby. Co zveme naší zemí, je konkrétní a viditelná realita.“ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 35.

¹⁰⁵ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 101.

¹⁰⁶ RYAN, A. *Witnesses: Inside the Easter Rising*, s. 157.

především muži. Dublin povstal, jeho výzvy ostatním posádkám až na pár výjimek ale zůstaly nevyslyšeny. Na mnohých místech v Irsku sice v neděli úspěšně proběhla mobilizace, po obdržení rozkazu Eoina MacNeilla se ovšem jednotky opět rozešly. Ani ženy, spěchající s depeší od vojenské rady Irského republikánského bratrstva, už situaci nemohly zvrátit. Márie Perolzová a po ní Bridget Foleyová dorazily v pondělí do domu velitele Irských dobrovolníků v Corku Thomase MacCurtaina. Příznivého přijetí se ale nedočkaly. MacCurtain prý nebyl přítomen a Perolzová si byla jistá, „že ho nechtěli najít. I když na mě paní MacCurtainová byla milá, věděla jsem, že mě nevidí ráda,“ tvrdila. Nakonec byla odbyta s ujištěním, že „Cork splní svou povinnost.“¹⁰⁷ Když se nicméně MacCurtain večer vrátil, rozhodl se se svým pobočníkem Terencem MacSwineym, že vzhledem k nedostatku zbraní by byl veškerý boj zbytečný. Jejich akceschopnost závisela na dodávce zbraní z německé lodi Aud a ta byla potopena. Vedení v Corku stálo tak na straně MacNeilla, zatímco na některé muže v Dublinu pohlíželo nedůvěřivě.¹⁰⁸ Z obdobných důvodů se s nepořízenou vracely do hlavního města také sestry Dalyovy, které měly doručit vzkaz do Limericku. Vzhledem ke značně konzervativnímu charakteru venkovských oblastí vzbuzovala nevoli i spolupráce s Connollyho socialistickou armádou. Když byla v pondělí Maeve Kavanaghová vyslána Connollym s prosbou o pomoc do Waterfordu, nedokázala si získat důvěru místního velitele. Nejprve prý „mluvil o tom, že to všechno rozpoutala Občanská armáda,“ pak „zmiňoval tu cizinku, madam Markieviczovou“ a nakonec žádost rozhodně odmítl.¹⁰⁹ V Belfastu si zase Irští dobrovolníci stěžovali na nerealistické plány vojenské rady. Aby se předešlo náboženským konfliktům na území Ulsteru, měli se tamní rebelové přesunout na západ a bojovat spolu s jednotkami v Galway. To by ale vyžadovalo dlouhý pochod přes území ovládané unionisty, kde by nepochybně k potyčkám došlo.¹¹⁰ Zhruba stovka Irských dobrovolníků se přesto o víkendu před povstáním přepravila do Coalislandu v hrabství Tyrone a čekala, až se připojí další. První pomoc tu mělo obstarávat šest žen, jejichž přítomnost si vynutila Nora Connollyová. Jakmile se Irští dobrovolníci dozvěděli o MacNeillově oznámení rušícím manévry, vydala se Nora urychleně do Dublinu, aby zjistila, jak se věci mají. Když se vrátila, našla tu už jen pár mužů. Ostatní demobilizovali. Zbytek týdne se Nora marně snažila vzburcovat okolní posádky k boji, a když se se sestrou nakonec vydaly zpět do hlavního města, s lítostí zjistily, že je po všem.¹¹¹

¹⁰⁷ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 224.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 211.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 229.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 220.

¹¹¹ CONNOLLY, N. *The Unbroken Tradition*, New York: Boni and Liveright, 1918, s. 87.

Dá se říci, že zásluhou Nory Connollyové se do povstání zapojili Irští dobrovolníci v hrabství Galway. Značnou autoritu tady představoval Liam Mellows (odchovanec Fianna), který byl ovšem před povstáním vězněn a poté deportován do Anglie. Nora ho na pokyn otce vyhledala a pomohla mu dostat se zpět do Irska v přestrojení za kněze.¹¹² V čele s Mellowsem pak o Velikonočním pondělí v Galway mobilizovaly stovky mužů. Byli prakticky neozbrojení, přesto dosáhli drobných úspěchů. Ve čtvrtek zřídili velitelství na hradě Moyode u města Athenry, kde bylo přítomno také 15-20 členek Rady irských žen. Jakkoli bylo jejich odhodlání odvést alespoň část pozornosti Britů od Dublinu obdivuhodné, pro vývoj povstání to prakticky nemělo význam. Po zprávě o kapitulaci hlavního města se v sobotu Irští dobrovolníci rozpustili. Liam Mellows a jiní důstojníci uprchli do hor.¹¹³

Povstání vypuklo také v Enniscorthy, hrabství Wexford. V polovině týdne tu Irští dobrovolníci jako jedni z mála obdrželi jasné a splnitelné instrukce – odříznout železnici, po které proudily britské posily do Dublinu. Ve čtvrtek byl ve městě obsazen klub Athenaeum a byla zavedena republikánská správa.¹¹⁴ I tady Irské dobrovolníky podpořila Rada irských žen, v jejímž čele stála Mary Whiteová.¹¹⁵ Enniscorthy kapitulovalo jako poslední bašta povstalců v pondělí 1. května.

Konečně v Severním hrabství Dublin zmobilizovala posádka Thomase Asheho. Ten vyslal v úterý dvacet mužů do Dublinu, aby posílili povstalce na Hlavní poště. Zbytek svedl v pátek bitvu s členy Královské irské policie ve městě Ashbourne (na hranici hrabství Meath), která byla považována za jeden z největších úspěchů povstání. Také taktika gerilové války, kterou posádka uplatňovala, se velmi osvědčila. Plně jí bylo využito o pár let později ve válce za nezávislost. Ve světle událostí v hlavním městě ovšem Ashemu nezbývalo, než se se svými muži vzdát. Jedinou ženou spolupracující s místní posádkou byla paní Adrianová, která na kole několikrát vážila cestu do Dublinu a zpět, aby doručila vzkazy od Pearse.¹¹⁶

Ženy byly zkrátka všude tam, kam je muži připustili. Ať už s povstáním souhlasily, nebo jej považovaly za čiré šílenství, nehodlaly jen nečinně přihlížet. Když se sekretářka Rady irských žen Louise Gavanová Duffyová v pondělí dozvěděla, co se děje, vyhledala Patricka Pearse a rázně mu sdělila, že chce „*být u toho*“, ale že si myslí, že „*rozpoutat vzpouru je strašlivá chyba, protože nemají šanci na úspěch*.“¹¹⁷ „*Ted' se mi zdá, že to bylo ode mě velmi troufalé*,“ litovala později Duffyová svých slov. Nakonec přijala místo v kuchyni a podle

¹¹² CONNOLLY, N. *The Unbroken Tradition*, s. 96.

¹¹³ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 45 a 101.

¹¹⁴ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 240.

¹¹⁵ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 81.

¹¹⁶ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 35.

¹¹⁷ RYAN, A. *Witnesses. Inside the Easter Rising*, s. 128.

výpovědi ostatních byla „největší inspirací pro všechny ženy i dívky. Ani na chvíli si neodpočinula a za celý týden spala stěží hodinu.“¹¹⁸

Při takovém odhodlání nás nijak nepřekvapí, že když se schylovalo ke kapitulaci a muži naléhali na ženy, aby se včas uchýlily do bezpečí, ženy o tom nechtěly nic slyšet. Jak později vysvětlovala Nell Giffordová, cítily, že jim „republika slíbila rovnoprávnost bez rozdílu pohlaví, takže ... všichni byli uznanými vojáky, ony stejně jako muži.“¹¹⁹ Pearseovi se sice ve čtvrtek podařilo přesvědčit skupinu žen k odchodu z Hlavní pošty, která musela být brzy evakuována kvůli nebezpečí exploze, ale řada z nich ihned zamířila k posádce ve Four Courts, s níž vytrvala do sobotního odpoledne. V pátek opustily Hlavní poštu další ženy v čele s Louise Gavanovou Duffyovou, jejichž úkolem bylo dopravit raněné do nemocnice v Jervis Street. Tady pak přečkaly noc a poté se nenápadně vmísily mezi civilisty. V případě, že by je cestou domů někdo zastavil, byly připravené tvrdit, že jsou z Červeného kříže. Ostatně nosily bílý náramek s mezinárodním označením této organizace, některé měly červený kříž i na zástěrách, a tak byl jejich zvláštní statut obvykle akceptován.¹²⁰ S vrchním velením zůstaly nakonec jen tři ženy – Julia Grenanová, Winifred Carneyová a Elizabeth O'Farrellová. Protože odmítly opustit těžce raněného Jamese Connollyho, všechny tři byly zatčeny.¹²¹ Nepříteli se vzdaly také ženy sídlící v lihovaru v Marrowbone Lane naproti chudinskému ústavu, přestože pro ně byl připraven únikový tunel. Vliv na jejich rozhodnutí mělo patrně rovnocenné až kamarádké zacházení, jakého se jim dostalo od Cona Colberta, zastupujícího ve velení Éamona Ceannta. Colbert byl velmi mladý, byl členem Fianna a asi proto měl k ženám jiný přístup než ostatní.¹²² V Jacobově továrně Thomas MacDonagh trval na tom, že, aby mohli muži kapitulovat důstojně, ženy musí odejít. Pohled na ně, jak jsou zatýkány britskými vojáky, by je příliš rozrušil. Tuto námitku ženy respektovaly. Jen sedmnáctiletá Sara Kealyová se nabídla, že nejprve pomůže mužům napsat dopisy, které pak odnese jejich rodinám.¹²³ Konečně v Královské koleji chirurgů jak jinak než s grácií kapitulovala hraběnka Markieviczová. Než se v neděli odpoledne vzdala majoru Wheelerovi (jeho manželka byla mimochodem vzdálenou příbuznou Markieviczové), všem mužům v posádce podala ruku a pak láskyplně políbila svůj revolver.¹²⁴

¹¹⁸ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 85.

¹¹⁹ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 66.

¹²⁰ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 132.

¹²¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 115.

¹²² Tamtéž.

¹²³ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 97.

¹²⁴ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 115. Kapitulující Markieviczová na fotografii a karikatuře v přílohách č. 23, 24.

Zajatí povstalci byli odvedeni do Richmondských kasáren a poté převezeni do věznice v Kilmainhamu. Cestou míjeli davy lidí, od nichž sklízeli posměch a ty nejhrubší nadávky. Nejhorší byla reakce žen, jejichž manželé bojovali ve Francii a které za to pobíraly odlučné od britské vlády. Tyto peníze pro mnohé představovaly vůbec první pravidelný příjem v životě a nyní se bály, že o ně přijdou. „*Nikdy jsem neviděla takové divošky,*“ tvrdila Bridget Lyonsová Thorntonová.¹²⁵ „*Bývaly by nás rozcupovaly na kousky,*“¹²⁶ vysvětlovala Lily Cooneyová svou vděčnost za ochranu britskou armádou. I další občané města byli právem pobouřeni. Vzpouora si vyžádala hodně přes dvě stě civilních obětí, dva až tři tisíce civilistů bylo raněných. Na vině bylo také to, že většina povstalců neměla uniformy, a proto bylo nsnadné je od běžných občanů odlišit. Na straně rebelů přitom zahynulo „pouhých“ zhruba šedesát lidí. V důsledku bombardování se nespočet rodin ocitl bez střechy nad hlavou.¹²⁷ Mimo to i osud autonomie, na niž všichni netrpělivě čekali a s jejíž vidinou bojovali také mnozí Irové na západní frontě, se zdál bezprostředně ohrožen. Přišel čas potrestat viníky.

Tresty

Vypořádat se s původci rebélie byl pro Británii nelehký úkol. Přestože bylo zjevné, že jde o hrstku elitářů, kteří, jak vcelku trefně napsal English, „*trochu arogantně ztotožnili vlastní vůli s nejlepšími zájmy lidu,*“¹²⁸ nestačilo pozatýkat hlavní viníky, vyměřit jim obvyklé tresty (jako bylo doživotní vězení či deportace) a nechat situaci utichnout. Vždyť vzpoura vypukla v nejtěžších dobách války, kdy britští vojáci urputně bojovali u Verdunu a brzy na to na Sommě! Přísná opatření byla nevyhnutelná. Bylo nutné se ujistit, že k ničemu podobnému již nedojde. Jenže ve snaze vyrvat irský separatismus i s kořeny Britové zapomněli, jak citlivá je anglo-irská otázka. To se jim stalo osudným.

Ačkoliv bylo povstání víceméně omezeno na Dublin, v celém Irsku bylo na dalších šest měsíců zavedeno stanné právo. Na tři a půl tisíce lidí bylo zatčeno, 1800 z nich internováno v britských věznicích. Přitom mnohdy tito lidé neměli se vzpourou nic společného. Většina také byla držena bez obvinění a ti, kteří stanuli před válečným soudem (bylo jich 170), si stěžovali na absurditu a ukvapenost jeho jednání.¹²⁹ Z devadesáti původně udělených trestů smrti bylo sedmdesát pět změněno na těžký žalář, zbytek však popravě neunikl.¹³⁰ Ve dnech 3. až 12. května bylo na dvoře kilmainhamské věznice zastřeleno čtrnáct mužů. Vedle členů

¹²⁵ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 52.

¹²⁶ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 253.

¹²⁷ TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 74-75.

¹²⁸ ENGLISH, R. *Irish Freedom. The History of Nationalism in Ireland*. London: Macillan, 2006, s. 274.

¹²⁹ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 264-267.

¹³⁰ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 55.

provizorní vlády Irské republiky to byli Ned Daly, Pearseův bratr Willie, Michael O'Hanrahan, Seán Heuston, Michael Mallin, Con Colbert a John MacBride. V Corku pak před popravčí četou stanul Thomas Kent.¹³¹ Množství poprav veřejnost znepokojovalo. Ani důstojný pohřeb nebyl mužům dopřán. Jejich těla byla uložena do společného hrobu a zaházena nehašeným vápnem, jak se to dělalo u odsouzených vrahů.¹³² Snad nejvíce protestů vyvolala smrt Johna MacBridea, který se k povstání přidal na poslední chvíli a ještě k tomu čistě náhodou. V momentě, kdy vzpoura vypukla, si totiž v elegantním obleku s doutníkem v ústech vykračoval na svatbu přítele¹³³ a až ve světle událostí se podle svých slov rozhodl, že musí „*těm amatérům pomoci*“¹³⁴ a přihlásil se ke druhému praporu Irských dobrovolníků. Vzrušená debata se rozpoutala také kolem případu Francise Sheehyho Skeffingtona. Sheehy Skeffington byl nejen editor nacionálně-feministického listu Irish Citizen, ale také patrně nejznámější irský pacifista. Ačkoliv byl nakloněn zisku národní nezávislosti, stavěl se radikálně proti ozbrojenému povstání. Během Velikonočního týdne se pokoušel zorganizovat jednotky občanů, které by zabraňovaly šířícímu se rabování. Při roznášení agitačních plakátků byl však v úterý zadržen kapitánem Bowenem-Colthurstem a spolu se dvěma novináři (paradoxně unionisty loajálními k monarchii) vzat do vazby v kasárnách v Portobellu. Druhý den ráno byli všichni tři bez soudu na kapitánův rozkaz zastřeleni - snad proto, že byli svědky, jak Bowen-Colthurst na ulici zabil malého chlapce, snad z pouhé krvelačnosti. Žádné důkazy proti nim neexistovaly. Jejich těla byla poté tajně pohřbena na dvoře kasáren.

Když Francisova manželka, feministka Hanna Sheehyová Skeffingtonová, zjistila o pár dní později, jak se věci mají, začala se domáhat spravedlnosti. Britská vláda ale žádnou aféru nemohla potřebovat. Nejprve se snažila zkompromitovat Hannu samotnou. (Ta mimochodem během Velikonočního týdne také pomáhala povstalcům nošením jídla a vzkazů.)¹³⁵ Dům Skeffingtonových byl při razii obrácen naruby, ale nic se nenašlo. Když chtěly získat informace o Francisovi, musely Hanna a její sestry čelit výhrůzkám, a důstojník Francis Vane, v době vražd odpovědný za obranu kasáren, který odmítl celý případ „zamést pod koberec,“ byl propuštěn ze služby.¹³⁶ Hannu se nicméně umlčet nepodařilo. Publikovala dlouhé prohlášení obsahující všechna fakta, která měla k dispozici, vzburcovala tisk a ministry a Bowen-Colthurst musel být postaven před veřejný soud. Jenže i tady se situace opakovala. Svědci měli naučené výpovědi a nakonec byl kapitán uznán „*vinným, nicméně v době vražd*“

¹³¹ HEGARTY, S., O'TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 185.

¹³² MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 56.

¹³³ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 204.

¹³⁴ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 128.

¹³⁵ LEVENSON, Leah, NATTERSTAD, Jerry. *Hanna Sheehy Skeffington: Irish Feminist*. Syracuse: Syracuse University Press, 1986, s. 78.

¹³⁶ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 157-161.

nepřičetným.“¹³⁷ Byl umístěn v anglické nemocnici a za rok a půl po zázračném zotavení odplul za novým životem do Kanady. Až do smrti v roce 1965 pobíral vojenskou penzi. Hanna Sheehyová Skeffingtonová sice bojovala za další přešetření případu, ale mnoha výsledků nedosáhla. Místo kompenzace 10 000 liber, kterou jí nabídl premiér Asquith,¹³⁸ se proto rozhodla, že odjede do Ameriky a bude „vyprávět příběh o britském militarismu každému publiku, ke kterému se bude moci dostat.“¹³⁹ Ještě předtím, než tak učinila, pokusila se zachránit Rogera Casementa, jenž byl odsouzen k smrti za velezradu. „*Jako žena toho, jehož život si vzala armáda nespravedlivě a bez soudu během nedávného povstání, a jako oběť mnoha ještě nenapravených křivd, cítím, že mám právo vás požádat, abyste zastavili další prolévání krve mých krajanů,*“ napsala v dopise vládě a nakonec dodala: „*Jsem si jistá, že tím vyjadřuji mínění většiny irských lidí.*“¹⁴⁰ V tom se nepletla. I přesto byl Casement 3. srpna oběšen.

Většina ze šestnácti mužů čekajících na popravu byla se svým údělem smířena. Do poslední chvíle se snažili ospravedlnit, vyzdvihovali oběť, již nesobecky přinesli ve prospěch irského lidu, a doufali, že ten ji jednou ocení. S tímto záměrem skládali ve vězení dopisy, prohlášení a politické testamenty. „*Jdu na smrt za irskou svobodu tak odvážně, jako jsem za tuto posvátnou věc pracoval celý svůj krátký život,*“¹⁴¹ napsal Seán MacDiarmada ve své poslední vůli. Příznačný je i důraz kladený na katolické vyznání. Pearse ve své cele složil báseň, v níž se přirovnával k ukřižovanému Kristu. Marxista Connolly přijal před smrtí Tělo Páně, aby zemřel jako dobrý katolík, a taky protestant Casement konvertoval ke katolicismu.¹⁴² Nic z toho by ale nemělo význam, nebýt neadekvátní reakce britských orgánů. Hlavně díky té dosáhli rebelové kýženého cíle - stali se mučedníky v historii národa, jehož nová budoucnost se pomalu začala rýsovat.

Chybělo málo a spolu s těmito muži vstoupila do národní mytologie i hraběnka Markieviczová. Ta byla za účast v povstání v hodnosti důstojníka a za podněcování nepokojů mezi civilním obyvatelstvem (což patrně souviselo se založením Fianna) odsouzena k trestu smrti. Soud ovšem současně doporučil její život ušetřit, a to „*pouze a jen s přihlédnutím k jejímu pohlaví.*“¹⁴³ Někteří z hraběnciných přátel byli přesvědčení, že ji zachránila

¹³⁷ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America. Lecture Tours 1916-1925*. Dublin and Portland: Irish Academic Press, 2003, s. 61.

¹³⁸ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 165, 169.

¹³⁹ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 62.

¹⁴⁰ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 167.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 271.

¹⁴² MCGARRY, F. *The Rising*, s. 273.

¹⁴³ SEBESTYEN, A. (ed.) *Prison Letters of Countess Markievicz*. London: Virago, 1987, s. 24.

intervence premiéra Asquitha.¹⁴⁴ Nikdo ale nemohl pochybovat, že by poprava ženy měla katastrofální následky. Zvláště když tu byl případ Edith Cavellové. Tuto sestru Červeného kříže na podzim roku 1915 zastřelili Němci, když pomáhala britským vojákům v okupované Belgii. Britové toho následně využili k propagaci německé nehumánnosti. Tentokrát tedy nezbývalo než ukázat slitování.¹⁴⁵

Častým předmětem diskuse bylo chování Markieviczové před válečným tribunálem. Podle soudního záznamu na svou obhajobu prohlásila: „*Šla jsem do boje za irskou svobodu a je nepodstatné, co se se mnou stane. Udělala jsem to, o čem jsem byla přesvědčena, že je správné, a za tím si stojím.*“¹⁴⁶ V rozporu s tím státní návladní William Wylie napsal ve svých pamětech, že se Markieviczová u soudu zhroutila a nedůstojně prosila o milost.¹⁴⁷ První verze odpovídá tradiční představě o statečné a nikdy neohrožené hraběnce. Druhá by mohla být stejně tak pravdivá. Vždyť i nejednoho muže zlomilo, když stanul tváří v tvář smrti. V neprospěch Wylieho tvrzení hovoří pouze fakt, že jeho kniha vznikla až v roce 1939. Vzpomínky proto mohly být již zkreslené. Ani úmyslná fabulace samozřejmě není vyloučená, ačkoliv není jasné, co by ho k ní vedlo. Mimo soud, při rozhovoru se svou sestrou Evou, prý Markieviczová litovala, že nemůže zemřít se svými přáteli. Aby se jim alespoň trochu přiblížila, přísahala, že konvertuje ke katolicismu.¹⁴⁸ Mýtus o božím zjevení, které ji utvrdilo v daném rozhodnutí, pak opět odpovídá nacionálně-katolickému charakteru povstání.

Z Kilmainhamu byla hraběnka převezena do věznice Mountjoy, rovněž v Dublinu, a v létě deportována do Aylesbury v Anglii. Tady strávila necelý rok na samotce, v sektoru vyhrazeném pro zlodějky, prostitutky a vražedkyně. Vykonávala nucené práce a její zdraví se rapidně zhoršovalo.

Zkušenosti ostatních žen zatčených po povstání nebyly zdaleka tak drsné. Podmínky v Kilmainhamu, kde téměř osm desítek žen strávilo první květnové dny, byly skutečně sotva únosné – to však bylo hlavně dílem toho, že tato věznice už od roku 1910 nebyla využívána.¹⁴⁹ I přes kolující zvěsti, že ženy budou deportovány na Jamajku, aby tam sbíraly pomeranče, byla ale už 8. května většina z nich propuštěna.¹⁵⁰ Jen dvanáct bylo převezeno do Mountjoy, kde se oproti předchozímu prostředí údajně cítily „*jako v hotelu.*“ „*Máme se teď*

¹⁴⁴ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 209.

¹⁴⁵ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 50.

¹⁴⁶ SEBESTYEN, A. (ed.) *Prison Letters...*, s. 26.

¹⁴⁷ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 269.

¹⁴⁸ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 215.

¹⁴⁹ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 274.

¹⁵⁰ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 51.

*skoro až příliš dobře a necítíme se ani trochu jako mučednice,*¹⁵¹ napsala Kathleen Browneová s trochou lítosti své matce. I ona byla za nedlouho volná.

Jako důvody propuštění žen bylo uváděno, že byly do povstání záludně zataženy, že je vedla touha po vzrušení, respektive že se zapojily jen proto, aby jim „něco neuniklo“ - nikoliv však z politického přesvědčení. Generálovi Maxwellovi se ulevilo - konečně se „těch hloupých holek“ zbavil.¹⁵²

Neschopnost mužů uvěřit, že by si mohly osvojit nějaký ideál a zcela racionálně usilovat o jeho realizaci, ženy nesmírně urážela. Obzvláště když věděly, že tento názor sdílí i řada republikánů. „*Dají si neskonalou práci s tím dokázat, že každá vážná věc, které se žena oddá, je výsledkem zamilovanosti do nějakého muže, zklamání z lásky, nebo snahy ... upoutat pozornost,*“¹⁵³ stěžovala si Helena Molonyová. Provinění jí samotné ovšem jistě nebylo bráno na lehkou váhu. Byla totiž jednou ze sedmi žen, které byly na konci června skutečně deportovány do Anglie. Další setrvání v Irsku bylo za dané situace shledáno nepřijatelným také v případě hraběnky Plunkettové, Kathleen Lynnové, Bridget Foleyové, Márie Perolzové, Nell Ryanové a Winnie Carneyové. První dvě jmenované odcestovaly do Anglie na základě nařízení 14e Zákona o ochraně říše. Plunkettová se připojila ke svému manželovi v exilu v Oxfordu, Lynnová díky vlivným konexím získala místo asistentky irského lékaře poblíž Bathu. Obě se musely pravidelně hlásit místní policii. Lynnová se ale už na konci léta mohla vrátit domů. Na zbylé ženy se vztahovalo nařízení 14b téhož zákona, v souladu s nímž byly převezeny do věznice Lewes v Sussexu. Ryanová, Molonyová a Carneyová se pak odtud v červenci dostaly do Aylesbury. O připuštění k madam Markieviczové však žádaly marně. Ačkoliv byly ochotny sdílet s ní horší vězeňské podmínky, nebylo jim to dovoleno.¹⁵⁴

Ženy přebírají iniciativu

Jestliže se některým odbojným ženám nelíbilo dvojí měřítko pro ně a pro muže, když po povstání následovaly tresty, zapomínaly na jednu důležitou věc – tím, že až na pár výjimek zůstaly na svobodě, se jim otevřela jedinečná příležitost převzít od mužů iniciativu. Podobně jako za dob Dámské pozemkové ligy nyní bylo na nich, aby udržely národní hnutí při životě. Obavy zmiňované britskou správou Dublinského hradu před povstáním tak skutečně došly naplnění.

¹⁵¹ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 261.

¹⁵² Tamtéž.

¹⁵³ Tamtéž, s. 262.

¹⁵⁴ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 56-57.

Činnost Rady irských žen byla bezprostředně po povstání paralyzována tak jako v případě mužských národních organizací. Kanceláře zabralo britské vojsko, k dispozici nezůstaly žádné záznamy. Členky Rady irských žen se nicméně snažily zachovat si duchapřítomnost a nastalému chaosu dát potřebný řád. Kde ještě nebylo pozdě, ničily inkriminující materiál, získávaly informace o mrtvých a raněných a poskytovaly je jejich rodinám. Ženám a dětem, které se náhle ocitly bez živitele, zároveň věnovaly posledních dvě stě liber z rezervního fondu.¹⁵⁵ Nadační činnost poté pokračovala v režii Kathleen Clarkeové.

Právě Kathleen Clarkeová, jak víme, byla důvěrníci Nejvyšší rady Irského republikánského bratrstva. Získávala tajné informace a kontakty na důležité muže v hnutí a těsně před povstáním jí v předtuše neúspěchu Tom Clarke svěřil také 3000 liber.¹⁵⁶ S jejich pomocí pak Kathleen založila Fond pro závislé na Irských dobrovolnících (Irish Volunteers` Dependants` Fund), jenž byl prvním krokem k reorganizaci separatistického hnutí.

Nasazení, s nímž se Clarkeová pustila do plnění republikánského ideálu, se zdá obdivuhodné. Obzvláště když uvážíme, v jak těžké životní situaci se sama nacházela. Tato matka tří synů přišla během jednoho týdne o muže i bratra a v obrovském emocionálním vypětí potratila dítě, které čekala. Tomu Clarkeovi o něm nikdy neřekla. Prý ho nechtěla rozrušovat. V následujících měsících se potýkala s četnými zdravotními problémy. Nejednou byla upoutána na lůžko. Na druhé straně ale jak sama přiznala, právě neúnavná práce pro fond jí pomohla udržet si pevné duševní zdraví.¹⁵⁷ Její osobní utrpení pak nepochybně přispívalo k zatrvzelosti, s níž tuto práci vykonávala. Ostatně, jak se z popravených rebelů stávali mučedníci a represe Británie nebraly konce, ubývalo prostoru pro kompromis v rámci celého hnutí. Jak už to v revolucích bývá, přední místo v republikánském hnutí bylo po povstání vyhrazeno těm, kteří přinesli oběť ve jménu svobody, těm, kteří byli postiženi perzekucí. Naopak ti, jež se povstání neúčastnili, se nyní právem obávali marginalizace. Ačkoliv nepřinesly přímou oběť, významná role tu byla přidělena ženám popravených rebelů. Vystupovaly jako truchlící pozůstalé mrtvých hrdinů a nárokovaly si mluvit jejich jménem. Nikdo si nedovolil jim toto právo upírat. Nakonec, už Éamon Ceannt tuto situaci zjevně předvídal, když napsal své ženě Áine před smrtí: „*Budeš – jsi žena jednoho z vůdců revoluce.*“¹⁵⁸

Zatímco Clarkeová byla prezidentkou Fondu pro závislé na Irských dobrovolnících, Áine Ceantová se stala viceprezidentkou a také zbylé členky výkonného výboru byly příbuzné

¹⁵⁵ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 60.

¹⁵⁶ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 169.

¹⁵⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 117.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 118.

vůdců povstání. Byla tu Muriel MacDonagiová, která po smrti manžela zůstala sama se dvěma dětmi a naprosto bez peněz. Když Thomas MacDonagh ve svém posledním prohlášení žádal „*beze studu*“ o finanční pomoc pro svou rodinu, dodal: „*Má žena a já jsme obětovali všechno Irsku.*“¹⁵⁹ Ani nevěděl, jak pravdivá jsou jeho slova. V létě 1917 se Muriel utopila v moři. Byly tu sestry Clarkeové Madge a Nora Dalyovy, sestra Cona Colberta Lila a sestra Micheala O`Hanrahana Eily, patřila sem i neteř Michaela O`Rahillyho Sheila Humphreysová (O`Rahilly zahynul v boji) a konečně Margaret Pearseová, matka popravených bratrů Patricka a Willieho.¹⁶⁰ Ne všechny z těchto žen byly nutně jen loutkami. Paní Pearseovou ovšem Clarkeová nepochybně vybrala právě pro její symbolickou roli. Jako matka, která přišla o prvorozeného syna, byla často srovnávána s pannou Marií a také s tradiční představou Irska – matky, jejíž děti se obětovaly pro národ. Byla tedy ideální postavou pro republikánskou propagandu. Ve světě politiky ji jinak Clarkeová považovala za poněkud ztracenou.¹⁶¹

S výjimkou paní Pearseové byly všechny ženy ve výboru současně členkami Rady irských žen. Mohli bychom se proto ptát, proč nebyla nadační činnost vykonávána rovnou pod záštitou této organizace. Vezmeme-li však v úvahu množství lidí v nouzi a naléhavost, s níž potřebovali pomoci, pochopíme, že sama Rada irských žen nemohla tuto práci řídit dostatečně efektivně. Byla to přece jen ženská organizace, která navíc neměla pobočku v každém městě.¹⁶² Teď bylo nutné přimět ke spolupráci co nejvíce obyvatel. I přes úpornou snahu maximalizovat potenciál fondu ale výdaje v něm brzy začaly převyšovat příjmy. Na druhé straně rychle se rozrůstal nadační fond s názvem Asociace na pomoc národu (National Aid Association). Ten byl založen na konci května a snad s výjimkou Louise Gavanové Duffyové stáli v jeho čele samí vlivní lidé, převážně parlamentaristé a klerikálové, kteří neměli se vzpourou nic společného.¹⁶³ Měli tedy větší předpoklady k tomu být úspěšní. Aby nedocházelo k duplikaci práce a naopak aby nikdo potřebný nebyl opomenut, přicházely z této organizace brzy nabídky na fúzi. A právě tady se projevila již zmíněná zatvrzelost Kathleen Clarkeové. Redmondity považovala za nepřátele povstalců a zrádce národa (je pravda, že na kroky Británie po povstání reagovali poněkud váhavě) a spolupráci s nimi vehementně odmítala. Ke sloučení obou fondů svolila až poté, kdy byl Fond pro závislé na Irských dobrovolnících skutečně beznadějně vyčerpán.¹⁶⁴ Příznivé podmínky dohody jí pak

¹⁵⁹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 117.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 176.

¹⁶² MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 74.

¹⁶³ Tamtéž, s. 75.

¹⁶⁴ Oficiálně proběhla fúze 11.8.1916; MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 163.

pomohli dojednat představitelů iro-americké Rodiny Gaelů J. Murphy a J. Gill. Sám John Devoy je za tímto účelem vyslal s tučným finančním obnosem. Parlamentaristé, kteří byli Clarkeové nejvíce nepohodlní, tak byli z vedení Asociace na pomoc národu vyloučeni a ve sjednoceném výboru vzniklém v létě 1916 si zachovali převahu republikáni.¹⁶⁵

Společnými silami se do konce roku 1917 (tehdy byl fond opět rozpuštěn, jelikož splnil svou funkci) podařilo vybrat úctyhodných 134 520 liber.¹⁶⁶ S jejich pomocí byly v první řadě zajištěny základní životní potřeby manželek s dětmi, případně ovdovělých matek a neprovdaných sester, které byly též finančně závislé na mužích postižených represáliemi. Pamatováno bylo i na vzdělání dětí – chlapci byli umístěni do školy Sv. Endy, již v roce 1908 založil Patrick Pearse, a dívky poslány do internátů. Nakonec pro ty, kteří přišli o zaměstnání, byly vytvořeny pracovní příležitosti.¹⁶⁷ Prostřednictvím charitativní činnosti byla vybudována síť kontaktů, které byly posléze využity v reorganizovaném národním hnutí. Podařilo se zaktivizovat mnoho lidí, kteří se dosud na veřejnosti neangažovali. K tomu, aby se z nich stali stoupenci separatistů, ale nestačily protibritské emoce a soucit s perzekvovanými. Ženy to dobře věděly a umně kloubily nadační činnost s činností propagandistickou.

V upomínku popravených vůdců měly být každou neděli po povstání prodávány vlajky s jejich portréty. Britské úřady sice tyto vlajkové dny zakázaly pod pohrůzkou vězení a Kathleen Clarkeová je raději odvolala,¹⁶⁸ avšak ne všude bylo toto nařízení respektováno. Můžeme-li věřit Lil Conlonové, přinejmenším v Corku celá akce nerušeně probíhala dál.¹⁶⁹ V prodeji byly také fotografie mužů, vznikaly pohlednice s jejich podobiznami. Protože šlo většinou o básníky a literáty, zájem byl i o jejich vlastní tvorbu. Přilnavost populace ke katolicismu samozřejmě nemohla zůstat nevyužita. Farnosti po celé zemi sloužily mše za mrtvé hrdiny a u dveří kostelů lidé nechávali štědré příspěvky. Na emoce obyvatelstva nesporně zapůsobila také titulní stránka vánočního vydání Katolického bulletinu, na níž se objevily truchlící vdovy rebelů s dětmi.¹⁷⁰ Vznikly nové národní ikony.

Skutečný boj za osvobození země mohli nicméně obnovit jen muži. Takzvanými „univerzitami revoluce“ se stávaly britské věznice a internační tábory. Mezi mladší generací mužů a politickými veterány, umírněnějšími a více radikálními nacionalisty se tu utužovaly vztahy a posilovalo politické přesvědčení.¹⁷¹ Společně se bouřili proti zvlí Británie, která držela mnohé neprávem a odpírala jim statut politických vězňů. Venku probíhala ostrá

¹⁶⁵ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 77.

¹⁶⁶ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 176.

¹⁶⁷ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 61.

¹⁶⁸ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 131.

¹⁶⁹ CONLON, L. *Cumann na mBan*, s. 34.

¹⁷⁰ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 62.

¹⁷¹ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 264.

kampaň za jejich propuštění, na níž se opět významně podílely ženy. Ve Westminsteru pak na řešení otázky irských vězňů naléhali členové Irské parlamentní strany. Británie nemohla dlouho tlaku vzdorovat. Když v prosinci žádal Redmond o „vánoční dárek irskému lidu,“ byla vyhlášena generální amnestie.¹⁷² Netýkala se sice odsouzených trestanců, takže hraběnka Markieviczová si musela na svobodu ještě počkat. Byl to ale začátek. První hrdinové byli doma.

Mezi nimi byly i Helena Molonyová a Winnie Carneyová. Mohly být sice jako Nell Ryanová propuštěny z Aylesbury už na podzim, jenže odmítly podepsat prohlášení, že „se nebudou angažovat v aktivitách štvavého charakteru.“¹⁷³ Chtěly za každou cenu dokázat oddanost svému ideálu. Proto když přišlo první výročí Velikonočního povstání, musely jej patřičně připomenout. Spolu s několika dalšími členkami Irské občanské armády vytiskly kopie Proklamace Irské republiky a vylepily je všude tam, kde o rok dříve sídlily povstalecké posádky. Molonyová pak přes nesouhlas odborů, mezi nimiž a Irskou občanskou armádou zela stále větší propast, na střeše Liberty Hall pověsila transparent s nápisem „*James Connolly, zavražděn 12. května 1916.*“ Než ji stačila zadržet policie, celé město vědělo, že uctila památku svého přítele.¹⁷⁴

Vedle domácí propagandy nezapomínaly ženy ani na mezinárodní podporu. Mocným spojencem měla být samozřejmě Amerika. Bezprostředně po povstání vyrazila za oceán Min Ryanová, aby tu příslušným lidem objasnila příčiny a okolnosti rebélie. Během několika měsíců ji následovaly Margaret Skinniderová, Nellie Giffordová a Nora Connollyová. Connollyová se původně do Spojených států vrátila, aby pro sebe a rodinu našla nové živobytí, neboť to bylo poslední přání jejího otce.¹⁷⁵ Než se ovšem nadála, také ona vyprávěla o osvobozeneckém boji Irů v sálech plných lidí. Působení žen v Americe sponzorovala převážně sesterská organizace Rodiny Gaelů Přátelé irské svobody, založená počátkem roku 1916. Peníze vybrané během turné pak putovaly do Irského republikánského fondu. V Británii tyto aktivity žen sledovali s nevolí. Snažili se jim je všemožně ztěžovat a dokonce posílali přednášet vlastní zástupce, aby obhajovali britské hledisko.¹⁷⁶ Ženou, jejíž propagační činnost v Americe dělala Británii největší starosti, ale nebyla členka Rady irských žen, nýbrž feministka Hanna Sheehyová Skeffingtonová. Ačkoliv ta v době Velikonočního povstání byla zisku irské nezávislosti nesporně nakloněna, ve vskutku zapálenou nacionalistku se proměnila

¹⁷² MCCONVILLE, S. *Irish Political Prisoners, 1848 – 1922: Theatres of War*, New York: Taylor & Francis Group, 2005, s. 505.

¹⁷³ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 57.

¹⁷⁴ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 122.

¹⁷⁵ CONNOLLY, N. *The Unbroken Tradition*, s. 192.

¹⁷⁶ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 59.

až po smrti manžela a událostech, které ji následovaly. (Stejně tak se přiblížily k nacionálnímu hnutí i jiné irské sufražetky, otřesené smrtí „Skeffyho,“ jak se Franku Sheehyovi Skeffingtonovi přátelsky přezdívalo.) Protože se Hanna nemohla v Británii dovolat svých práv, vycestovala pod falešnou identitou do Ameriky a v lednu 1917 začala přednášet o britském militarismu. Během osmnácti měsíců navštívila 250 míst v jedenadvaceti státech.¹⁷⁷ Promlouvala k iro-americkým organizacím, sufražetkám, mírovým skupinám, univerzitním studentům i socialistům. Za své řečnické umění byla vychvalována na titulních stránkách novin, a když bylo turné u konce, list Gaelský Američan uvedl, že „během svého krátkého pobytu...vykonala více dobra pro věc Irska než všichni irští řečníci a spisovatelé, kteří se pokusili osvětlit americký lid v posledních pětadvaceti letech.“¹⁷⁸ Její politické schopnosti byly neoddiskutovatelné. Když se se vstupem Ameriky do války přiblížila vidina ukončení světového konfliktu, zintenzivnily se snahy o uznání Irska na mírové konferenci. Do čela těchto snah byla postavena Irská progresivní liga založená na podzim 1917 a Hanna se stala její prominentní členkou. Dokonce přišla s nápadem ustavit ve Washingtonu D. C. Irské národní byro financované touto ligou, které by rozšiřovalo irskou propagandu.¹⁷⁹ 11. ledna 1918 pak jako první irská exulantka vstoupila do Bílého domu. Bylo to tři dny po vyhlášení Wilsonových čtrnácti bodů týkajících se práva malých národů na sebeurčení a den poté, co kongres schválil federální úpravu ženského volebního práva.¹⁸⁰ Podmínky k tomu orodovat za Irsko a jeho ženy se proto zdály přímo ideální. Věděly to i členky Rady irských žen, a tak v dopise Hanně poslaly oficiální žádost, již měla předat do Wilsonových rukou. „*Oslovujeme Vás s úmyslem připomenout případ, který by neměl být přehlížen, když tolik evropských národností bude rekonstruováno v souladu s Vaší deklarací... Apelujeme na Vás, abyste uznal politickou nezávislost Irska ve formě republiky,*“¹⁸¹ psaly ženy americkému prezidentovi. A zmínily také volební právo, což značilo jejich posun blíže k feminismu. „*Povzbuzeny vědomím, že státy Wyoming, Colorado, Utah, Idaho, Washington, Kalifornie, Arizona, Kansas, Nevada, Montana, Oregon a New York udělily svým ženám plné volební právo, věříme, že Vaše velkodušnost dosáhne i k ženám naší země a vyhovíte naší prosbě před světem o uznání Irské republiky...., která od samého počátku byla připravena dát ženám právoplatné*

¹⁷⁷ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 187.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 212.

¹⁷⁹ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 80.

¹⁸⁰ SHEEHY SKEFFINGTON, Hanna. Impressions of Sinn Fein in America. In WARD, M. (ed.) *In their own voice*, s. 98.

¹⁸¹ To the President and Houses of Congress of the United States of America, National Library Ireland, LOLB 161 (47), viz. příloha č. 4.

místo v Radě národů. ¹⁸² Tak zněla poslední slova žádosti, pod níž byly podepsány hraběnka Markieviczová, Kathleen Clarkeová, Jennie Wyseová Powerová a další.

Mohly ale tyto ženy u hlavy Spojených států skutečně hledat pochopení? Hanna Sheehyová Skeffingtonová byla přesvědčená, že Wilson „*tradicí (má v žilách irskou krev) a temperamentem uvidí potřebu sebeurčení Irska jako i jiných národů. Doma bude dostatečný tlak, který udrží irskou otázku v popředí, a kéž se jen Irsko ukáže pro toto řešení dost silné, prezident Wilson se k němu nemůže otočit zády.*”¹⁸³ Na tomto optimismu není nic tak zarážejícího. Nakonec, ženy vycházely z toho, co Wilson sám o právech malých národů prohlašoval. Nicméně Amerika byla ve válce spojencem Británie, což z Irska mezi malými národy rázem činilo výjimku. A že Wilsona podobné výzvy spíše obtěžují, dokázal, když si svému blízkému příteli postěžoval: Irové byli „*tak neodbytní, že jsem měl co dělat, abych zůstal klidný.*”¹⁸⁴

To už ale předbíháme událostem. Aby mohly ženy jménem celého národa žádat bezostyšně o republiku, muselo nejprve v Irsku dojít k politickým změnám. Ty se začaly dít, jakmile se z britských věznic vrátili první muži.

Politická reorganizace, republikanizace a důraz na ženská práva

Když Británie koncem roku 1916 propouštěla irské vězně, věděla, že to není bez rizika. Muži všech generací lišící se politickými zkušenostmi i mírou radikálnosti se nyní vraceli domů s odhodláním společně získat pro Irsko nezávislost. Protože další ozbrojené povstání nepřicházelo v úvahu, rozhodli se tento cíl realizovat na politickém kolbišti, a to prostřednictvím strany Sinn Féin.

Sinn Féin byla od počátku obecně považována za původce Velikonočního povstání. Jak už bylo jednou předesláno, bylo to proto, že Irské republikánské bratrstvo bylo společností tajnou a zástupci Sinn Féin tak byli jedinými známými separatisty na irské politické scéně. Když přihlédneme k tomu, že obě organizace úzce spolupracovaly a dokonce sdílely část členstva, není vlastně ztotožnění sinnfeinistů s povstalcí tak daleko od pravdy. V každém případě jim to nakonec bylo ku prospěchu. Do roku 1917 si díky spojení s tvrdými represáliemi získali sympatie obyvatel a jejich radikálnější nacionální program představoval v neutěšené době vhodnou alternativu k Irské parlamentní straně, která se vyčerpávala neustálými spory s unionisty o podobu samosprávy.¹⁸⁵

¹⁸² To the President and Houses of Congress of the United States of America.

¹⁸³ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 48

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 50

¹⁸⁵ JACKSON, A. *Ireland 1798 – 1998*. Oxford: Blackwell Publishing, 1999, s. 208.

Změnu poměru politických sil v Irsku ohlásily už v únoru 1917 doplňovací volby do britského parlamentu, které se konaly v Roscommonu. Jejich vítězem se stal hrabě George Nobel Plunkett. Ten do roku 1916 působil jako ředitel Národního muzea v Dublinu. Radikální názory získal od svých synů, z nichž se tři účastnili Velikonočního povstání a jeden – Joseph – byl následně popraven. Také hrabě přispěl ke vzpouře svým dílem, když krátce před jejím vypuknutím doručil několik vzkazů do Německa. O tom, že byl se svou ženou deportován do Oxfordu, již byla řeč. Návrat domů jim byl povolen v polovině ledna 1917.¹⁸⁶ O měsíc později získal hrabě křeslo ve Westminsteru jako kandidát Sinn Féin a v souladu se zásadami strany se rozhodl praktikovat abstencionismus.¹⁸⁷

Volební úspěch v Roscommonu rázem vynesl Plunketta do čela obrozujícího se hnutí. Právě tím nyní Sinn Féin začínala být - revolučním hnutím, které v sobě spojovalo různé nacionální skupiny. Mezi nimi samozřejmě panovala nejednota. Plunkett horoval pro republiku. Byl tu ovšem ještě Arthur Griffith, dosavadní předák Sinn Féin nadále oddaný myšlence dualistické monarchie. Ten sice s Velikonočním povstáním zásadně nesouhlasil (byl dokonce jedním z těch, se kterými se MacNeill radil, než vydal rozkaz nemobilizovat), přesto se i on ocitl mezi internovanými a to mu pomohlo udržet si respekt. K urovnání vzájemných rozporů svolal Plunkett na polovinu dubna 1917 sjezd nacionalistů do dublinského sídla Mansion House. Tady ovšem jednotu hnutí sám ohrozil, když navrhl ve jménu republiky založit tzv. Ligu svobody (Liberty league). Katastrofálnímu rozkolu bylo zabráněno zřízením devítičlenného organizačního výboru složeného z přívrženců obou směrů. Jedno místo ve výboru získaly i odbory a hraběnka Plunkettová měla reprezentovat irské ženy.¹⁸⁸ Společně pak měli usilovat o prosazení irské otázky na poválečné mírové konferenci. Plunketta myšlenka na Ligu svobody neopustila a během jara se její kluby začaly objevovat po celé zemi. V dané chvíli byla ale Sinn Féin už příliš silná na to, aby ji něco mohlo zastínit.¹⁸⁹

V květnu vyhrála Sinn Féin v Longfordu další doplňovací volby. Jejím kandidátem byl tentokrát Joe McGuinness, u nějž byly zvlášť alarmující dvě skutečnosti. Jednak šlo o Irského dobrovolníka drženého ve věznici Lewes, kde právě zuřily nepokoje kvůli odpírání statutu válečných zajatců, a pak k jeho vítězství přispěl svou podporou sám dublinský arcibiskup. Vystaly reálné obavy, že i průběh příštích voleb, plánovaných na červenec, bude podobný.¹⁹⁰

¹⁸⁶ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 177.

¹⁸⁷ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland. The Sinn Fein Party 1916 – 1923*, Cambridge: Cambridge University Press, 1999, s. 79.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 90 – 93.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 104

¹⁹⁰ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 102

Británie nemohla dál ignorovat fakta. Nejen že proti ní rok po povstání brojila většina irské populace, navíc vzdorovala tlaku ze strany USA. Místní propaganda irských nacionalistek zjevně nesla ovoce. Americké veřejné mínění bylo poměry v Irsku stále více znepokojeno. Spojené státy přitom právě vstoupily do světové války na straně Británie. Bylo tedy třeba si je co nejvíce naklonit. Britský premiér Lloyd George se proto rozhodl v létě 1917 uspořádat konferenci, již by se účastnily všechny irské politické strany a na které by se, jak doufal, irská otázka jednou pro vždy vyřešila.¹⁹¹ Aby jako první udělal vstřícný krok, nechal 16. června, týden po masové demonstraci nacionalistů v dublinském Beresford Place, propustit všechny zbylé vězně. Ještě týž den byli v ulicích Dublinu přivítáni internovaní muži. 17. června se za jásání davů na pobřeží Irska vylodila hraběnka Markieviczová - s těžce podlomeným zdravím, ale připravená opět se zapojit do politického dění.¹⁹²

Irský sněm pod taktovkou Lloyda George Sinn Féin nakonec bojkotovala. Po propuštění vězňů a kooptaci některých z nich do výboru strany tu jasnou převahu získali radikálové. Griffith sice nadále setrval ve funkci prezidenta, ale už jen formálně. Počítalo se s tím, že až bude Sinn Féin v říjnu pořádat desátý výroční sjezd, zástupci z celé země stvrdí hlasováním její novou podobu. Plunkettova Liga svobody se nyní opět sjednotila s Sinn Féin. On sám už na výsluní nebyl. Přírozenými vůdci se stali vězni z Lewes – převážně Irští dobrovolníci, kteří bojovali v povstání.¹⁹³ Mužem v pozadí, který tomuto přesunu moci zcela jistě napomohl, byl Michael Collins.

Collins pocházel z republikánské rodiny a do roku 1916 stačil vstoupit do všech separatistických organizací – byl členem Irských dobrovolníků i Sinn Féin a těsně před povstáním složil přísahu v Irském republikánském bratrstvu. Během Velikonočního týdne působil po boku Pearse a ostatních na Hlavní poště a půl roku poté strávil v internačním táboře ve Walesu. Už tady se projevil jeho přirozený vůdčí talent. Organizoval logistický a komunikační systém uvnitř tábora, což vyžadovalo nekonvenční metody. Naučil se umění manipulace a utajování, aby jej posléze využil na svobodě. Do práce pro národ byl opět zapojen od počátku roku 1917. Navázal staré kontakty a zejména v Irských dobrovolnících, které od přelomu roku reorganizoval Cathal Brugha, si rychle získával vlivnou pozici.¹⁹⁴ Příležitost stát se skutečným vůdcem mu však poskytla Kathleen Clarkeová, když mu v únoru 1917 nabídla uvolněné místo tajemníka republikánského fondu. Clarkeová nehledala jen někoho, kdo bude organizovat pomoc lidem v nouzi. Doufala, že najde muže, který bude

¹⁹¹ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 106.

¹⁹² WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 123 .

¹⁹³ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 107.

¹⁹⁴ RYAN, M. *Michael Collins and the Women who Spied for Ireland*. Cork: Mercier Press, 1996, s. 26- 29.

schopen s její pomocí oživit původní republikánské hnutí. Pro tajemníka nadačního fondu to neměl být až takový problém. Mohl se volně pohybovat po celé zemi a stejně tak ho kdokoli mohl navštívit v kanceláři, aniž by to bylo podezřelé. Pomoc přece hledaly tisíce lidí! Collins byl podle Clarkeové „*se svou energickou osobností, úžasným magnetismem a organizačními schopnostmi*“ pro tuto práci jako stvořený.¹⁹⁵ Neváhala mu předat důležité kontakty a informace o Irském republikánském bratrstvu a rázem z něj učinila nejmocnějšího muže v organizaci. Z této pozice pak údajně Collins nařídil členům bratrstva, aby se nechali zvolit delegáty říjnové konvence Sinn Féin a hlasovali pro Éamona de Valéru jako novou hlavu strany.¹⁹⁶

Éamon de Valéra měl veliké štěstí, že jako jeden z velitelů povstaleckých posádek nebyl po Velikonocích roku 1916 popraven. Měl sice americké občanství (jeho otec byl Španěl a matka Irka žijící na Manhattanu), ale ani intervence amerického konzulátu by ho zřejmě nezachránila. Nicméně než se dočkal válečného soudu, byl už tlak na zastavení krveprolití vyvíjen ze všech stran.¹⁹⁷ Namísto popravy byl proto internován a vedl vězně v boji o jejich práva. Krátce po propuštění, v červenci 1917, to byl právě on, kdo vyhrál v Clare již zmiňované doplňovací volby. Sám Griffith o něm tehdy řekl, že je to „*muž s myslí a potenciálem, jaký Irsko bude potřebovat na poválečné konferenci – s myslí a potenciálem státníka.*“¹⁹⁸ Na jeho volbě do čela Sinn Féin tedy nakonec nebylo nic tak překvapivého.

Těsně před říjnovým sjezdem došlo k jedné události, která příklon k republikanismu ještě posílila. Byla jí smrt Thomase Asheho. Ashe stejně jako de Valéra unikl po povstání nejvyššímu trestu a v červnu 1917 se spolu s ostatními dostal na svobodu. Jenže už na konci léta byl na jednom z agitačních mítinků za pobuřující projev opět zatčen. Na protest proti odepření statutu válečného zajatce pak zahájil hladovku a o pár dní později následkem nuceného krmení zemřel. Jeho pohřeb, jehož se účastnilo na třicet tisíc lidí, mnohých uniformovaných a ozbrojených, opět demonstroval míru nespokojenosti irského lidu.¹⁹⁹

Na podzim 1917 se tedy Sinn Féin konečně zkonsolidovala. Stala se revolučním hnutím podle slov de Valéry formálně oddaným dosažení Irské republiky jako „*památníku statečným mrtvým.*“²⁰⁰ Její cíle byly ovšem formulovány opatrně. Závazek pracovat k zajištění „*mezinárodního uznání Irska jako nezávislé Irské republiky*“ doplňovalo ujištění, že „*po*

¹⁹⁵ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 177.

¹⁹⁶ RYAN, A. *Comrades. Inside the War of Independence*. Dublin: Liberties Press, 2007, s. 30.

¹⁹⁷ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 6.

¹⁹⁸ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 117.

¹⁹⁹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 125.

²⁰⁰ MCGARRY, F. *The Rising*, s. 286.

*dosazení tohoto statutu si irský lid bude moci v referendu volně zvolit vlastní formu vlády.*²⁰¹ Tím se alespoň pro danou chvíli předešlo sporům. Irští dobrovolníci se stali vojenským křídlem Sinn Féin a stále častěji vystupovali pod jménem Irská republikánská armáda, zkráceně IRA. Lidé jako Michael Collins byli už tehdy přesvědčeni o nutnosti dalšího fyzického boje. Ani o tom se ale raději dosud nediskutovalo. Prozatím byla v popředí politická hra. 19. prosince byl zvolen stálý výbor Sinn Féin, jehož patnáct členů mělo přiděleno různé obory působnosti – školství, zemědělství, průmysl atd., a vytvořilo tak základ pozdějších republikánských ministerstev.²⁰²

V souladu s děním v separatistickém hnutí se během roku 1917 reorganizovala i Rada irských žen. Už v prosinci 1916 se několik žen v Dublinu usneslo, že je čas kontaktovat ostatní pobočky a navázat na předchozí úspěchy.²⁰³ Veškeré záznamy po povstání byly zničeny, avšak skutečnost, že většina členek Rady irských žen zůstala po celou dobu zapojena do rozsáhlé charitativní práce, obnovu organizace podstatně usnadnila. Proto když se v říjnu 1917 konal opět řádný sjezd, hlásilo se k ní nejméně sto poboček.²⁰⁴ Aby byla jejich činnost lépe koordinována, byla pro každé tři z nich zřízena okresní rada. Místo prezidentky organizace zaujala podle očekávání hraběnka Markieviczová a členství ostatních žen výkonného výboru bylo opět do značné míry určeno jejich vztahem k popraveným rebelům - viceprezidentkami se staly Nancy O'Rahillyová, Áine Ceanntová, Kathleen Clarkeová a Margaret Pearseová. Fiona Plunkettová a Nancy Wyseová Powerová byly jmenovány tajemnicemi a Jennie Wyseová Powerová spolu s Min Ryanovou pokladnicemi. Dalšími členkami výboru byly Mabel Fitzgeraldová, Louise Gavanová Duffyová, Lily O'Brennanová, Madge Dalyová, Leslie Priceová a také Mary MacSwineyová z Corku. Winnie Carneyová byla zvláštní delegátkou pro oblast Belfastu.²⁰⁵

V nových stanovách se po vzoru Sinn Féin ženy plně přihlásily k ustavení Irské republiky a zavázaly se usilovat o její přijetí na poválečné mírové konferenci. Patrný tu byl i příklon k feminizmu. Svou prací za Velikonočního povstání si členky Rady získaly všeobecný respekt. I sufražetky jim začaly projevovaly uznání. Zatímco dříve je kritizovaly za jejich podřadnou roli, nyní alespoň ocenily, že na rozdíl od konstitučně nacionálních skupin, v nichž jsou ženy zapojeny, je tato organizace ovládána výhradně ženami. Připustily také, že demonstrací svých schopností za povstání členky Rady irských žen dokázaly, že si volební

²⁰¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 125.

²⁰² MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 202.

²⁰³ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 102.

²⁰⁴ Zpráva ze sjezdu v roce 1918 sice udávala k roku 1917 sto poboček: In Ward (ed.) *In Their Own Voice*, s. 94; v roce 1919 vydaná publikace Rady irských žen podávající přehled o jejich dosavadní činnosti k témuž roku zmiňovala nicméně dvě stě – *Leabhar na mBan*, s. 6.

²⁰⁵ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 126.

právo skutečně zaslouží.²⁰⁶ Co víc, Proklamace Irské republiky jim rovná práva zaručovala. Proto aby ji následovala, vytkla si Rada irských žen oficiálně za cíl „*dohlédnout, aby se ženy ujaly řádné pozice v životě národa.*“ „*Členky Rady irských žen by se měly zapojit do veřejného života ve své lokalitě a prosazovat své občanské právo účastnit se jmenování kandidátů do parlamentních a místních voleb,*“²⁰⁷ psalo se dále ve stanovách. Aby pak byly schopné ujmout se zmiňované role, měly být ženy vzdělávány pomocí přednášek, literatury a debatních kroužků. Jakkoliv byly tyto stanovy pokrokové, k jejich zavedení do praxe docházelo samozřejmě pozvolna a v žádném případě ne ve všech pobočkách.

Jen pár členek Rady irských žen ve skutečnosti usilovalo o získání vlivu v čele separatistického hnutí a ty byly samy prakticky bezmocné. Muži s nimi ve vysoké politice příliš nepočítali. Jistě si byli vědomi, že vzhledem k roli žen v povstání i po něm a především kvůli Proklamaci Irské republiky bude nutné učinit jisté ústupky. Proto jim také v Radě devíti, která v dubnu vznikla v Mansion House, přiznali zastoupení v osobě hraběnky Plunkettové. Pro zpolitizované ženy nejen z Rady irských žen, ale i Irského svazu dělnic či Irské občanské armády to však byla slabá náplast.²⁰⁸ Začaly se neoficiálně scházet a pod trochu neobratným názvem Liga ženských delegátek celoirské konference z 19. dubna 1917²⁰⁹ se rozhodly společně vymáhat spravedlivější reprezentaci. Když pak bylo v červenci 1917 kooptováno do vedení Sinn Féin šest právě propuštěných vězňů (včetně hraběnky Markieviczové) a šest členů z Plunkettovy Ligy svobody, navrhovala Liga ženských delegátek šest jmen také ze svých řad. Svůj požadavek odůvodňovala „*rizikem, které kustavení Irské republiky podstupovaly současně s muži, nezbytností organizované spolupráce v dalším boji za osvobození Irska a výhodou plynoucí z nápadů žen ohledně sociálních problémů, které by mohly v blízké budoucnosti vyvstat.*“²¹⁰ Přesto jim vyhověno nebylo. Až po dlouhém naléhání byly na říjnovém sjezdu Sinn Féin do čtyřiadvacetičlenného výkonného výboru strany vedle Markieviczové připuštěny také Kathleen Lynnová, Kathleen Clarkeová a Grace Giffordová.²¹¹ Jméno Grace Giffordové ale na ženami předloženém seznamu nefigurovalo.

Grace Giffordová byla politická karikaturistka a satirička. V politice se dosud angažovaly spíše její sestry - Muriel MacDonaghová a Sidney a Nellie Giffordové. Grace se ovšem do irské historie zapsala poté, co se provdala za Josepha Plunketta 4. května 1916, v týž den, kdy

²⁰⁶ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 69.

²⁰⁷ *Cumann na mBan Convention Report, 1917*. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 86.

²⁰⁸ WARD, M. *The League of Women Delegates and Sinn Féin*. *History Ireland*. Autumn 1996, vol. 4, no.3, s. 38.

²⁰⁹ Od podzimu používaly irskou formu jména – Coiste na dTeachtaire, později Cumann na dTeachtaire – obojí v podstatě znamená Liga delegátek; MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 200.

²¹⁰ *Dopis Ligy ženských delegátek Sinn Féin*. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 83.

²¹¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 126.

měl být popraven. Obřad se konal ve vězeňské kapli za přítomnosti kněze a dvou vojáků. Kromě nezbytného „ano“ spolu nevěsta a ženich nesměli hovořit. Jen těsně před Plunkettovou smrtí získala Grace povolení se s ním rozloučit.²¹² Věří se, že byla těhotná a stejně jako Kathleen Clarkeová o dítě přišla.²¹³ Tragický osud mladé Grace za krátko obletěl svět. Pro republikánskou propagandu byla podobně jako Margaret Pearseová nedocenitelná. Snad také z toho důvodu získala místo po boku prominentů hnutí, zatímco původně navrhované Áine Ceanntová, Jennie Wyseová Powerová či Helena Molonyová sem prozatím akceptovány nebyly.²¹⁴

Říjnového sjezdu Sinn Féin se účastnilo celkem dvanáct žen v poměru k více než tisícovce mužů. Přesto jejich přítomnost nebyla zcela bez významu. Jejich protesty proti zvolení Eoina MacNeilla do výkonného výboru vyslyšeny nebyly. Dobře ovšem opět demonstrují jejich nekompromisní postoj k celé záležitosti. Zatímco ony považovaly MacNeillův podíl viny na neúspěchu Velikonočního povstání za pádný důvod k tomu zbavit ho veškerého vlivu, většina mužů byla ochotna na MacNeillův čin zapomenout - už proto, že byl po povstání odsouzen k doživotnímu žaláři.²¹⁵ (MacNeill získal dokonce ze všech kandidátů nejvíce hlasů). V čem ale ženy slavily nesporný úspěch, bylo přijetí rezoluce, která jim výslovně přiznávala rovné právo s muži na volitelnost do funkcí na všech úrovních organizace a jejíž součástí bylo také předsevzetí rovnoprávnost obou pohlaví zdůrazňovat „*ve všech projevech a letácích*“.²¹⁶ Přítomný radní Seán T. O'Kelly při této příležitosti nezapomněl zmínit, že se tímto usnesením „*irští mužové pouze vrátili k tradicím gaelského Irska a odmítli učení cizí civilizace*“.²¹⁷ Rovněž Irish Citizen spěchal s uznáním „*zdravé politické moudrosti irských bojovníků, když na první místo postavili ženské volební právo a to i v době sužující evropské války a snad ještě úmornějšího období od rebélie*“.²¹⁸

Funkci ve stálém výboru Sinn Féin získaly nakonec tři ženy – hraběnka Markieviczová jako ředitelka odboru práce, Jennie Wyseová Powerová jako hlava odboru pro místní správu a Kathleen Lynnová jako ředitelka zdravotnictví. Nutno ovšem dodat, že všechny tři sdílely tento post s mužskými protějšky.²¹⁹ Sinn Féin vůbec v tom, že formálně přiznala ženám podíl

²¹² MCCOOLE, S. *Guns and Chiffon*, s. 32-33.

²¹³ O'NEILL, M. *Grace Gifford Plunkett and Irish Freedom*. Dublin: Blackwater Press, 2000, s. 32.

²¹⁴ Dopis Sinn Féin od Ligy ženských delegátek z 30. 7. 1917. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 83.

²¹⁵ MacNeill měl v tomto ohledu štěstí, sám se totiž po vypuknutí vzpoury zmínil Bulmerovi Hobsonovi, že „*jestli nebudeme zatčeni, nečeká nás politická budoucnost*“ a v případě Hobsona se jeho slova naplnila. Po povstání byl v národním hnutí ostrakizován. CONDREN, M. *Sacrifice and Political Legitimation: the Product of a Gendered Social Order*. *Journal of Women's History*. Winter/Spring 1995, vol.6/7, no.4/1, s. 12.

²¹⁶ Sinn Féin Convention Report, 1917. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 84.

²¹⁷ Irish Citizen, November 1917. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 85.

²¹⁸ Tamtéž, s. 86.

²¹⁹ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 202.

na vládě, nebyla tak pokroková, jak se snažila naznačit. Už tehdy bylo totiž téměř jisté, že ženy získají právo volit právě od oné civilizace, již měl O'Kelly na mysli – od Velké Británie.

Zákon o zastoupení lidu 1918

Už na přelomu let 1916 a 1917 se ve Westminsteru konala konference ohledně volební reformy. Na základě jejího usnesení bylo navrženo rozšíření volebního práva do parlamentu na všechny muže starší jedenadvaceti let a také ženy nad třicet splňující jistá kvalifikační kritéria.²²⁰ Tento krok se zdál jediný správný. Muži i ženy přispívali každý svým dílem k válečnému úsilí, a tak nebylo možné jim nadále upírat podíl na politickém rozhodování. Navíc další běsnění sufražetek v případě, že by právo volit nezískaly, bylo to poslední, co mohla britská vláda po válce potřebovat. Během roku 1917 tak schválily zákon obě komory parlamentu a v únoru 1918 s ním udělil souhlas i král.²²¹ Ženy se konečně dočkaly. Nezískaly sice ještě volební právo rovné (důvodem vyšší věkové hranice pro ně byla zejména snaha zamezit náhlé převaze ženského voličstva nad mužským), ovšem bylo to první velké vítězství na cestě k jejich emancipaci.

Volby do parlamentu byly odkládány už od roku 1915, ale po přijetí Zákona o zastoupení lidu bylo rozhodnuto o jejich brzkém konání bez ohledu na vývoj války. Elektorát ve Spojeném království se rázem ztrojnásobil a konkrétně v Irsku vzrostl ze 700 tisíc na téměř dva milióny.²²² Všichni tedy netrpělivě očekávali, jak tato změna ovlivní výsledky voleb. Zejména Sinn Féin se snažila naklonit si nové voliče. Ženy oslovovala již tradičním způsobem. Ve svém letáku s názvem *Výzva ženám Irska* připomínala, že právě v nich viděli dávní Gaelové „slávu svého rodu, jistý příslib, že posvátná tradice gaelského lidu bude předána nespočtu budoucích generací.“²²³ Také tu vyzdvihovala roli žen v době pozemkové války a povzbuzovala ty současné: „Můžete zachránit Irsko tím, že budete volit jako paní *Pearseová*.“²²⁴ Rada irských žen byla ve své agitaci ještě horlivější. „*Sinn Féin musí ve všeobecných volbách triumfovat, jestli má být Irsko v naší době osvobozeno....Generace irských žen toužila vlastnit zbraň, která vám nyní byla vtisknuta do ruky. Ukažte, že ji*

²²⁰ Podmínkou bylo mít ve volebním obvodu alespoň půl roku trvalý pobyt nebo zde vlastnit nemovitost v hodnotě nejméně pět liber, případně být manželkou muže, jenž tuto nemovitost vlastní. HUGH, F. *Representation of the People Act, 1918, with explanatory notes*. London: Sweet & Maxwell Ltd., 1918, s. 71.

²²¹ ROSEN, A. *Rise Up Women! The Militant Campaign of the Women's Social and Political Union 1903-1914*. London and Boston: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1974, s. 265-266.

²²² MCCONNELL, J. The Franchise Factor in the Defeat of the Irish Parliamentary Party. *Historical Journal*, 2004, vol. 47, no. 2, s. 356.

²²³ Sinn Féin: An Appeal to the Women of Ireland. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 87.

²²⁴ Tamtéž.

dokážete ocenit a dejte světu najevo, že chceme být svobodné. Irsko od Vás tuto službu žádá - ignorovat ji by byla zrada,“²²⁵ varovala.

Obecně se skutečně předpokládalo, že z rozšíření elektorátu bude mít největší užitek Sinn Féin. Ovšem co se žen týče, je tato domněnka diskutabilní. Mnohé feministky sice nesporně oslovovala republikánská politika rovnoprávnosti, zatímco redmondité se do jejich paměti zapsali spíše jako škůdci ženského volebního práva. Jakmile se ale ženám dostalo té cti jít volit, řada z nich odsunula další boj za emancipaci na vedlejší kolej a řídila se primárně národní otázkou. Vdané ženy pak jistě mnohdy ve svém rozhodnutí následovaly své muže. Ty dosud neprovdané, mladé a plné vzdoru, které se hrdě hlásily k republikánskému ideálu, zatím k volebním urnám připuštěny nebyly. Jen mladí muži se sklonem k radikalismu tak mohli šance Sinn Féin u voleb výrazně zvýšit.

Nebyl to ale Zákon o zastoupení lidu, co z Sinn Féin činilo horkého favorita voleb.²²⁶ Nakonec, už v roce 1917 dokázala vyhrát čtyři doplňovací volby v řadě. Bylo to především jednání Británie, co vhánělo lid do náruče radikálního nacionalismu. A jestliže po říjnovém sjezdu Sinn Féin v doplňovacích volbách ještě třikrát prohrála (i když se bránila, že výsledky voleb byly nereprezentativní), po událostech z jara 1918 bylo již její postavení neochvějně.

Hrozba branné povinnosti a nová vlna radikalizace Irska

Na konci března 1918 došlo k přechodnému zvratu ve světové válce. Díky uvolnění sil po Brestlitevském míru s Ruskem zahájila německá armáda velkou ofenzívu na západní frontě a rychle tu decimovala dohodové síly. Jak Británii ubývalo vojáků, začínala se jí zmocňovat panika a nakonec učinila rozhodnutí donutit Irsko k tomu, co se jí nepovedlo v roce 1916 - k zavedení všeobecné branné povinnosti. K nátlaku vlastně docházelo po celou dobu války a to prostřednictvím ekonomických opatření. Někteří zaměstnavatelé loajální k monarchii jednoduše přerušovali s muži pracovní poměr a těm pak v zásadě nezbyvalo, než vstoupit do armády. Zároveň na jejich místa nastupovaly ženy jako levná pracovní síla, takže zaměstnavatelé z toho měli sami prospěch. Na jaře 1917 byla tato praxe dokonce uzákoněna. Vládní dekret tehdy zaměstnavatelům zakázal plnit neobsazené pozice muži mezi 16 a 62 lety.²²⁷ Ani to se však nezdálo mít žádoucí efekt. Proto o rok později, když se Británie ocitla vojensky na pokraji sil, navrhl Lloyd George zákon, který by umožňoval vládě kdykoliv

²¹⁷Cumann na mBan Executive: The Present Duty of Irishwomen. In LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918*, s. 319.

²²⁶ Myšlenku, že Zákon o zastoupení lidu rozhodl volby ve prospěch Sinn Féin, prosazoval historik Brian Farrell už od 70. let 20. století. James McConnell se však tuto teorii pokusil vyvrátit. MCCONNELL, J. The Franchise Factor in the Defeat of the Irish Parliamentary Party. *Historical Journal*. 2004, vol. 47, no. 2, s. 356.

²²⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 127-128.

rozšířit brannou povinnost i na Irsko.²²⁸ Nevadilo, že závěrečná zpráva Irského sněmu, jenž zasedal od léta minulého roku, hovořila jasně proti takovému kroku. Ostatně tento sněm navzdory délce trvání vůbec nedosáhl valných úspěchů. Lloyd George sice sliboval současně s povinnými vojenskými odvody zavést v Irsku konečně autonomii, ale staré rozpory mezi unionisty a nacionalisty se vyřešit nepodařilo. Definitivní krach úsilí Irské parlamentní strany symbolizovala smrt jejího vůdce nedlouho před ukončením sněmu.²²⁹ John Dillon, jenž měl Johna Redmonda nahradit v čele strany, byl poměrně nevýraznou postavou, neschopnou ovlivnit jakékoliv rozhodnutí učiněné ve Westminsteru. Varování, že zavedení branné povinnosti v Irsku bude chápáno jako vyhlášení války britskou vládou a že ta bude potřebovat nejméně „*tři armádní jednotky k tomu, aby jednu vypravila z Irska na frontu,*“²³⁰ nebylo nic platné. 16. dubna 1918 byl zákon Lloyda George schválen.²³¹ Dillon s Irskou parlamentní stranou na protest odešel ze sněmovny a 18. dubna na konferenci v Mansion House spolu se zástupci Sinn Féin a dělnické strany utvořil výbor, který měl organizovat irský odboj. Na návrh Éamona de Valéry tu vznikl slavnostní slib podobný přísaze ulsterských unionistů z roku 1912, který zavazoval bránit zavedení zákona o vojenské službě v Irsku všemi dostupnými prostředky. Brzy na to jej začaly podepisovat statisíce Irů po celé zemi.

Ženy, které se konference v Mansion House rovněž účastnily, vytvořily posléze zvláštní komisi (předsedkyní byla Alice Stopfordová Greenová a sekretářkou Agnes O'Farrellyová) a podobně jako jejich ulsterské protějšky navrhly vlastní verzi přísahy. „*Protože vynutit si vojenské odvody na lidech bez jejich souhlasu je tyranii, jsme odhodlány verbování irských mužů zabraňovat. Nezaplníme místa mužů, kteří přišli o práci, protože odmítli nucenou vojenskou službu. Uděláme vše v našich silách, abychom pomohly rodinám mužů, kteří takto trpí,*“²³² psalo se tu. Příležitost podepsat se pod tuto přísahu měly dostat ženy z celé země v tzv. Ženský den. Výše zmíněný výbor jej naplánoval na 9. června a protože šlo o velkou akci, pořádání se ujala Rada irských žen. Ta také dala dni irský název Lá na mBan.²³³ O tom, že v organizaci uspěla, pak svědčí 40 000 v ten den nasbíraných podpisů.²³⁴

Zákon o vojenské službě jako „*despotický a nelidský*“ odsoudili také katoličtí biskupové ve veřejném prohlášení z Maynoothu.²³⁵ Jednotlivé fary se zapojovaly do antikonskripční kampaně zejména vybíráním peněžních příspěvků na její financování. Socialistické odbory

²²⁸ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 248.

²²⁹ 6. března 1918. Tamtéž, s. 246.

²³⁰ Tamtéž, s. 249.

²³¹ Tamtéž.

²³² MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 66.

²³³ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 218.

²³⁴ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 67.

²³⁵ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 251.

demonstrovaly svůj postoj vyhlášením jednodenní všeobecné stávkou. 23. dubna se s výjimkou Belfastu každodenní pracovní shon zastavil. Obchody a restaurace zůstaly zavřené, továrny přerušily práci, nefungovala veřejná doprava ani pošta nebyla doručena. Ženy přitom prodávaly vlajky s nápisem „*Ženy nebudou stávkokazy*.“²³⁶ Bylo to varování pasivní rezistencí, která by zavedení branné povinnosti doprovázela. Bylo ale nad slunce jasné, že Irové nechystají čistě pasivní odboj. Ve vzduchu znovu visel ozbrojený konflikt a na ten bylo třeba se připravit. Klíčová role připadla Irským dobrovolníkům a Rada irských žen stanula opět po jejich boku.

Od doby reorganizace separatistického hnutí byla Rada irských žen spojována spíše se Sinn Féin než s Irskými dobrovolníky. Není se čemu divit, její členky se hojně podílely na propagaci této strany - významně se angažovaly při doplňovacích volbách apod. Když se ale samy pobočky Rady irských žen začaly považovat za jakousi ženskou sekci Sinn Féin,²³⁷ bylo třeba uvést věci na pravou míru. V únoru 1918 byl vydán oběžník, který připomínal, že primárním cílem organizace bylo odjakživa plnit vojenské úkoly. Byly obnoveny vojenské hodnosti a nařízeno, aby kapitánky všech poboček přijaly rozkazy ohledně vojenských záležitostí od místních Irských dobrovolníků a dohlédly na jejich splnění. Dublinské pobočky současně dostaly pokyn, aby pomohly vyzbrojit brigádu Irských dobrovolníků v hlavním městě, a během následujících tří týdnů za tímto účelem vybraly necelých 300 liber.²³⁸ I když původní zmínka o „*asistenci při vyzbrojování*“ Irských dobrovolníků byla ve stanovách Rady irských žen pro rok 1918 nahrazena konstatováním, že finanční sbírka bude věnována na „*vyzbrojení a vybavení obou, mužů i žen Irska*“,²³⁹ na pomocné roli žen to nic nezměnilo. Ani jejich formální nezávislost někteří Irští dobrovolníci, zdá se, nebrali na vědomí. Podle stížnosti slečny Matthewsové z Dundalku si jeden Irský dobrovolník dokonce nárokoval ovlivňovat jmenování členek Rady irských žen do jednotlivých funkcí, a tak když se na podzim 1918 konal další výroční sjezd, muselo být zaneseno do stanov, že do vnitřních záležitostí organizace nečlenové nemají co mluvit.²⁴⁰ Na hlavu Irských dobrovolníků padlo tehdy mnoho kritiky. Vedení Rady irských žen ale muselo zdůraznit, že úzká spolupráce s nimi je nezbytná – zvláště v době konskripční krize.

Národ se cítil v ohrožení. Stejně jako se tisíce mužů hrnuly do republikánské armády, tak i počet členek Rady irských žen rapidně vzrůstal. K rozmachu Rady irských žen přispěla také

²³⁶ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 128.

²³⁷ Tato skutečnost by částečně vysvětlovala malý zájem žen o vstup do skutečných klubů Sinn Féin. Zároveň se ale ženy patrně zdráhaly pouštět s muži do boje o vyšší pozice, neboť ten byl zejména na venkově téměř ztracený. Také prohlášení Sinn Féin o rovnoprávnosti pohlaví bylo zaváděno do praxe jen pomalu.

²³⁸ Cumann na Ban Convention Report, 1918 In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 133.

²³⁹ Cumann na Ban Convention Report, 1917 In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 86.

²⁴⁰ Cumann na Ban Convention Report, 1918 In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 132.

intenzivní náborová kampaň vedená její organizátorkou Alice Cashelovou a několika členkami exekutivy po celém Irsku. Na podzimním sjezdu se tak organizace mohla chlubit šesti sty pobočkami, což při průměrném počtu 33 členek v každé z nich Cal McCarthy vypočítává na 19 800 žen. To je vcelku působivé číslo uvážíme-li, že ještě před Velikonočním povstáním se členství v této organizaci pohybovalo někde pod hranicí dvou tisíc.²⁴¹

Sílu takového množství žen jistě nebylo radno podceňovat. Vrchní policejní inspektor v hrabství Longford už v květnu 1918 vyjadřoval své znepokojení nad vznikem nových poboček Rady irských žen v okolí. Domníval se, že cílem bylo mít k dispozici ženy, které by nosily revolvery, munici a tajné dokumenty Irským dobrovolníkům, neboť jim prakticky nehrozilo nebezpečí osobní prohlídky.²⁴² V červenci zase generální inspektor Královské irské policie ve své zprávě udal, že za zakládáním nových poboček Rady irských žen stojí patrně snaha vyškolit sestry „*Zeleného kříže*“, které by v případě pokusu zavést brannou povinnost silou ošetřovaly raněné.²⁴³

Přípravy na vojenský střet s Británií byly skutečně leckde v plném proudu. Víme, že v Corku ženy asistovaly Irským dobrovolníkům sbíráním starého železa na výrobu bomb, jinde sháněly zásoby jídla a uskladňovaly je na tajných místech nebo organizovaly stanice první pomoci.²⁴⁴ Spolu s Irskými dobrovolníky tak pro Británii představovaly nemalý problém.

Zavedení zákona o vojenské službě v Irsku bylo odloženo. Přesto se britská vláda po několik měsíců snažila odbojné Iry přimět k poslušnosti. 11. května jmenovala novým vicekrálem lorda Frenche, který měl jako bývalý velící generál zjednat v zemi pořádek. Současně přibylo v britské správě Dublinského hradu několik dalších militaristů a naopak osoby sympatizující s irským národním bojem byly odstraněny.²⁴⁵ 4. července byly všechny nacionální organizace prohlášeny za nebezpečné a tudíž postaveny mimo zákon. Zakázána byla veškerá veřejná shromáždění, většina nacionálních novin musela ukončit činnost. Už předtím začalo rozsáhlé zatýkání. I za zdánlivě nejbanálnější provinění byly udělovány kruté tresty. Jeden chlapec byl například odsouzen ke dvěma letům vězení za zpívání rebelských písní. Členky Rady irských žen se někdy zbytečně vystavovaly nebezpečí vězení. Věděly, že vybírání peněz na ulici bez povolení není legální. Přitom dávaly hrdě najevo, že neuznávají autoritu britské koruny, a odmítaly zaplatit pokutu či uvést své jméno v angličtině. Maisie

²⁴¹ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 112-113.

²⁴² Tamtéž, s. 92.

²⁴³ Tamtéž, s. 91.

²⁴⁴ Tamtéž.

²⁴⁵ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 252-253.

O'Loughlinová dokonce strážníka, který jí chtěl dát pokutu, nakopla a v důsledku toho si pobyla týden za mřížemi.²⁴⁶

Celkově ale činnost Rady irských žen červencovou vyhláškou příliš neutrpěla. Všechny pobočky podle nařízení exekutivy pracovaly nadále v utajení. Na podzim byl dokonce jako obvykle uspořádán výroční sjezd. Debata o postavení organizace v rámci národního hnutí a o nutnosti spolupráce s Irskými dobrovolníky již byla zmíněna. Zároveň tu byl vznesen návrh na založení nového týdeníků pro ženy. Irish Citizen se totiž z nacionálně feministického listu díky dlouhé nepřítomnosti Hanny Sheehyové Skeffingtonové stával spíše listem socialistickým – redakci vedla socialistka Louie Bennetová. Navíc byl vydáván jen měsíčně. Ženské národní noviny by měly v propagandě nesporně nedocenitelný význam stejně jako tomu bylo v případě Bean na h-Éireann. Jenže zakládat nový list v době válečného nedostatku papíru a zejména přísné cenzury by se realizovalo jen těžko. Nakonec tedy bylo dohodnuto, že jednotlivé pobočky budou alespoň jednou měsíčně posílat sloupky pro ženy do místních novin.²⁴⁷ Politických otázek se diskuse téměř nedotkla. Jen belfastské delegátky žádaly o vytvoření studijních kroužků, které by ženy připravovaly na důstojnou účast ve vládě. Důvod, proč politické vzdělání zdůrazňovaly právě členky ze severu Irska, byl jednoduše ten, že sídlily v převážně nepřátelském prostředí, kde otevřené vojenské aktivity nepřipadaly v úvahu. Ostatní pobočky Rady irských žen se oproti tomu spokojily s občasnými přednáškami vedoucích členek.²⁴⁸ Zda jsou schopné převzít svůj díl politické odpovědnosti, se mělo ukázat záhy.

Smyšlené spiknutí

Během doby antikonskripční krize bylo zatčeno na tisíc lidí. Nestačilo ale jen zastrašit obyvatelstvo. Nejdůležitější bylo odstranit „velké ryby“ republikánského hnutí a k tomu se Británii v pravý čas naskytla vhodná záminka – spiknutí s Němci.

V polovině dubna 1918 byl na západním pobřeží Irska zatčen muž, který se ukázal být členem někdejší Casementovy Irské brigády tvořené z válečných zajatců držených v Německu. Ačkoliv tvrdil, že unikl z potápějící se americké lodi, bylo zjištěno, že připlul k pobřeží na nafukovacím člunu a byl vysazen z německé ponorky. U soudu se k ničemu nepřiznal a žádné důkazy ohledně chystaného spiknutí Irů s Němci nebyly předloženy. Přesto byl odsouzen na doživotí.²⁴⁹ Jakkoliv mohl být tento muž skutečně vyslán Němci, aby navázal

²⁴⁶ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 67.

²⁴⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 133.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 253.

přímé spojení se Sinn Féin, nelze s jistotou říci, že by si toho druhá strana byla vědoma. Měli nějaká obvinění reálný základ, vztahovala se spíše k aktivitám republikánů v době před Velikonočním povstáním. Nikdo by ale nezpochybňoval, že každé potenciální nebezpečí pro Británii je nutné eliminovat. Ve dnech 17. a 18. května tak bylo zatčeno a posléze bez soudu v Anglii internováno 73 prominentů hnutí.²⁵⁰

Akce Britů nebyla pro sinnfeinisty úplným překvapením. Michael Collins řídil již přes rok velmi efektivně tajnou zpravodajskou službu, díky níž mu tento záměr byl znám pár dní předem. Zdá se ovšem, že raději než by se republikánští vůdci vydali na útěk a byli pomalu zatýkáni jeden po druhém, aniž by to na veřejnosti vzbudilo příliš pozornosti, rozhodli se nechat zatknout masově a vyvolat tak větší odezvu.²⁵¹ Důvody k nečinnosti mohly být samozřejmě i prostší. Například když Collins radil Kathleen Clarkeové, aby se zachránila před vězením, odvětila, že jako žena a matka tří dětí pro život na útěku není stvořená. Prý navíc tak trochu doufala, že k jejímu zatčení nakonec nedojde.²⁵² V tomto ohledu se mýlila. Spolu s ní byla zatčena i hraběnka Markieviczová a trochu nečekaně také Maud Gonneová, která se teprve nedávno přestěhovala zpět do Irska.

V době vypuknutí první světové války byla Gonneová stále ještě ve Francii. I když se stavěla proti účasti Irů na bojích po boku Británie, sama pomáhala ve válečných nemocnicích ošetřovat raněné. Když k ní na jaře 1916 dorazily zprávy o Velikonočním povstání, neskrývala své nadšení. „*Tragický osud se vrátil do Irska*,“ psala v dopise příteli Yeatsovi.²⁵³ A protože zemřel její manžel John MacBride, mohla se konečně natrvalo vrátit i ona. Těžko posoudit, jak moc se jí jeho smrt dotkla, nicméně i ona měla nyní příležitost stát se jednou z truchlících vdov a té se také chopila. Důkazem toho je sama skutečnost, že brzy po příjezdu začala opět používat jméno MacBrideová. S jejím návratem to ale nebylo tak jednoduché. Přítomnost ženy s její reputací v Irsku nebyla pro Brity žádoucí. Až na podzim 1917 se s pomocí Yeatse dostala do Londýna a odtud cestovala do Irska v přestrojení.²⁵⁴ Věděla, že od doby, kdy tu spoluorganizovala národní hnutí, se situace značně změnila. Sinn Féin hrála nyní vysokou politickou hru a Maud uznala, že v porovnání s lidmi jako byl de Valéra je pouhou amatérkou. Spokojila se proto s již zmíněnou symbolickou rolí ženy jednoho z národních mučedníků a její největší ambicí bylo pracovat ve prospěch politických vězňů.²⁵⁵ Trochu

²⁵⁰ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 143-144.

²⁵¹ Taková je alespoň teorie Michaela Laffana. Tamtéž, s. 144.

²⁵² CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 195.

²⁵³ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 63.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 64

²⁵⁵ Tamtéž, s. 65

paradoxně se pak v květnu 1918 stala sama jednou z nich. Spolu s Clarkeovou a Markieviczovou byla umístěna do anglické věznice v Holloway.

K této trojici v srpnu přibyla ještě Hanna Sheehyová Skeffingtonová, která nedávno ukončila své úspěšné turné po Spojených státech. Návrat do vlasti jí sice nebyl povolen, ale po delším naléhání jí bylo umožněno jet do Liverpoolu a odtud už pro ni nebyl problém dostat se domů. Spolu s jejím synem cestovali pod falešnou identitou jako Gribbenovi původem ze Skotska.²⁵⁶ Rozhodnutí dostat se do Irska za každou cenu by se s ohledem na nebezpečí zadržení nemuselo jevit jako šťastné. I když ale Hanna skutečně byla zatčena a uvězněna v Anglii, vsadila ve vězení na správnou kartu, když podle zásad sufražetek okamžitě zahájila hladovku. Riskovat smrt ženy známé díky skandálnímu případu Franka Sheehyho Skeffingtona by přece mělo nedozírné následky. Bylo rozhodnuto, že bude lepší poslat ji zpět domů, kde nebude tolik na očích.

Zbylé ženy jejího příkladu žel následovat nemohly. Podle Kathleen Clarkeové to směrnice Sinn Féin dovolovaly jen v případě, že by jim byl odepřen statut politických vězňů.²⁵⁷ Také tragická smrt Thomase Asheho mohla být jistým varováním. Trvalo proto měsíce, než byly tyto ženy propuštěny, a jejich zdravotní stav byl ke konci už velmi na pováženou. Maud Gonneová byla na konci října 1918 odvezena do londýnského sanatoria, ale protože náklady na léčbu byly příliš vysoké, dovolila si přestěhovat se k Yeatsovi.²⁵⁸ Formálně volná byla v prosinci. Kathleen Clarkeová se dočkala propuštění až v únoru dalšího roku, přestože její internace přinesla v parlamentu hodně zlé krve, a hraběnka Markieviczová vyšla na svobodu jako obvykle s posledními vězni, v březnu 1919.²⁵⁹

Internace byla zvažována také u Kathleen Lynnové. Ta byla v roce 1918 zapojená do politiky více než kdykoliv předtím. Jako šéfka zdravotnictví Sinn Féin vedla od jara úspěšnou kampaň pro boj s pohlavními chorobami, jejichž dramatické rozšíření se očekávalo s návratem vojáků z evropských bojišť. Označení britských vojenských posádek za jednoznačný zdroj nákazy a zdůrazňování morální a fyzické čistoty irského lidu vně tyto posádky bylo jasným odsouzením britské vlády v Irsku.²⁶⁰ Lynnové se tak podařilo využít tohoto ožehavého tématu k účinné nacionální propagandě podobně jako to kdysi dělaly Dcery Irska. Zatímco ty se však nikdy nepokusily nabídnout řešení tohoto problému, Lynnová se

²⁵⁶ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 185; S podobnými překážkami se na cestě domů z USA potýkaly i Nora Connollyová a Margaret Skinniderová. Obě pak z Liverpoolu cestovaly do Glasgowu. Connollyová se vrátila domů až v roce 1919. MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 229 – 230.

²⁵⁷ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 210 – 211.

²⁵⁸ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 228.

²⁵⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 68.

²⁶⁰ NOVICK, B. *Conceiving Revolution. Irish Nationalist Propaganda during the First World War*. Dublin 2001, s. 133.

zasloužila o vznik nemocnice Svatého Ultana pro děti, které přišly na svět „s obrovským stigmatem této nejhnusnější a nejostudnější ze všech nemocí,“²⁶¹ a právě za to je spolu s Madeleine French-Mullenovou dodnes nejvíce oceňována. Když začalo hromadné zatýkání sinnfeinistů, vydala se Lynnová na útěk. Až do podzimu 1918 se s úspěchem vyhýbala vězení a přitom nadále navštěvovala schůze stálého výboru strany. V říjnu byla sice na krátko zadržena v dublinské věznici Arbour Hill, ale jako uznávaná lékařka byla na žádost radních opět propuštěna, neboť ve městě právě zuřila chřipková epidemie a její pomoc byla nepostradatelná.²⁶² Podobnému údělu, jaký stihl Maud Gonneovou, Kathleen Clarkeovou a hraběnku Markieviczovou, se tedy nakonec se štěstím vyhnula.

Madam Markieviczová svého pobytu ve vězení nicméně nelitovala. „Myslím, že je to ta nejlepší věc, jaká se Irsku mohla přihodit. Nemusíme dělat skoro nic, jen zajistit propagandu a naše zatčení vykoná mnohem více než jakékoliv proslovy,“²⁶³ zmiňovala se v dopise z 8. června 1918. O dva týdny později její slova jako by potvrdilo opětné vítězství Sinn Féin v doplňovacích volbách. V hrabství Clare byl tehdy v nepřítomnosti zvolen Arthur Griffith.²⁶⁴

Parlamentní volby 1918

Zatímco v Irsku přes léto pokračovaly represe a Sinn Féin díky atmosféře strachu narůstaly volební preference, západním spojencům se podařilo otočit průběh světové války ve svůj prospěch. Nepřátelské státy kapitulovaly jeden po druhém, až 11. listopadu podpisem příměří s Německem v Compiègne světová bojiště konečně utichla. Záhy byl v Británii rozpuštěn kabinet a na 14. prosince vyhlášeny dlouho očekávané parlamentní volby. Sinn Féin teď mohla ukázat světu, že je regulární zástupkyně irského lidu a že ten si žádá plnou nezávislost. Ve svém volebním manifestu prohlašovala, že „dává Irsku příležitost uhájit svou čest a s novým sebevědomím usilovat o národní spásu pod vlajkou Irské republiky.“²⁶⁵ Těmto slovům byla řada lidí ochotna naslouchat. Bylo sice jasné, že republiku nebude snadné prosadit, mnozí možná ani nevěděli, co přesně si pod ní představit, ale v zásadě převládal pocit, že není co ztratit. Autonomie ještě stále nebylo dosaženo. Formálně byla zákonem schválena a její zavedení slíbeno po konci války, avšak britská vláda tento slib nedodržela. Veškeré projevy loajality a dobré vůle, jimiž si redmondité nejednou vysloužili kritiku irských obyvatel, byly zbytečné. Redmondova teorie o tom, že společná účast severních a jižních Irů pomůže znovu nalézt jejich jednotu, se nepotvrdila. Naopak po událostech roku 1916 se ulsterští odcizili více

²⁶¹ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 206.

²⁶² TAILLON, R. *When History Was Made*, s. 109,110.

²⁶³ SEBESTYEN, A. (ed.) *Prison Letters of Countess Markievicz*, s. 179.

²⁶⁴ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 149.

²⁶⁵ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 135.

než kdy jindy a Lloyd George rozhodl, že je třeba s autonomií počkat, než budou obě strany ochotny akceptovat rozdělení země.²⁶⁶ Irská parlamentní strana už jako by voličům neměla co nabídnout. Její porážka byla neodvratná. Přičteme-li k tomu ještě rozšíření elektorátu o mladší a také chudší obyvatelstvo a skutečnost, že irská dělnická strana se volebního klání neúčastnila, aby dala prostor stranám nacionálním, výsledek voleb nás příliš nepřekvapí: počet poslanců Irské parlamentní strany klesl z původních 73 na pouhých šest, unionisté získali ve Westminsteru 26 křesel a všechny ostatní mandáty, tedy 73 z celkového počtu 105, připadly straně Sinn Féin.²⁶⁷

Jak už bylo dříve naznačeno, ženy v radikálně nacionálním táboře Sinn Féin ke zvolení vydatně pomáhaly. Na čas proto dokonce přerušily vlastní aktivity. Roznášely propagační letáky, agitovaly od domu k domu, i přes překážky, které jim kladly do cesty britské orgány, se snažily zajistit hladký chod volební kampaně. Ve volební den obstarávaly občerstvení pro volební komisi, zřídily stanici první pomoci, doprovázely starší obyvatele k urnám, mladým matkám nabízely hlídání dětí, a když se někdo k volbám přece jen nedostavil, třeba i ochotně hlasovaly za něj. Jak vzpomínala jedna členka Rady irských žen z hrabství Leitrim: „*Ten den jsme se ohromně bavily zosobňováním voličů. Volily jsme za mrtvé, nepřítomné a také za lidi, o kterých jsme věděly, že jsou k Sinn Féin nepřátelští.*“²⁶⁸ Takové doznání nás ale nemusí příliš znepokojovat. V Irsku to byla běžná praxe, k níž se uchýlovaly všechny politické strany a navíc, jak poznamenal jeden policejní inspektor, v jeho volebním obvodu „*organizátoři Sinn Féin byli spokojeni, že by měli velkou většinu i bez obvyklých volebních triků.*“²⁶⁹

Vedle tradičně pomocné role měly ženy také poprvé příležitost se samy prosadit ve velké politice. V listopadu 1918 byl schválen zvláštní zákon, který jim umožňoval kandidovat do parlamentu, a zahrnoval dokonce i ženy mezi 21-29 lety bez aktivního práva volit.²⁷⁰ Jako obrovskou šanci to vnímaly zejména nacionální feministky z Ligy ženských delegátek a Irské ligy za volební právo žen. „*Doufám, že Tě brzy uvidím na kandidátce,*“ psala Rosamund Jacobová (prominentní členka Irské ligy za volební právo žen z Waterfordu) Hanně Sheehyové Skeffingtonové. „*Předpokládám, že ony tři ženy ve vězení (Markieviczová, Clarkeová a Gonneová – pozn.aut.) budou také nominovány, ačkoliv tomu momentálně nic nenaznačuje,*“ pokračovala ve svém dopise.²⁷¹ Jenže to nebylo zdaleka tak jednoduché.

²⁶⁶ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 261.

²⁶⁷ JACKSON, A. *Ireland 1798 – 1998*, s. 212.

²⁶⁸ RYAN, A. *Comrades*, s. 44.

²⁶⁹ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 164.

²⁷⁰ Women in the House of Commons. House of Commons Information Office, 2010 [online]. [cit. 2010-11-05]. Dostupné na <http://www.parliament.uk/about/how/guides/factsheets1/members-elections/m04/>.

²⁷¹ Dopis Rosamundy Jacobové Hanně Sheehyové Skeffingtonové. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 90.

Když se v říjnu 1917 na sjezdu Sinn Féin projednávala otázka ženské rovnoprávnosti, uvedla Kathleen Lynnová ve svém projevu: „*Jsmo nezkušené, jiné, plaché. Žádáme muže se staletími zkušeností, aby nám v počátcích poskytl trochu pomoci a povzbuzení a přiznali nám tak spravedlivý podíl v obrovské práci před námi.*“²⁷² Velké podpory se jim ale nedostalo. Při výběru kandidátů do parlamentních voleb docházelo k značným zmatkům a zůstalo jen na ženách, aby prosadily vlastní zástupkyně. Ty na to přes všechny přednášky, debatní kroužky a jiné vzdělávací aktivity koncem roku 1918 ještě nebyly dost připravené. Hanně Sheehyové Skeffingtonové sice nominace nabídnuta byla, ovšem ve volebním okrsku, v němž bylo prakticky nemožné zvítězit. Proto než aby čelila naprostému debaklu, rozhodla se tuto nabídku odmítnout.²⁷³ Kathleen Clarkeová byla podivnými machinacemi z kandidatury úplně vyloučena,²⁷⁴ a tak se nakonec mezi kandidáty objevily jen dvě ženy - hraběnka Markieviczová a Winifred Carneyová.

Carneyová byla vybrána pro Východní Belfast. Tato volba se zdála docela správná, protože Východní Belfast měl dlouhou levicovou tradici. Působil tu i James Connolly, jehož socialistické ideály Carneyová převzala. Ve svém volebním programu tak také na rozdíl od ostatních sinnfeinistů vyzývala ke zřízení republiky dělníků. Měla však pocit, že ji strana v jejím úsilí nijak nepodpořila. Stěžovala si na chabou organizaci a skutečnost, že byla tiskem ignorována.²⁷⁵ Nic naplat, naprostou převahu tu měli tak jako tak unionisté a Sinn Féin patrně nechtěla zbytečně plýtvat penězi a energií. Výsledkem byla pouhá čtyři procenta hlasů pro Carneyovou.

S hraběnkou Markieviczovou kandidující v okrsku Svatého Patrika v Dublinu to bylo docela jiné. Velkou podporu od Sinn Féin ba dokonce Rady irských žen sice, zdá se, také nezískala. Veškerá organizace volební kampaně byla svěřena Irské lize za volební právo žen, jejíž předsedkyně Meg Conneryová si vůbec nebyla jistá, zda jsou tuto odpovědnost schopny zvládnout. „*Ta drzost mě zvedá ze židle. Žena, kterou předhodili jako úplatek ženám v zemi, a její zájmy jsou zanedbány. A co si všichni řeknou o Radě irských žen! Jistě je jejich hlavní povinností soustředit se na volbu vlastní prezidentky! Proč by měla být práce nechána riskantní péči outsiderů, jak nás tak rády nazývají? Jsou moc zaměstnané běháním za muži, oportunistky,*“²⁷⁶ rozčilovala se. Její obavy byly ale nakonec zbytečné. Markieviczová byla mezi lidmi tak známá a oblíbená, že zvítězila s přehledem. Získala téměř osm tisíc hlasů,

²⁷² Sinn Féin Convention Report, 1917. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 84.

²⁷³ WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington*, s. 226.

²⁷⁴ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 215-216.

²⁷⁵ Dopis Winnie Carneyové Joeovi McGrathovi. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 91.

²⁷⁶ Dopis Meg Conneryové Hanně Sheehyové Skeffingtonové. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 92.

zatímco její hlavní oponent jen tři a půl tisíce.²⁷⁷ Byla zvolena jako jediná ze sedmnácti žen ve Spojeném království²⁷⁸ a mohla se stát první ženou v britském parlamentu. O takovou poctu ale nestála. Už ve svém předvolebním prohlášení se zapřísahala, že by „*nikdy nesložila slib věrnosti moci, kterou ...chtěla svrhnout.*“²⁷⁹

Ani jeden ze zvolených republikánů neměl v úmyslu se svého úřadu ve Westminsteru ujmout. Jejich heslem bylo „my sami“ a vítězství ve volbách, zdánlivě jednoznačné, brali jako svolení se jím konečně začít řídit.

Hraběnka Markieviczová při jedné z volebních kampaní.
(<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/1331>)

²⁷⁷ O'NEILL, M. *From Parnell to de Valera*, s. 109.

²⁷⁸ NORMAN, D. *Terrible Beauty*, s. 190-191.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 191.

3. NA CESTĚ K NEZÁVISLOSTI (1919 – 1921)

Vláda Irského shromáždění a ozbrojený konflikt s Velkou Británií

Hned 21. ledna 1919 přikročila Sinn Féin k plnění svých cílů, když v Mansion House založila Irské shromáždění neboli Dáil Éireann jako alternativu k britskému parlamentu. K účasti byli formálně přizváni všichni irští poslanci zvolení v prosincových volbách, ale odmítnutí nerepublikánů jistě nebylo překvapením. Jen hrstka sinnfeinistů (většina byla stále ve vězení či na útěku) tedy během několika málo hodin vyhlásila nezávislost Irské republiky, přijala ústavu a tzv. Demokratický program založený na proklamaci z Velikonočního týdne. Zároveň tu byli předběžně jmenováni delegáti na pařížskou mírovou konferenci, jimiž byli Arthur Griffith, Éamon de Valéra a hrabě Plunkett, aby tu obhájili existenci nového státu.¹ Úkolem Seána T. O'Kellyho a George Gavana Duffyho pak bylo zajistit těmto mužům slyšení před Nejvyšší radou. Ještě v lednu za tímto účelem odjeli do francouzského hlavního města. Také Louise Gavanová Duffyová (sestra právě zmíněného George) cestovala do Paříže, aby jako zástupkyně Rady irských žen předala americkému prezidentovi memorandum podobné tomu, jaké dostal o rok dříve z rukou Hanny Sheehyové Skeffingtonové.² Dlouho připravovaná strategie republikánů nebyla ovšem příliš prozíravá. Předně irská otázka nebyla se světovou válkou přímo spjata, takže nebyl zásadní důvod, aby se jí Nejvyšší rada na konferenci zabývala. Navíc rozhodnutí o tom, kdo bude před tuto radu předveden, muselo být jednomyslné. Britové tedy mohli projednávání irské otázky jednoduše vetovat, a i kdyby tuto moc neměli, žádná z velmocí by s nimi špatné vztahy kvůli Irsku neriskovala. To platilo i pro Spojené státy a ani podpora iro-amerických organizací na tom nemohla nic změnit. Trvalo dva měsíce, než iro-američtí delegáti M. J. Ryan, F. P. Walsh a E. F. Dunne získali audienci u Wilsona, a když se tak v červnu 1919 konečně stalo, dal jim prezident najevo, že při nejlepší vůli není v jeho silách irské věci pomoci. „*Neumíte si představit, jakou úzkost zažívám v důsledku toho, že jsem miliónům lidí pozvedl naději tím, co jsem řekl,*“³ uvedl Wilson s poukazem na svých Čtrnáct bodů. Bylo jasné, že tady se Irská republika uznání nedočká.

V Irsku se však zatím Sinn Féin pustila do budování vlastní státní mašinerie. 1. dubna byla na druhém zasedání Irského shromáždění jmenována vláda. Většina poslanců byla opět na svobodě (de Valéra uprchl z vězení v únoru a ostatní byli propuštěni počátkem března), a tak se mohli tohoto slavnostního aktu zúčastnit osobně. Éamon de Valéra se stal předsedou Rady ministrů a tím také hlavou republiky, Arthur Griffith byl zastupujícím předsedou a ministrem

¹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 274-276.

² MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 101.

³ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 53.

vnitru, ministrem obrany se stal Cathal Brugha, financí Michael Collins, průmyslu Eoin MacNeill, zahraničí hrabě Plunkett, ministrem pro samosprávu William Cosgrave a ministerstvo práce připadlo hraběnce Markieviczové.⁴ Na otázku Kathleen Clarkeové, jak dokázala muže přesvědčit, aby jí svěřili tak významný post, odpověděla, že si ho musela vybojovat. Naléhala prý, že je stejně schopná jako muži tento úřad vykonávat, a pohrozila, že pokud jej nezíská, přejde od Sinn Féin k Dělnické straně.⁵ „*Patřím k oběma organizacím,*“ říkala, „*protože mé pojetí svobodného Irska je ekonomické stejně jako politické.*“⁶ Markieviczová byla skutečně jednou z mála lidí s jistou autoritou jak v republikánském tak v socialistickém hnutí. Nicméně to bylo uznáno již na konci roku 1917, když jí bylo přiděleno oddělení práce jako členka stálého výboru Sinn Féin, takže o místo ministryně tohoto rezortu patrně zase tak bojovat nemusela. Hodnotit její působení ve funkci by bylo obtížné. Velkou část období totiž strávila opět za mřížemi, a tak ji zastupovali nejprve Joseph McGrath a poté Joe MacDonagh.⁷ Chceme-li ale věřit historce socialistky Louie Bennettové o tom, že Markieviczová pomáhala dělníkům vyřizovat spory se zaměstnavatelem se zbraní v ruce („*deset minut do dohody, pak budu střílet,*“⁸ řekla prý na jednom jednání), pak můžeme přinejmenším říci, že inspirovala ministerstvo svou energií a bojovým duchem.

Práce většiny ministerstev (snad s výjimkou obrany a financí) se rozbíhala jen velmi pozvolna. Příčina netkvěla nutně v osobní nekompetentnosti příslušných ministrů své úřady řádně řídit. Plánů bylo mnoho - v červnu byl představen návrh zemské banky, schválen systém arbitrážních soudů a projekt rozšíření irštiny, byla založena komise pro prozkoumání průmyslových a jiných zdrojů, rozhodnuto o konzulárním zastoupení atd.⁹ - ale uvedení teorie v praxi bránil nedostatek financí a samozřejmě stálá přítomnost britské státní správy. Pokud jde o peníze, už v dubnu se nová vláda usnesla na národní půjčce v celkové výši 250 000 liber. Dluhopisy v hodnotách 1, 5, 10, 20, 50 a 100 liber prodávaly členky Rady irských žen. Agitovaly neúnavně ve všech domácnostech, a když si někde pořízení dluhopisu nemohli dovolit, vracely se ženy týdně pro splátky, až byla celá částka uhrazena.¹⁰ Pro podstatně vyšší sumu, než jakou mohla republikánská vláda žádat od chudých obyvatel Irska, se pak v červnu vydal de Valéra tajně do Spojených států. Zároveň chtěl od tamní vlády dosáhnout formálního uznání republiky.

⁴ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 69.

⁵ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 226.

⁶ NORMAN, D. *Terrible Beauty*, s. 199.

⁷ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 259.

⁸ JONES, M. *These Obstreperous Lassies*, s. 43.

⁹ HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*. Dublin: Gill & Macmillan, 2002, s. 40.

¹⁰ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 241.

Co se týče britské správy v Irsku, ta bez ohledu na kroky republikánů zprvu fungovala jako dřív. Proto také Británie proti Irskému shromáždění ihned nezasáhla. Po válce měla příliš práce s udržení stability ve vlastní zemi a někteří britští poslanci byli přesvědčeni, že až se „experiment“ sinnfeinistů ukáže jako neúspěšný, ještě rádi se vrátí do Westminsteru.¹¹ Obavy přišly až se silicím bojem proti Královské irské policii, která v zemi udržovala pořádek.

Společenská ostrakizace členů Královské irské policie probíhala místy už za dob konskripční krize. 10. dubna 1919 k ní ale v Irském shromáždění Éamon de Valéra vyzval oficiálně. „*Lidé v Irsku by se neměli bratříčkovat, jak to často dělají, se silami, které jsou hlavním nástrojem, jenž je udržuje v područí....Jsou to angličtí janičáři. Zprávy o našich postojích, pocitech a úmyslech, které bud' vycítí, protože jsou z našeho rodu, nebo odhalí při styku s námi, velkoryse předávají cizímu uchvatiteli, aby nám znemožnili boj proti němu. Jsou očima a ušima našeho nepřítele,*“¹² uvedl. Jeho projev pak rozeslala Louise Gavanová Duffyová neprodleně všem pobočkám Rady irských žen a dodala, že „*odpovědnost za plnění tohoto nařízení spočívá spíše na ženách než na mužích Irska. Ukažme, že jsme schopny tento rozkaz provést efektivně, a pokud je to nezbytné, udělat to samy,*“¹³ psala. V první řadě bylo všem členkám organizace zakázáno účastnit se jakýchkoliv společenských událostí, jichž byli přítomni i policisté. Když jeden vešel do místnosti, měly ji neprodleně opustit, nesměly s nimi sdílet kostelní lavice a už vůbec s nimi mluvit. Pokud byl rozhovor s policistou nevyhnutelný, bylo povinností členek tuto skutečnost nahlásit kapitánce pobočky. Bojkot byl časem rozšířen i na britské vojsko a Rada irských žen očekávala v tomto směru podporu všech svých krajanek. Přesvědčit se je snažila četnými propagačními letáky. Například poté, co policie zadržela jedenáctiletého chlapce a násilím po něm vyžadovala informace o tom, kde se ukrývá jeho otec, vydala Rada irských žen leták s nadpisem: „*Irské ženy, chcete aby vaše děti unesli?*“ Text pak končil slovy „*Vyvarujte se policie!*“¹⁴ V hrabství Leitrim očekávaly ženy součinnost od všech obyvatel bez rozdílu - ani obchodníci nesměli prodávat policistům své zboží. Za neuposlechnutí nezřídka následovaly tresty – v lepším případě jen výhrůžky, v horším útoky na majetek či dokonce fyzické násilí. Ženám byly obvykle stříhány vlasy. Někdy se členky Rady irských žen rozhodly vykonat trest samy, jindy tuto práci přenechávaly mužům Irské republikánské armády. Vážnějšími proviněními se zabýval vojenský soud. Neochota obyvatel jakkoliv spolupracovat překážela policistům nejen ve výkonu práce, ale také v osobním životě. Radikálnější z členek Rady irských žen navíc předávaly policistům

¹¹ HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*, s. 28.

¹² Parliamentary Debates. Dáil Éireann - Volume 1-10 April, 1919 [online]. [cit. 2010-12-07] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.F.O.191904100004.html>.

¹³ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 71.

¹⁴ CONLON, L. *Cumann na mBan and the Women of Ireland*, s. 91.

výhrušné dopisy, což obnášelo osobní doručení a rychlý útěk, nebo vyhrožovaly rodinám, aby přemluvily své muže k odchodu od policie.¹⁵ Nemůžeme se proto divit, že tak mnoho z nich skutečně začalo činit.

Ještě větší důvod k znepokojení dávaly Británii přibývajícím ozbrojeným útokům Irských dobrovolníků na jednotlivé policisty. Také k těm občas docházelo už za konskripční krize. Tehdy byly ale ještě cílem zbraně, nikoliv muži samotní. Až 21. ledna 1919 se v Soloheadbegu (hr. Tipperary) odehrál incident, který ohlašoval změnu. Při pokusu zmocnit se dynamitu neseného do místního lomu byli dva policisté zastřeleni. Ačkoliv není zcela jisté, zda jejich smrt byla součástí původního plánu Irských dobrovolníků, a ti navíc celou akci provedli z vlastního rozhodnutí, nikoliv na pokyn shora, vzhledem k tomu, že téměř ve stejný moment byla v Dublinu vyhlášena Irská republika, bývá tato událost historiky příhodně považována za počátek války Irů za nezávislost.¹⁶ Pravdou je, že prominentním militaristům zpráva o Soloheadbegu přišla vhod. Už 31. ledna se v listu republikánské armády An t-Óglach, v jehož čele stál Michael Collins, objevil článek ujišťující čtenáře, že zabít policisty a britské vojáky je jejich „morální i zákonnou“ povinností.¹⁷ S politikou Irského shromáždění se ale takové násilí neslučovalo, umírnění politici jej odsuzovali a formálně válka vyhlášena nebyla. Teprve po odjezdu de Valéry ze země získali militaristé definitivní převahu.¹⁸ Útoky na policii se začaly množit a Británie opět musela jednat v Irsku pořádek.

11. září bylo Irské shromáždění po třinácti schůzích prohlášeno za nelegální. Jeho představitelé se museli vydat na útěk a do května 1921 se sešli jen osmkrát. Protože setkání byla přísně tajná, i tady jistou roli sehrály ženy. De Valérův posel Seán Harling vysvětloval, že každý poslanec dostal přidělenou jednu dívku, s níž byl v kontaktu. Harling pak těmto dívkám rozeslal dopisy jako přítel, který je žádá o návštěvu. Dívky o datu informovaly své poslance a ti se po příjezdu do Dublinu dozvěděli pravé místo setkání.¹⁹

Po zákazu Irského shromáždění pokračovala Británie potlačením ostatních nacionálních organizací v celé zemi. Formálně k tomu došlo až 26. listopadu. Už v polovině října (19.-20.) se ale policie pokusila zabránit Radě irských žen v konání každoročního sjezdu a obklíčila

¹⁵ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 136-137.

¹⁶ Britskými historiky je tento konflikt označován častěji jako anglo-irská válka.

¹⁷ COTTRELL, P. *The Anglo – Irish War: The Troubles of 1913 – 1922*, Oxford: Osprey Publishing, 2006, s. 45.

¹⁸ Ačkoliv Irští dobrovolníci vystupovali nyní běžně pod jménem Irská republikánská armáda, nebyli zvyklí zodpovídat se jinému orgánu, než jejich vlastnímu vedení. Ministr obrany Brugha sice navrhl, aby na znamení jednoty skládali slib věrnosti Irskému shromáždění, ale Ann Matthewsová tvrdí, že tento návrh nebyl Irskými dobrovolníky nikdy schválen. MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 245; Podle Michaela Hopkinsona v Irsku chyběla tradice politické kontroly ozbrojeného nacionalismu. HOPKINSON, M. *Green against Green. The Irish Civil War*, Dublin 2004, s. 5 .

¹⁹ MITCHELL, A. *Revolutionary Government in Ireland. Dail Eireann 1919- 22*. Dublin: Gill & Macmillan, 1995, s. 54, 56.

Mansion House, kde se celá akce měla konat. Naštěstí ženy projevily dost duchaplnosti a jakmile se o tom dozvěděly, posílaly nově přijíždějící členky do prostor Gaelské ligy na Parnellově náměstí. Tady pak nerušeně zasedaly celý víkend.²⁰ Nový cíl zanesený do stanov – „*provádění nařízení Irského shromáždění a asistence v jeho návrhu na národní rekonstrukci*,“²¹ jen demonstroval odhodlání žen britskému tlaku nepovolit. Ještě několik měsíců po zákazu organizace jezdila Bridget O`Mullaneová na kole po celé zemi, aby reorganizovala pobočky a zakládala další. „*Byla jsem odhodlaná pokračovat v práci..., ačkoliv bych to měla jednodušší ve vězení, pokud bych se nechala zatknout*,“²² tvrdila. Až s postupným vzrůstem násilí nezbyvalo Radě irských žen než své aktivity omezit a přizpůsobit se místním podmínkám.

Prvním podnětem k eskalaci násilí byl pokus o atentát na nenáviděného vicekrále lorda Frenche. K tomu došlo 19. prosince, když French ve svém autě s ochrankou projížděl městem Ashtown v hrabství Dublin. Provedením atentátu byla pověřena Collinsova nová jednotka známá pod anglickým názvem Squad. Těmto mužům se říkalo také Mickových dvanáct apoštolů a byla to skupina Irských dobrovolníků zaměřující se na paralyzování činnosti britské výzvědné služby, zejména detektivní divize G Dublinské metropolitní policie. Tohoto úkolu se ovšem muži zhostili neúspěšně. French s doprovodem vyvázli bez zranění.²³

Navzdory zjevné realitě byli v Británii politikové, kteří stále ještě věřili v uspokojujivé vyřešení irského problému bez velkých ztrát. Nebo se o něj spíše snažili. Jedním z nich byl i Lloyd George. Jen tři dny po útoku na lorda Frenche představil ve Westminsteru návrh Zákona o lepší vládě v Irsku (The Better Government of Ireland Act), podle nějž měly být zřízeny dva parlamenty – severní a jižní – a dvacetičlenná rada zástupců obou, která měla vyvolat zdání, že bude v budoucnu možné se opět spojit. Současně bylo irským poslancům nabídnuto o 42 křesel více ve Westminsteru. Pravomoce parlamentů byly nicméně zanedbatelné. Omezovaly se čistě na vnitřní záležitosti, zatímco obranu, obchod, zahraniční věci, poštu a policii měla nadále ovládat Británie.²⁴ Sám Lloyd George si musel být vědom, že za daných okolností byl tento návrh jen velmi špatným kompromisem.

Další falešnou nadějí pro Británii byly volby do místních zastupitelstev, naplánované v Irsku na rok 1920 (v lednu do městských a v červnu do krajských a okresních). Protože panovalo přesvědčení, že k vítězství Sinn Féin v roce 1918 přispěla konskripční krize, Britové doufali, že irští voliči nyní přehodnotí svůj vztah k republice, jejíž armáda (byť bez

²⁰ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 246-247.

²¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 138.

²² MCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 72.

²³ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 321.

²⁴ ADELMAN, P. *Great Britain and the Irish Question*, s. 148.

oficiálního svolení) vzrůst násilí zcela jasně vyprovokovala. Lid, pravda, s útoky IRA tak docela nesouhlasil. Ale ani britská odvetná opatření se mu nelíbila. Navíc William Cosgrave si v čele ministerstva pro samosprávu se svým asistentem Kevinem O'Higinsem za rok již vytvořil bohaté kontakty s místními radami a jejich úředníky po celé zemi. Jedinou zbraní Británie v těchto volbách tak bylo zavedení nového systému poměrného zastoupení. Tím chtěla probritskému obyvatelstvu poskytnout větší reprezentaci a také vyvolat chaos v řadách méně vzdělaných přívrženců republikánské strany, kteří by si nestačili osvojit nový způsob hlasování a volili by nesprávně.²⁵ Avšak Sinn Féin podnikla rozsáhlou kampaň, v níž s velkou pomocí Rady irských žen svým voličům vše vysvětlila, a její ztráty oproti předchozím volbám byly minimální. Ze 127 městských korporací a rad v zemi kontrolovala 72 a v dalších 26 se dělila o moc. Z 32 krajských rad ovládla 28, z 206 okresních venkovských rad 182 a ze 154 výborů strážců chudinských zákonů 138.²⁶

Mezi novými radními resp. strážci chudinských zákonů se v poměrně hojném počtu objevily i ženy. S průběhem parlamentních voleb v roce 1918, pokud šlo o vlastní reprezentaci, nebyly vůbec spokojené. „*Většinové pohlaví v Irsku získalo jednu zástupkyni. To je míra naší vychloubané rovnoprávnosti,*“²⁷ zlobil se tehdy Irish Citizen. Hořká zkušenost však naučila ženy větší asertivitě. Už devět dní po první schůzi Irského shromáždění zaslala Liga ženských delegátek dopis Sinn Féin se seznamem vhodných kandidátek do příštích místních voleb, „*aby se ujistila, že tu budou mít irské ženy spravedlivější zastoupení.*“²⁸ Navrhovanými ženami na seznamu byly za Dublin Kathleen Lynnová, Kathleen Clarkeová, Hanna Sheehyová Skeffingtonová, Áine Ceanntová a hraběnka Plunkettová, za Limerick Madge Dalyová, za Belfast Winifred Carneyová, za Waterford Rosamund Jacobová a za Galway Alice Cashelová. Hanna Sheehyová Skeffingtonová byla následně požádána, aby vzdělala ženy v řečnictví. V místních volbách roku 1920 pak vedení Sinn Féin skutečně ženám poskytlo podporu. Márie Comerfordová to však vysvětlovala tím, že „*v té době bylo pro jakéhokoliv odvážného a angažovaného muže těžké vykonávat úřad.*“²⁹ Obzvláště když jako Thomas MacCurtain byl velícím důstojníkem IRA a veřejným činitelem zároveň. MacCurtain byl v lednu zvolen starostou Corku. Pro své povinnosti se nemohl stále skrývat, přespával ve svém domě, a když 19. března zatoužili místní policisté po odvetě za smrt kolegy, nebylo nic snazšího než pomstít se na něm. Té noci byl MacCurtain před zraky

²⁵ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 326.

²⁶ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 253.

²⁷ Irish Women's Franchise League, Annual Report 1918: Irish Citizen, April 1919. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 93.

²⁸ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 239.

²⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 70.

své ženy brutálně zavražděn.³⁰ V každém případě v místních volbách uspělo celkem 28 kandidátek Sinn Féin. Dalších patnáct zvolených žen se hlásilo k jiným stranám.³¹

Poté, co místní rady ovládla Sinn Féin, uznala řada z nich oficiálně autoritu republikánské vlády, avšak tento vítězoslavný akt měl za důsledek zastavení finančních příspěvků od Británie a Irové peníze na plnohodnotný chod státu včetně zajištění pomoci sociálně slabším a nemocným jednoduše neměli. Na druhé straně je to donutilo k větší akceschopnosti.³²

Dekretem z 29. června 1920 byly zřízeny republikánské soudy spravedlnosti (Courts of Justice and Equity), které jako státní soudy s donucovací mocí nahradily národní arbitrážní soudy Sinn Féin z léta 1919. Spadaly do kompetence ministerstva vnitra, v jehož čele stál toho času Austin Stack, a na vykonání rozsudku dohlížela republikány ustavená policejní síla.³³ Existovaly soudy farní, okresní či oblastní a nejvyšší soudní dvůr se sídlem v Dublinu. Nejrozšířenější byly samozřejmě první z nich. Jejich představitelé nemuseli mít právní vzdělání či praxi. Zasedali zde katoličtí kněží, zástupci odborových a především republikánských organizací – Sinn Féin, IRA i Rady irských žen. (Přítomnost žen byla vyžadována zejména v případě, kdy byla souzena žena.) Hraběnka Markieviczová hrdě prohlašovala, že soudci byli voleni v souladu „*se starým gaelským zvykem...bez ohledu na pohlaví či věk, protože ti, kdo je znali, věřili, že budou spravedliví a že budou mít odvahu vykonávat tuto práci přes obtíže, které s sebou nese.*“³⁴ Když se Áine Heronové v pozici soudkyně zdálo, že advokát při výslechu svědka postupuje příliš bezohledně, odmítla takové chování tolerovat se slovy: „*Musíte být spravedlivý, toto není britský soud.*“³⁵ Také v zákazu čerpat z jakýchkoliv právních knih vzniklých ve Velké Británii lze spatřovat snahu o zdůraznění vlastní identity. Oficiálně se směly citovat pouze staré irské zákony (tzv. právo brehonské), případně používat zákoníky francouzské či římské. Právníci, kteří přešli k Sinn Féin od britských soudů, nicméně tvrdili, že s výjimkou absence talárů a paruk byly odlišnosti od britského soudního systému zanedbatelné.³⁶ Ani příliš revoluční rozhodnutí nebyla pro republikánský soud typická. Pouze ženy se občas nechávaly unést svou rolí vykonavatelek spravedlnosti. Jako příklad může posloužit případ, který spolu soudily Áine Ceanntová s Áine Heronovou v dublinské oblasti Rathmines - Pembroke. Jistý obchodník s potravinami tu žaloval ženy za nezaplacení dluhu za zboží, které u něj pořídily. Zjistilo se ovšem, že tento muž stanovil úroky ve výši osmi set procent, a proto soudkyně žalobu zamítly s tím, že

³⁰ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 333-334.

³¹ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 327.

³² HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*, s. 44.

³³ CLARKE, K. *Revolutionary Woman*, s. 236.

³⁴ Markievicz, Constance. What Irish Republicans Stand For. In WARD, M. (ed.) *In their own voice*, s. 114.

³⁵ Úryvek z autobiografie Máire Comerfordové. In WARD, M. (ed.) *In their own voice*, s. 116.

³⁶ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 141.

takovou lichvu rozhodně neschvalují. O správnosti svého jednání ani na okamžik nepochybovaly. O to větší bylo jejich překvapení, když jim sám ministr Stack vzkázal, že jejich úkolem je dohlížet na dodržování zákona, ne se od něj odchylovat.³⁷ Kevin O`Higgins později potvrdil, co bylo patrné: „*Byli jsme asi ti nejkonzervativnější revolucionáři, jací kdy provedli úspěšnou revoluci,*“³⁸ řekl.

Ať už byly republikánské soudy lepší než ty britské či nikoliv, v zemi rychle přibývalo míst, kde obyvatelům nezbývalo, než jejich autoritu přijmout. Irská republikánská armáda totiž již od počátku roku 1920 podnikala koordinované útoky na kasárna Královské irské policie a do jara jejich posádky vytlačila ze všech menších měst a vesnic. Zároveň útočila IRA na vládní budovy a ničila dokumenty důležité pro správu země.³⁹

Aby odvrátila katastrofu, rozhodla se britská vláda opět pro to nejhorší možné řešení. Jako posily Královské irské policie už od počátku roku najímala doma mladé muže, kteří se nedávno vrátili ze světových bojišť a nyní jen obtížně sháněli práci. První přijížděli do Irska od konce března a podle narychlo sehnanych uniforem (tmavozelených čepic a košil Královské irské policie s khaki armádními kalhotami), které irským obyvatelům připomínaly slavné ohaře z Limericku, si vysloužili přezdívku Black and Tans (Černohnědí). Jejich počet postupně dosáhl sedmi tisíc. Od června k nim přibývali ještě Auxiliaries (krátce Auxies), bývalí důstojníci, kteří měli doplnit velící složky Královské irské policie. Těch bylo celkem 1500.⁴⁰ Společně se pak za denní žold 10 resp. 20 šilinků(=1 libra), nocleh a stravu snažili učinit irským „nepokojům“ přítrž. Jak toho měli docílit, naznačuje řeč, s níž 17. června 1920 vystoupil plukovník Smyth za přítomnosti generála Henryho Tudora (tehdy policejního prezidenta) v kasárnách v Listowelu: „*Musíme přejít do útoku a porazit Sinn Féin jejich vlastními zbraněmi ... Jestliže budou kasárna vypálena, nebo jestli už okupovaná kasárna nebudou vhodná, zaberte nejlepší dům v lokalitě a jeho obyvatele vyhoďte na ulici. Nechte je tam zemřít – čím víc, tím lépe. Policie a vojsko budou hlídat na venkově cesty alespoň pět nocí v týdnu. Nesmíte se omezovat na hlavní cesty, ale jít napříč zemí, skrývat se v leže, číhat za ploty, a když se budou civilisté blížit, křičet „Ruce vzhůru!“ Když rozkaz neuposlechnou, střílejte. Když by se blížil člověk s rukama v kapsách nebo byl jinak podezřelý, zastřelte ho! Sem tam se zmýlíte, možná, že zemřou nevinní lidé, ale od toho není pomoci. Někdy se musíte*

³⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 141.

³⁸ HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*, s. 44.

³⁹ Jen o Velikonocích 1920 bylo vypáleno na 300 kasáren a 22 finančních úřadů. HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*, s. 28.

⁴⁰ AINSWORTH, J. The Black and Tans and Auxiliaries in Ireland, 1920-21: Their Origins, Roles and Legacy. In Annual Conference of the Queensland History Teacher`s Association. May 12, 2001, Brisbane, Queensland. [online]. [cit. 2011-01-04]. Dostupné na http://eprints.qut.edu.au/9/1/Ainsworth_Black_conf.PDF.

strefit. Čím více budete střílet, tím více vás budu mít rád. A ujišťuji vás, že žádný policista vám za to nebude dělat potíže,“⁴¹ řekl Smyth.⁴²

Tento projev vešel ve známost díky incidentu, který následoval bezprostředně poté. V danou chvíli totiž Smyth nepromlouval k novým policejním (vlastně paravojenským) složkám, ale k původním členům Královské irské policie. Když k nim přistoupil, aby se zeptal, zda jsou připraveni řídit se těmito rozkazy, odpověděl jejich mluvčí konstábl Mee: „*Pane, podle přízvuku soudím, že jste Angličan, který ve své lhostejnosti zapomněl, že mluví s Iry.*“ Odepnul si pásek, sundal čepici a bajonet a položil je na stůl. „*Tyto jsou taky anglické a můžete si je vzít. K čertu s vámi. Jste vrah!*“, řekl.⁴³ Ostatní strážníci se za něj postavili a při pokusu o jeho zatčení hrozili fyzickým odporem. Čtrnáct jich podalo okamžitou rezignaci. Mee vydal o celé záležitosti oficiální prohlášení, a když se to z novin dozvěděla hraběnka Markieviczová, zavolala si ho k sobě na ministerstvo a zaměstnala ho jako jednoho ze svých asistentů. Zároveň vydala nařízení všem klubům Sinn Féin, aby rezignovavší členové Královské irské policie dostali příležitost žít jako dobří irští občané a v případě nouze jim byla nabídnuta práce či finanční podpora.⁴⁴ Black and Tans a Auxiliaries zahájili tedy sami v Irsku vražedné represálie a obyvatelstvo, které dosud nestálo na straně republiky, se pomalu začalo přiklánět k ní.

Součástí nové taktiky Británie bylo také zostření přístupu k vězňům. Není pochyb o tom, že i předtím s nimi bylo hrubě zacházeno. Ženy se snažily na to upozorňovat. Na konci roku 1919 zaslaly všechny přední ženské organizace v Irsku ženám na kontinentě i v Americe prosbu o zřízení mezinárodní komise pro vyšetřování podmínek vězňů.⁴⁵ Ta však očekávanou odezvu neměla. Jako poslední a neúčinnější zbraň tak nadále zůstávala hladovka. Na počátku dubna 1920 ji zahájilo 60 republikánů v Mountjoy. Ve dne v noci se ženy před vraty věznice modlily růženec a přitahovaly pozornost davů. Také dělnické hnutí vyjádřilo svou podporu generální stávkou. „*Nebyl jediný případ, kdy by dělnice nechtěla odmítnout pracovat,*“⁴⁶ tvrdila Louie Bennetová jménem Irského svazu dělnic. Za pár dní byli tito vězni propuštěni. Jenže jak o dva měsíce později prohlásil ještě v Listowelu plukovník Smyth, „*hladovkářům bude ve věznicích dovoleno zemřít – čím více, tím lépe.*“⁴⁷ A tak když se touto

⁴¹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 360-361.

⁴² Historik John Borgonovo dokazuje, že vražedné represálie probíhaly také s tichým souhlasem nejvyšších britských autorit jako byl Lloyd George či Winston Churchill. BORGONOVO, John, DOHERTY, Gabriel. *Smoking Gun? RIC Reprisals*, Summer 1920. *History Ireland*. March/April 2009, vol.17, no.2, s. 36-37.

⁴³ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 361.

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Prosba irských žen za irské vězňe, *Irish Bulletin* 1.1.1920. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 99-100.

⁴⁶ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 147.

⁴⁷ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 361.

cestou vydal Terence MacSwiney, jeho osud byl nevyhnutelný. Po smrti Thomase MacCurtaina se MacSwiney stal starostou Corku, tedy dalším potenciálním terčem britských sil. Na počátku srpna 1920 byl zatčen pro držení dokumentů, jejichž zveřejnění by údajně poškodilo britský majestát, ale odmítl uznat autoritu britského soudu a na protest proti nespravedlivému držení ostatních prominentních republikánů také stravu. Bez jídla vydržel neuvěřitelných 73 dní. 74. den, patrně po nuceném krmení, zemřel.⁴⁸ MacSwineyho případ měl obrovskou publicitu, o níž se postarala jeho sestra Mary. Poskytovala informace domácímu i zahraničnímu tisku a dobře volenými slovy ovlivňovala veřejné mínění. Někdy, pravda, působila na lidi jako tvrdá, dogmatická stará panna („*typická učitelka počátku dvacátého století*“, jak tvrdí Charlotte Fallonová⁴⁹) a dávalo se jí za vinu, že přiměla bratra položit život za princip. Nicméně Terence, známý také jako spisovatel a filosof, už ve svých spisech prohlašoval, že je důležité umět se obětovat pro ideály, které jsou na rozdíl od života jedince věčné.⁵⁰ Navíc ho trápily výčitky, že se v roce 1916 nezúčastnil Velikonočního povstání, a tak svůj úděl chápal jako jakési vykoupení. „*Bolest z Velikonočního povstání je konečně mrtvá*“,⁵¹ svěřil se v jednom z posledních dopisů příteli Brughovi. Přibyl tedy do řady irských mučedníků a jeho sestra Mary se stala jednou z truchlících žen, které vystupovaly v jejich zastoupení.

Sotva to Británii přineslo uspokojení, o němž se zmiňoval plukovník Smyth. Slepě však pokračovala v potírání odporu. Podle Zákona o znovunastolení pořádku (Restoration of Order in Ireland Act) z poloviny srpna 1920 mohl být kdokoli podezřelý zatčen a zadržen na jakkoliv dlouhou dobu bez udání důvodu.⁵² Od září přibývaly ve věznicích desítky republikánů týdně. Většina ostatních se vydala na útěk, což přimělo také IRA změnit taktiku. Místo pokusů dobýt další, dobře opevněná kasárna vytvořila malé mobilní jednotky (tzv. flying columns, ve městech pak active service units), které přepadaly hlídky ze zálohy. Velkou oporu jim poskytovaly ženy. Byly to „*sestry, příbuzné nebo přítelkyně, žádné političky pořádající debatní kroužky a spřádající politické teorie*“,⁵³ řekl Tom Barry, velitel nejslavnější jednotky v západním Corku. Je jasné, že oficiálně se Rada irských žen již dávno scházet nemohla. Komunikace s ústředím upadla, členky organizace raději schovaly uniformy. I když ale spolupráce s muži probíhala často spontánně, lze tvrdit, že většina žen se k Radě irských žen hlásila. Do vojenských akcí se aktivně nezapojovaly. Jako by je

⁴⁸ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 94.

⁴⁹ FALLON, CH. *Soul of Fire*, s. 50.

⁵⁰ Tamtéž, s. 53.

⁵¹ Dopis z věznice Brixton Cathalu Brughovi 30.9.1920 in MACSWINEY BRUGH, M. *History's Daughter. A Memoir from the Only Child of Terence MacSwiney*. Dublin: O'Brien Press, 2006, s. 288.

⁵² HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*, s. 52.

⁵³ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 144.

zaskočila povaha a intenzita konfliktu, přestaly o tuto roli samy usilovat. I tak ovšem, jak uznal Barry, byla jejich práce pro armádu nepostradatelná. „*Ošetřovaly raněné a nemocné, nosily depeše, chodily na průzkum, dělaly zpravodajské agentky, zařizovaly noclehy, sháněly peníze, pletly, praly, vařily pro muže v aktivní službě a pohřbívaly mrtvé. Ve dne v noci vozily na kolech daleko vzkazy a příležitostně jejich rychlé doručení zachránilo Dobrovolníkům život. Jejich práce, obzvláště pro vládu, jako zpravodajských agentek, byla nezbytná pro udržení IRA. Někdy vypátraly hledané muže na jejich cestách a podstupovaly mnohá rizika, aby zajistily jejich bezpečnost. Vybíraly značné peněžní obnosy pro armádu a bez jejich těžké práce, hraničící s otročinou, by byli členové IRA často ponecháni bez čistého oblečení a hladoví,*“⁵⁴ pravil Barry. V zásadě platilo pravidlo, že o úkryt a základní potřeby mužů se staraly provdané ženy s dětmi, které se současně mohly věnovat domácnosti, zatímco ty mladší, svobodné, se chápaly riskantnějších úkolů – udržovaly komunikaci, pašovaly zbraně či dokumenty apod. Svého mladého věku a vůbec ženskosti dokázaly jako vždy patřičně využít. Už když se krátce po zákazu Rady irských žen chtěly její členky tajně scházet, předstíraly, že jsou klubem pro matky s nemluvnaty. Z dětských kočárků pak snadno distribuovaly propagační materiály nebo v nich pašovaly munici.⁵⁵ Zbraně byly často pašovány pod sukněmi či dlouhými kabáty. Pidge Dugganová, Molly Duffyová, Julia Foyová a Mary Nelsonová je takto pravidelně přivážely ze Skotska a Anglie.⁵⁶ Je docela ironií, že i ženy, které obvykle dávaly přednost kalhotám, si právě pro tyto příležitosti oblékaly sukně. Ne vždy to ale bylo potřeba. Sestry Dalyovy ze své limerické pekárny posílaly pušky v pytlích mouky.⁵⁷ Ženy často musely také ukrývat zbraně a přitom je udržovat neustále připravené k použití. V izolovaných venkovských oblastech, odkud se policie již stáhla, mohli nosit republikáni zbraně při sobě, ale ve městech hrozilo, že budou kdykoliv podrobeni prohlídce, a tak by bylo pošetilé nechávat si zbraň déle, než je nutné. Ženy tu proto po útoku čekaly u silnice s otevřenými kabelkami, kam muži při útěku mohli pistoli vhodit. Pak se nenápadně přitočily k britským vojákům či policistům a utrousily například: „*Zatracená sebranka, takhle střílet na vojáky.*“ Na to jim bylo řečeno, ať si hledí svého a jdou domů.⁵⁸ Odvést nebo naopak upoutat pozornost nepřítele dokázaly ženy skvěle. Úkolem Margaret Broderickové Nicholsonové z města Galway bylo „*vylákat britské vojáky k přístavu a umožnit Irským dobrovolníkům zbavit je zbraní.*“⁵⁹ Vyzývavé chování bylo Margaret velmi

⁵⁴ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 144.

⁵⁵ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 73.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ RYAN, M. *Michael Collins and the Women who Spied for Ireland*, s. 76.

⁵⁸ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 72.

⁵⁹ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 250.

nepříjemné. Zvláště, když jedním z Irských dobrovolníků byl její bratr. Účel byl ovšem splněn. Často bylo nutné improvizovat. Když mělo dojít k razii v domě Punchových v hrabství Clare, kde se v danou chvíli skrývali čtyři muži IRA, dívky pozvaly britské vojáky na čaj, začaly zpívat a bavit je a jen díky tomu nakonec dům nebyl prohledán.⁶⁰ Jako za Velikonočního povstání jezdily ženy také se vzkazy a dokumenty. Leslie Priceová byla požádána, aby zřídila zvláštní komunikační kanály mezi Dublinem a veleními v provinciích. Další ženy pak udržovaly komunikaci mezi jednotlivými hrabstvími.⁶¹ Jak potvrdil již proslov Toma Barryho, významně se ženy uplatnily jako zpravodajské agentky. K odhalování a maření britské výzvědné činnosti využíval Collins rozsáhlou síť informátorů a ženy tvořily její podstatnou část. Formální členky Rady irských žen tu ale neměly dveře otevřené. Organizace byla přece jen příliš veřejně známá. Proto aby ženy snížily riziko prozrazení své identity, byly vždy Collinsem nejprve požádány, aby se od Rady irských žen distancovaly. Doslova jedné dívce Collins řekl, ať odtud „vystoupí a začne konečně něco dělat.“⁶² Říkalo se, že urostlému snědému muži s ostrým intelektem a záhadnou aurou jako byl Mick nemohla odolat žádná mladá dáma,⁶³ a tak získat dobrovolnice nebyl velký problém. První po ruce byla Collinsova tehdejší přítelkyně Madeleine Dickerová, přezdívaná Dilly. Její zásluhou byla zachycována korespondence mezi britskou tajnou službou v Irsku a Anglii. S pomocí mužů se Dilly vždy vyšplhala do kontejneru s poštovními zásilkami, a jakmile se ocitla v kabině poštovní lodi, začala vyhledávat zmíněné dopisy. To samé opakovala cestou zpět. Všechnu poštu pak odevzdala Collinsovi a ten ji v dublinském nájemném bytě Susan Killeenové, Nancy O'Brienové a Dolly Brennanové otvíral a detailně studoval. V případě, že některý z dopisů vyžadoval odpověď, vrátila jej Dilly mezi zásilky při své následující cestě.⁶⁴ Protože to byla chytrá dívka velmi nevinného vzezření, nikdy nevzbudila ani podezření. Spolupráci vyhledával Collins také mezi služebníky v domácnostech britských vysokých funkcionářů a důstojníků a přirozeně mezi úřednicemi. Od doby, kdy bylo více dívek připuštěno do středních a vyšších škol, se jejich uplatnění na úřadech, zejména poštovních, nesmírně rozmohlo. Mnohé z nich sympatizovaly s bojem republikánů. Annie Barrettová, jejíž otec byl fenián, pracovala jako vedoucí telefonistka v Mallow, hr. Cork. Toto město bylo jedním z nejdůležitějších ohnisek střetu, a tak detailní informace o policii a připravovaných akcích Británie, které zachycovala z telefonních konverzací, měly pro republikány obrovskou cenu.⁶⁵

⁶⁰ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 75.

⁶¹ RYAN, A. *Comrades*, s. 233.

⁶² MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 133.

⁶³ RYAN, M. *Michael Collins and the Women who Spied for Ireland*, s. 57.

⁶⁴ Tamtéž, s. 59.

⁶⁵ RYAN, A. *Comrades*, s. 242.

Rovněž na Dublinském hradě znal Collins dvě úřednice, které mu ochotně poskytovaly pomoc. První byla jeho sestřenice Nancy O'Brienová, druhou její přítelkyně Lily Merninová. Zatímco O'Brienová dešifrovala tajné zprávy, Merninová dávala dohromady seznamy důstojníků britské zpravodajské služby. Ti žili v utajení, jako obyčejní civilisté, a protože se často pohybovali po hlavních třídách Dublinu, procházela se tu také Merninová zavěšená do rámě jednoho z Collinsových agentů a při zdánlivém prohlížení výloh je na Brity upozorňovala.⁶⁶ Mezi těmi, které pomohla odhalit, byly rovněž oběti z 20. listopadu 1920. Tento den se zapsal do irských dějin jako další krvavá neděle. Protože v říjnu bylo zabito 17 členů Irské republikánské armády a Michael Collins nabyl přesvědčení, že Britové přistoupili k jejich cílenému odstraňování podle seznamu, jeho jednotka atentátníků v součinnosti s Dublinskou armádní brigádou toho dne ráno zastřelila v soukromých bytech v Dublinu 12 údajných britských informátorů a 2 členy Auxiliaries. Odpověď Británie byla bleskově rychlá a krvavější, než kdokoliv mohl čekat. Už v odpoledních hodinách vtrhli Auxiliaries na stadion Gaelské atletické asociace v Croke Parku, kde se odehrával fotbalový zápas, a začali střílet do lidí. 14 z nich na místě zemřelo, dalších 60 bylo zraněno. Ještě večer pak byli zabiti tři irští republikáni, údajně při pokusu o útěk.⁶⁷

Je s podivem, že žádná ze zmíněných žen nebyla za svou zpravodajskou činnost zatčena. Některé dokonce zastávaly stejný úřad, ještě když vyprávěly své příběhy ve čtyřicátých letech dvacátého století. Ženských vězeňkyň bylo v tomto konfliktu celkově velmi málo - udává se jich kolem padesáti,⁶⁸ přičemž jen po týden trvajícím Velikonočním povstání jich bylo téměř osmdesát! Tuto skutečnost si lze vysvětlit různě. Už z příkladů uvedených výše je patrné, že pro ženy nebylo těžké muže obelstít. Přetrvávající naivitu v pohledu na ženy dokazuje i případ Áine Heronové, kterou v jejím domě navštěvovali pravidelně známí republikánští aktivisté, ovšem když se na to přišlo, nebyla zatčena ona, nýbrž její apolitický manžel George. Matku šesti dětí nikdo nepodezříval.⁶⁹ Na druhé straně uvážíme-li jen minulost Rady irských žen, je těžké uvěřit, že by role žen byla tolik podceňována. Navíc Rada irských žen sama dávala svou propagandou najevo, že má IRA její plnou podporu. V době největšího násilí na to upozorňovala poslance britského parlamentu v letáku s názvem Irská žena a IRA a tentýž leták rozeslala velkému množství zahraničních novinářů.⁷⁰ Britové se tvrdého postupu proti ženám dlouho vyvarovali, protože věděli, že by to byl jen další důvod k jejich nekompromisní kritice. Navíc jim mnohdy chyběly důkazy. Až od konce roku 1920 se situace

⁶⁶ RYAN, A. *Comrades*, s. 242.

⁶⁷ RYAN, M. *Michael Collins and the Women who Spied for Ireland*, s. 48.

⁶⁸ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 145.

⁶⁹ MCCOOLE, S. *No Ordinary Woman*, s. 74.

⁷⁰ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 150.

začala měnit. Počet nalezených dokumentů usvědčujících ženy z podvratné činnosti v té době pomalu narůstal. Bylo stále znatelnější, že zatímco Británie likvidovala řady bojeschopných republikánů, ženy byly její další překážkou v cestě k vítězství. I velící důstojník první západní divize IRA uznal význam Rady irských žen v udržení odporu, když o jejích členkách řekl: „*Když nás během vánoční paniky skoro každý opustil, tyhle dívky stály při nás a na vrcholu teroru jsme zjistili, že čím nebezpečnější je tahle práce, tím ochotnější jsou ji vykonat.*“⁷¹ Protože ženy odmítaly osobní prohlídku od mužů, Británie od této chvíle začala najímat ženské prohledávačky, které doprovázely skupiny mužů přepadající domovy republikánů, případně se sem s nimi vracely poté. Jejich trvalý nedostatek v některých venkovských oblastech začali nahrazovat muži v ženském přestrojení.⁷² Většina žen tak byla zatčena až v poslední fázi bojů.

Přirozenou výjimkou byla hraběnka Markieviczová. Jako představitelka samozvané vlády byla sledována od počátku a poprvé se ocitla za mřížemi už v červnu 1919. Oficiálním důvodem jejího zatčení byl štvavý projev přednesený na mítinku v Mallow, kam měla zákaz.⁷³ Američané Dunne, Ryan a Walsh, kteří navštívili Irsko v době, kdy čekali na přijetí prezidentem Wilsonem na mírové konferenci, byli ovšem skálopevně přesvědčeni, že byla Markieviczová úmyslně odstraněna proto, aby jim nemohla pomáhat s jejich vyšetřováním podmínek irských vězňů a situace v Irsku obecně.⁷⁴ Naléhali na Lloyda George, aby ji nechal propustit, už kvůli jejímu chatrnému zdraví, ale na svobodu vyšla až v říjnu. Druhé zatčení ji čekalo v září následujícího roku. Došlo k němu zcela náhodně, když hlídka zastavila její auto, protože nemělo světla. Podle Zákona o znovunastolení pořádku byla hraběnka vzata do vazby bez obvinění. Teprve v prosinci byly nalezeny dokumenty Fianna s jejím podpisem, a tak byla odsouzena za organizování Fianna, poskytování rekrutů Irským dobrovolníkům a tedy nepřímou účast na zabíjení britských vojáků a policistů ke dvěma letům nucených prací.⁷⁵

Nejvyšším trestem uděleným ženám bylo doživotí. Dostaly ho tři mladé dívky – Kate Crowleyová a Madge a Lily Cotterovy, které byly spatřeny na poli v blízkosti nákladního auta s Black and Tans ve chvíli, kdy vyletělo do povětří.⁷⁶ Linda Kearnssová obdržela desetiletý trest poté, co byla v listopadu 1920 chycena ve Sligu, jak řídí nákladní auto se třemi muži a množstvím zbraní, munice a dalšího vojenského vybavení. Průběh jejího zatčení byl poměrně dramatický. „*Policista si mě podal, známý chlápek,...pěkně mi to zavařil. Mlátil*

⁷¹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 159.

⁷² Tamtéž, s. 129.

⁷³ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 245.

⁷⁴ *Report on conditions in Ireland with demand for the investigation by the Peace Conference*. Paris: American Commission on Irish Independence, 1919, s. 125.

⁷⁵ MARRECO, A. *The Rebel Countess*, s. 254-256.

⁷⁶ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 83.

mě po hlavě a do hrudi a zlomil mi jeden přední zub.“ popisovala.⁷⁷ Přes tento ošklivý zážitek se rozhodla u soudu vzít veškerou odpovědnost za auto a jeho náklad na sebe. Bála se, že zadržené muže popraví. Tímto způsobem se krátce předtím (1.11.) vypořádala britská vláda s osmnáctiletým studentem Kevinem Barrym. Ten se účastnil operace IRA, při níž přišli o život tři britští vojáci. Přitom o zbraních nalezených u Kearnsové v autě se zjistilo, že byly použity při útoku, jehož následkem zemřeli dokonce čtyři muži v britských službách. Snad by tedy obviněné skutečně čekala poprava. Díky Kearnsové zněl jejich rozsudek nakonec třináct let.⁷⁸ Další tresty pro ženy byly již podstatně nižší. Např. Eithne Coyleová byla za držení materiálů Rady irských žen a plánu kasáren poslána do vězení na jeden rok, nejkratší trest – tři měsíce - si odpykávala Katherine Hicksová, prodavačka z Dublinu, která vlastnila podvrtnou literaturu.⁷⁹ Naprostá většina těchto žen byla umístěna ve věznici v Mountjoy.

Život za mřížemi nebyl jistě žádný med. Ne každá z žen se dokázala přizpůsobit vězeňským podmínkám tak jako hraběnka Markieviczová, která ujišťovala svou sestru v jednom z dopisů: „*Cítím se docela veselá a šťastná. Moje zatčení přišlo v pravou chvíli. Chtěla jsem si už odpočinout a změnit ovzduší.*“⁸⁰ Pobyt na svobodě mohl být ale skutečně pro ženy podstatně více sužující. Prominentní ženy v hnutí a příbuzné známých republikánů trpěly přirozeně nejvíce. Čelily neustálým výhrůžkám, jejich domy byly pravidelně přepadány, někdy i vypalovány. Jak už bylo řečeno, paní MacCurtainová byla v březnu 1920 svědkem vraždy vlastního manžela a stejně tak Kathleen O`Callaghanová byla u toho, když o rok později za podobných okolností zabili jejího muže, starostu Limericku.⁸¹ Častěji muži nebyli doma přítomni a pak byly o to snazším terčem samy ženy. Madge Dalyová, tehdy prezidentka Rady irských žen v Limericku, popisovala jednu z razií z října 1920: „*Ozbrojení muži v maskách přišli o půl noci do našeho domu, zaútočili na obě mé sestry (Agnes a Carrie), a dali jim revolvéry k hlavě. Moje sestra Agnes byla sražena k zemi a tažena za vlasy ven z domu a po zahradní cestě. Útočníci jí ustříhli vlasy a rozřízli ruku žiletkou ze zadu k dlani. Přetali tepnu. Naštěstí má sestra Carrie znala první pomoc a mohla krvácení zastavit. Zachránila tedy Agnes život.*“⁸²

Často se britští vojáci či policisté uchýlovali k hrubému násilí v podnapilém stavu. Kathleen Clarkeová vyprávěla o jednom ze sedmi mužů, kteří jedné noci vtrhli do jejího

⁷⁷ RYAN, A. *Comrades*, s. 237.

⁷⁸ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 434.

⁷⁹ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 262.

⁸⁰ Dopis Markieviczové z věznice v Corcu 21.6.1919. In SEBESTYEN, A. (ed.) *Prison Letters of Countess Markievicz*, s. 225.

⁸¹ O`CALLAGHAN, K. A Curfew Night in Limerick. In FITZGERALD, W.G. (ed.) *Voice of Ireland*, s. 147-150.

⁸² MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 77.

domu. „*Položil mi hlaveň pušky na prsa. Byl tak opilý, že se zdálo, jako kdyby se tak držel na nohou. Pořád říkal „já tě naučím,“ pořád dokola, až na něj někdo zdola zavolal,*“⁸³ vzpomínala. Ono zavolání ji nakonec zachránilo.

Běsnění neunikly ani méně známé ženy. Někdy stačilo sebemenší podezření, že podporují republiku. Než byly jisté slečně O`Gradyové ustříženy vlasy, byla vysvlečena z noční košile a vhozena do kádě se studenou vodou. Jiná žena si stěžovala, že jí policista zvedl košili a osáhával ji po celém těle.⁸⁴ Do jaké míry docházelo k případům sexuálního obtěžování, je ovšem velmi těžké dokázat. Na přelomu let 1920/1921 zveřejnila Hanna Sheehyová Skeffingtonová prostřednictvím kanceláře Irské diplomatické mise ve Washingtonu brožurku s názvem Prohlášení o násilnostech proti ženám v Irsku, v níž se zmiňovala o několika případech znásilnění.⁸⁵ Členky britské větve Mezinárodní ligy žen za mír a svobodu,⁸⁶ které koncem léta 1920 podnikly v Irsku samy zjišťovací misi, ovšem v rozporu s tím tvrdily, že přes pečlivé šetření na žádné sexuálně motivované zločiny nenarazily.⁸⁷ Není pochyb o tom, že pro irskou společnost byla tato záležitost tabu. Málokterá žena byla ochotna něco tak ponižujícího přiznat. Ty, které přece jen našly odvahu čin nahlásit, byly britskými úřady obyčejně ignorovány a ani muži na straně republiky se podle Máire Comerfordové „*při nejlepším vůli nebyli schopni sexuálními útoky zabývat.*“⁸⁸ Historička Ryanová se proto domnívá, že podobného násilí na ženách nebylo využíváno jako válečné zbraně - způsobu oslabení morálky nepřítele - tak jako tomu bývalo v jiných koloniálních válkách. Aby to totiž mělo dostatečně zastrašující efekt, tvrdí, muselo by se o tom veřejně hovořit.⁸⁹

Nutno zdůraznit, že násilí, které uplatňovali na ženách republikáni, se od toho páchaného Black and Tans či Auxiliaries příliš nelišilo. Ve většině případů šlo o výhrůžky, stříhání vlasů či holení hlav (podle členek Mezinárodní ligy žen za mír a svobodu s tímto ponižujícím aktem dokonce přišli republikáni jako první)⁹⁰ a vypalování domů.⁹¹ Ostatně o postizích pro nedodržování ostrakizace britské policie, potažmo vojska, již byla řeč. Nejčastějšími oběťmi pak byly přirozeně příbuzné či služebné těchto mužů. Leták Rady irských žen také varoval, že

⁸³ RYAN, L. "Drunken Tans" Representations of Sex and Violence in the Anglo-Irish War (1919 – 1921), *Feminist Review*, 2000, vol. 66, s. 82.

⁸⁴ RYAN, L. "Drunken Tans", s. 79.

⁸⁵ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 268 -280.

⁸⁶ Tato organizace byla založena v roce 1915 v Haagu jako Mezinárodní výbor žen pro trvalý mír. Přejmenována byla v roce 1919. Jejím sídlem je Ženeva.

⁸⁷ *Evidence on Conditions in Ireland, Comprising the Complete Testimony, Affidavits and Exhibits Presented before the American Commission on Conditions in Ireland.* Washington D.C.: Bliss Building, 1921, s. 600.

⁸⁸ MATTHEWS, S. *Renegades*, s. 279.

⁸⁹ RYAN, L. "Drunken Tans", s. 77.

⁹⁰ *Evidence on Conditions in Ireland*, s. 600.

⁹¹ Přehled některých útoků udává zpráva komise Dělnické strany Británie. *Report of the Labour Commission to Ireland.* London: The Labour Party, 1921, s. 80-81.

bude-li nějaká žena přistižena při výzvědné činnosti, „*bude neutralizována*.“ Obyčejně byla předvedena před jakýsi improvizovaný válečný tribunál (Bridget O`Mullaneová s přítelkyněmi sem dokonce jednu ženu unesly s pistolí u hlavy) a nebyla-li to Irka, byla odsouzena k vyhoštění ze země. Současně jí bylo důrazně řečeno, že nebýt ženou, neušla by trestu smrti.⁹² V roce 1921 jednu ženu takový osud skutečně stihl. Byla to paní Lindsayová, jejíž oznámení o plánovaném útoku IRA na policii mělo za důsledek zajetí a následnou popravu pěti republikánů. Velitel skupiny IRA prý navrhl výměnu Lindsayové za své muže, ale Britové o tuto transakci nejevili zájem.⁹³

Útoky na ženy byly nesporně tím nejhorším, za co mohly být obě bojující strany kritizovány. Celkově nicméně napáchali více škod muži na straně Británie. Nepronásledovali jen skutečné či domnělé nepřátele a jejich sympatizanty. Oběť jejich běsnění bývaly zcela náhodné. Pomsta za smrt jednotlivců zasáhla nezřídka celou komunitu. Například v září 1920 bylo v odvetu za zabití dvou členů Black and Tans vypáleno městečko Balbriggan nedaleko Dublinu⁹⁴ a podobně bylo v prosinci toho roku zničeno centrum Corku.⁹⁵ Někdy byli obyvatelé ohrožováni náhodnou střelbou. 1. listopadu 1920 seděla Ellen Quinnová, třiatřicetiletá žena v sedmém měsíci těhotenství, s dítětem na klíně na zídce své zahrady, když kolem ní projelo nákladní auto s několika policisty a rána z pušky jednoho z nich Quinnovou smrtelně zasáhla. Tento čin byl posléze klasifikován jako „nedopatření.“⁹⁶ Vedle fyzického násilí a pálení soukromého majetku ničili Britové farmy, obchody a továrny, čímž přispěli k obrovskému nárůstu nezaměstnanosti a naprosté destrukci hospodářství země. Pro britskou vládu bylo nadále nemožné obhájit tvrzení, že v Irsku pouze zavádí pořádek. Vymlouvala se na nezvladatelnost některých svých mužů a částečně jí můžeme dát za pravdu. Paravojenské jednotky Black and Tans a Auxiliaries nebyly na gerilový způsob boje připraveny. Neznaly terén, už proto, že republikáni neměli uniformy, mohlo nebezpečí přijít odkudkoliv. Připusťme tedy, že extrémní chování těchto mužů pramenilo z nadměrného psychického vypětí, v němž žili. I tak ale primární zodpovědnost spočívala na vládě.

O to větší zahanbení jí přinášela republikánská propaganda. Už od listopadu 1919 vydávalo republikánské ministerstvo pro publicitu list s názvem *Irish Bulletin*, který měl alespoň z části nahradit zakázané nacionální noviny. Jeho redaktorem byl sám ministr pro publicitu Desmond Fitzgerald, většinu článků psali Arthur Griffith, Frank Gallagher a Robert

⁹² MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 278-279.

⁹³ MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 75.

⁹⁴ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 379; Dnes je Balbriggan čtvrtí Dublinu.

⁹⁵ Tamtéž, s. 416-417.

⁹⁶ RYAN, L. „Drunken Tans“, s. 78.

Brennan.⁹⁷ Ostatní práci zajišťovaly převážně ženy. Informace o násilnostech v nejrůznějších koutech země sbíraly členky Rady irských žen. Manželka Fitzgeralda, Mabel, tu byla příhodně jednou z vedoucích propagandy, a tak celou činnost organizovala.⁹⁸ Annie Fitzsimonsová, někdejší sekretářka Michaela Collinse, procházela každé ráno denní tisk a na základě vhodných zpráv sestavovala tzv. Týdenní shrnutí aktů agrese spáchaných v Irsku vojskem usurpující vlády. Sheila Murphyová vytvářela statistiku a Kathleen McKennová zhotovovala na stroji kopie.⁹⁹ Ty byly rozesílány do mnoha zemí. Předplatiteli byli i někteří poslanci britského parlamentu, kteří na základě získaných informací kladli otázky ve sněmovně. Británie samozřejmě dělala vše proto, aby produkci zpravodaje zastavila. Kancelář Irského oddělení pro publicitu se ovšem neustále stěhovala. Kathleen McKennová si vybavovala dvanáct různých míst, nejčastěji v domech republikánských sympatizantek.¹⁰⁰ Až v březnu 1921 Britové úkryt našli a zmocnili se zařízení, s jejichž pomocí byl Irish Bulletin vydáván, spolu se všemi adresami odběratelů. Pokus zpravodaj padělat a obrátit tak pomalu mínění čtenářů ve svůj prospěch se ale nezdařil. Už za týden byl v oběhu původní list a jedno z čísel obsahovalo seznam znamení (jako byla např. vadná písmena psacího stroje), kterými bylo možno odlišit originál od kopie.¹⁰¹

Ještě větší problém pro britskou vládu, než byla propaganda republikánů, představovala šetření, která o situaci v Irsku začaly provádět různé skupiny z Británie a Spojených států. Vedle britské větve Mezinárodní ligy žen za mír a svobodu zřídila na podzim 1920 vyšetřovací komisi také Dělnická strana Británie a mezi listopadem 1920 a lednem 1921 probíhaly výslechy tří desítek přímých a nepřímých svědků irských událostí před americkou komisí ve Washingtonu. Přestože Dělnické komisi v hledání faktů vydatně pomáhaly Maud Gonnevová a její nová přítelkyně Charlotte Despardová,¹⁰² které podporovaly Sinn Féin, a také v Americe vystoupilo několik zaujatých republikánů (ke klíčovým svědkům patřily Mary MacSwineyová a manželka jejího bratra Terence, Muriel), není třeba považovat výsledky zjištění za zkreslené. Naopak byl vždy poctivě zvážen podíl odpovědnosti obou stran. Aniž by se však snažily ospravedlnit násilí působené republikány, všechny komise musely shodně konstatovat, že Irské shromáždění vládne se souhlasem lidu, taktika britské vlády je nelidská

⁹⁷ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 150.

⁹⁸ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 151.

⁹⁹ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 151.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 152.

¹⁰¹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 444-445.

¹⁰² Přítomnost Despardové byla nesmírně užitečná. Tato více než sedmdesát let stará dáma, známá členka mnoha světových feministických i socialistických organizací byla sestrou irského vicekrále lorda Frenche. Gonnevová se s pobavením zmiňovala o „zmatených výrazech na obličejích důstojníků a Black and Tans pokaždé, když zastavili“ jejich auto a madam Despardová jim sdělila, s kým mají tu čest. Dopis Maud Gonnevové z 21. 2. 1921. In WARD, M. (ed.) *In their Own Voice*, s. 109.

a neúčinná a jediným možným řešením je okamžitě stáhnout ozbrojené síly ze země a dát Irsku právo na sebeurčení.¹⁰³

Navzdory veřejnému pobouření, které zprávy těchto komisí dokázaly vyvolat, zůstala britská vláda nadále neoblomná. Jediné, co byla ochotna Irům nabídnout, byla autonomie, jak ji navrhoval Zákon o lepší vládě v Irsku. Ten, ač značně nedokonalý, byl po roce skutečně schválen. V účinnost měl vejít ke 3. květnu 1921 a v případě, že by se jím Irové odmítli řídit, mělo být Irsko prohlášeno kolonií.¹⁰⁴ Do té doby se Britové pokusili zlomit republikánský odpor zavedením ještě tvrdších opatření. V prosinci bylo vyhlášeno stanné právo ve čtyřech hrabstvích Munsteru (Corku, Kerry, Limericku a Tipperary) a na další čtyři (Clare, Waterford, Kilkenny a Wexford) to čekalo zakrátko. Kdokoliv odsouzen vojenským soudem za přečiny jako bylo držení zbraně, nošení uniformy nebo ukrývání rebelů, nyní formálně podléhal trestu smrti.¹⁰⁵ Počet zatčených rychle stoupal. Britští vojáci se zformovali do malých mobilních jednotek, které pročesávaly zemi a hledaly oddíly IRA. Bojeschopných republikánů ubývalo. Také Collinsova zpravodajská služba se začala rozpadat. Avšak kapitulace nepřicházela v úvahu. Teror tak dosáhl maxima. Země byla zpustošená a nespočet lidí byl odkázán na charitu.

Už v prosinci 1920 byl v New Yorku zřízen Americký výbor na pomoc Irsku (American Committee for Relief in Ireland) a brzy bylo po celých Spojených státech vybráno zhruba pět miliónů dolarů.¹⁰⁶ 1. února 1921 pak vznikl Irský bílý kříž, který měl tyto peníze a také jídlo a ošacení posílané z USA distribuovat. Tato organizace měla být apolitická. Z toho důvodu byly do jejího čela přizvány prominentní osobnosti z různých společenských kruhů. Prezidentem byl jmenován kardinál Michael Logue a čestným předsedou dublinský starosta O'Neill. Ve stálém výboru se objevila nicméně i řada republikánů a to včetně žen. Byla tu Maud Gonneová, Kathleen Clarkeová, Hanna Sheehyová Skeffingtonová i její sestra Mary Kettleová a více žen zasedalo v generální radě.¹⁰⁷ Márie Comerfordová zajišťovala pomoc na nejnižší úrovni. Kontaktovala faráře v každé oblasti a zjišťovala jména nejvíce potřebných.

¹⁰³ Blíže o šetření Dělnické komise v *Report of the Labour Commission to Ireland*, zpráva Mezinárodní ligy žen za mír a svobodu otištěna v *Evidence on Conditions in Ireland, Comprising the Complete Testimony, Affidavits and Exhibits Presented before the American Commission on Conditions in Ireland*. Americká komise před příměřím stačila vydat jen předběžnou zprávu. Její závěry vyšly v *The New York Times* 1 April, 1921. Dostupné na WWW:

<http://query.nytimes.com/mem/archive-free/pdf?res=FA0D12FF3C5D14738DDDA80894DC405B818EF1D3>

¹⁰⁴ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 420.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 418.

¹⁰⁶ *Report of the Irish White Cross to 31 Aug 1922*. Dublin: M. Lester Ltd., 1922, s. 19.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 1-2.

Jejich počet byl nakonec stanoven asi na sto tisíc. Dospělí dostávali týdně deset šilinků, děti pět.¹⁰⁸

Není sporu o tom, že humanitární pomoc ze Spojených států byla nedocenitelná. I na chod republikánské vlády se de Valérovi podařilo vybrat značnou finanční částku – za osmnáct měsíců svého působení v Americe sehnal pět milionů dolarů, z čehož tři putovaly rovnou do Irska.¹⁰⁹ Pokud šlo ovšem o formální uznání Irské republiky, byla situace podstatně méně příznivá. De Valéra se díky tomu rozešel i s vůdci Přátel irské svobody. Ti sice boj Irska nadále podporovali, nicméně oproti republice trvali na termínu „sebeurčení“ a prosazování irských požadavků v souladu s mírovým plánem prezidenta Wilsona.¹¹⁰ Tak jako tak byl v listopadu 1920 na místo Wilsona zvolen americkým prezidentem Warren Harding a ten se k irské otázce vyjádřil jasně: „*Neobtěžoval bych se říkat Británii, co má dělat s Irskem, o nic víc, než bych jí dovolil radit nám, co máme dělat s Filipínami,*“ prohlásil.¹¹¹ Další de Valerův pobyt v USA se zdál zbytečný. V polovině listopadu založil novou organizaci nazvanou Americká asociace za uznání Irské republiky (American Association for the Recognition of the Irish Republic)¹¹² a o měsíc později se raději vrátil do Irska, aby zabránil katastrofě, do níž se zjevně řítilo. Jeho roli v USA pak částečně převzala Mary MacSwineyová, která se po výslechu před americkou vyšetřovací komisí vydala na několikaměsíční přednáškové turné.¹¹³ De Valéra měl o vedení bojů s Brity jinou představu než Collins. Domníval se, že gerila je nečestná, a vadilo mu například, že nepřítomnost uniformy brání Irům domáhat se práv válečných zajatců na mezinárodní scéně.¹¹⁴ Bylo to ovšem na jeho naléhání, když 11. března 1921 Irské shromáždění oficiálně přijalo zodpovědnost za dosavadní činy IRA.¹¹⁵ Tím dal konfliktu alespoň punc legálnosti a demonstroval jednotu republikánského hnutí. Současně ale naléhal na zmírnění aktivit armády. „*Co potřebujeme, je jedna dobrá bitva s asi pěti sty muži na každé straně,*“ tvrdil.¹¹⁶ De Valéra byl dobrý státník, ale už ne tak dobrý voják. Zátah na budovu celního úřadu v Dublinu z 25. května, který byl proveden v souladu s jeho taktikou, měl za důsledek smrt pěti Irských dobrovolníků a zatčení dalších osmdesáti.¹¹⁷

¹⁰⁸ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 149.

¹⁰⁹ HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*, s. 43.

¹¹⁰ DOORLEY, M. The Friends of Irish Freedom: A Case-study in Irish-American Nationalism, 1916-1921. History Ireland. March/April 2008 [online] [cit. 2011-01-12]. Dostupné na WWW: <http://www.historyireland.com/volumes/volume16/issue2/features/?id=114439>

¹¹¹ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 108.

¹¹² MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 410.

¹¹³ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 109-136.

¹¹⁴ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 107.

¹¹⁵ Parliamentary Debates. Dáil Éireann – Volume 1 - 11 March, 1921 [online]. [cit. 2011-01-14]. Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.F.C.192103110061.html>.

¹¹⁶ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 108.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 109.

Takové ztráty si nemohli dovolit. Na druhé straně je pravda, že zničením řady důležitých záznamů ušředřili pořádnou ránu britské správě a o tom, kolik zbývá IRA ještě mužů, se mohli Britové jen dohadovat. Britská vláda se stále intenzivněji zabývala tím, jak a zda vůbec v konfliktu pokračovat.

Hlavním důvodem, proč si Británie kladla tuto otázku, byly výsledky voleb do autonomních parlamentů Jižního a Severního Irska, ke kterým došlo o den dříve – 24. května 1921. Těžko říci, nakolik Britové věřili, že Irové přijmou, co jim nabízí. Na znamení dobré vůle odvolali proklínaného lorda Frenche (za něj represe vlastně začaly už v roce 1918) a novým vicekrálem jmenovali lorda Fitzalana, vůbec prvního katolíka.¹¹⁸ Jenže nacionální strany utvořily společnou frontu proti rozdělení země a také Dělnická strana a jižní unionisté byli solidární a voleb se nezúčastnili. Sinn Féin tak na jihu získala všech 124 křesel a místo parlamentu podléhajícího Británii utvořila tzv. Druhý Dáil.

Na severovýchodě země byla už situace jiná. Tady si sinnfeinisté nikdy nedokázali vybudovat dostatečně silnou pozici. Boje, které tu republikánská armáda rozpoutala na jaře 1920, následovaly pogromy, především v Belfastu. Výbuchy sektářského násilí a vypovídání katolíků z práce i domovů posílily politické a náboženské rozpory a znemožnily jakékoliv budoucí jednání o smíru. Republikáni se pokusili přimět ulsterské k poslušnosti bojkotem belfastských produktů. V čele celé akce stál poslanec Joseph MacDonagh a na každé schůzi Irského shromáždění vyzdvihoval pomoc žen. Především ony to byly, kdo přesvědčoval obchodníky, aby neskladovali zboží vyráběné v Belfastu, za neuposlechnutí vybíraly pokuty v hodnotě sto liber a příslušné firmy zapisovaly na černou listinu.¹¹⁹ (Patrně není třeba dodávat, že přesvědčování bývalo doprovázeno výhrůžkami, někdy i rozbitými výlohami apod.¹²⁰) Tímto způsobem do půl roku řada firem skutečně zbankrotovala a jiné přijaly katolíky zpět do práce. Propagandou se Sinn Féin snažila přesvědčit unionisty, že oddělené parlamenty nejsou řešením problémů. K tomuto účelu byla zvolena zvláštní komise, v níž přední místo zastávala Jennie Wyseová Powerová. Veškeré úsilí však bylo marné. Nacionalisté získali ve volbách jen 12 křesel oproti 40 křeslům unionistů.¹²¹ Pro šest ulsterských hrabství byl založen severoirský parlament,¹²² v němž sinnfeinisté opět absentovali. Dlouho obávané rozdělení země se stalo realitou.

¹¹⁸ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 452.

¹¹⁹ NORMAN, D. *Terrible Beauty*, s. 227.

¹²⁰ Florence McCarthyová vzpomínala, že firma Switzer's se poddala požadavkům republikánů až poté, co s přítelkyněmi prohodily několik kamenů výlohou. SHEEHAN, A. *Cumann na mBan Policies and Activities*. In FITZPATRICK, D. (ed.) *Revolution? Ireland 1917-23*. Dublin: Trinity History Workshop, 1990, s. 91.

¹²¹ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 454.

¹²² V hrabstvích Fermanagh a Down pro republikány sice hlasovala většina, přesto se stala součástí Severního Irska. O'NEILL, M. *From Parnell to de Valera*, s. 126.

Po volbách stála Británie před nelehkým rozhodnutím, zda rozšířit stanné právo na celé jižní Irsko a prohlásit ho kolonií, jak slibovala. Nebyla si jistá, jak dlouho ještě republikáni vydrží klást odpor, a cena, kterou by za jeho prolomení musela zaplatit, se zdála přece jen příliš vysoká. Už teď měla v Irsku okolo 60 000 mužů a někteří politici odhadovali, že by bylo nutné použít dalších sto tisíc.¹²³ Celá záležitost přitom už tak dost poškodila britskou reputaci ve světě. Veřejné mínění doma vřelo. Proto bylo rozhodnuto, že bude nejlepší ještě před zavedením dalších drastických opatření navrhnout republikánům mírové jednání. Vhodnou příležitost k tomu poskytla řeč krále Jiřího V., kterou přednesl 22. června 1921 při oficiálním otevření severoirského parlamentu.¹²⁴ „*Málo očekává anglicky mluvící svět toužebněji než uspokojivé vyřešení letitých irských problémů*,“¹²⁵ prohlásil. O dva dny později oslovil Lloyd George Éamona de Valéru s nabídkou příměří. Ta přišla pro Iry v pravou chvíli. Počet mužů IRA, které bylo možné nasadit do akce, klesl do července na pouhé dva tisíce. Panovaly obavy, že letní kampaň nevydrží. „*Uznali jsme naši neschopnost vyhnat Brity z Irska*,“¹²⁶ napsal později Collins. 11. července bylo příměří podepsáno.

Polovičaté vítězství

Přestože první zprávy o klidu zbraní přijala veřejnost s nadšením, brzy bylo zřejmé, že jde o poměrně křehké příměří. Zatímco většina republikánských vězňů byla nadále držena v Británii¹²⁷ a v Irsku místy pokračovaly potyčky, zástupci obou stran se marně snažili nalézt společnou řeč.

I když Británie iniciovala mírové rozhovory, v žádném případě to neznamenalo, že je Irům ochotna dát vše, co si přejí. Během čtyř červencových setkání v Londýně (ve dnech 14.-21. 7.) nabídl Lloyd George de Valérovi statut dominia. Bylo to pouze pro jižní Irsko. Sever země byl nyní považován za autonomní stát a další řešení této otázky v arbitráži Británie odmítala připustit. Navíc si Británie ponechávala právo kontroly irského pobřeží, což vzhledem k

¹²³ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 458.

¹²⁴ Tamtéž, s. 466.

¹²⁵ King's Speech on opening of the Parliament of Northern Ireland. [online]. [cit. 2011-01-15] Dostupné na WWW: http://en.wikisource.org/wiki/King%27s_Speech_to_Parliament_of_Northern_Ireland.

¹²⁶ HOPKINSON, M. *Green against Green*, s. 9.

¹²⁷ Ihned po podepsání příměří byli propuštěni pouze prominentní politici. Většina ostatních si musela počkat na uzavření mírové dohody. Jak dokládá Eithne Coyleová, po několika dalších měsících už byli velmi netrpěliví a hledali způsob, jak utéci. Jí se to spolu s Lindou Kearnsovou, Aileen Keoghovou a Mary Burkeovou podařilo. Na konci října 1921 s pomocí spřízněného bachaře v Mountjoy kontaktovaly jednoho z místních Irských dobrovolníků, který je o halloweenské noci měl čekat na domluveném místě u zdi věznice. Sem ženy proklouzly poté, co si vyrobeným duplikátem klíče v nepozorovaný moment odemkly celu, a pak se po připraveném lanovém žebříku dostaly na svobodu. MCCOOLE, S. *No Ordinary Women*, s. 83-84.

historii a geografické blízkosti obou zemí považovala za nezbytné.¹²⁸ V očích Lloyda George byla nabídka nanejvýš velkorysá. Jenomže Irové toužili po republice, chtěli plnou nezávislost pro jednotné Irsko. S touto vidinou lidé v posledních letech bojovali a pro ni se obětovali. De Valéra věděl, že po nich nemůže žádat, aby se jí náhle vzdali. Nakonec, byla to první nabídka, a tak si dovolil ji odmítnout.¹²⁹ V jeho rozhodnutí jej podpořil vládní kabinet a posléze i Irské shromáždění. To se sešlo 16. srpna poprvé v novém složení. Mezi nedávno zvolenými poslanci bylo i šest žen - hraběnka Markieviczová (ta byla opět v čele ministerstva práce, i když už ne členkou užšího vládního kabinetu¹³⁰), Kathleen Clarkeová, Margaret Pearseová, Kathleen O'Callaghanová, Ada Englishová a Mary MacSwineyová, která se nedávno vrátila z turné po USA. Právě ty patřily k největším odpůrcům kompromisu a varovaly před rozkolem národa, pakliže by byl přijat. Až do září tak de Valéra udržoval s Lloydem Georgem korespondenci, v níž zdůrazňoval svou neústupnost. 24. srpna dokonce napsal: „*Jestli nám bude vyhlášena válka, musíme se bránit a...ať už je naše obrana úspěšná či nikoliv, žádný orgán zastupující irské muže a ženy nikdy nenavrhne národu, aby se vzdal svého odvěkého práva.*“¹³¹

Irská republikánská armáda i Rada irských žen byly trvale připraveny k dalšímu boji. Rada irských žen byla nyní více militantní než kdykoliv předtím. Od léta zakládala výcvikové tábory (první stál v Coolrain (hr. Tipperary) a další byly v Corku a Kerry), kde se ženy šest hodin denně školily v první pomoci, signalizaci, čtení z mapy či péči o zbraně.¹³² Mezi instruktory převládali důstojníci IRA a organizační propojení s armádou potvrdila Rada irských žen na říjnovém výročním sjezdu. Toho se zúčastnilo téměř 400 delegátek ze zhruba 800 poboček.¹³³ Když jim pak hraběnka Markieviczová přečetla pochvalné dopisy od několika armádních velitelů ohledně jejich práce za války, nabádala je současně: „*Jděte a pracujte, jako kdyby mělo vše za týden vypuknout znovu. Tvrdím, že aktivita je nyní to nejdůležitější, protože jestli nepřítel uvidí jakékoliv oslabení, bude všemu konec.*“¹³⁴

Někteří skutečně chápali příměří jen jako příležitost nabrat síly. Pro leckterého vojáka by byla další válka jednodušším řešením. Ale když Lloyd George naznačil, že patrně nic jiného

¹²⁸ Tzv. Návrh britské vlády pro smír s Irskem zaslaný de Valérovi 20. 7. 1921. In *Official Correspondence Relating to the Peace Negotiations June-September 1921*. Dublin: Dáil Éireann, October 1921, s. 6.

¹²⁹ Odpověď de Valéry z 10. 8. In *Official Correspondence*, s. 8-11.

¹³⁰ 23.8.1921 byla schválena změna ústavy, podle níž se měl vládní kabinet skládat pouze z předsedy Irského shromáždění a šesti státních sekretářů. Ženy protestovaly, že nebudou mít ve vládě zástupkyni, ale k těmto námitkám nebylo přihlédnuto; *Parliamentary debates*. Dáil Éireann – Volume 4 – 23 August, 1921 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.P.192108230007.html>.

¹³¹ *Official Correspondence...*, s. 13.

¹³² WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 158.

¹³³ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 290.

¹³⁴ Cumann na mBan Convention Report 1921. In WARD, M. (ed.) *In Their Own Voice*, s. 120- 121.

než obnovení bojů nezbývá,¹³⁵ ukázala se obecná touha po míru jako přece jen o něco silnější. De Valéra náhle souhlasil s konferencí v Londýně, která měla být zahájena 11. října, a Irské shromáždění ze svých řad urychleně vybralo delegáty. Těmi byli Arthur Griffith, Michael Collins, Richard Barton, Éamon Duggan a George Gavan Duffy. Mnozí poslanci vyzývali de Valéru, aby tuto delegaci vedl. Konečně, s vyjednáváním měl nejvíce zkušeností. Už jeho dosavadní kontakt s Lloydem Georgem, který stál v čele britských vyjednávačů,¹³⁶ byl sám o sobě výhodou. Cosgrave bědoval, že poslat delegaci do Londýna bez de Valéry je jako poslat tým do hry a přitom nechat nejschopnějšího hráče v záloze. Avšak de Valéra trval na tom, že zůstane doma jako symbol republiky a až se delegáti vrátí s výsledky jednání, on s parlamentem rozhodnou, zda jsou pro zemi přijatelné.¹³⁷ Přes obdržení formálního statutu zplnomocněnců byli totiž delegáti zavázáni poradit se o všem předem v Dublinu. Někteří historici de Valéru podezřívají, že jednoduše nechtěl být spojován se zradou, budou-li se muset vyjednávat Británii podvolit.¹³⁸ Muselo být nad slunce jasné, že Britové diskuzi o republice nepřipustí. Proto byla také nepochybně jako delegátka zamítnuta Mary MacSwineyová, jejíž vliv mezi politiky rychle rostl. Byla zkrátka příliš nekompromisní.¹³⁹ Collins s Griffithem ji sice zprvu ujišťovali o své zásadovosti. „*Slyšel jsem, že si myslíte, že dělám kompromisy. Tak to není, to Vám můžu zaručit,*“¹⁴⁰ psal jí Collins. „*Nepřivezeme domů nic, o čem víme, že by Irové nepřijali. Možná nepřivezeme vůbec nic,*“¹⁴¹ zapřisahal se Griffith. Jenže jak se jednání vlekla a oni se na Británii marně domáhali větších ústupků, začali si uvědomovat výhody, ba nutnost přijetí jejích podmínek. Ostatně, Griffith byl původně monarchista a Collins, ač radikál, byl pragmatik.¹⁴² Také de Valéra je ještě před odjezdem nabádal, aby zapomněli na ideály a byli praktičtí. Proto když 5. prosince pohrozil Lloyd George „*okamžitou a hroznou válkou*“ do tří dní, pokud nabízenou smlouvu

¹³⁵ Dopis Lloyda George de Valérovi z 26. 8. a 7. 9. 1921. In *Official Correspondence*, s. 14-15 a 17-18.

¹³⁶ Dalšími muži na straně Británie byli Austen Chamberlain, lord Birkenhead, Winston Churchill, Hamar Greenwood, Gordon Hewart a Lamer Worthington Evans.

¹³⁷ Parliamentary debates. Dáil Éireann – Volume 4 – 14 September, 1921 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.P.192109140003.html>.

¹³⁸ Např. JACKSON, A. *Ireland 1798 – 1998*, s. 258.

¹³⁹ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 84.

¹⁴⁰ Parliamentary debates. Dáil Éireann – Volume 4 – 21 December, 1921 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.T.192112210002.html>.

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² Vliv na příklon Collinse k přijetí dohody bývá také připisován jistě Hazel Laveryové. Byla to Američanka irského původu, která se již delší dobu pohybovala ve vysoké londýnské společnosti. Její manžel John byl belfastský katolík. V roce 1916 se začali stýkat s irskými nacionálními politiky a byli jim značně nakloněni. V roce 1921 proto nabídli svůj dům jako neutrální půdu k anglo-irským jednáním. Podle Johna Laveryho „*bylo obecně pociťováno, že nebýt Hazel, nebyla by bývala ani dohoda.*“ MCOOLE, S. *Hazel. A Life of Lady Lavery*. Dublin: Lilliput Press, 1996, s. 80.

nepodepíší, věděli, co musí udělat, a přesvědčili o tom také ostatní z delegace.¹⁴³ Druhý den o půl třetí ráno v Downing Street č. 10 podepsali Články dohody o alianci mezi Velkou Británií a Irskem. Na jejich základě měl vzniknout Irský svobodný stát (Saorstát Éireann) se statutem dominia. Britského krále zde měl zastupovat generální guvernér, jehož schválení bylo třeba pro návrhy zákonů. Členové irského parlamentu měli skládat slib věrnosti králi a jeho následníkům, ale Irové si alespoň vymohli přísahat primárně věrnost vlastní ústavě. Británie mohla nadále kontrolovat pobřežní obranu. K dispozici měla mít několik vojenských a obchodních přístavů, alespoň dočasně. Dominium se de facto vztahovalo pouze na jižní Irsko. Ulsterští se sice mohli do měsíce rozhodnout, zda se k němu připojí či zůstanou autonomní v rámci Spojeného království, ale o výsledku takového rozhodnutí nikdo nepochyboval. Nicméně bylo slíbeno ustavení hraniční komise, která měla v budoucnu rozdělení území přehodnotit.¹⁴⁴

I když se irští vyjednaváči vzájemně ujišťovali, že zachránili pro Irsko mír, že mu dali šanci začít po staletích budovat stát konečně podle vlastních představ a že je to možná odrazový můstek k zisku úplné nezávislosti, trápili se nesmírně obavami, zda se jim podaří přesvědčit o tom i irský národ. Collins po podpisu napsal příteli: „*Co jsem to získal pro Irsko? Něco, po čem toužilo posledních sedm set let...ale spokojí se někdo s tímto ujednáním?...Řeknu Ti jedno – dnes ráno jsem podepsal svůj rozsudek smrti.*“¹⁴⁵

Protože nebyl čas před rozhodnutím konzultovat Dublin, první zpráva o dohodě s Brity se tu objevila ve večerních novinách, což přirozeně vyvolalo poprask. Mnozí politici obviňovali vyjednaváče, že překročili meze svojí kompetence, ale byli to koneckonců zplnomocněnci. Vládní kabinet dal 8. prosince jejich argumentům nakonec za pravdu, ovšem bylo to těsným poměrem čtyř hlasů ku třem.¹⁴⁶ Podobně rozdělený byl i parlament, který se sešel k zasedání o týden později. De Valéra tu nejprve předložil vlastní alternativní řešení, tzv. Dokument č. 2, což byl návrh externí asociace s Britským impériem.¹⁴⁷ Jeho projednávání bylo nicméně zamítnuto, protože i Lloyd George předtím několikrát naznačil, že takové řešení je nepřijatelné.¹⁴⁸ Dále se tedy vedla debata pouze o přijetí či nepřijetí anglo-irské dohody a de

¹⁴³ Nejvíce se proti smlouvě stavěl Richard Barton. Později prohlásil, že ji podepsal pod nátlakem a svůj podpis odvolal. COSTELLO, Francis J. The Irish representatives to the London Anglo-Irish conference in 1921: Violators of their authority or victims of contradictory instructions? *Éire – Ireland. A journal of Irish studies*, Summer 1989, vol. 24, s. 65.

¹⁴⁴ Plné znění anglo-irské smlouvy a ukázka originálu v příloze č. 5 a 6.

¹⁴⁵ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 126.

¹⁴⁶ JACKSON, A. *Ireland 1798 – 1998*, s. 262.

¹⁴⁷ Podoba navrhovaného dokumentu v MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 959 – 963.

¹⁴⁸ Westminsterská statuta z roku 1931 byla sice založena na principu, jaký navrhoval de Valéra, ale jak správně poznamenal Hopkinson, v politickém a ideologickém klimatu roku 1921 Dokument č. 2 neměl šanci na úspěch. HOPKINSON, M. *Green Against Green*, s. 27.

Valéra se překvapivě postavil na stranu jejich odpůrců, podle mnohých ne proto, že byla kompromisem, ale protože nebyla jeho kompromisem.¹⁴⁹

Bylo by vcelku logické, kdyby hlavním předmětem sporu bylo rozdělení země. Vždyť neschopnost uspokojivě vyřešit otázku Ulsteru byla jedním z důvodů drtivé porážky Irské parlamentní strany v roce 1918. Tento problém zůstal ale v diskuzi nakonec docela okrajový. Někteří si snad konečně přiznali, že nutit ulsterské unionisty do společného státu je zcela marné,¹⁵⁰ jiní to možná díky slíbené hraniční komisi nepovažovali za nutné bezprostředně řešit. Británie totiž naznačovala, že kdyby Severní Irsko přišlo o velké území, nemohlo by se dál jako samostatný stát udržet a muselo by opět žádat jednotu s jižními Iry.¹⁵¹

Zásadním problémem, kolem kterého se debata točila, byl slib věrnosti britskému králi – symbol irského poddanství. Šlo tedy opět o rozpor mezi realitou a ideály podobně jako před Velikonočním povstáním. „*Žádný národ nežije jen z chleba a Irové, kteří ho měli tak málo ve své nešťastné historii, žijí více než kdokoliv slovem, symbolem a mýtem. Tisíce jich žily a zemřely pro republiku, i když už nevěděly, jak boj začal a někdy ani proč. Ted' by nemohly otočit,*“¹⁵² vysvětlovala hraběnka Markieviczová. Ostatní ženy v Irském shromáždění zastávaly podobný názor a hlásaly jej co možná nejhlasitěji. Stejně tak o sobě nechávaly vědět členky Rady irských žen, když jako jediné demonstrovaly proti přijetí dohody před budovou Mansion Housu a úmyslně pobuřovaly veřejnost.¹⁵³

Ne všechny argumenty poslankyň, které v parlamentu zazněly, byly zcela abstraktní a iracionální. Markieviczová například odůvodňovala svůj odmítavý postoj k dohodě tím, že nesouhlasí s kapitalistickým rázem nového státu. Vadilo jí zejména plánované zastoupení bohatých jižních unionistů v parlamentu. „*Říká se, že lidé nevědí, co republikou myslí,*“ prohlásila. „*Já vím, co myslím - stát řízený irskými lidmi pro lidi. To znamená vládu, která se stará o práva lidí před právy majetku, a já se nechci dočkat toho, že ve Svobodném státě budou majetní a kapitalistický zájem v čele. Moje představa je dělnická republika, za kterou zemřel Connolly.*“¹⁵⁴

Pravdou je, že sinnfeinisté dělnickou třídu poměrně přehlíželi, a to i přesto, že je několikrát významně podpořila – Dělnická strana se zdržela účasti ve volbách, organizovala generální

¹⁴⁹ HOPKINSON, M. *Green Against Green*, s. 39.

¹⁵⁰ Svým důrazem na keltské obrození, ekonomický protekcionismus a katolickou církev si Sinn Féin severní unionisty ještě více odcizila. Jak prohlásil pozdější severoirský politik David Trimble, rozdělení země bylo „*reakcí na společenskou realitu dvou irských národů.*“ ENGLISH, R. *Irish Freedom*, s. 316.

¹⁵¹ Zatímco English se domnívá, že Irové vkládali do této komise velké naděje, podle Hopkinsona ji delegáti přijali jen proto, aby byla dohoda již uzavřena. ENGLISH, R. *Irish Freedom*, s. 316 a HOPKINSON, M. *Green against Green*, s. 78.

¹⁵² COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 112.

¹⁵³ MCCARTHY, C. *Cumann na mBan*, s. 176.

¹⁵⁴ COXHEAD, E. *Daughters of Erin*, s. 111.

stávky, dopravní dělníci během války za nezávislost dokonce půl roku sabotovali transport britských vojáků a vojenského materiálu. Přitom jediným výrazem uznání těchto zásluh byl Demokratický program z 21. ledna 1919 a ten byl velmi povrchní a v zásadě bezvýznamný. Jak se o něm vyjádřil poslanec Seán O'Faolain, tento program byl v Irském shromáždění „vyslechnut a diskutován po přesně dvacet minut a padesát vteřin a poté pohřben navždy.“¹⁵⁵ I když měl ale nový stát být skutečně značně kapitalistický a konzervativní, socialisté pak oficiálně dohodu podpořili.

Markieviczová namítala také, že Británie nabídla Irsku mír jen proto, aby mohla využít „vojáky na špinavější práci jinde.“ „Tahle dohoda nás zavazuje mlčky přihlížet, jak Anglie drtí odpor v Egyptě a Indii,“¹⁵⁶ rozčilovala se s tím, že je to nesolidární a zbabělé, a varovala, že i když bude část britských vojáků ze země stažena, nikdy odtud neodejdou všichni. Tyto obavy s ní sdílela i Mary MacSwineyová. Ta byla navíc přesvědčená, že Lloyd George pouze blafoval, když hrozil další válkou. Popisovala, jak lord Birkenhead při projevu v Liverpoolu „konstatoval, že válka v Irsku by nemohla být zahájena, protože by to stálo 199 000 životů a 250 milionů liber“ a dodala, že oba tito muži již „připravovali Angličany k přijetí skutečnosti, ... že by muselo být Irům dovoleno opustit Britské impérium.“¹⁵⁷ Lloyd George hrál ale tvrdě od začátku a nezdálo se, že by jeho neústupnost byla předstíraná. Britové měli rezervy a kdyby bylo dominium odmítnuto, mohli by se cítit politicky oprávněni je použít. Irům oproti tomu chyběli muži, zbraně i munice. Nikdo to nevěděl lépe než Collins a ten nehodlal žádný masakr riskovat. Na druhé straně MacSwineyová dala jasně najevo, že ani hrozba krveprolití ji nemůže zastavit. „Anglie tuto válku nemůže vyhrát, protože jestli vyvraždí muže, ženy se ujmou jejich místa, a když vyhladí ženy, děti rychle rostou,“¹⁵⁸ prohlásila rozhodně. Tady pak končilo rozumné argumentování a začínal ostrý útok na emoce.

„Žádám vás, abyste se spojili proti dohodě ve jménu mrtvých a nechali, ať neseme důsledky,“¹⁵⁹ apelovala na poslance MacSwineyová. Jak víme, ona a další tři ženy v parlamentu byly příbuznými mrtvých hrdinů. Chodily oděny výhradně do černé a neustále se na tyto muže odvolávaly. Clarkeová vzpomínala na slova Toma Clarkea před popravou o tom, že „Irsko se již nikdy nevzdá, dokud nezíská úplnou svobodu.“¹⁶⁰ Také Margaret

¹⁵⁵ HOPKINSON, M. *Green against Green*, s. 46.

¹⁵⁶ Parliamentary debates. Dáil Éireann – Volume 3 – 03 January, 1922 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.T.192201030002.html>.

¹⁵⁷ FALLON, CH. *Soul of Fire*, s. 101.

¹⁵⁸ Parliamentary debates. Dáil Éireann – Volume 4 – 21 December, 1921 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.T.192112210002.html>.

¹⁵⁹ HOPKINSON, M. *Green against Green*, s. 37.

¹⁶⁰ WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries*, s. 167.

Pearseová se chlubila svými úspěšnými „*proslovy o Patrikovi a Williém*.“¹⁶¹ Kathleen O`Callaghanová, jejíž muž nebyl mimo Limerick tak známý jako ostatní, urychleně vydala o jeho smrti pamflet, aby mu zajistila národní proslulost. Poukazování na mrtvé bylo v boji o přijetí či zavržení kompromisní smlouvy nepochybně účinnou zbraní. Přívrženci dohody za to také ženám nejvíce spílali a snažili se zpochybnit oprávněnost jejich jednání. „*Několik poslanců za mnou přišlo a řeklo mi, že zrazují mrtvé, se kterými jsem mnoho let pracoval. Tvrdím, že žádný muž ze všech mrtvých, kteří zemřeli pro Irsko, nebyl nikdy v této pozici,*“¹⁶² hájil se Seán McGarry. Éamon Duggan pak trval na tom, že anglo-irská smlouva naopak reprezentuje plody těchto obětí a Fionan Lynch naprosto napadl právo rodiny chránit odkaz mrtvých příbuzných. „*Kdybych byl mrtvý a měl bych být interpretován, chtěl bych být interpretován muži, kteří se mnou bojovali,*“¹⁶³ řekl.

Holý život tyto ženy za Irsko neriskovaly, to nemohly popřít. Bránily se ovšem tím, že za války trpěly více než muži. Podle MacSwineyové říkával často Terence jí a sestře Annie, že jejich „*úděl je daleko těžší, protože je vždy mnohem horší vidět trpět ty, které milujete, než trpět sami.*“¹⁶⁴ Alec MacCabe však v parlamentu zdůraznil, že odmítnutí dohody a následné obnovení války s Anglií by sotva tuto situaci zlepšilo. Místo toho požádal poslance, aby mysleli na „*miliony žen, matek a sester, které čekaly nedočkavě na mír.*“¹⁶⁵ Nepopiratelné duševní šrámy žen způsobené zážitky z války poté využili protivníci poslankyň k vysvětlení jejich zatrpklosti a znehodnocení jejich úsudku.

Podobně jako prodohodoví poslanci se ženy v parlamentu snažily naznačit, že svým postojem respektují přání vlastních voličů. Když nicméně Kathleen O`Callaghanová uvedla ve svém projevu, že „*lidé v Limericku, kteří mě zvolili...dva měsíce po manželově smrti, ví, že budu stát za svým přesvědčením a za svým slibem irským lidem,*“¹⁶⁶ patrně zapoměla na to, že důvod, proč byla v květnu zvolena, nebyla věrnost republikánskému ideálu, ale prostý fakt, že v daném okrsku kandidovala jako jediná.

Někdy ženy ve snaze dosáhnout svého cíle zacházely skutečně ad absurdum. Hraběnka Markieviczová dokonce obvinila Collinse, že přijal dohodu jen proto, aby si mohl vzít Mary, princeznu waleskou a stát se prvním guvernérem Irského svobodného státu.¹⁶⁷ Ještě dva roky

¹⁶¹ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 63.

¹⁶² Tamtéž, s. 91.

¹⁶³ KNIRCK, J. Ghosts and Realities: Female TDs and the Treaty Debate. *Éire-Ireland*. Winter 1997, vol. 32, no.4, s. 180.

¹⁶⁴ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 88.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 93.

¹⁶⁶ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 295.

¹⁶⁷ Parliamentary debates. Dáil Éireann – Volume 3 – 03 January, 1922 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.T.192201030002.html>.

předtím psala Markieviczová z věznice v Corku: „*Kamarádi z Velikonočního týdne se nehádají. Smějí se spolu, škádlí se a nesouhlasí.*“¹⁶⁸ Nyní si poslanec Batt O`Connor stěžoval, jak ženy „*nadávají, házejí bláto a plynají jako rozzlobené kočky,*“¹⁶⁹ a zdá se, že tím vyjadřoval mínění většiny. Vnímal postup žen jako „*svatý teror,*“¹⁷⁰ kterým, jak věřil, přiměly mnoho poslanců opustit zdravý rozum a přidat se proti dohodě.

O tom, zda zvítězí realita či ideály, se po dlouhé a hořké debatě rozhodlo konečně 7. ledna. 64 poslanců se při hlasování přiklonilo k anglo-irské smlouvě, 57 zůstalo proti ní.¹⁷¹ Tvrzení, že ženy byly příčinou tak těsného výsledku, je přehnané. Stejně tak mohli mnozí váhavci následovat v rozhodnutí Éamona de Valéru, jenž se mezi oběma skupinami stále těšil velkému respektu. Proč ale ženy sklízely nejvíce kritiky, je docela evidentní. Zatímco se Collins po hlasování pokoušel uklidnit situaci a naléhal na zachování spolupráce obou stran, vystoupila Mary MacSwineyová se slovy: „*Trvám na tom, že toto je ten nejhorší zrádný čin, který kdy Irsko muselo snést. Řeknu vám rovnou, že mezi zástupci Irské republiky a tak zvaným Svobodným státem nemůže být jednoty.*“¹⁷²

Anglo-irská smlouva ani s existencí republikánské vlády nepočítala. Podle článků 17 a 18 měla být ratifikována poslanci zvolenými v květnu do autonomního Parlamentu Jižního Irska a z nich měla být ustavena Provizorní vláda Irského svobodného státu, která by během dvanácti měsíců převzala veškeré pravomoci od Británie.¹⁷³ Protože republikáni účast odmítli, prodohodová strana 14. ledna utvořila zmíněnou vládu sama a Michael Collins jako její hlava o dva dny později oficiálně převzal od lorda Fitzalana správu Dublinského hradu.¹⁷⁴

Pokud jde o další vývoj v nezávislém státě, i když se tomu Collins snažil všemožně zabránit, do šesti měsíců vypukla občanská válka a jeho předtucha, že s přijetím anglo-irské smlouvy rozhodl o svém rozsudku smrti, se skutečně naplnila.¹⁷⁵ Bratrovražedný konflikt byl krvavější než všechny ty předešlé proti Británii. Republikáni v něm neměli šanci. Úspěch revoluce let 1916-1921 (byť jen částečný) umožnilo jejich spojení s konstitucionalisty, velká finanční pomoc ze Spojených států a především podpora lidu a církve. Tak příznivá situace už se nikdy neopakovala. Přestože neúplné vítězství bylo asi pro mnohé Iry zklamáním, byli unaveni válkou a toužili vrátit se k normálnímu životu. Také církve vydala prohlášení, že

¹⁶⁸ SEBESTYEN, A. (ed.) *Prison Letters of Countess Markievicz*, s. XXIV.

¹⁶⁹ GARVIN, T. *The Birth of Irish Democracy*. Dublin: Gill & Macmillan, 1996, s. 97.

¹⁷⁰ Tamtéž.

¹⁷¹ Parliamentary debates. Dáil Éireann – Volume 3 – 07 January, 1922 [online]. [cit. 2011-01-12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.T.192201070002.html>.

¹⁷² Tamtéž.

¹⁷³ The Anglo-Irish Treaty. In ALDOUS, R., PUIRSEIL, N.(eds.) *We Declare*, s. 138.

¹⁷⁴ MACARDLE, D. *The Irish Republic*, s. 652-653.

¹⁷⁵ Byl zabit 22. srpna 1922. LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 417.

„nejlepší...pro Irsko je přijmout dohodu a využít co nejvíce ze svobody, kterou to nepochybně přináší.“¹⁷⁶ Ani Američané nedokázali plně ocenit rozdíl mezi získaným dominiem a úplnou státní svrchovaností.¹⁷⁷ Většina se k republikánům otočila zády. Ti byli nicméně, tak jako dříve, odhodlaní bojovat za stát, o který národ nestál. Ačkoliv v květnu roku 1923 prozatím složili zbraně, myšlenku na republiku, v níž stanou společně se severními Iry, nevzdali nikdy. Éamon de Valéra založil stranu Fianna Fáil (v překladu Vojáci osudu) a roku 1926 s ní vstoupil do politiky. V roce 1932 převzal moc od prodohodové strany Cumann na nGaedheal (později Fine Gael – Rod Gaelů), zrušil slib věrnosti britskému králi a o pět let později vydal novou ústavu.¹⁷⁸ Roku 1949 byla konečně zpřetrhána poslední pouta s Británií. Irsko vystoupilo z Commonwealthu a bylo prohlášeno nezávislou republikou.¹⁷⁹ Co se ovšem týče Ulsteru, hraniční komise roku 1925 rozhodla, že jeho dosavadní podoba zůstane zachována.¹⁸⁰ Tamní katolíky a protestanty ještě čekaly lité boje a přestože i ty jsou dnes u konce, hrstka radikálů stále věří ve spojení kdysi jednotného národa.

Většina prominentních žen se, jak už bylo naznačeno, po roce 1921 postavila proti Irskému svobodnému státu. Snažily se vyvolat dojem, že reprezentují všechny příslušnice slabšího pohlaví v zemi, ale nic nemohlo být vzdálenější pravdě. Když celozemský sjezd Rady irských žen v únoru 1922 potvrdil hlasováním věrnost Irské republice, bylo to jen pod tlakem exekutivy, v níž poslankyně Irského shromáždění požívaly značného vlivu. Ann Matthewsová dokazuje, že se mnoho řadových členek sjezdu vůbec neúčastnilo a naprostá většina nakonec z organizace vystoupila.¹⁸¹ Některé pak pod vedením Jennie Wyseové Powerové vytvořily novou organizaci s názvem Cumann na Saoirse (Rada svobodných).¹⁸² Zatímco ta se po občanské válce opět rozpadla, radikální jádro Rady irských žen přežilo ještě několik rozkolů a dodnes existuje jako domácí teroristická skupina.

Na úplný závěr jen velmi stručně nastiňme, jak skončily osudy několika málo žen, kterým byla napříč prací věnována největší pozornost. Jennie Wyseová Powerová podpořila anglo-irskou dohodu nakonec jako jediná. Po vytvoření hlavních institucí nového státu zasedla do senátu, a teprve když byl v roce 1936 rozpuštěn, opustila po 55 letech aktivní politiku. Zemřela v roce 1941.¹⁸³ Kathleen Clarkeová vstoupila s de Valérou do Fianna Fáil, nějakou dobu byla také senátorkou a v roce 1939 se stala první starostkou Dublinu. U příležitosti

¹⁷⁶ MACMAHON, S. *Rebel Ireland*, s. 133.

¹⁷⁷ MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America*, s. 41.

¹⁷⁸ LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 444-447.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 451.

¹⁸⁰ JACKSON, A. *Ireland 1798-1998*, s. 279-281.

¹⁸¹ MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 320, 329.

¹⁸² Tamtéž, s. 322.

¹⁸³ O'CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 225.

padesátého výročí Velikonočního povstání obdržela čestný doktorát Národní irské univerzity a po smrti roku 1972 měla státní pohřeb v dublinské katedrále.¹⁸⁴ Rovněž hraběnka Markieviczová vstoupila do Fianna Fáil a roku 1927 byla opět zvolena poslankyní. Brzy na to ale po krátké nemoci zemřela, oslabená mnoha lety strávenými ve vězení. Není třeba dodávat, že i její pohřeb byl velkolepý.¹⁸⁵ Ostatní ženy zůstaly v opozici proti státu i za vlády de Valéry. Maud Gonneová věnovala zbytek života především starosti o republikánské vězně a jejich rodiny. Její syn Seán MacBride zastával ve čtyřicátých letech úřad ministra zahraničí a významně se podílel na zisku republiky. V roce 1974 dostal Nobelovu cenu za mír. To už ale byla Gonneová mrtvá. Zemřela v roce 1953.¹⁸⁶ Hanna Sheehyová Skeffingtonová pokračovala v agresivní republikánské propagandě doma i v zahraničí a stala se z ní také velká socialistka. Až do smrti roku 1948 bojovala za občanskou rovnoprávnost.¹⁸⁷ Konečně nejzarputilejší bojovnicí proti Irskému svobodnému státu zůstala podle očekávání Mary MacSwineyová. Jennie Wyseová Powerová ji už v době parlamentních debat o přijetí anglo-irské smlouvy nazývala Rasputinem¹⁸⁸ a její silný vliv na vývoj republikánského hnutí až do počátku 40. let, kdy zemřela (1942),¹⁸⁹ byl historiky hojně diskutován. To již ovšem do této práce nepatří.

Členky Rady irských žen pochodují Dublinem.
(<http://www.facstaff.bucknell.edu/rickard/easter.html>)

¹⁸⁴ O`CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 42.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 145.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 87-88.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 202-203.

¹⁸⁸ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 97.

¹⁸⁹ O`CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland*, s. 142.

ZÁVĚR

Význam úlohy žen v irském nacionálním hnutí na přelomu 19./20. století dnes již není možné zpochybňovat. Zatímco většina žen se tak jako dříve do národního boje zapojovala, aby podpořila bratry, otce a manžely, a s pomocnou rolí se vesměs spokojila, utvořilo se radikální jádro takových, které v duchu rozvíjejícího se feminismu požadovaly aktivní podíl na veřejném životě. Typicky šlo o katoličky ze středních vrstev, jejichž sebevědomí a ambice pramenily z nedávno dosaženého vyššího vzdělání. Ale byly tu i výjimky. Maud Gonneová a Constance Markieviczová pocházely obě z anglického protestantského prostředí. Skutečnost, že tyto dámy publikacím o tomto tématu zcela jednoznačně dominují, není nakonec tak paradoxní, jak by se mohlo zdát. Díky svému postavení měly zajištěn přístup do vyšších společenských kruhů. Navíc protestantské náboženství se na uplatnění ženy na veřejnosti neřídilo tak přísně jako to katolické. A protože Gonneová i Markieviczová trpěly jakýmsi mesiášským komplexem, v boji za osvobození Irska si nárokovaly vůdčí roli.

Zpolitizované ženy spolu s nacionalismem prosazovaly obvykle i feministické a socialistické názory. Jejich členství v jednotlivých organizacích se často prolínala, avšak ve výsledku byla veškerá činnost podřízena národní nezávislosti.

Za nejpřínosnější lze považovat agitační a propagandistickou práci žen. Irské obyvatele zahrnovaly četnými letáky a pamflety, oslovovaly je na mítincích a demonstracích, z nichž mnohé samy organizovaly, a po jistou dobu k nim promlouvaly také prostřednictvím novin. Apelovaly přitom na jejich vlastenectví, naléhaly, aby podpořili irský jazyk, kulturu i výroby. Vše britské k tomu pak stavěly do protikladu jako zkažené a amorální. Tím, že poukazovaly na špatný vliv britských vojáků na irské dívky, přiměly řadu Irů smýšlet negativně o přítomnosti britské posádky. Dcery Irska ve snaze zabránit dublinské chudině, aby z nouze vstupovala do armády, vštěpovaly národní uvědomění jejím dětem a není vyloučeno, že některým z nich daly také prvotní impuls k účasti na Velikonočním povstání roku 1916. Alespoň hraběnka Markieviczová stála u zrodu chlapecké organizace Fianna, jejíž členové se rebélie v hojném počtu účastnili. Navíc v listu Bean na h-Éireann ženy zdůrazňovaly nutnost fyzického odporu proti Británii, čímž přispěly k oživení feniánské tradice. Je pravda, že k Velikonočnímu povstání by došlo i bez jejich pomoci. Na druhé straně není myslím přehnané říci, že v době, která ho bezprostředně následovala, přežily republikánské ideje hlavně díky ženám. Distribucí finanční podpory rodinám závislých na popravených a uvězněných nacionalistech (třeba i umírněných) vytvořily síť kontaktů, na jejichž základě se poté mohlo reorganizovat revoluční hnutí. Usilovnou propagandou získaly pro myšlenku republiky široké masy pohoršené nepřiměřeně tvrdým postupem Británie.

Úspěšně od této chvíle agitovaly také ve Spojených státech a doma pomáhaly Sinn Féin v politickém vzestupu.

Historici Sarah Bentonová a Peter Hart sice (nezávisle na sobě) naznačují, že se vzrůstající militarizací země od konskripční krize roku 1918 byly ženy z veřejnosti zatlačeny zpět do pozadí,¹ ale není to tak docela pravda. I když se na ozbrojeném boji aktivně nepodílely, jejich podpora v gerile byla nedocenitelná. Uznali to posléze i mnozí armádní velitelé. Ženy byly navíc v této době povzbuzovány ke vstupu do úřadů a politiky, neboť muži byli potřebnější v boji, a mnohé na tyto výzvy začaly reagovat. Hlásily se hromadně do místních klubů Sinn Féin a na podzim 1921 z necelých 130 000 členů strany tvořily přes 8000.² Slušnému zastoupení se těšily rovněž ve výkonném výboru strany. V říjnu 1921 sem byly zvoleny Kathleen Lynnová, Áine Ceanntová, Jennie Wyseová Powerová, hraběnka Markieviczová a Hanna Sheehyová Skeffingtonová. Lynnová se stala dokonce viceprezidentkou.³ I do druhého Irského shromáždění bylo zvoleno šest žen a hraběnka Markieviczová zastávala ministerskou funkci. Když ještě byla ve Spojených státech, uvedla Mary MacSwineyová v jednom rozhovoru: „*Ženského hnutí v naší zemi není třeba, protože ženy Irska jsou plně rovnocenné mužům. Muže nezneklidňuje, že ženy dostávají vysoké funkce. Jsme jedinou zemí světa s ženou ve vládním kabinetu. Jednou bude bez pochyby žena prezidentkou naší republiky.*“⁴ MacSwineyové vize byla však příliš optimistická. Uplynulo dalších 70 let, než se Irsko dočkalo první prezidentky.⁵ Po ustavení Irského svobodného státu zatím vývoj postavení žen nabral jiný směr.

Ačkoliv první ústava nového státu z konce roku 1922 přiznávala ženám rovné volební právo⁶, poslanec Kevin O'Higgins poznamenal, že „*pár slov v ústavě ještě nesmaže rozdíl mezi pohlavími, fyzický ani duševní.*“⁷ V dalších letech pak vláda zaváděla různá legislativní opatření, kterými byla ženám jasně vymezena role v domácnosti. Byly to především zákony z let 1924 a 1927, které vyřadily ženy ze zasedání v soudních porotách, zákony z let 1925, 32 a 35 omezující počet a uplatnění žen v zaměstnání a konečně nová ústava z roku 1937, v níž byla ženám výslovně přidělena úloha strážkyně rodinného krbu.⁸

¹ BENTON, S. Women Disarmed. The Militarization of Politics in Ireland, 1913-23. *Feminist Review*, 1995, vol. 50, s. 161 + HART, P. The Social Structure of the IRA. *Historical Journal*. March 1999, vol. 42, no. 1, s. 218.

² MATTHEWS, A. *Renegades*, s. 292.

³ Tamtéž.

⁴ FALLON, CH. *Soul of Fire*, s. 69.

⁵ V roce 1990 se prezidentkou Irské republiky stala Mary Robinsonová.

⁶ WARD, M. Times of transition: republicanism, feminism and political representation. In RYAN, L., WARD, M. (eds.) *Irish Women and Nationalism: Soldiers, New Women and Wicked Hags*, s. 190.

⁷ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 11.

⁸ VALIULIS, M. G. *Free Women in a Free Nation*, s. 86.

Historička Maryann Valiulisová v článku *Power, Gender and Identity* nastiňuje hned několik důvodů marginalizace žen v Irském svobodném státě. Prvním z nich je myšlenka, že vláda Cumann na nGaedheal byla nepřátelská k ženám, protože mnoho těch prominentních se hlásilo k republikánskému hnutí. To ovšem ještě nevysvětluje, proč výše zmíněná legislativa pokračovala i po převzetí moci Éamonem de Valérou v čele Fianna Fáil. Argument, že šlo o typickou porevoluční reakci, se zdá již pádnější. Také vlády v jiných společnostech po revoluci „konsolidovaly svou moc zaváděním opatření proti ženám jako bylo zamezení účasti žen v politice, postavení potratů mimo zákon, zákaz výdělečné činnosti matek či zavedení pravidel oblékání pro ženy,“⁹ tvrdí Valiulisová. Byl to také pokus nastolit znovu tradiční řád a hierarchii v době, kdy se politici a zejména církevní představitelé země pohoršovali nad poklesem morálky ve světě všeobecně a u žen obzvlášť. Irské ženy tak měly demonstrovat morální nadřazenost irského státu a uchovat tradiční irskou kulturu.¹⁰ Po tolikrát vzývané gaelské civilizaci, ve které ženy měly rovná práva, náhle nebylo ani stopy.

Žena jiná než pasivní, matka či učitelka, která by vychovávala ze synů vojáky a vlastence, vlastně nikdy nebyla v národním hnutí žádoucí. Primárně je takto vnímala Gaelská liga i Sinn Féin, kam mohly ženy vstupovat za stejných podmínek s muži. Pár schopných žen jako např. Jennie Wyseová Powerová se tu sice prosadilo do vyšších pozic, ale šlo spíše o výjimky. Až roku 1916 byla díky Jamesi Connollymu rovná práva žen ukotvena v Proklamaci Irské republiky, a protože na té bylo postaveno pozdější revoluční hnutí, nemohli ji muži zcela ignorovat, lépe řečeno ženy jim to nedaly zapomenout. Navíc měly nepopíratelné zásluhy, za něž je bylo třeba odměnit. V letech 1917-1918 podporovala Sinn Féin ženskou rovnoprávnost také s vidinou pomoci ve volbách. Představa, že ženská část populace rozhodla o jejím vítězství, ovšem dle mého názoru neodpovídá realitě. Konečně přístup do vysoké politiky měly některé ženy zajištěny také tím, že vystupovaly v zastoupení padlých hrdinů. Podle Knircka to byl jediný způsob, jak se prosadit vedle těch, kteří bojovali za národ.¹¹ Odvolávání se na mrtvé bylo v parlamentních debatách o přijetí anglo-irské smlouvy skutečně silnou zbraní. Když nicméně dohoda byla přesto přijata, ocitly se ženy ve slepé uličce. Nový stát je označil za iracionální a hysterické a celé republikánské hnutí pak za zženštilé. Na ženy toužící aktivně se zúčastnit boje pohlíželi muži vždy s nedůvěrou. Zdály se jim nenormální až nelidské, když chtěly život brát místo dávat. Navíc zanedbávaly svou roli matek. „*Měly by*

⁹ VALIULIS, M.G. *Power, Gender and Identity in the Irish Free State*. *Journal of Women's History*, Winter/Spring 1995, vol. 6/7, no. 4/1, s. 128.

¹⁰ Tamtéž, s. 129-130.

¹¹ KNIRCK, J. *Women of the Dáil*, s. 13.

mít růžence v rukou a být doma s pletacími jehlami,“¹² prohlásil William Cosgrave jako první prezident Irského svobodného státu.

Přestože ženská práva nakonec nebyla revolucí uspokojena, nesouhlasím s výrokem Mary Condrenové vysloveným v článku *Sacrifice and Political Legitimation*, že „*odložení boje za vlastní práva na dobu po revoluci je vždy sebezničující.*“¹³ Není sporu o tom, že nacionální hnutí přilákalo mnohem více žen, než kdy mohlo získat hnutí feministické.¹⁴ Ženy přitom získaly možnost na čas uniknout přísným pravidlům tehdejší morálky, např. stýkat se ve společnosti volně s muži, naučily se vystupovat na veřejnosti, být sebevědomé a samostatné. A hlavně, díky zapojení do národního hnutí získaly rovné volební právo o šest let dříve, než jejich protějšky na severu ostrova a ve Velké Británii.

Důležité je si uvědomit, že většina Irek se ke starému životu hospodyňky vracela bez námitek. Jak upozorňuje historička Dalyová v práci *Women in the Irish Free State*, možná je označení zákonů týkajících se žen jako diskriminačních přehnané. Snad by ústava zdůrazňující jejich roli v domácnosti skutečně měla být chápána jen jako reakce na reálný stav, kdy doma byla většina žen.¹⁵ Mohl to být pokus dát jim najevo uznání, když by jinak byly ignorovány. Radikální zpolitizované ženy, které stály v popředí tohoto vyprávění, tvořily nakonec jen malý zlomek ženské populace.

¹² HILL, M. *Women in Ireland*, s. 95.

¹³ CONDREN, M. *Sacrifice and Political Legitimation*, s. 19.

¹⁴ Také Louise Ryanová v článku *Women without votes* upozorňuje, že hnutí sufražetek nikdy nepřesáhlo 3000 členek, zatímco Rada irských žen v dobách největší slávy měla až 20 000. RYAN, L. *Women without Votes*, s. 130-131.

¹⁵ DALY, M. E. *Women in the Irish Free State. The Interaction between Economics and Ideology*. *Journal of Women's History*. Winter/Spring 1995, vol. 6/7, no. 4/1, s. 113.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

VYDANÉ PRAMENY

- ALDOUS, R., PURSEIL, N. (eds.) *We Declare. Landmark Documents in Ireland's History*. London: Quercus, 2008.
- Breaking the Chains. Selected Writings of James Connolly on Women*. Belfast: Northern Area Women's Committee, Communist Party of Ireland, 1981.
- BUTLER, M. Irishwomen and the Home Language. In BOURKE, A. et al. (eds.) *Field Day Anthology of Irish Writing, vol. 5*. Cork: Cork University Press, 2002, s. 84 -86.
- Evidence on Conditions in Ireland, Comprising the Complete Testimony, Affidavits and Exhibits Presented before the American Commission on Conditions in Ireland*. Washington, DC: Bliss Building, 1921.
- First Annual Report of Inghinidhe na hÉireann*. Dublin: Inghinidhe na hÉireann, 1901.
- HUGH, F. *Representation of the People Act, 1918, with explanatory notes*. London: Sweet & Maxwell Ltd., 1918.
- Leabhar na mBan*. Dublin: Cumann na Ban, 1919.
- LUDDY, M. (ed.) *Women in Ireland 1800-1918. A Documentary History*. Cork: Cork University Press, 1999.
- Official correspondence relating to the peace negotiations, June-September 1921*. Dublin: Dáil Éireann, 1921.
- Private Sessions of Second Dáil. Minutes of Proceedings 18 Aug 1921- 14 Sep 1921 and Report of Debates 14 Dec 1921 to 6 Jan 1922*. Dublin: Stationary Office, 1972.
- Report of the Irish White Cross to 31 Aug 1922*. Dublin: M. Lester Ltd., 1922.
- Report of the Labour Commission to Ireland*. London: The Labour Party, 1921.
- Report on conditions in Ireland with demand for the investigation by the Peace Conference*. Paris: American Commission on Irish Independence, 1919.
- SEBESTYEN, A. (ed.) *Prison Letters of Countess Markievicz*. London: Virago, 1987.
- STEELE, K. (ed.) *Maud Gonne's Irish Nationalist Writings 1895-1946*. Dublin: Irish Academic Press, 2004.
- WARD, M. (ed.) *In their Own Voice: Women and Irish Nationalism*. Cork: Cork University Press, 2001.

Autobiografie, deníky, memoáry

- CLARKE, K. *Kathleen Clarke. Revolutionary Woman*. Ed. Helen Litton, Dublin: O'Brien Press, 2008.
- CONLON, L. *Cumann na mBan and the Women of Ireland 1913-1972*. Kilkenny: Kilkenny People, 1969.
- CONNOLLY, N. *The Unbroken Tradition*. New York: Boni and Liveright, 1918.
- GONNE, M. *A Servant of the Queen*. Ed. A. N. Jeffares and A. MacBride White, Chicago: University of Chicago Press, 1995.
- MACSWINEY BRUGHA, M. *History's Daughter. A Memoir from the Only Child of Terence MacSwiney*. Dublin: O'Brien Press, 2006.
- SKINNIDER, M. *Doing my bit for Ireland*. New York: Century, 1917.
- KEARNS, L. *In Times of Peril*. Dublin: Talbot Press, 1922.
- YOUNG, E. *Flowering Dusk*. New York: Longman, 1945.

ODBORNÁ LITERATURA

Monografie

- ADELMAN, P. *Great Britain and the Irish Question 1798-1922*. London: Hodder Murray, 2003.
- BEW, P. *Ideology and the Irish Question. Ulster Unionism and Irish Nationalism 1912 – 1916*. Oxford: Clarendon Press, 1994.
- BRODERICK, M. *Wild Irish Women*. Dublin: O'Brien Press, 2001.
- COTTRELL, P. *The Anglo-Irish War: The Troubles of 1913-1922*, Oxford: Osprey Publishing, 2006.
- COXHEAD, E. *Daughters of Erin: Five Women of the Irish Renaissance*. Gerrards Cross: Smythe, 1979.
- CULLEN, M., LUDDY, M. *Female Activists, Irish Women and Change 1900-1960*. Dublin: Woodfield Press, 2001.
- CULLEN-OWENS, R. *A Social History of Women in Ireland 1870-1970*. Dublin: Gill & Macmillan, 2005.
- CULLEN-OWENS, R. *Smashing Times: A History of the Irish Women's Suffrage Movement 1889-1922*. Dublin: Attic Press, 1984.
- DUNGAN, M. *The Captain and the King. William O'Shea, Parnell and Late Victorian*

- Ireland*. Dublin: New Island Books, 2009.
- ENGLISH, R. *Irish Freedom. The History of Nationalism in Ireland*. London: Macmillan, 2006.
- FALLON, CH. H. *Soul of Fire: A Biography of Mary McSwiney*. Cork: Mercier Press, 1986.
- FOX, R.M. *Rebel Irishwomen*. Dublin, Cork: The Talbot Press, 1935.
- GARVIN, T. *1922: The Birth of Irish Democracy*. Dublin: Gill & Macmillan, 1996.
- HAVERTY, A. *Constance Markievicz: An Independent Life*. London: Pandora, 2000.
- HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*. Dublin: Gill & Macmillan, 2006.
- HILL, M. *Women in Ireland. A Century of Change*. Belfast: Blackstaff, 2003.
- HOPKINSON, M. *The Irish War of Independence*. Dublin: Gill & Macmillan, 2002.
- HOPKINSON, M. *Green against Green. The Irish Civil War*. 2nd ed. Dublin: Gill & Macmillan, 2004.
- INNES, C.L. *Woman and Nation in Irish Literature and Society 1880 – 1935*. New York, London: Harvester Wheatsheaf, 1993.
- JACKSON, A. *Ireland 1798 – 1998*. Oxford: Blackwell Publishers, 1999.
- JONES, M. *These Obstreperous Lassies: a History of the Irish Women`s Workers` Union*. Dublin: Gill & Macmillan, 1988.
- KNIRCK, J. *Women of the Dáil. Gender, Republicanism and the Anglo-Irish Treaty*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.
- LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland. The Sinn Féin Party 1916 – 1923*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- LEVENSON, Leah, NATTERSTAD, Jerry. *Hanna Sheehy Skeffington: Irish Feminist*. Syracuse N.Y.: Syracuse University Press, 1986.
- MACARDLE, D. *The Irish Republic*. London: Gollancz, 1937.
- MACMAHON, S. *Rebel Ireland. Easter Rising to Civil War*. Cork: Mercier Press, 2006.
- MACMAHON, T.G. *Grand Opportunity. The Gaelic Revival and Irish Society 1893 – 1910*. Syracuse N.Y.: Syracuse University Press, 2008.
- MARRECO, A. *The Rebel Countess: The Life and Times of Constance Markievicz*. London: Phoenix, 2000.
- MATTHEWS, A. *Renegades. Irish Republican Women 1900 – 1922*. Cork: Mercier Press, 2010.
- MCCARTHY, C. *Cumann na mBan and the Irish Revolution*. Cork: The Collins Press, 2007.
- MCCONVILLE, S. *Irish Political Prisoners, 1848 – 1922: Theatres of War*, New York:

- Taylor & Francis Group, 2005.
- MCCOOLE, S. *No Ordinary Women. Irish Female Activists in the Revolutionary years 1900-1923*. Dublin: O'Brien Press, 2003.
- MCCOOLE, S. *Guns and Chiffon. Women Revolutionaries and Kilmainham Gaol 1916-1923*. Dublin: Stationary Office, 1997.
- MCCOOLE, S. *Hazel. A Life of Lady Lavery*. Dublin: Lilliput Press, 1996.
- MCGARRY, F. *The Rising. Ireland: Easter 1916*. New York: Oxford University Press, 2010.
- MCGOWAN, J. *Constance Markievicz, The Peoples Countess*. Sligo: Constance Markievicz Millenium Committee, 2003.
- MITCHELL, A. *Revolutionary Government in Ireland. Dáil Eireann 1919-22*. Dublin: Gill & Macmillan, 1995.
- MOODY, T.W., MARTIN, F. X. *Dějiny Irska*. Praha: NLN, 1996.
- MOONEY EICHACKER, J. *Irish Republican Women in America. Lecture Tours 1916-1925*. Dublin and Portland: Irish Academic Press: 2003.
- MURPHY, C. *The Women`s Suffrage Movement and Irish Society in the Early 20th Century*. New York and Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1989.
- NORMAN, D. *Terrible Beauty: A Life of Constance Markievicz*. London: Hodder & Stoughton, 1988.
- NOVICK, B. *Conceiving Revolution: Irish Nationalist Propaganda During The First World War*. Dublin: Four Courts Press, 2001.
- O`CEIRIN, Kit and Cyril. *Women of Ireland: A Biographic Dictionary*. Galway: Tír Eolas, 1996.
- O`HOGARTAIGH, M. *Kathleen Lynn: Irishwoman, Patriot, Doctor*. Dublin: Irish Academic Press, 2006.
- O`NEILL, M. *From Parnell to de Valera: A Biography of Jennie Wyse Power*. Dublin, 1991
- O`NEILL, M. *Grace Gifford Plunkett and Irish Freedom*. Dublin: Blackwater Press, 2000.
- ROSEN, A. *Rise up Women! The Militant Campaign of the Women`s Social and Political Union 1903-1914*. London and Boston: Routledge & Kegan Paul Ltd., 1974.
- ROSS, D. *Ireland. History of a Nation*. Dublin: Geddes & Grosset, 2002.
- RYAN, A. *Witnesses: Inside the Easter Rising*. Dublin: Liberties Press, 2005.
- RYAN, A. *Comrades: Inside the War of Independence*. Dublin: Liberties Press, 2007.
- RYAN, L. *Irish Feminism and the Vote. An Anthology of the Irish Citizen Newspaper 1912 – 1920*. Dublin: Folens, 1996.
- RYAN, M. *Michael Collins and the Women who Spied for Ireland*. Cork: Mercier Press,

1996.

SAWYER, R. *We are but Women. Women in Ireland's History*. London: Routledge, 1993.

STEELE, K. *Women, Press and Politics during the Irish Revival*. Syracuse: Syracuse University Press, 2007.

TAILLON, R. *When History was Made. The Women of 1916*. Belfast: Beyond the Pale, 1996.

URQUHART, D. *Women in Ulster Politics 1890-1940*. Dublin: Irish Academic Press, 2000.

WARD, M. *Hanna Sheehy Skeffington: A Life*. Cork: Attic Press, 1997.

WARD, M. *Maud Gonne – Ireland's Joan of Arc*. London: Pandora, 1990.

WARD, M. *Unmanageable Revolutionaries: Women in Irish Nationalism*. Dingle: Brandon, 1983.

Články a odborné studie

BENTON, S. Women Disarmed: The Militarization of Politics in Ireland, 1913-1923. *Feminist review*, 1995, vol. 50, s.148-172.

BORGONOVO, J., DOHERTY, G. Smoking Gun? RIC Reprisals, Summer 1920. *History Ireland*, March/April 2009, vol.17, no. 2, p. 36-39.

COMERFORD, M. Women in Struggle. In MCGLYNN, P. (ed.) *Eiri amach na casca*. Dublin: Republican Publications, 1986, p. 40-43.

CONDREN, M. Sacrifice and Political Legitimation: the Product of a Gendered Social Order. *Journal of Women's History*, Winter/Spring 1995, vol.6/7, no.4/1, p. 160-189.

COSTELLO, F. J. Jr. The Irish Representatives to the London Anglo-Irish Conference in 1921: Violators of their Authority or Victims of Contradictory Instructions? *Éire – Ireland. A Journal of Irish Studies*. Summer 1989, vol.24, p. 52-78.

CULLEN, M. How radical was Irish feminism between 1860 and 1920? In CORISH, P. J. (ed.) *Radicals, Rebels and Establishments. Historical Studies*, vol. 15, Belfast: Appletree, 1985, s. 185-201.

CULLEN-OWENS, R. Votes for Women. In HAYES, A., URQUHART, D. *The Irish Women's History Reader*. London and New York: Routledge, 2001, p. 37-43.

DALY, M. E. Women in the Irish Free State. The Interaction between Economics and Ideology. *Journal of Women's History*, Winter/Spring 1995, vol. 6/7, no. 4, s.99- 117.

FARRELL, B. Markievicz and the Women of the Revolution. In MARTIN, F.X. (ed.) *Leaders and Men of the Easter Rising*. London: Methuen, 1967, p. 228-235.

HARP, R. The Shan Van Vocht and Irish Nationalism. *Éire-Ireland*, Autumn 1989, vol. 24, p.

43-52.

HART, P. The Social Structure of the IRA. *Historical Journal*, March 1999, vol. 42, no.1, p. 207-231.

KELLY, V. Irish suffragists at the time of the Home rule crisis. *History Ireland*, April 1996, vol. 4, no. 1, p. 33-8.

KNIRCK, J. Ghosts and Realities: Female TDs and the Treaty Debate. *Éire – Ireland*, Winter 1997, vol. 32, no. 4, p. 170-194.

LUDDY, M. Women and Politics in 19th Century Ireland. In *Women and Irish History. Essays in Honour of Margaret MacCurtain*. Dublin: Wolfhound Press, 1997, p. 89-108.

MACCURTAIN, M. Women, the Vote and Revolution. In MACCURTAIN, M., O`CORRAIN, D. (eds.) *Women in Irish society: The Historical Dimension*. Dublin: The Women`s Press, 1978, p. 46-57.

MCCONNELL, J. The Franchise Factor in the Defeat of the Irish Parliamentary Party. *Historical Journal*, 2004, vol. 47, no. 2, p. 355-377.

MCKILLEN, B. Irish Feminism and National Separatism 1914-1923. *Éire-Ireland*, 1982, vol. 17, no. 4, p. 72-90.

MORIARTY, T. Larkin and the Women`s Movement. In DONAL, N. (ed.) *James Larkin: Lion of the Fold*. Dublin: Gill & Macmillan, 1998, p. 93-101.

MURPHY, C. A Problematic Relationship: European Women & Nationalism 1870-1915. In O`DOWD, M. (ed.) *Women and Irish History. Essays in Honour of Margaret MacCurtain*. Dublin: Wolfhound Press, 1997, p. 144 -159.

MURPHY, C. The Tune of the Stars and Stripes: the American influence on the Irish suffrage movement. In MURPHY, C., LUDDY, M. *Women Surviving: Studies on Irish Women in the Nineteenth and Twentieth Centuries*. Dublin: Poolbeg Press, 1990, s. 181-198.

RYAN, L. “Drunken Tans” Representations of Sex and Violence in the Anglo-Irish War (1919 – 1921). *Feminist Review*, 2000, vol. 66, p. 73-94.

RYAN, L. Women without Votes: The Political Strategies of the Irish Suffrage Movement. *Irish Political Studies*, 1994, vol. 9, p. 119-139.

SHEEHAN, A. Cumann na mBan Policies and Activities. In FITZPATRICK, D. *Revolution? Ireland 1917-23*. Dublin: Trinity History Workshop, 1990, p. 88 -97.

STEELE, K. Constance Markievicz and the Politics of Memory. In RYAN, L., WARD M. (eds.) *Irish Women and Nationalism: Soldiers, New Women and Wicked Hags*. Dublin: Irish Academic Press, 2004, p. 62-79.

VALIULIS, M. G. Free Women in a Free Nation: Nationalist Feminist Expectations for

Independence. In FARRELL, B. (ed.) *The Creation of the Dáil*. Dublin: Gill & Macmillan, 1994, p. 75-90.

VALIULIS, M.G. Power, Gender and Identity in the Irish Free State. *Journal of Women's History*, Winter 1995, vol. 6/7, no. 4/1, p. 117-36.

WARD, M. Conflicting Interests: The British and Irish Suffrage Movements. *Feminist review*, 1995, vol. 50, p. 127-47.

WARD, M. The League of Women Delegates and Sinn Féin. *History Ireland*, Autumn 1996, vol. 4, no. 3, p. 37-41.

WARD, M. Times of Transition: Republican Women, Feminism and Political Representation. In RYAN, L., WARD, M. (eds.) *Irish Women and Nationalism: Soldiers, New Women and Wicked Hags*. Dublin: Irish Academic Press, 2004, p. 184 – 201.

INTERNETOVÉ ZDROJE

AINSWORTH, J. The Black and Tans and Auxiliaries in Ireland, 1920 – 21: Their Origins, Roles and Legacy. In Annual Conference of the Queensland History Teacher's Association. May 12, 2001, Brisbane, Queensland. [online]. [cit. 2011-01-04]. Dostupné na http://eprints.qut.edu.au/9/1/Ainsworth_Black_conf.PDF.

COLLINS, S. A great year for the royals in Ireland. *Sunday Tribune* [online]. 5.1.2003 [cit.2010-04-27]. Dostupné na WWW: <http://www.tribune.ie/archive/article/2003/jan/05/a-great-year-for-the-royals-in-ireland/>.

DOORLEY, M. The Friends of Irish Freedom: A Case-study in Irish-American Nationalism, 1916-1921. *History Ireland*. March/April 2008 [online] [cit. 2011-01-12]. Dostupné na WWW: <http://www.historyireland.com/volumes/volume16/issue2/features/?id=114439>

King's Speech on opening of the Parliament of Northern Ireland. [online]. [cit. 2011-01-15] Dostupné na WWW: http://en.wikisource.org/wiki/King%27s_Speech_to_Parliament_of_Northern_Ireland.

MACDONNCHA, M. Remembering the Past-Founding of Sinn Féin 1905. *An Phoblacht* [online]. 24.11.2005 [cit. 2010-04-26]. Dostupné na WWW: <http://www.anphoblacht.com/news/detail/12067>.

National Library of Ireland. The 1916 Rising: Personalities and Perspectives. Online exhibition [online].[cit. 2010-05-15]. Dostupné na WWW: <http://www.nli.ie/1916/pdf/3.3.1.pdf>.

PADBURY, J. Mary Hayden. Historian and Feminist. *History Ireland* [online]. Sep/Oct 2007, Dostupné na WWW:

<http://www.historyireland.com/volumes/volume15/issue5/news/?id=114129>

Parliamentary Debates. Dáil Éireann: Volume 1-10 April, 1919 [online]. [cit. 2010-12-07]

Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.F.O.191904100004.html>.

Volume 1-11 March, 1921 [online]. [cit. 2011-01-14].

Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.F.C.192103110061.html>.

Volume 3-03 January, 1922 [online]. [cit. 2011-01-12]

Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.T.192201030002.html>.

Volume 4-23 August, 1921 [online]. [cit. 2011-01-12]

Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.P.192108230007.html>.

Volume 4-14 September, 1921 [online]. [cit. 2011-01-

12] Dostupné na WWW: <http://historical-debates.oireachtas.ie/D/DT/D.P.192109140003.html>.

Women in the House of Commons. House of Commons Information Office, 2010 [online].

[cit. 2010-11-05]. Dostupné na WWW:

<http://www.parliament.uk/about/how/guides/factsheets1/members-elections/m04/>.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

1. Text Ulsterské svaté přísahy podepsaný muži roku 1912.
(http://en.wikipedia.org/wiki/File:Ulster_Covenant.jpg)
2. Text Ulsterské svaté přísahy, který roku 1912 podepisovaly ženy.
(http://malseed.com/malseeds/records/ireland/proni/ulster_covenant/ulster_covenant_womens_declaration.jpg)
3. Kopie Proklamace Irské republiky z roku 1916. (HEGARTY, S., O'TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 88.)
4. To the President and Houses of Congress of the United States of America. Memorandum zaslané prezidentu Wilsonovi Radou irských žen v roce 1918. (National Library Ireland, LOLB 161(47))
5. Text anglo-irské smlouvy. (*Private Sessions of Second Dáil. Minutes of Proceedings 18 Aug 1921 – 14 Sep 1921 and Report of Debates 14 Dec 1921 to 6 Jan 1922*, s. 313 – 316).
6. Ukázka originálu anglo-irské smlouvy s podpisy signatářů (ALDOUS, R., PUIRSEIL, N.(eds.) *We Declare. Landmark Documents in Ireland's History*, s. 134.)
7. Mapa Irska s odlišením dnešní Irské republiky (zeleně) a Severního Irska (růžově). (MACANNAIDH, S. *Irish History*, s. 261.)
8. Mapa Dublinu s vyznačením povstaleckých posádek o Velikonočním týdnu 1916.
(<http://www.easter1916.net/map.htm>)
9. Dcery Irska roku 1905. Maud Gonneová uprostřed s praporem. (MATTHEWS, A. *Renegades*. Obrazová příloha.)
10. Irský svaz dělnic roku 1913. Delia Larkinová uprostřed s tabulí.
(<http://innisfree1916.wordpress.com/2010/01/11/helena-molony-la-dama-del-sindicalismo-irlandes/>)
11. Hraběnka Markieviczová s Radou irských žen na výletě v hrabství Wicklow.
(<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/1331>)
12. Jennie Wyseová Powerová (COULTER, C. *The Hidden Tradition*. Obrazová příloha.)
13. Alice Stopfordová Greenová (Tamtéž.)
14. Maud Gonneová (http://www.nli.ie/1916/1916_main.html)
15. Plakát Abbey Theatre. (ALDOUS, R., PUIRSEIL, N.(eds.) *We Declare*, s. 98)
16. Představení hry Kathleen Ní Houlihanová s Maud Gonneovou v hlavní roli.
(HEGARTY, S., O'TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 56)

17. Propaganda irských sufražetek v novinách Irish Citizen. Zdůrazněním keltských motivů se snažily přiblížit nacionálnímu hnutí a irské společnosti obecně. (RYAN, L. *Irish Feminism and the Vote. An Anthology of the Irish Citizen Newspaper 1912 – 1920*, s. 178)
18. Edward Carson (napravo) a Bonar Law (vlevo) konfrontováni Meg Conneryovou z Irské ligy za volební právo žen roku 1912.
(<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/353>)
19. List Irish Citizen byl skeptický k roli žen v národním hnutí, jak naznačuje obrázek členky Rady irských žen. (RYAN, L. *Irish Feminism and the Vote*, s. 142)
20. Karikatura Maud Gonneové z roku 1901. Podobizna v levém rohu dodatečně přidána. (MATTHEWS, A. *Renegades*. Obrazová příloha.)
21. Brož s iniciály Rady irských žen. (<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/1331>)
22. Policejní fotografie hraběnky Markieviczové po povstání. (Tamtéž.)
23. Kresba hraběnky Markieviczové kapitulující před budovou Královské koleje chirurgů o Velikonocích 1916, autorkou Grace Plunkettová. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 146.)
24. Hraběnka Markieviczová po kapitulaci o Velikonočním týdnu. (Tamtéž, s. 147.)
25. Oddíl Fianna při nácviu první pomoci. (MCGARRY, F. *The Rising*. Obrazová příloha.)
26. Umělecká fotografie hraběnky Markieviczové v uniformě se zbraní, 1915.
(<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/1331>)
27. Margaret Skinniderová v mužském přestrojení. (COULTER, C. *The Hidden Tradition*. Obrazová příloha.)
28. Margaret Skinniderová. (Tamtéž.)
29. Nora Connollyová v mužském přestrojení.. (Tamtéž.)
30. Nora Connollyová. (Tamtéž.)
31. Frank Sheehy Skeffington. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 67)
32. Hanna Sheehyová Skeffingtonová. (<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/354>)
33. „Tragická nevěsta“ Grace Giffordová Plunkettová. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 163)
34. Kathleen Clarkeová. (MATTHEWS, A. *Renegades*. Obrazová příloha.)
35. Kathleen Lynnová. (COULTER, C. *The Hidden Tradition*. Obrazová příloha.)
36. Madeleine French-Mullenová. (Tamtéž.)

37. Áine Ceanntová. (Tamtéž.)
38. Winifred Carneyová. (Tamtéž.)
39. Helena Molonyová. (Tamtéž.)
40. Hraběnka Plunkettová. (Tamtéž.)
41. Julia Grenanová. (Tamtéž.)
42. Louise Gavanová Duffyová. (Tamtéž.)
43. Elizabeth O`Farrellová. (Tamtéž.)
44. Signatáři Proklamace Irské republiky. (ALDOUS, R., PUIRSEIL, N.(eds.) *We Declare. Landmark Documents in Ireland`s History*, s. 111)
45. Éamon de Valéra při kapitulaci o Velikonočním týdnu. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 152.)
46. Margaret Pearseová kráčící ke hrobu svého syna Patricka roku 1922. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 177.)
47. Hanna Sheehyová Skeffingtonová (vlevo) a Margaret Pearseová cestou z Irského shromáždění. (<http://multitext.ucc.ie/viewgallery/354>)
48. Arthur Griffith. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 183.)
49. Linda Kearnsová, May Burkeová a Eithne Coyleová krátce po úniku z vězení na podzim 1921.
(<http://comeheretome.files.wordpress.com/2010/04/escapees.jpg>)
50. Michael Collins. (HEGARTY, S., O`TOOLE, F. *The Irish Times Book of the 1916 Rising*, s. 186)
51. Terence MacSwiney s manželkou Muriel. (MACSWINEY BRUGHA, M. *History`s Daughter*, s. 84)
52. Mary MacSwineyová. (Tamtéž, s. 164)
53. Karikatury zpodobňující rozkol v národním hnutí kvůli anglo-irské smlouvě – vlevo Michael Collins vyhání anděla - de Valéru z ráje, vpravo Collins s Griffithem popravují ženu - Irsko. (LAFFAN, M. *The Resurrection of Ireland*, s. 352)